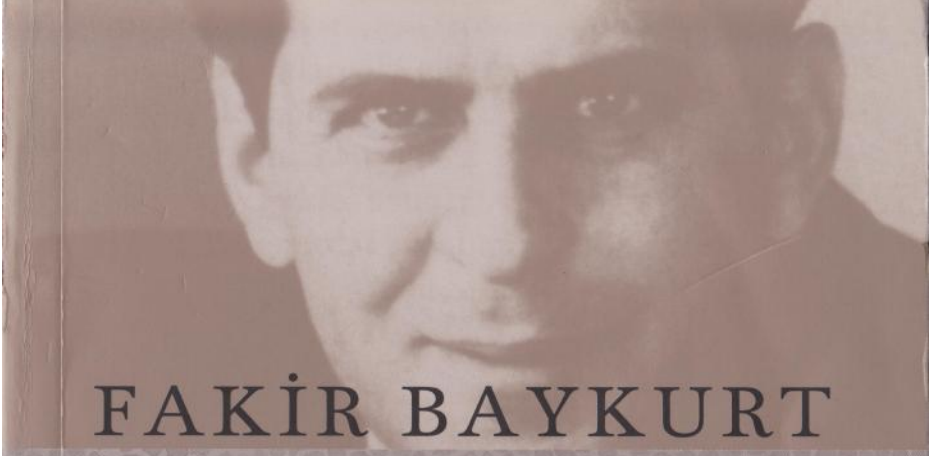
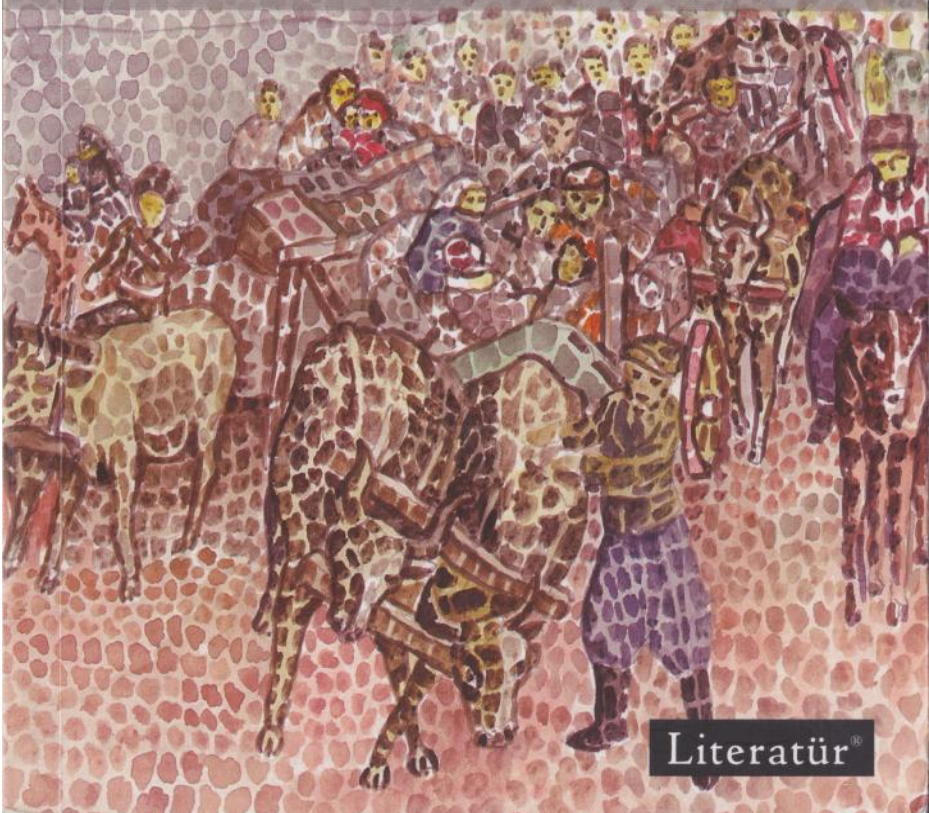

FAKİR BAYKURT

On Binlerce Kağnı

Literatür®

On Binlerce Kağıt

Fakir Baykurt'un Kısa Yaşamöyküsü

Asıl adı Tahir olan Fakir Baykurt 1929 yılında Burdur'da doğdu. 1948'de Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra köy öğretmeni olarak çalışan yazar, 1955'te Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Sivas, Hafik ve Şavşat'ta Türkçe öğretmenliği yaptı. Demokrat Parti yönetimi tarafından öğretmenlikten alınarak pasif bir göreve getirildi. 1958'de *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilen ilk romanı *Yılanların Öcü* nedeniyle hakkında kovuşturma açıldı. 1960 yılında ilköğretim müfettişliğine getirildi. 1962/63 yıllarında ABD Bloomington Indiana Üniversitesi'nde ders araçları konusunda uzmanlık eğitimi gören Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) ve Türkiye Öğretmenler Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) genel başkanlığına seçildi. 1969 yılında Türkiye çapındaki ilk öğretmenler boykotuna katıldığı için bir kez daha açığa alındı ve 12 Mart 1971'deki askerî darbeden sonra uzun süre tutuklu kaldı.

Edebiyata şiirle adım atan Fakir Baykurt, daha sonra toplumcu gerçekçi bir yaklaşımla kısa hikâyeler ve köy notları yazdı. *Yeditepe, Varlık, Cumhuriyet, Evrensel* ve *Yön* gibi dergi ve gazetelerde çeşitli yazıları çıkan Baykurt, 1955'te hikâyelerini derlediği ilk kitabı *Çilli*'yi yayınladı. Bunu, köy yaşamını, köylünün arzularını, sıkıntılarını ve çelişkilerini dile getirdiği hikâye kitapları ve romanları izledi. Ayrıca 8 ciltlik otobiyografisi ve çocuk kitapları da vardır.

Yalın, şiirsel bir dil kullanan yazar, eserlerinde halka mal olmuş deyişlere ve deyimlere de sıklıkla yer vermiştir. *Tırpan* ile 1970 TRT ve 1971 TDK ödüllerini, *Can Parası* (1973) ile Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Kara Ahmet Destanı* ile de Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan yazarın *Yılanların Öcü* adlı yapıtı 1961'de Metin Erksan, 1985'te Şerif Gören tarafından filme çekildi. Yapıtları çeşitli dillere çevrilmiş ve çevrildiği ülkelerde birçok ödül almıştır.

11 Ekim 1999'da Almanya'nın Essen kentinde vefat eden Fakir Baykurt'un cenazesi, 1977'den beri yaşadığı Duisburg'da düzenlenen bir törenden sonra İstanbul'a getirilerek Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Fakir Baykurt

On Binlerce Kağnı

LİTERATÜR YAYINLARI: 710
Fakir Baykurt Kitaplığı: 19

ON BİNLERCE KAĞNI
Fakir Baykurt

Genel Yayın Yönetmeni
Kenan Kocatürk

Dizi Tasarımı
Mithat Çınar

Kapak Tasarımı
Emel Atik

Kapak Resmi
Kubilay Dağbatıran

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, 1971
Literatür Yayınları'ndan Birinci Basım (5. Basım), Ocak 2015

Baskı ve Cilt:
Ezgi Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sok. No: 14
Çobançeşme, Yenibosna-İstanbul
Tel: (0212) 452 23 02

ISBN: 978-975-04-0675-1

© Copyright 2015, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım,
Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde fotokopi yoluyla
çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

Sertifika No: 10843

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Emgen Han, No: 47 Kat: 4
Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

Bu Öyküler Üzerine

Bizim edebiyatın okumuşları, halk ağzından masal, öykü, tekerleme, mani toplamaya, bunları uygun biçimler içinde yeniden yazmaya özenmiyor pek. Hele bunları kendi yaratacakları güzel yapıtlara harç yapma çabasını gereğince göstermiyorlar.

Oysa ulusal uyanışlar, çok yönlü bir kültür kalkınmasıyla birlikte ve onun içinde, ulus çoğunluğunun anladığı bir dille yaratılmış "ulusal edebiyat"ların sonucudur. Başka uluslar, çoğunluğun anladığı böyle bir dili, masal, öykü, türkü, tekerleme vb. ile halk ağzında yüzyıllardır iyice özleşmiş binbir güzel söz ürünüyle canlandırılmış ve beslemişlerdir. Okumuşun okumamışın, köydekinin, kenttekinin, yaşlının gencin, varsılın yoksulun, çoğunluğun; kolayca anlayabileceği "ortak dil", sadece türetme yoluyla canlandırılamaz. Sadece türetme yolunda direnildikçe dilimizin tıkızlığı zamanlar boyunca uzayıp sürecektir. Türetme yoluyla dilimiz, bugünkünden daha çok sözcük çokluğuyla canlanmaz, serpilmez. Bu sözcükleri halk arasındaki tadıyla kullanmadıkça, her değişik duruma göre sözdizimine gerekli incelik ve çevikliği getirmedikçe, çoğunluğun anladığı ve tat aldığı o ortak dile erişilemez. Halktır dilin anası, doğuranı, emzirip erdireni, olduranı.

Sadece dil konusunda, uyanışta değil; ulusal kurtuluşta evrimde ve kalkınma çabalarında en sağlam dost, en sağlam destek, öte en güçlü itici, bereketli kaynak halk değil mi?

Halkımızın ağzında kimi bir fıkra kısalığında, kimi orta karar bir masal boyunda binlerce öykü var. Onlardaki açıklığı, kuruluş sağlamlığını, dünyaya bıyık altından gülerek bakışı, onlardaki dürüstlüğü, mertliği çok seviyorum. Onlara, sayısı belirsiz türkülerimize duyduğum kadar candan hayranlık duyuyorum.

Zamanla yüzlercesi unutulan, unutuldukça binlercesi yaratılan bu öykülerden bazılarını kendimin ve okurlarımın seveceği biçimlerde yazma isteği uyandı içimde. On yıldır yazdım.

Bu çalışmalar bana, okullardaki edebiyat derslerinin vermediği bir yazma eğitimi kazandırdı. Gerekliyle gereksizi, az ile özü; öz ve anlatım yönünden doğru ile yanlışı bu çalışmalardan çıkardığım deneylerle daha iyi sezer oldum. Bazıları eski öykülerdi, tâ derebeylik döneminde yoğrulmuş, yaratılmışlardı. "Eski semerciden şaşma! Beyin eskisi iyidir! Yenisinde gencinde iş yoktur!" öğüdünü söylüyorlardı. Örneğin, eşekli meşekli tatlı bir öykü olan "Kavaklı'nın Eşekleri"nde bunu gördüm. Ama halktan duyulduğu gibi yazılması bugün için yanlış olurdu. İlk doğduğunda yanlış değildi elbet. Derebeyliğe uyuyordu. Ama şimdi halkımız hiç değilse düşüncede, kafa tutuşta ve özlemde çok geçti o dönemi. Öykünün söylediği yanlış düşüyor bugüne. Ama atmadım o kısa öyküyü. Durdum üzerinde uzun boylu. Sonunda kurgunun amacını günümüze getirdim, böylece, öykü "Asıl sorun semerciden değil, eşeklikten kutulmaktır!" bitimini kazandı.

Giderek böyle öyküler uydurmaya, arkadaşlarımın uydurduklarından yararlanmaya başladım. Uzun kavak, Sazlıktaki Yangın, On Binlerce Kağnı, Şar Şar Akıtırım, Suların Durulması, Sevdalı Karınca, İmamın Karısı, Gâvur İcadı, Özgür Leylek, Koca Veli, Ayılar, Sugözü'ndeki Görevli, Gömez'in Mehmet, Şerbelâ çıktı ortaya. Bazen ufacık bir halk sözü, geniş bir öykü olarak açılıyordu önümde. Bunlardan romanlara, oyunlara gidilebileceğini düşünüyordum. Bir yandan da bu romanlara yansıyordu. Bir yazar olarak yararlandığım yanları çoktu öykülerin.

Bu öyküler asıl, özleri yönünden değerlidir benim için. Bu öykülere bakarak halkımızın nereye çeksen oraya gidecek bir sürü olmadığını anlayabiliriz bugün. Bu öyküler, halkın ne kadar sabırlı, içindekini hemen dışarıya vurmayan, ağır başlı ve ister aşağıdan, ister yukarıdan her söylenen yalana kanıvermediğinin de kanıtıdır. Öyküler, üreten insanın dünya görüşünü, temel ve politik özlemlerini de deyimliyor en açık biçimde.

Belki bazıları önceden de yazıya geçmiş olan, bazıları tâ hemşerimiz ve pirimiz Ezop gününden beri söylenip gelen bu

öyküleri büyük bir istekle yazıp kitap biçimine getirdim. Bu cilttekiler geçen 10 yılın ürünüdür. Yaşadıkça bu çalışmaları sürdüreceğim. Başka öyküleri de seçip beğenip yazacağım, onları da kitap yapacağım. Bu öykülerle kendi öykülerimin bir ayrımı yoktur.

Okulsuz halkımız bir yandan da bu öykülerle yetişmektedir. Okul yüzü görebilen mutlularımız da, bu öykülerin faydalı havasını solumalıdır. Halk içinde derlenip yazılacak bu tür öykülerden yapılacak kitaplar, elinde severek okunacak on tane bile kitabı olmayan halkımızın çok işine yarayacaktır. Çalışmalarının birazını bu yöne kaydıran sanatçılarımız, böylece halka karşı yüklendikleri görevin bir parçasını yerine getirmiş olacaktır. Bu öykülere eğilen yazarlarımızın, ozanlarımızın uluslararası değerde sanat yapıtları verme yoluna gireceğine inanıyorum. Aralarında o kadar güçlü, o kadar yüksek yetenekli olanlar var ve olacak ki, onların seçtiği, onların düşünüp taşınıp yeniden yazdıkları kim bilir ne kadar güzel ve etkili olur!

Okuyucularım arasında bu öyküleri, okuması yazması olmayan halkımıza okuyacak dostlarım bulunacaktır. Zahmetlerine peşin peşin teşekkür edeceğim. Okuyan efendiye, dinleyen cemaate peşin peşin selâm sunacağım.

Bu öykülerin çoğunu söyleyen halktır. Yamacına aldıkları da, atlıdan itliye pek çok yönetici, efendi, okumuş, hacı hoca, hırsız, uğursuz, açıkgöz, dar kafalı, hinoğlu hinler, cinoğlu cinler, her yaştan, baştan kabaklar, kabakoğlu kabaklardır. Söyleyen halka, dinleyen efendilere selâmlar.

Dilerim hiç değilse bazı sanatçılarımız bu yazma işine katılsın. Vursunlar bu öykülere günlerinin, gönüllerinin damgalarını. Derlenecek, seçilecek, seçilip yazılacak o kadar çok öykü var ki, yaz yaz bitmez, seç seç bitmez, oku oku bitmez! O kadar gür bir ırmak önümüzden akıp gitmekte; bizim durup bakmamız akıl kârı olamaz!

Ankara, 17 Nisan 1970

Körler Ülkesi

Bir ülke vardı, insanları kördü. Açıkağızları çoktu, açıkgözleri yoktu. Paragöz, gümüşgöz, tepegöz gibi çeşitleri yoktu insanların. Sonradan görmeleri de yoktu. Kimse görmüyordu, ama görmediğinin ayırdında olan da yoktu. Gözlük, gözlükçü, dürbün, dürbüncü yoktu. Evlerde ayna, duvarlarda pencere, dükkânlarda vitrin bilinmiyordu.

Göz diye bir organları olmadığı gibi, göz diye bir sözcükleri de yoktu. Onun için "Göz bakar, su akar!" atasözünü bilmiyorlardı. "Aferin aslan; gözüme girdin!" demedikleri gibi, "Yıkıl karşımdan, gözümden düştün!" de demiyorlardı. "Üzüm üzüme baka baka kararır"ı, "Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar"ı bilmiyorlardı. Kıyametleri çoktan kopmuştu, ayırdında değillerdi. "Yüzünde göz izi var, sana kim baktı yârim?" gibi türküleri yoktu.

Ülkede kapı dinlemek vardı da, kapı deliğinden gözetlemek yoktu. "Ağlaya ağlaya gözüm kör oldu!" demiyorlardı. Beklemeyi biliyorlardı, ama "Gözüm yolda kaldı!" demeyi bilmiyorlardı. Konuşurken birbirlerine göz etmiyorlardı. Göz ilmek, nazar değmek gibi olayları olmuyordu. Hastalar göz göre göre değil, başka türlü ölüyordu. Yalanı kimse kimsenin gözüne baka baka söylemiyordu.

Ülke "Körler Ülkesi" olduğu, kimsenin gözü olmadığı, görmek olmadığı için, biri bir şey yerken öteki görmüyordu; böylece "göz hakkı" diye bir şey de doğmuyordu.

Herkes kördü, "aklı gözünde köylüler" de yoktu.

Doğru söyleyen, yukardakilerin gözüne diken gibi batmıyordu.

Göz yaşartıcı bombalar yoktu, gözyaşı bilinmiyordu.

Sözün kısası, bambaşka bir ülkeydi burası.

Bir gün, her nasılsa, gören bir kimse düştü buraya. Ama bu kimse, "Vardığın yerin iki gözü körse, sen de birini yumuver!" demiyordu. Kimsenin görmediği ülkede gören tek kimse olduğu için, herkes kendini sevecek, değeri bilinecek sanıyordu. Bir gün topluluk içinde, kendisinin gördüğünü, ötekilerin görmediğini, ülkenin körler ülkesi olduğunu, bu yüzden bazı iyilikleri kötülükleri görmediklerini söyleyiverdi.

"Görmek mi, o da ne?" diye bön bön sordular. "Nedir senin göz dediğin, görmek dediğin? Bizim dedelerimiz, ninelerimiz, babalarımız, analarımız, onların da dedeleri, nineleri, babaları, anaları bizim gibiydi. Yani biz soydan, kökten böyleyiz. Yüzyıllardır bu ülkede yaşarız, kimse bize gözden söz etmedi. Sen gelmiş 'göz' diyorsun. nerelisin sen?"

"Nereli miyim? Üstaçık köylüyüm. Gezip dolaşırken yolum buraya düştü. Baktım hiçbiriniz görmüyorsunuz. Benimse iki gözüm var. Bakınca önümdeki, sağımdaki, solumdakileri görüyorum. Uzaktaki, yakındakileri görüyorum. Kendi gözümdeki çöpü görüyorum. Önüme hendek çıksa görüyorum. Uzunu kısayı, inceyi kalını, haklıyı haksızı görüyorum. Kurdu, çakalı görüyorum. Güzeli çirkini görüyorum. Ama siz görmüyorsunuz. Bir çare düşünmelisiniz bu halinize."

"Önce gözü bilmelisiniz. Görmek diye bir şeyi kabul etmeli, bunca yararını anlamalı, sonra da nasıl gören insanlar haline geleceğinizin çaresini araştırmalısınız."

"Çok karışık bu anlattıkların! Göz diyorsun, görmek diyorsun, biz bunları şaka sanıyoruz."

"Hayır, şaka değil, ciddî söylüyorum. Görmek iyidir, görmek gibisi yoktur!"

Körler birbirine dürtüp çekildiler ordan. Çevikadımlarla evlerine, sokaklarına dağıldılar. Alışkın alışkın, hızlı hızlı gidiyor, bir yere çarpmıyorlar. Dal, budak, tel batmıyor bir yanlarına. İki dakika içinde toz oldular. Gören adam, tek başına kaldı ortada. Yalnızlıktan canı sıkılmaya başladı. Bir yandan da susayıp acıkıyor. Yürüdü, birkaç kapı çaldı. Kimse açmadı. Bağırdı çağırdı, kimse ses vermedi. "Az önce görmüyorlardı, şimdi de duymuyorlar, nere gideyim!" diye düşündü ortalarda.

Çok geçmeden bir adam geldi. Durdu yanında. Derken iki adam geldi. İlk gelen dedi ki: "Yürü bakalım!?"

"Yemeğe mi gideceğiz, çok acıktım?" dedi gören.

"Madem gözün var, nereye gideceğimizi görürsün, yürü!"

İte kaka alıp götürdüler. İnce uzun bir yoldan, çimenlik bir bahçeden geçerek, dağ gibi acayip bir yapının önüne geldiler. Yapının önü mağara ağzına benziyordu. İki yanında iki adam dikiliyordu. Bunlar pehlivanlar gibi yapılı adamlardı. "Yürüü!" dediler, tıktılar içeri. Hızlı hızlı yürüyorlardı. Nereye bastığını, nereye gittiğini bilmiyor gören adam.

"Bana bakın, hızlı gidiyorsunuz, önümü göremiyorum!"

"Niçin görmüyorsun? Hani gözlerin vardı?"

"Gözlerim var, ama karanlıkta göremem."

"Karanlık ne? Bir de karanlık mı çıkardın?"

"Demin aydınlıktaydık, şimdi karanlıktayız. Gündüz aydınlık olur, gece karanlık. Karanlıkta görülmez. Şimdi gündüz, ama içerdeyiz. Bu kapı hiç ışık almıyor. Işıksız da görülmez. Nedir bu girdiğimiz yer?"

"Ne olduğunu şimdi anlarsın, yürü!" dediler.

Karanlık bir tünelden geçerek, köşeler dönerek, inerek çıkarak bir yerde durdular. Kalabalıktı burası. Vağıl vuğul sesler geliyordu. "Geldi, gören adam geldi!" dediler. Sesler kesildi birden.

"Şefe haber verin!"

"Haberi var şefin!"

Değişik bir ses yükseldi:

"Yaklaş bakalım gören arkadaş!"

"Nereye? Görmüyorum ki! Zindan gibi içerisi!"

"Görmüyor musun?"

"Hiç görmüyorum."

"Görüyor dedilerdi senin için?"

"Evet ama aydınlıkta görüyorum."

"Nerden geldin sen? Ne arıyorsun buralarda?"

"Ben görenler ülkesindenim, geze dolaşa buraya geldim."

"Görmek diyormuşun, nasıl bir şey bu?"

"İki gözüm var, bakınca görürüm, ama aydınlıkta."

"Nasıl anlayacağız senin gördüğünü?"

"Bu karanlık yerden çıkmamız gerek."

Sustular. Fısıldaştılar birbirleriyle. "Peki, yürü madem!" dediler. Geldikleri yoldan dışarı çıktılar. Aydınlık, gözünü aldı gören adamın. Ayna gibi parlıyordu ortalık.

"Şimdi seni sınayacağız. Nasıl gördüğünü, bizden ayrı neyin olduğunu anlayacağız." dediler.

"Bunun sınanacak nesi var? Ben görüyorum, siz görmüyorsunu. Benim gözüm var, sizin yok."

"Anlat, ne işe yarar bunlar? Nedir görmek?"

"Size nasıl anlatayım? Ben bir varlığı karşıdan görür anlarım, siz dokunarak anlarsınız. Onun tâ yanına varmanız gerekir. Şimdi sizin kaç kişi olduğunuzu dokunmadan görebiliyorum. Dört tanesiniz!"

"Peki, şimdi bazılarımız kollarımızı kaldıracağız, kaç kol kalktığını bileceksin." dediler. İki üç adım geri gittiler. Fısıldaştılar birbirleriyle. Kaldırdılar kollarını. "Kaç kol kalktı?"

"Bir iki üç. Beş kol! Beş kol kalktı."

Fısıldaştılar, ikisini indirdiler: "Şimdi kaç?"

"Şimdi üç kol."

Fısıldaştılar gene, ikisi çöktü: "Şimdi?"

"İkiniz çöktünüz, ikiniz ayaktasınız."

Biri cebinden bir çakı çıkardı: "Bu ne?"

"Çakı."

Biri yerden bir taş aldı: "Bu ne?"

"Taş."

Biri yere uzanıp ayağını kaldırdı."

"Şimdi ne görüyorsun?"

"Biriniz yattı, ayağını havaya kaldırdı."

Fısıldaştılar gene. Üçü birlikte on adım kadar gitti. Dört ayak yürümeye başladılar: "Şimdi ne görüyorsun?"

"Şimdi üçünüz uzağa gitti. Dört ayak yürüyorsunuz."

Şaşırdı körler: "Yahu sen sakıncalısın! Tâ uzaktan bizim ne yaptığımızı biliyorsun!"

Toplandılar hemen. Tuttular kolundan. Karga tulumba az önceki karanlık yere götürdüler. "Bekle burda!" dediler. Bir bekçi koydular başına. Bekçi tuttu kolundan. Ötekiler gene o kalabalık yere vardı. Fısfıs fısfıs bir görüşme oldu. Gelip dar bir

yere kapattılar göreni. Daha da karanlıktı burası. Biraz ekmek, biraz su verdiler. "Şimdi senin için karar verilecek, bekle!" dediler. Epey bir süre geçti. Bir adam geldi. Elinde bir şey tutuyor. Koydu yere. Görmüyor ne koyduğunu, ama bir çanta bu. İçinde birtakım araçlar var. Açtı adam çantayı. Araçları çıkardı: "Yat şöyle yere!" Yatırdılar göreni. Çantalı adam başladı göreni incelemeye.

Pabuçlarını çıkarıp ayaklarını inceledi önce. Ayaklarını, ayak parmaklarını tek tek yokladı. Ayakları tamamdı. Ayak bileklerine, dizlerine çıktı sonra. Buralarını da yokladı. Kalçalarını, baldırlarını, apışaralarını yokladı. "Buraları da tamam; bir bozukluk yok şimdilik." dedi.

Belinden yukarı, göbeğine, gövdesine geçti. Koltuk altlarını, kollarını, ellerini, bileklerini, el parmaklarını bir bir yokladı. "Yok bir bozukluk!" Sonra boynuna geçti. Çenesini, dudaklarını, dişlerini, diş etlerini, dilini, damağını yokladı. Burnuna geçti, burnunu yokladı. Burun deliklerini yokladı. "Bir bozukluk yok." dedi. Burnundan yukarı çıktı.

Sıra gözlerine geldi. Gözlerini yumdu gören adam. Öteki, gözlerini yokladı. Geçti burayı, kulaklarını yokladı, sonra saçlarına geçti, saçlarını yokladı. Yeniden gözlerine geldi. "Ne bunlar?" diye sordu.

"Bunlar, işte benim gözlerim! Yani ben bunlarla görüyorum. Bunlardan bende var, sizde yok."

Döndü adam, bir daha yokladı! "Hımmm." dedi. Kendi kendine birkaç kez: "Hımm hımm!" dedi. Sonra bir daha yokladı, gene "Hımmm!" dedi. Ötekilerle fısfıs etti, çantasını alıp gitti. İki adam kaldı başında.

Az sonra iki adam geldi. Kolundan tutup başka yere götürdüler göreni. Orda bir yatağa yatırdılar. Burasının neresi olduğunu bilmiyor karanlıkta. Az sonra elinde araçlarla iki adam geldi. Biri başını yerden biraz kaldırdı: "Şimdi sana bir su içireceğiz!" dedi. İçirdiler.

Sonra burnuna bir şey tuttular: "Kokla bunu!"

Kokladı. Ya bir saniye geçti, ya iki. Tık bayıldı gören. Ondan sonrasını bilemedi. Yarım saat mı, bir saat mı, baygın yattı yatakta. Kimbilir, belki de iki saat. Ayılıp kendine geldiği

zaman gene karanlık bir yerdeydi. Başında fısfıs konuşmalar oluyor. Başının içinde uğultular var. Elleri kurşun gibi ağır, kalkmıyor. Ağzının içi kuru. Susuzluktan yanıyor.

"Kıpırdama. kurtuldun!" dediler.

"Ne kurtulması, nasıl kurtuldum?"

"Başının ortasındaki bozukluğu aldık. Bizler gibi doğru düzgün bir insan oldun!" dediler, okşadılar.

"Beni ameliyat etmiş olmayın sakın?"

"Evet. Bir ameliyat! Hünerli doktorlarımız yaptı!"

Anlatılmaz bir kederin içine gömüldü adam.

"Acıyor mu? Acıyorsa ilaç verelim?"

"Niçin aldınız gözlerimi? Gözsüz ne yapacağım ben?"

"Memnun olmadın mı?"

"Ne memnun olması? Beni kör ettiniz!"

"Yooo, kafanın ortasındaki şeyler kötü ediyordu seni. Bozuktun onlarla. Kurtardık seni. Doktorlarımıza teşekkür etmen gerek. Hele yaraların iyi olsun, o zaman anlayacaksın bu iyiliğimizin değerini. Çok sürmez, on gün sonra sargıları alırız."

Gören adam, o karanlık yerde bir süre yattı. Ama karanlıkta mı, aydınlıkta mı yattığını bilemedi. Her gün gelip sargıları değiştirdiler. İlâç sürdüler. On gün sonra sargıları aldılar. Kolundan tutup dışarı çıkardılar sonra. "Yürü!" dediler, yürüdü. "Otur!" dediler, oturdu. Birbiriyle fısıldaştılar. "Biz kaç taneyiz?" diye sordular. Başını o yana çevirdi, ama görmüyordu. "Görmüyorum!" dedi.

Fısıldaştılar gene: "Şimdi biz ne yapıyoruz?"

"Sormayın bana, görmüyorum artık!" dedi.

Başka denemeler, sınamalar yaptılar. Hiçbir şey görmüyordu. Sorduklarının hiçbirini yanıtlamadı.

"Tamam! İşte şimdi düzeldin, tıpkı bizim gibi oldun!" dediler. Şeflerine, "Tamam!" diye bilgi verdiler.

"Körler Ülkesi"ne düşen adam, bir süre bocaladı alışmak için. Alışıncaya kadar gözlerini çok aradı. Sık sık gözden, görmekten, biri yiyip biri bakmaktan, kıyamet kopmaktan, göze girmekten, gözden düşmekten, gözden ırak olunca gönülden de ırak olmaktan, sol gözün sağ göze yardımından, göz hak-

kından, göreceği gelmekten söz etti. Derken, "Göz görmeyince gönül katlanır." dedi, katıldı ötekilerin arasına. Evlendi.

Ama çocuğunun gözü vardı. Çocuğunun gözü olduğunu ötekilerden sakladı.

O ülkede doğum kontrolü yoktu. Doğum kontrolü hapları da yoktu. Görmeyi, gözü, görmenin önemini yeniden anımsadı. Evde yalnızken, yatakta beraberken karısına anlattı bunları. Fısfıs sesiyle, sabrı ve sessizliğiyle geceler ve gündüzler boyu öyle anlattı ki, karısı gözlü doğan çocuklarını yadırgamadı. Bunu başkalarına haber vermedi. Karı koca, "Gözlü gözlü çocuklarımız çoğalsın, körlerin çocuklarını batırsın!" diye çok seviştiler. Çocuklarını sabırla, sessizlikle büyütmeye başladılar.

Eğer Hayvan İsek

Anadolu'nun uzak köşelerinden birinde, çamurun balçığın içinde bata çıka yaşamaya çalışan bir köy vardı. Köyün yakınından usul usul, yayıla yayıla bir akarsu geçiyordu. Nisan mayıs gelince akarsuyun kıyısındaki çimenler, tatlı tatlı yeşeriyor. Üç yılda bir budanan söğütlerin gölgesi bu aylarda hoş oluyor.

Bir gün kaymakam, baytar, doktor, kumandan, savcı, yargıç, malmüdürü, bir otomobile dolup bu köye geldi. Kendileri için kuzu kesildi, pilav pişirildi. Rakı şarap şişeleri, soğutulmak üzere sepetler içinde bir kuyuya sarkıtıldı. Eğlenceli, şenlikli bir gün olacaktı. Baharın bütün güzelliği serilmiş yatıyor her yerde.

Kasabadan gelen konuklar önce biraz top oynadı. Sonra bir köylü saz, bir köylü kaval çaldı, delikanlılar oynadı. Yaşlılardan biri gurbet türküleri söyledi; dinlediler, seyrettiler. Derken şişeler geldi, demlenmeye başladılar. Köylüler içmiyor. Muhtarı çağırdılar: "Gel sen bari iç!" dediler, o da oturmadı. Sol elini göğsüne bastırıp, "Aman efendilerim beylerim, ben sizin hepinize kurban olayım, hiç sizin yanınızda bizim içmemiz yakışık alır mı? Siz buyrun, siz yeyin, siz için, size afiyet olsun; biz size hizmet edelim!" dedi, özür diledi.

Gün ısınıyordu. Kafaları tuttular. Sazcıdan kavalcıdan çeşit çeşit hava, çeşit çeşit türkü istiyorlar. Bağıra bağıra ovayı, düzü inletiyorlar. Delikanlılar oynarken kalkıp oyuna katılıyorlar, birkaç adım sonra yıkılıyorlar. Gömlekleri pantolonlarının dışına çıkıyor, yakaları paçaları açılıyor. Eski kurumları çalımları kalmıyor.

O sıra, komşu köylerden birinin muhtarı atını sürüp geldi. Tekkelerde türbelerde adak adayarak arayıp bulduğu tek oğlunu aldırmış gibi bir acının içinde görünüyor adam. Atını bir söğüde bağlayıp şapkasını çıkardı. Sofraya, tam doktorun

oturduğu yere yanaştı. Ellerini iki yanına yapıştırdı. Saygılıca bir duruş alıp:

"Beyim, affedersin!" dedi.

Doktor, rakıdan bulanmış gözünü muhtarın üstünde dolaştırdıktan sonra:

"Hastir ulan!" dedi. "Affedersem gene yaparsın!" dedi.

Muhtar bu karşılığı anlamadı:

"Beyim affedersin, kasabadan geliyorum."

"Hoşgeldin, safageldin! Demek kasabadan geliyorsun? Öyleyse şöyle yanıma buyur! Kasabadan geldin mi iş değişir."

Muhtar ciddî ciddî yaklaştı: "Ben senin kurbanın olayım Doktor beyim! Köyde bir hastamız var, ölüyor." dedi.

Doktor, kadehi kaldırıp, "Şerefe!" dedi. "Köyde bir hastaları varmış, ölüyormuş! İyi ya, bırak ölsün! İçinizden bir hayvan eksilmekle kıyamet mi kopar?"

"Beyim affedersin, yanlış anlattım; hastamız hayvan değil, insan! Yani senin, benim gibi bir insan! Sana çok kurban olayım Doktoor beyim, sen bilirsin!" dedi, eğildi gene.

"Ulan muhtar, sen kafadan çatlaksın! Ulan köydeki hastanın hayvan mı insan mı olduğunu ben tâ burdan nasıl bileyim?"

"Beyim, demek istiyorum ki, gidelim, bir bakıver! Yani sana at getirdim, yayan gitmeyesin bu sıcakta!"

Hükümet doktoru yayıldı iyice:

"At ha! Ulan sizin hayvandan ne ayırdınız var? Hepiniz hayvan gibi adamlarsınız? Doktor ne gerek size! Bırak ölsün hastanız! Ölsün dedim lan! Haaayttt!"

Komşu köyün muhtarı eğildi büküldü. Titreyen bıyıklarını, kollarını, sinirlerini, yumruklarını tuttu. Yüzyıllardır alıştığı üzere hep alttan alıyor.

"Beyim haklısın!" dedi. "Bak atım var. Sen bin, ben yaya gideyim. Hayvan gibi giderim senin yanın sıra. At üstünde götürür, at üstünde getiririm zatını. Köyüm çok değil bayım! Kalk bir bak hastamıza! Zatını kasabalarda aradım! Ücretini tam tüm vereyim, kalkıver!"

"Ne lâf anlamaz adama çattık! Ulan ben sana diyorum, hayvana doktor gitmez! Siz hayvansınız! Ha siz, ha ahırdaki hayvan! Çekil artık karşımdan ulan!"

Komşu köyün muhtarı yalvarıp yakardı. "Elini ayağını öpeyim beyim!" dedi. Doktor yattığı yerden kalkmadı. Sarhoş başını sallaya sallaya, "Siz hayvansınız, bir hayvan ölmekle kıyamet kopmaz. Bir hayvan ölmekle Cumhuriyet batmaz." dedi, uzattı.

Zavallı muhtar, baktı gördü doktor dediğini diyor. Yüzıllardır alıştığı üzere, töresini, terbiyesini bozmadan geri çekildi. Bir süre çözümsüz dikildi orda. Yer demir, gök bakır oldu adamakıllı. Ankara uzak, seçim uzak, okul uzak, gökyüzü uzaktı. Büktü boynunu.

Az ilerde, ötekiler toplanmış kaval dinliyor. Kavalcı çayıra bağdaş kurmuş. Konuklar dirsekleri üstüne yangelmiş. Baytar da orada.

Muhtar, elini yana indirip baytara yaklaştı:

"Köyde hastamız var gözel beyim!" dedi saygılıca. "Doktor bey gitmiyor. "Sizin tümünüz hayvandır, bırak ölsün! Bir hayvan ölmekle Cumhuriyet batmaz!" diyor. Baytar beyim, eğer biz hayvan isek, kalk seninle gidelim. İnsan isek, söyle Doktor beye, binsin ata, gelsin benimle. Birinizden birinizin gelmesi şarttır benimle! Çünküm hastamız ölüyor! Kurbanın olayım Baytar beyim, haydi kıpırda!" dedi.

İlçe Hükümet Baytarı yavaşça yerinden doğruldu:

"Doktor beyi alalım, beraber gidelim!" dedi. "Hastanız hayvansa ben bakayım, insansa o baksın. Bakıp kurtaralım."

Yürüdü, doktorun yanına. Yapıştı kolundan, kaldırdı. Birlikte birkaç adım yürüdüler. Ama sarhoştular. Hemen yıkıldılar. Ayakta duracak halleri yoktu. Atın yanına varamadılar.

Komşu köyün muhtarı baktı kaldı. Eli ayağı birbirine dolaştı. Ne yapacağını, ne edeceğini, kime gideceğini, güveneceğini düşünmeye başladı.

Gömez'in Mehmet

Tâ Yozgat'taki köyümüzden kalkıp geldik. Bir iş bulup beş kuruş kazanalım, köyün yırtığını yamayalım istiyoruz. Ankara'da burası Çankaya, şurası Bahçeli, günlerce yeldik. Her yer kum gibi işçi, Sökülüp gelmişler Orta Anadolu'dan, Uzun Yayla'dan, Konya'nın, Çorum'un, Çankırı'nın köylerinden. Yapılarda gündelik on lira. "Biz daha ucuza çalışırık!" deyip dalıyorlar. Millet gözünü birbirinin işine dikmiş. Bize iş kalmamış. Kâr kazanç aslanların, ayıların ağzında. Yeldik günlerce, oradan oraya, iş yok.

Aydınlıkevler semtinde bir yapıya girdik, on günde çalıştık. Adam 110 lira verip attı bizi: "Kaba işlerim tamam! Yarın sıvaya geçeceğim! Usta işçi bulurum!" dedi. Etme tutma, dedik, Rizeli taşorana yalvardık. "Senin sıva dediğin nedir? Az çok bizim de elimiz yatar. Bir sıvayalım, beğenmezsen çıkar!" dedik. Köylüm Bektaş eline ayağına kapandı. İkimiz birlikte yeniden kapandık. "Sıva işi sizin gibi acemilerin kıvıracağı iş değil; ben apartmanıma usta işçi isterim!" dedi, dinlemedi yalvarmamızı.

Düştük semtlere, sokaklara. Yeniden iş aramaya koyulduk. Elimizdeki para, kabayelde kar gibi eriyor. Bahçeli'de, hemşerilerin çalıştığı yapıda yatıyoruz. Hana otele para verdiğimiz yok. Ama körboğaz durmuyor. Yemeden yatılmıyor. İnsanın karnı dursa solucanları durmuyor. Kıvranıp duruyoruz şafak söküp ortalık ağarana kadar. Kadersizliğin bundan ötesi olabilir mi bilmiyorum. Almanya'nın Hollanda'nın kapıları bize açılmıyor. Para kazanıp on kuruş yedirmezsen hiç açılmıyor. Kısacası bizim işler kül. Cula kuşunun yavruları gibi ağzımızı açmışız; iş ötüyoruz, iş çığrınıyoruz, ama yok.

Hemşerilere yük olmaya sıkılıyoruz artık. Sabahları erkenden İşçi Pazarında dikilip bekliyoruz. Akşama kadar burda

yelmek ağırımıza gitmiyor da, akşam olunca onların yaktığı ateşin çevresine dikilmek, yorganımızı açıp onların yattığı yerin köşesine büzülmek öldürüyor bizi. İnsanın insana yük olması iyi bir durum değil. Darlık yıllarında hiç iyi değil.

Aaaaah; bir iş bulunsa, üçe beşe bakmayıp gireceğiz. Girince, gözden düşmemek için makine gibi, eşek gibi çalışacağız. Taş getir, kum, kireç getir, kalas getir; ne gösterirlerse yapıp çatıp, sıva işine gelince kendimize hastir çektirmeyeceğiz. Yıkılıp düşene kadar çalışıp yüzünü eğdirmeyeceğiz yapı sahibimizin, kendinin, adamının.

Akşam,Bahçeli'nin Cami durağına yakın bir avlusunda, ateşin çevresinde oturuyoruz. Yeniceli Abdullah'sa çalıyor. Hemşeriler türkü söyleyip efkâr dağıtıyor. Bir türkü de ben söyledim. Tam ikinciye geçeceğim, bir adam geldi. Elinde şak şak bir tesbih, sırtında ceket. Boynuna kıravat geçirmiş. Başında tengerlek şapka. Naneyağı, gülsuyu gibi kokulardan sürünmüş. Esip tütüp duran bir adam. Selâm verip yanaştı: "Bana işçi lâzım, boş adam var mı?"

Baktım köylüm Bektaş atılacak. Ben ondan önce fırlayıp kalktım. Hele ki Bektaş'la ikimizden başka işsiz yok. Gelen herif de tek işçi istemez heralde.

"Biz boşuz efendi ağa!" dedik Bektaş'la.

"Bir gecekondu yaptırdım, içinin sıvası badanası kaldı. Götürüye vereceğim. Erken bitirin gündeliğiniz iki katına gelsin. Tembellik eder, yatarsanız o zaman da yarıya düşer. Harbi konuşuyorum. Var mısınız?" dedi.

Hemen cevap verip razıyız diyecektim. Hemşeriler daha bilgili davrandı: "İş nerde hemşerim?"

"İş, Yenimahalle'nin ardında, İvedik köyü üstünde. Yeni bir gecekondu mahallesi doğuyor arada. Belki yirmi bin ev yapılıyor, haberiniz vardır."

"Valla, işi görmek lâzım, görmeden olmaz!"

"İyi ya; istiyorsanız gidip görelim!" dedi adam.

"Görelim tabii, görmeden olmaz!" dedik Bektaş'la.

"Yalnız, tecrübeniz var mı? Daha önce sıva badana işi yaptınız mı? Anakar'da çalıştınız mı?" diye sordu adam.

Attım, "Çalıştık, Aydınlık'ta on gün çalıştık." dedim ben.

"Ne yaptınız, sıva mı?"

"Sıva da yaptık, her iş yaptık!" dedim.

Güldü adam: "Kalkın gidelim bu gece anlaşırsak sabaha başlarsınız. İşimiz acele. Anlaşamazsak başkasına bakarım."

Dolmuşa binip Ulus'a çıktık, Ulus'tan otoposla Sekizinci durağa vardık. Vurduk caddeden ileriye. Orası burası, şehir bitti.

"Dolambaçtan gidip yolu uzatmayalım, şöyle keseden varıverelim!" dedi adam.

Kırlık bir yerden gidiyoruz. Gecenin ortası. O önden gidiyor. Tarlaların içinden, hendeklerden, kestirmeden, ıssız yerlerden gidiyoruz.

Dere gibi bir yere girdik. "Çabuk varalım diye bu dereye ne lüzum vardı?" dedim içimden, kızdım biraz ben. Ama dışımdan bir şey demedim. Bakarsın cayar mayar.

"Bizim gecekondular şu tepenin ardında!" dedi. "Böyle kestirmeden tutturdum ki vakit ziyan etmeyelim."

"İyi ya, yürü!" dedik Bektaş'la.

Ben terledim, kesildim kaldım. Kursağımıza köy yalı girmeyeli ay oluyor. "Bu yokuşu nasıl çıkacağız?" diye düşünüyorum. Bektaş dersen benden beter. "Yorulduk efendi ağa, biraz soluklanalım." demeye de çekiniyoruz. "Bunlarda iş yok!" der, cayar diye korkuyoruz. Yürüdük ardı sıra.

Dere dolanıyor. Bu dolamacı kıvrıldıktan sonra yokuşa saracağız. Haydi bakalım Mehmet, haydi bakalım Gömez'in Mehmet, gayret et aslanım! Gayret et, yorgunluğunu bildirme şu efendiye!" deyip kendi kendimi sıkıştırıyorum. Candan gayret ediyorum, Bektaş da gayrete gelsin, kalmasın yokuşun eteğinde.

Birden bir elektirik çıkardı, tuttu gözümüze. Birden dönüverdi. Bir Bektaş'ın gözüne, bir benim gözüme! Bir Bektaş'ın gözüne bir benim gözüme! Aramızda üç adım ara var. Şak etti bir de tabanca çıkardı. Sürdü carcurunu! "Kıpırdamayın ulan dürzüler!" dedi. "Kaldırın kolları havaya!"

Şaşırıp kalık derenin içinde. Derenin içi ki, in yok, cin yok! Bir o var, bir biz! Ben biraz ödleğin biriyimdir, kavgaya güreşe gelemem. Bektaş dersen benden korkak. Ne yapalım şimdi?

Üstüne yürüsek, göğsümüze sıkar tabancayı, kaçalım desek kıçımıza sıkar; ne yapalım acaba? Durduk biraz.

"Kaldırın kollarınızı! Kaldırın diyorum size dürzüler! Anakara'nın arkasında gecekondu yapacaksınız, gündeliklerinizi iki katına gelecek ha? Kim yitirmiş de siz buluyorsunuz ulan tülü kuşlar? Haydi kaldırın bakalım kolları!"

Baktım Bektaş kaldırıyor.

"Kaldırın kaldırın!" Bir daha bağırdı.

Ben de kaldırdım. Diktik kolları havaya.

"Şimdi bakın; beni yorup uğraştırmayın! Çıkarın kuşaklarınızdaki paraları! Yalana dolana kaçmayın! Hikâye filân sapmayın! Saptınız mı yakarım! Uğraştırmayın beni! İki dakikanın içinde paralar avcumda olacak, haydin bakalım!"

"Valla bizde para yok efendi! Biz tâ Yozgat'taki köyümüzden geldik buraya; beş on kuruş kazanıp köye dönelim, köyün yırtığını yamayalım! Sonra da birkaç kişiye on kuruş yedirip Almanya dilekçelerimizi çıkartalım. Para ne gezer bizde? İş bulamadık koca Ankara'da. Yapılarda kapılarda yelip duruyoruz bir aydır. Bir aydır hemşerilerin yanında yatıyoruz. Yok para valla!"

Tam ikimizin ayaklarımızın ortasına bir patlattı bu. Yüzümüze yerin kumları sıçradı. Aklım bokuma karıştı benim. Bektaş başladı yalvarmaya: "Aman ağam itin olayım! Aman ağam bokunu yiyeyim! Benim otuz liram var, sana verip kendim ne yapayım Ankara'nın denizinde? Yüzgeç değilim yüzüp öte yakaya geçeyim. Batar boğlurum valla! Etme bana, alma otuz liramı, kulun köpeğin olayım."

"Kesin ağlamayı! Bir sözcük daha söyleyin, sadece bir tek mıg deyin, valla kafanıza sıkarım! Ankara bunun burası! Bunun burasında açıkgözlük söker mi? Ulan siz kim oluyorsunuz da bir günlüğünüzü iki gündeliğe çıkarıyorsunuz? Size buraların haracını yedirirler mi ulan?"

Ben öksürdüm: "Efendi ağaa, bak hemen tıkama ağzımı, bir lâf konuşayım!" dedim.

Bir daha patlattı bu: "Daha ceplerim fişek dolu! Karnınızı kurşunla doldururum sizin! Kesin gürültüyü; çıkarın paraları!" Konuşturmadı tek sözcük.

Konuştursaydı, "Gündeliklerimizi iki katına çıkarmaktan filân vazgeçtik, gidip yarımşar katına çalışalım, yeter ki sen bize bunu yapma! İki buruşuk para var kuşağımızda. On gün taş taşıdık, avuçlarımız patladı. Kumardan ütmedik, kantinden çalmadık, yoldan bulmadık, karı parası hiç değil, erkeksen alma elimizden bunları!" diyecektim. Ama bırakmadı, sıktı kurşunları.

"Haydin durmayın! Bakın üç kurşun oldu. Bunların parasını da sizden çıkartırım! Bir kurşun iki lira! Tâ Suriye'den getirtiyorum. Kıçlarınızdaki şalvarı da alırım. Başınızın şapkasını alırım, kibriti çakar yakarım önünüzde keyf olayım diye! Valla! Kalırsınız Ankara'nın ortasında kıç-açık! Haydin nasıl olsa çıkaracaksınız!"

Baktım Bektaş otuz lirasını çıkardı: Beş altı buruşuk beşlik. Bende yetmiş lira var. "Valla ağam, benim yirmi liracığım var!" dedim.

Bir daha patlattı bu: "Ulan kesin konuşmayı, paraları çıkarın! Yirmiyi otuzu bırakın ne varsa çıkarın, ne varsa sökülün tam tüm! Aydınlık'ta on gün çalıştınız, yirmi lira, otuz lira mı olur? Ne varsa çıkarın!"

Baktım Bektaş cebini boşalttı, ben de boşalttım çaresiz. Elliyi kuşağın arasına saklamıştım. Bektaş'ın kuşağında da bir ellilik vardı. Kuşaklarımızdakileri çıkarmadık. Ceplerimizdekileri koyduk ortaya, "Tamam." dedik. "Başka yok, olan bu kadar valla!" dedik.

"Benim cinimi çatlatmayın ulan tülü dürzüler, sökün kuşaklarınızı!"

"Yahus efendi ağa, gecenin ortasında kuşak söktürme, bağlamak zor olur!" dedim. Bir fırsatını bulup çabuk çabuk sarfettim bu sözleri. Biraz güler mi, gevşer mi diye yüzüne baktım. Lâfım hoşuna gider, "Alın paralarınızı, çekin gidin, bir daha elime düşmeyin!" der, salıverir diye umutlandım karanlıkta.

Ne gezeeer? Daha cin oldu. Çatlattı tabancayı. Kurşun kulağımın dibinden geçti. Hemi de alaf çıktı namlusundan. "Çabuk sökün kuşakları!" dedi. Birer de sinkaf etti köydeki karımıza kızımıza. Herif burda bizi bıraktı, tâ Yozgat'a ulaştı maşşaallah! Ne yapalım? Baktım Bektaş söküyor, ben de söktüm kuşağı.

"Efendi ağa, bizim ellişer liramız daha var. Başka paramız kalmıyor. Haydi bunları da al, ama sekizinci duraktan Ulus'a, Ulus'tan Bahçeli'ye kadar taşıt paramızı bari ver. Ekmek paramız dersen hiç kalmıyor. Yarınlık ekmek paralarımızı da ver, sonra helâllaşıp ayrılalım seninle!" dedim.

Elliliklerimizi aldı. Bektaş'la ikimizi ikişer metre ayırdı. Ceplerimizi bir bir yokladı. Kuşakları da söküp çıkardık, gördü güzelce: "Şimdi dönün ardınızı, koşarak uzaklaşın önümden! Yavaş giderseniz kurşunu yirsiniz!" dedi.

"Yahu efendi ağa, taşıt paramızı, ekmek paralarımızı ver yarınlık!" dedim yeniden.

"I-ıh!" dedi bu, bir kurşun daha patlattı. Döndürdü bizi: "Esas duruşa geçin ulan! Çabuk topuklarınızı bitiştirin!"

Topukları bitiştirdik askerlikteki gibi.

Bektaş, "Bukunu yiyem." diye yalvarıyor.

"Rahat!" komutu verdi bu

Rahat yaptık ayakları.

"Hazrol!" dedi sonra.

Hazrola geçtik.

"Marş marş vereceğim, deral koşacaksınız: Marş maaarş!"

Baktım Bektaş marş marş ediyor, ben de ettim. Bir solukta çıktık dereden. Gömlekler sırtımıza yapışmış. Canlar uçup gitmiş içimizden. İvedik'in oraya doğru geldik. Bir çukurun içine oturduk. Büzüldük Bektaş'la. İki saat sustuk. Har har soluduk karşılıklı, hiç konuşmadık.

İki saat sonra Bektaş: "Soyulduk!" diye fısıldadı.

"Öyle mi? Nasıl bildin?" diye sordum. Sonra adamakılı çıkıştım buna: "Ne yalvarıyordun ulan? 'Bokunu yiyem ağam!' diye kavata? Bir şey geçti mi eline yalvarmalardan?"

"Sen boşboğazlık ettin de bir şey geçti mi?" diye parladı Bektaş da. "Sen soyulmadın mı sanki?"

"Ben soyuldumsa şerefimle soyuldum! 'Bokunu yiyem' demedim itoğlu ite!"

Baktım Bektaş bozuluyor, kestim.

İki gün sonra da ayrıldık birbirimizden.

Ben biraz daha yelip Anakara'daki çileye paydos dedim, köye döndüm. "Mına korum Ankara'sının, madem çekeceğiz, kendi köyümüzün çilesini çekelim!" dedim.

Bektaş kaldı hemşerilerin yanında.

Ramazan Gelip Geçmiş

"Dağların içine kapanıp kalmış bizim Yukarı Dolan!"

"Yola kasabaya uzağız!"

"Aşağı Dolan şaso kıyısı!"

"Aşağı Dolan'la aramız bir dağ, bir dere!"

"Dağı aşmak, dereyi geçmek zor! Ne biz gidebiliriz Aşağıya sık sık, ne onlar gelebilirler Yukarıya! Az da olsa dünyadan haberleri olur onların, bizim olmaz!"

"Bin yılın başında bir gelip gitsek, onlar ince ince, uzun uzun konuşur; biz kaba kaba bakarız. Safızdır, bönüzdür, biz."

"Halimizle durmadan alay ederler!"

"Korkumuzdan bir söz konuşamayız."

"Bir tek soru moru soramayız."

"Daha eskilerde bundan da kötüymüş halimiz. Birkaç gülünç öykümüz olmuş. Isıtıp ısıtıp önümüze sürerler şimdi. Birin yanına bin katarlar, boynuna çan takarlar, salarlar ovanın yüzüne, dile destan ederler köyümüzü! "Yukarı Dolan" dendi mi, Türkiye bilir adımızı. Bizsek, her konunun cahili, bönüyüzdür.

Sade biz köylüler mi cahil ve bönüz burda? Ah, keşke öyle olsa! Hacımız hocamız da "bakar-kör"dür bizler gibi. Elif'i görsek mertek sanan takımdanız hepimiz. Hocamız ne Ahmediye bilir, ne Muhammediye. Elinde bir hutbe kitabı. Galiba Gâzi'nin Cumhurbaşkanlığı yıllarında Ankara'dan yazıp yollamışlar. Okur okur onu okur. Söyler söyler onu söyler: "Ey cemaati müslimin! Hutbemiz kıyamet gününe dairdir. Ey cemaati müslimin! Hutbemiz kabir azabına dairdir."

Belki bin kez dinledik. Okuduğu duaları anlamayız ama, ezberledik. Cumadan cumaya, yada her gün, yeni şeyler anlamaya değil, eski püskü ne söylenirse dinlemeye girer çıkarız camiye.

Bu yıl hangi yıl? Günlerden ne? Ayın kaçı? Çoğumuz bunları bile bilemeyiz. Kuzular oğlaklar, ekin biçin, kiraz dut. Zamanı biz bunlara göre indirir bindiririz. Kuzular oğlaklar beş on gün geç yüğrüldü mü, kirazlar dutlar biraz erken açtı mı, yuttuk gittik biz de. Yuttuğumuzu, yanıldığımızı da bilemeyiz. Biz burada, bu uzak köyde, karanlıkta, kararlamayla yaşarız. Din işlerini, devlet işlerini kocakarıların, kır heriflerin, hacının hocanın demesine göre yapar çatarız. Bir yanlışlık olursa günahı onların boynuna! Zaten doğru da, eğri de yapsak, bize bir gireni çıkanı yoktur. Gireni çıkanı kiminse onlar gözünü açsın, yanılmasınlar, ne yapalım?

Biz, birileri gelip bizi adamakıllı sarsanaca böyle kalacağız. Böyle inandık, böyle ikrar eyledik. Kendiliğimizden değişmeye, davranıp kalkmaya niyetimiz yok. Var diyen varsa, şimdiyece beklemiş ya, şimdiden sonra da beklesin daha!

Ramazan ne zaman? Bayrama kaç gün var? Zemheri çok mu uzak? Cemre ne zaman düşecek? Kendi aramızda yakıştırabildiğimiz kadar yakıştırmaya çalışırız. Fakat bazen bunu da başaramayız. Çünkü her köy gibi bizde de inatçı dürzü çoktur. "Şu gün!" der, "Daha on gün var!" der, dayatırlar. İnatlaşma uzar. Birbirimize gireriz.

Geçmiş Ramazanlardan birinde böyle olmuş. Çok takışmış bizimkiler. Söz aramızda, Ramazan bugün mü, yarın mı, hâlâ takışırız. Takışma günlerce uzamış. Sülâle sülâle ayrılmışlar. Mıhsıtçı Celâl Ağa demiş. "Gelecek cuma günü Ramazan." Yongalı Kadir Emmi diretmiş:

"Gelecek cuma değil, bu cuma Ramazan."

"Gidip hocaya soralım!" demişler sonunda.

Sormuşlar. Hoca: "Valla iyi bilmiyorum! Bir adam salıp Aşağı Dolan'dan sordursak daha iyi olmaz mı?" demiş.

Aşağı Dolan'a adam salmışlar. O da gidip aşağı Dolan camisinin dibinde oturanlara sormuş saf saf: "Ramazan ne gün? Bu cuma mı, gelecek cuma mı?"

Kasıklarını bastıra bastıra gülmüş herifler.

Bizimki kızmış: "Ne gülüyorsunuz ağalar, açıkta bir şey mi gördünüz? Adam gibi bir soru sorduk?" demiş.

"Ohoooo sevgili hemşerim! Günaydın günaydın! Günaydın, hem de sabah şeriflerin hayır olsun! Ramazan geçeli kaç gün oluyor, sen daha Ramazanı soruyorsun!"

Dünyaya duyulmuş bu bizim iş! Dünya gülmüş halimize.

Burunları Kısılmış

Şimdi şu ağaçsızlıktan kocaman birer taş yığını gibi görünen dağların ardındaki Yaparcık, uzun zaman köy olamadı. Bir zamanlar dağlarda çiçek çoktu. Herkesin önünde sürü sürü davar, sürü sürü sığır, o dağ senin, bu dağ benim, yıl on iki ay gezer, mal otlatırlardı. Göçebe aşiret gibiydiler.

Gel zaman, git zaman, çiçek çimen azaldı, ot ağaç tükendi dağlarda. Böylece sığır davar da tükendi. Göçebe halk başka çözüm bulamadı, taş yığınları üstüne yerleşip köylü oldu.

Eh, sen bir kez köylü olmayagör! Hemen biri çıkıp muhtar olur, biri çıkıp bekçi. Tahsildar para toplamaya gelir, jandarma adam götürmeye. Fakat her ne hikmetse, Yaparcık köyüne uzun zaman bir imam gelmedi. Boşta gezen imamlar, "Yontulmadık dağlılara din öğretmek zordur!" diye yıldı. Dönmediler yönlerini Yaparcık'a.

Bu yalanlı dolanlı dünyada "eksikli" olmak felâkettir. Gelen giden, Yaparcık köylülerini kınamaya başladı: "Siz nasıl köysünüz yahu? Sizin öbür dünyanız olmayacak mı? Sizin ölüleriniz yunmayacak mı? Bırakın ölüleri, patır patır çocuklarınız doğuyor, adlarını kulaklarına hiç olmazsa bir ezancık okutarak koymayacak mısınız? İkişer ölçek tahıl verin, kendinize bir imam bulun bre balkabakları, dağkavakları!" diyerek alay ediyor, başlarının etini yiyorlardı.

Köylüler, aralarından iki kişi seçip, "Gidin ova köylerine, şöyle az kullanılmış, eli yüzüne bakılır bir imam bulup getirin madem!" dediler.

Bu iki kişi, ova köylerinde on gün gezip tozduktan sonra çenesi top sakal, yanakları kırmızı, genç irisi birini getirdiler.

Çenesi top sakal imam iyi bir adamdı. İyi adam olduğu için ovadaki imamlarla geçinemiyordu. Bu yüzden seve seve geldi

dağbaşındaki köye imamlık yapmaya. Asıl iyiliği de: "İnsan her yerde insandır, dağdaki de, ovadaki de." diyor, dağlıyı ovalıyı bir tutuyordu.

Köylüler başına toplanıp hoşbeş etti. Güler yüzünü görüp tatlı dilini duyunca, "İiy bir hocaya düştük!" diye sevindiler. Yeni imam, "Elimden geldiği kadar size yararlı olmaya çalışırım, abdest almayı, namaz kılmayı öğretirim. Hastalarınıza okur, ölülerinizi yıkar, din işlerinde önderiniz olurum!" dedi.

Köylüler, "İyi ama, biz abdest almayı, namaz kılmayı, dua okumayı hiç bilmiyoruz. Bu yaştan sonra da nasıl öğreneceğiz?" diye sordular.

"Üzülmeyin, öğretirim!" dedi yeni imam. "Kolaydır."

Önce bir cami gerekliydi. Toplanıp onu yapmalılar önce.

"Peki yapalım!" dedi köylüler. Dağdan ağaç getirdiler, tepeden taş kırdılar. Kadın erkek çalışıp süssüz, sade, toprak damlı, çamur sıvalı bir cami yaptılar. Yaş tahtalardan kapı pencere, tavan taban çaktılar. Sonra da silip süpürüp girdiler içine. "İyi kötü bir camiye benzedi, döşemesini de sonra tamamlarız!" dediler.

İmam başladı öğretmeye. Önce abdes aldırdı. Ellerini kollarını yıkattı. Şöyle yatılacak, böyle kalkılacak, diye namazın kılınışını gösterdi. Sonra herkes yalan yanlış birer abdes alıp imamın ardına durdu.

"Bakın! Önce biraz talim edeceğiz. Nasıl askerlikte talim var, bunda da var. Ben önden söyleyeceğim, siz ardımdan tekrar edeceksiniz; haydin bakalım!"

Başladılar. Bir gün, beş gün.

Köylüler yavaş öğreniyor, ama iyi öğreniyorlardı.

"İmam, 'Hiç kıpırdamayın, namazda kıpırdamak günahdır! Ben Esselâmün aleyküm varahmatullah!' demeden namazı sakın bozmayın!" diyor. Köylüler bir bir tutuyor dediklerini. "Çok çabuk öğrenecekler maşaallah!" diye seviniyor imam. Böylece on gün geçti.

Bir akşam gene camiye doldular.

"Artık talim tamam! Bu kez esas namaz kılacağız. Sakın kıpırdamayın. Başka söz söylemeyin. Sadece benim söylediklerimi söyleyin. Benim yaptıklarımı yapın." diye öğütledi. Sonra

topluca namaza durdular. İnce, güzel sesiyle uzun bir "besmele" çekti. Ardından köylüler de çekti.

Dua okudu; onlar da okumaya başladı.

"Allahüekber!" dedi; köylüler de dedi.

"Hülümen!" dedi; köylüler de dedi.

"Hamide!"

Köylüler de "Hamide!"

Caminin tabanındaki yaş tahtalar kurumuş, ek yerleri parmak girecek kadar ayrılmıştı ki, bütün tabanda ufak ufak yarıklar olmuştu. Daha kilim keçe de sermediler. Ne olsa dağ köyüydü Yaparcık; iyice yoksuldu. Yarık tahtalar üstünde kılıyorlardı namazı.

Bu yarıklardan bir tanesi tam imamın önündeydi. Adam hem namaz kıldırıyor, hem, "Köylüler söylediklerimi çabuk belliyor!" diye seviniyordu.

Bir ara önündeki yarığı görmeden "Allahüekber!" diyerek başını secdeye attı. Atmasıyla burnunun yarığa kısılması bir oldu. Burnu kısık bir halde, namaz gereği, "Sübhane rabbiyel âlâ!" dedi. Bunu söylerken sesi tam bir iniltiydi. İmamın bunu içinden söylemesi gerekiyordu, mahsus dışından söyledi, üç kez de tekrarladı. Böylece, kısılan burnunu yarıktan çıkarabilirim sanıyordu. Fakat çıkaramadı. Baktı başka çözüm yok, tıpkı öteki sözleri ve duaları söylediği gibi, güzel bir makamla:

"Benim burnum kısıldı arkadaşlaaaar!" dedi.

Köylüler de, "Benim burnum kısıldı arkadaşlaaar!" dedi.

Adamlar, namazdaki duaların anlaşılır bir dille söylenmesi varken, niçin anlaşılmaz bir dille söylendiğine şaşıp dururlardı zaten. İmam, "Benim burnum kısıldı arkadaşlar!" diye açık seçik bir söz söyleyince, sevindiler.

İmam bir daha:

"Benim burnum kısıldı yahu arkadaşlar!" diye inledi.

Köylüler bu kez daha coşkun:

"Benim burnum kısıldı yahu arkadaşlar!" diye inledi.

İmam baktı, köylüler kendilerini hâlâ namazda sanıyor.

"Ulan valla burnum kısıldı arkadaşlar!" diye bağırdı.

Köylüler de, "Ulan vallah burnum kısıldı arkadaşlar!" diye yankıladı.

"Ulan bırakın namazı!"
"Ulan bırakın namazı!"
"Ulan kurtarın burnumu!"
"Ulan kurtarın burnumu!"
"Dinleyin ulan sözümüü!"
"Dinleyin ulan sözümüü!"
"Anlayın ulan sözümüü!"
"Anlayın ulan sözümüü!"

Bu iş böyle uzadı, imam burnunu kurtaramadı. Köylüler de imamın derdini anlayamadı.

Şimdi bu öyküyü anlatanlar, sözü şöyle bağlar:

"O gün Yaparcık köyünün camisinde, imamın burnuyla birlikte köylülerin burunları da kısıldı. Öyle kısıldı ki, o gün bugündür bir türlü kurtaramadılar burunlarını caminin tabanındaki tahtaların yarıklarından."

Rizeliler

Yurdumuzun kıyılarından birinde yağmurlu, pırıl pırıl bir şehir vardır. Adı Rize. Rizeliler erdemli insanlardır. Çeviktir, merttirler. Döğüşte yenilse bile yenmiş gibi dik durmaya çalışırlar. Pırıl pırıl yürekleri, su damlası gibi yeşil gözleri vardır. Dünyaya gülerek bakarlar. Öykü anlatmayı, öykü yaratmayı, yaratılmış güzel öyküleri yaşatmayı bilir, severler.

Binerler vapura, motora, denizin balıklarıyla birlikte, dalgalarla boğuşarak, mevsim mevsim, adı büyük İstanbul'a akarlar. İstanbul kazan, onlar kepçe, emeklerini sokaklara döküp yapılarda kapılarda, iskele ve istasyonlarda ekmek ararlar. Ama güzelim ekmek, aslanın, kaplanın, ayının, çakalın ağzındadır. Yurdun her Rizesinden kopanlar, soluğu orda alır. Orası kırk kulplu İstanbul'dur, ama her kulpunda kırk bin el vardır, İstanbul'da herkes ekmek parası kazanamaz. Yapışacak kulp bulamayanlar eli boş, cebi boş, o Allahsız kaldırımları, o devletsiz hükümetsiz yapıları dolaşırlar ha dolaşırlar. Kapıları bir bir elden geçirir, İstanbul'u kalbura koyup elekten elerler.

Bir gün iki Rizeli, Unkapanı'nın orda buluştu:

"Ula Enver, sen misun?" dedi biri.

"Ula Kamber benum!" dedi öbürü.

"Ula bu nasıl İstanbul? Bir iş kulpi tutamamişum! Döküp saçmişum cebimdeki paraları, şimdi meteliğe kurşin atayrum."

"Ula Kamber, ben de öyleyum! Bize iş kalmamiş bu kavanoz kıçlı İstanbul'da! İşletelim kafalarımizu, daa."

"İşletelim ula Enver, sen soyle ne yapalum?"

"Ula adam döğup para kazanalum!"

"Yapalım ula, satayum anasinu!"

Yan yana yürüdüler. Vardılar Unkapanı köprüsüne. El ele tuttular. Omuzlarını birbirine değdirince daha bir güçlü, daha yürekli oldular.

"Ha burasi eyudur, daa!" dedi Enver. "Döğelum geçenleri, alalim paraciklarinu."

"Alalum daa!" dedi Kamber.

Köprünün başına durdular. Biri sağı, biri solu tuttu. Dört yüz dört açtılar yeşil gözlerini.

Biraz sonra karşıdan bir adam göründü. Köprüyü sallayarak, öyle usul usul geliyor.

Enver bağırdı:

"Heey hemşerum!"

Adam durdu Enver'in önünde, sordu usulca: "Ne var?"

"Ha bu köpri vergülüdür. Para vermeden geçemezsun!"

Adam güldü. Karpuz mevsimiydi. Bıyığına konan sineği kovaladı. Sonra geçip gitmek istedi.

Kamber bağırdı:

"Ula adam neçun durmayorsun?"

Adam gene durdu. Bıyığındaki sineği kovalıp sordu gene: "Ne var dedim ağalar?"

"Ağa senin babandur ulaa! Deduk sana bu köpri vergülüdür, para vermeden geçemezsun!"

"Gelin alın!" dedi bıyıklı adam.

Enver'le Kamber baktı: "Tamam ula, döğelum şuni, alalim parasinu!" Sokuldular yanına, girdiler çenesinin altına. Bir yumruk Enver kondurdu, bir yumruk Kamber: "Sökil paraciklaru, daa!" dediler. "Oynayup durma biyuklarinu!"

Bu kalleş dünyada aksilik dediğin bu kadar olur! En kötüsü gelir bizim Rizelileri bulur! Pazulu bir adamdı çevirdikleri. Kapalı salonlarda yumruk döğüşü yapar, para kazanırdı. İki yumrukta yere serer, nakavt ederdi karşısına çıkanı. Rizeli arkadaşları da öyle yaptı. Bir yumruk Enver'e, bir yumruk Kamber'e yapıştırdı, ikisini de serdi köprünün üstüne. Sonra kollarını birbirine bağlayıp bekledi. Enver'le Kamber açtı gözlerini. İstanbul'da yerle gök birbirine kavuşmuş. Uzaktaki çok katlı yapılar, insana ekmek su vermeyen kapılar fır fır dönüyor.

Enver'in ağzındaki gümüş kaplamalar, Kamber'in ağzındaki krom kaplamalar dökülüp düştü yere.

Bıyığı sinekli adam kıs kıs gülüyor.

Enver bağırdı, göz etti arkadaşına:

"Ula Kamber! Ha bu poh yiyen kalkmuş da güler halimüze, vursana bir tane çenesüne!"

Kamber, su damlası gözlerini kısıp baktı arkadaşına:

"Ah ben onin bir yumrikta kıracağum çenesünü, tikine duramayrum Enver!" dedi.

Yenildikleri zaman bile yenmiş gibi dik durmaya çalışır. Yekine yekine ayağa kalkıp dikilir. Dikilince yeniden başlar aslanlar gibi döğüşmeye Rizeliler.

Kurumunun Kurumunun Kurumunda

Kurşunlu Camide ikindi namazları tenha olurdu. İmam efendi bazen üç kişiyle, bazen tek başına kılıyordu. Demircisi, kalaycısı, gün doğmadan işe başlar, ikindiye kadar adamakıllı yorulurdu. Gün ikindiye devrilince tümüne bir isteksizlik çöküyordu. Kasabanın tahta minaresinden okunan ezan Arapçaydı, kimse selâh'ı, felâh'ı anlamıyordu, ama besbelli,imam efendi gırtlağının var gücüyle, inanmış (mümin) kulları namaza çağırıyor. Bunu hepsi anlıyordu. Anladıkları halde gitmiyorlardı.

İmam efendi, namazdan sonra rasgeldiğine çıkışıyor.

Berbere varıyor, uzata uzata:

"Cami burnunun dibinde ulaaaan! Gelip iki rekât namaz kılsan alnın mı aşınır hayvaaaan!" diyor.

Berber, elindeki usturayı, belindeki kayışta keskinleştirdikten sonra, önündeki müşterinin sabunlu yüzüne yanaşıyor:

"Gelecektim imam efendi amaaa, çıkacağım sıra müşteri bastırdıı." diyor.

İmam efendi uzata uzata:

"Namaz her mümin kulun borcuduuuur! Borcunu ödemezsen aldığın paranın berekâtı olmaz hiiiiç!" deyip terziye, terziden fırıncıya, fırıncıdan kasaba geçiyor.

Kasaba gelinceye kadar öfkesi dinmiş oluyordu:

"Kasap efendi oğluuuum! Az önce namazda yoktuuuun! Kasap efendi oğluuuum; şu çengeldeki ne semiz koyuuuun! Kasap efendi oğluuuum; onun bir budunu ver banaaaa; yanına bir de yürek istiyoruuuum! İki tane de böbrek korsan çok memnun oluruuuum kasap efendi oğluuuum!"

İki güne bir böyle oluyor. Çengeldeki koyunun bir buduyla, yüreğini, böbreğini alıyor. Tıpkı camide namaz dualarını okurken yaptığı gibi: "Kasap efendi oğluuuum, berhüdar ol yavru-

uum! Her ne ise bir kenara yazıver borcuuum! Kapatırım üç aya kalmadaaan! Sana hayırlı müşteriler, gür kısmetler dilerim Ulu Tanrıdaaaan!" diyerek çekip gidiyor. Elindeki budu sallaya sallaya çarşının ortasından geçiyor.

Bir ay değil, beş ay değil, hep böyle. Her gün ikindiyi kılıp çıktıktan sonra berbere, terziye, fırıncıya uğruyor, en sonra kasaba geliyor. Çengeldeki koyun budunu istiyor, but yoksa bir yürek, iki böbrek, böbrek yoksa bir dalak, bir ciğer alıp gidiyor. "Kasap efendi oğluuum, berhüdar ol yavruuum! Her ne ise bir kenara yazıver borcuuuum! Kapatırım üç beş aya kalmadaaaan! Sana hayırlı müşteriler, gür kısmetler dilerim Ulu Tanrıdaaaan!" diyor.

Ama bir gün bile, aldığı etlerin, butların parasını getirmiyor. Evinden birisiyle yollamıyor.

"Hayırlı müşteriler, gür kısmetler dilerim Tanrıdaaaan."

Sanki Tanrının bir memuru, tahsildarıydı o kasabada. Tanrı adına şundan bundan vergi topluyor. Fırıncıdan ekmek, manavdan sebze, kasaptan yürek, böbrek, semiz koyunların arka budunu alıp alıp gidiyor.

Kasabanın bir tek imamıydı. Kurşunlu Caminin minaresine çıkıyordu. Camide topluluğun önüne düşüyor, her gün beş vakit namazı kıldırıyordu. Onun için, kimse karşısına çıkıp: "Hoca efendi getir şu borcunu! Kendin gelemezsen biriyle yolla!" denmiyordu. Kimse buna cesaret edemiyordu. Terzi ofluyor, berber pufluyor, fırıncı manav: "Az çok kazanmaya kazanıyoruz, imam bölüyor!" diyorlardı. Ama dedikleriyle kalıyorlardı.

Onlar susuyor diye kasap da susuyordu.

Esnafın öfkesi büyüyordu. Toplanıp dertleşiyorlar, "Aaaah buna bir çare bulsak! Bir çare bulup paraları kurtarsak! Ama nasıl, nasıl kurtarsak?" diyor, düşünüyorlardı.

İmam efendiden alacak istemenin yolunu bir türlü bulamıyorlardı. Bazıları ikindi namazı biterken dükkânı kapatıyordu. Ama bir gün kapattın, iki gün kapattın. Her gün kapatamazsın ya! İkindi demek, alışverişin kızıştığı vakit demek. Çaresizlikten eli böğründe kalıyorlardı. Kafalarının en kuytu yerinde bir hınç, bir kin büyüyordu.

Öyleyken imam efendinin ayağı eşikten eksilmiyordu:

"Manav efendi oğluuuum! Kasap efendi oğluuuuum!" Çıkıp geliyordu. Sebze isterse veriyor, et isterse veriyorlardı.

Dükkândan çıkıp giderken sadece: "Berhüdar ol yavruuuum! Her ne ise bir kenara yazıver borcuuuuum! Öderim üç aya kalmadaaaaan! Sanaaaa hayırlı müşteriler, gür kısmetler dilerim Ulu Tanrıdaaaaan!" demeyi yeter görüyordu.

Bir gün kasabın orda toplanmışlardı. Manav, elinde çakmak, çaka çaka kavı tutuşturmaya çalışıyordu. Tutuşturdu sonunda. Sigara yakacaktı.

İmam efendi geliverdi:

"Manav efendi oğluuuum! İkindi namazında yoktuuuun! Dükkânda da yoktuuuuun! Kasap efendi oğluuuuum! İkindi namazında sen de yoktuuuun!"

Manav, sigarasını yakamadı. Tutuşturduğu kavı elinde sıkıyordu. İmam efendi kasapla konuşurken, kavı usulca sarığının kıvrımına bırakıverdi. Birden aklına geldi bu şeytanlık.

Neden yaptı, nasıl yaptı, kendi de bilmiyordu. Bunu ne imam gördü, ne kasap. "Bir Allah biliyor, bir de ben!" dedi içinden. Dedi, bekliyordu.

Az sonra yanık kokmaya başladı. Manav da bir yolunu bulup çıktı gitti. İmam efendi birkaç kez, "Burda bir koku vaaaar!"

Kasap: "Yanık kokuyor!" diyor, kendi üst başına bakıyordu. Birden imam efendinin başından çıkan dumanı gördü. Bağırıp haber verecek hemen, hattâ, "İmam efendiiii." diye başladı, fakat manav gibi onun da içine şeytan girdi, sözünü değiştirdi: "Ben de bir yanık kokusu duyuyorum ammaaa, nerden geliiiiir, nerden çakaaaar, bilemiyoruuuuum?" dedi.

"Evet, belki terzi çırağı kumaş kırpıntısı yakıyoooor."

Bir süre geçti. İmam efendinin sarığından güzel dumanlar tütmeye başladı. Kasap bir türlü söylemiyor. Söylemeyecek. Ama içindeki şeytan gene dürttü:

"İmam efendi hocaaaam!" diye başladı. "Sarığının kıvrımının kıvrımının kıvrımınındaaaa!" Ama sonunu getirmedi.

"Kasap efendi oğluuuuum! Sarığımın kıvrımının kıvrımının kıvrımında ne olmuş? Çabuk söyle ne vaaaar?"

"İmam efendi hocaaam! Sarığının kıvrımının kıvrımının kıvrımındaaa, ateş vaaaaar!" deyip bitirdi sonunda.

Kurşunlu Caminin imamı, hemen sarığına el attı. Çıkarıp baktı, adamakıllı yanmış sarığı. Bağırıp çağırmaya başladı öfkeyle:

"Şunu düpedüz söylesene! Beni bir sarıktan ettin uzatarak!"

Kasap terbiyesini bozmadı:

"Ben de senin gibi makam üzere söylemek istedim be imam efendi hocaaam! Ne olur kusura bakmaaa!" dedi.

Dedi ama, alacağını gene isteyemedi.

Şaştım Şaştım

Kara Memiş'e babası, "Görevin olmayan işe karışma!" dedi.

Kara Memiş'e anası, "Karışma aman oğlum!" dedi.

Ninesi, dedesi, "Karışma Memiş!" dediler.

Muhtar, imam, "Karışma ulan!" dediler.

Onbaşı, "Karışırsan gebertirim!" dedi.

Yüzbaşı, "Yapıştır ellerini, kıpırdama!" dedi.

O da böyle, kalıp gibi bir "kul" oldu sonunda. Neye karışıp neye karışmayacağını öğrenemedi.

Yaylaya giderken yolun solunda Kara Memiş'in bir tarlacığı var. Bir bayırın yüzünde iki dönüm bir şey. Köy sınırları içinde böyle üç tarlası daha var Memiş'in. Başka yok. Yoksul bir çiftçi. Okuma yazma bilmez. İlin, köyün, memleketin yönetimine ilgi duymaz, karışmaz. İleriye geriye kafa yormaz. Nasıl belletmişlerse, öyle kalmış. Babası da yoksul bir çiftçiydi. Memiş'i komşu köyün okuluna salıp okutamadı. Sözün kısası, bizim Memiş, hem yoksul, hem cahil. Yoksulluğu mu cahilliğinden geliyor, cahilliği mi yoksulluğundan; seçemiyor.

Bu sorulara Memiş'in komşuları da akıl erdiremiyor.

Yaylaya giderken yolun solundaki tarlanın nadas zamanı. Kara Memiş bayırın yüzünde çift sürüyor. Önünde iki öküz, elinde bir ağaç saban; ufacık tarlasını, birbiri yanına çizdiği çizgilerle, yufkadan yufkadan karalıyor. Öküzler cılız. Ağaç saban ağır. Memiş, sabanı ite kaka bir kalıyor, çok yoruluyor.

Gün epeyce yükseldi. Memiş gidip geliyor. Birden çift sürdüğü bayırın yukarsından, tepenin başından bir ses duydu:

"Şaştııım şaştııım!"

Buralar ıssız kırlar. İn cin yok, o kadar ıssız. Memiş merak etti, kim bu? Neci? Burda tepenin başında ne işi var? Birden bağırdı, niçin şaşmış?

Görevi olmayan işe karışmaz ya, tepenin başından bağıran adama da karışmak istemedi önce.

Ama adam bağırıyor:

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

Sabanı ite kaka çizinin başına vardı. Bir süre durup sesin geldiği yana baktı: Tengerlek şapka, ceket pantolon, bol paça, sarı papuç, ince bir adam, hem bağırıyor, hem dönüyor:

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

Kara Memiş, "Oooo'ha!" dedi öküzlere. "İşine bak Memiiiş!" Sabanı sapladı toprağa, yürüdü: "Bana ne! Şaştınsa şaştın, ne yapalım şimdi? Senin şaşman beni ilgilendirmez! İstediğin kadar şaş, ben sana karışmam!" dedi, bayırdaki tarlayı karalamaya koyuldu yeniden.

Gide gide epey iş yaptı, epey çizgi çekti. Gün öğleye geliyor. Öküzler yoruldu. Kendi de acıktı. "Biraz mola vereeyim!" dedi. Durdurdu işi. Malların başına birer torba taktı. Çıkınını çıkarıp dürüm yaptı, oturup yedi orda.

Tepenin başındaki adam hâlâ bağırıyor:

"Şaştıım, şaştııım, çok şaştım!"

Kara Memiş, düşüncesini değiştirdi birden:

"Memiş!" dedi kendine. "İnsanlık öldü mü? Belki adamın bir derdi var? Belki benden yardım istiyor. Gidip bakayım, neden şaşmış?"

Yürüdü, tepenin başına vardı. Hem "Şaştııım şaştııım!" diyor, hem de dönüyor adam orda.

Sokuldu Kara Memiş:

"Heey hemşerim, söyle neye şaştın?"

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

"Durda söyle bana, neden şaştın?"

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

Tengerlek şapka, bol paça adam, Memiş'i dinlemiyor, duymuyor, habire dönüyor: "Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

"Anladık şaştın, ama niçin şaştın?"

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

Kara Memiş: "Yahu heemşerim, söyle Allahaşkına!"

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

"Neye şaştınsa söyle, deli herif!"

"Şaştııım şaştııım, çok şaştım!"

Kara Memiş adamın kolunu yakaladı: "Ulan sen sağır mısın, yoksa sığır mısın? Söyle neye şaştın? Kime şaştın?"

Tengerlek şapka, bol paça adam sordu:

"Bana mı dedin? Bir şey mi dedin?"

"Sana dedim! Neye şaştın dedim?"

"Kime dedin? Bana ne dedin?"

Bağırdı Kara Memiş: "Sabahtan beri şaştım şaştım. Boyna dönüyorsun! Ama söylemiyorsun ne var? Söyle bilelim, neye şaştın?"

"Neyi bilceksin? Sen mi bileceksin?"

"Ben bileceğim! Ulan sen çatlak mısın?"

Tepesinin tası attı Memiş'in:

"Söylemezsen boğarım seni, söyle neye şaştın?"

Tengerlek şapkalı adam aşağılara baktı. Kırdaki tarlaları, çukurdaki köyü süzdü. Sonra bir güldü, bir kahkaha attı; yenice kendine gelmiş gibi çırpındı: "Bak bak!" dedi Kara Memiş'e. "Bak da göstereyim neye şaştım, niçin şaştım?" Memiş'in kolunu tuttu, on adım kadar yürüttü: "Şu senin tarlan var ya?"

Memiş güldü: "Evet var?"

"Şu senin saban var ya?"

Memiş güldü: "Evet var?"

"Sabahtan beri öküzsüz çift sürüyorsun! Nasıl yapıyorsun bunu? Ne başaarı, ne sihir bu? Sabahtan beri buna şaştım ben! Şaştııım, hem de çok şaştım."

Memiş, gözlerini yumdu açtı, yumdu açtı: "Ulaaaan!" dedi, ağzı bir karış açık. Gördü ki boyunduruk boş!

Gördü ki öküzler yok! İnce uzun övendere, orda sabanın ardında dikilip durur, ipince, yapayalnız, tek başına.

Tengerlek şapkalı adam: "İşte buna şaştım!" dedi. Parmak şaklatarak yeniden dönmeye, döne döne tepe aşağı inmeye başladı. Öküzleri sürüp götüren arkadaşına yetişecek. Fakat ivedisi yok. Döne döne inebilir. Hem iner, hem "Şaştııım şaştııım!" türküsünü söyleyebilirdi.

Ciğer

Koca kentin Cumhuriyet Caddesi'nde, oğul çıkarmış arı kovanı gibi işlek bir kasap dükkânı var. Gelen, but diyor alıyor, boyun diyor alıyor; külbastı alıyor, kuşbaşı alıyor; aldığını sarıp götürüyor. Varsılların kasabı tam.

Akşam olunca koca kentin bacalarından pişmiş etin güzel kokusu yayılıyor ortalığa. Etli sofralarda çocuklar burun kıvırmadan, küsmeden karın doyuruyor ana babalarıyla.

Gene böyle işlek bir gün. Kasabın camekânı önünde, yama yırtık içinde bir adam dikiliyor, camekâna bakıyor.

Filesine bir boyunla iki kilo kuşbaşı yerleştirmiş efendiden bir adam, yoksul seyirciyi görüp yanına sokuldu:

"Hayrola hemşerim!" dedi. "Ne bakıyorsun uzun uzun?"

Ne baksın? Camekânda but but etler var. Diller sarkıyor. Kanlıca ciğerleri asmışlar, yürekleri böbrekleri koymuşlar düzenlice. İşkembe, dil, kelle; ne arasan var.

Efendiden adam üstledi: "Söylesene, ne bakıyorsun?"

Camekânın önünde dikilen adam bir karşılık vermiyor. Utanıyor. Ne baktığını, neye baktığını söylemiyor.

Bir daha dürttü fileli adam:

"Söyle allaşkına, ciğere mi bakıyorsun?"

Çok utanıyor, söylemek zor, ama fileli efendi üsteleyip duruyor. Başını hafifçe sallayıp dudaklarını oynattı, ağzından belli belirsiz bir "evet" çıktı.

Efendiden adam tatlı bir hal aldı. Candan bir gülüşle: "Pişirecek kimin kimsen, ateşin, ocağın var mı?" diye sordu.

Yoksul adam başını salladı, "Evet." dedi.

Fileli adam, kolundan, kolundan çekip onu içeri götürdü:

"Gel çabuk, gel hele! Alayım sana bir ciğer!" dedi.

İçeri girdiler. Fileli adam, "Takımıyla bir ciğer ver ordan!" dedi kasaba. Parasını ödeyip ciğeri aldılar, çıktılar dışarı.

"Çabuk götür götür, pişir evinde!"

Yoksul adam mahçup oldu. Bu efendiye nasıl sağol diyeceğini bilemiyor. Biraz gidip ayrıldılar.

Köyden kalkıp koca kente geleli aylar oldu. İyi bir iş bulamıyor. Parça bölük aldığı işler para getirmiyor. Elinde avucunda beş kuruş yok. Her gün akşamlara kadar sokaklarda, caddelerde sürttükten sonra evine iki somun götürse kendini mutlu sayıyor. Karısı, üç çocuğuyla her akşam umutla açıyor kapıyı. Ama kocasının iş bulamadığını öğrenince üzülüyor, "Vay bizim kara yazılarımız!" diye dizini dövüyor.

Bu kez kocasını elinde ciğerle, hem de takım halinde bir ciğerle görünce sevindi. Çocuklar da, "Yaşşasın, babaaam yaşasıın!" diye bağırıp konuştu. "Babam et getirmiş!"

Soluk yüzlü kadın: "Nasıl bir iş buldun Ali?" diye sordu.

"İş filân yok canım, kim yitirmiş?" dedi. Başına gelenleri karısına anlattı.

Kadın dinledi dinledi! "Neysi!" dedi. Ciğeri soğanla kavurup getirdi sofraya. Karınlarını iyice doyurdular.

Ali ertesi gün gene iş arıyor. Dünkü efendiyle Cumhuriyet Caddesi'nde karşılaştı. Selâmlamak istedi. Fakat adam daha selâm almadan, "Ciğer nasıldı, yağlı mıydı?" diye sordu.

Ali ellerini oğuşturdu: "Sağol beyim, yağlıydı," dedi.

Ayrıldılar o gün. Aradan iki gün mü, üç gün mü geçti? Gene karşılaştılar. Galiba bu efendinin orda bir yerde dükkânı, yada dairesi var.

Ali selâmlamak istedi. Adam baktı: "Seni tanıyacak gibi oldum, ama tanıyamadım?" Sonra, "Haa, tamam! Sen şu ciğer aldığım adamsın! Nasıldı ciğer, yağlı mıydı?" diye sordu.

Ali biraz bozuldu. "Yağlıydı!" dedi.

Ayrıldılar gene. Yürüyüp giderken düşünüyor Ali: "Bu adam her gördüğü yerde soracak mı bana ciğerin yağını? Keşke almasaydım!" dedi.

Beş altı gün geçti, bir daha karşılaştılar. Ali hemen başını çevirdi. Geçip gidecek. Fakat adamla burun buruna geldi. Durmak zorunda kaldı.

Adam: "Dur hele! Ben seni tanıyacak gibiyim. Haa tamam! Sen şu ciğer aldığım adamsın! Tamam! Eee nasıldı ciğer? Yağlı mıydı?"

Başına bir kazan kaynar su döküldü Ali'nin. Ne bu böyle? Her karşılaştığında soruyor! Bazen yanında arkadaşı oluyor. Çok bozuluyor. Gene öyle oldu. Yer yarılsa dibine geçecekti milletin içinde.

Hemen koştu, ordaki kasaba girdi:

"Usta!" dedi soluk soluğa. "Kulun kurbanın olayım! Param yok, ama sözüm söz! İstersen sırtımdaki gömleği, belimdeki kuşağı tut al! Bana şurdan takımıyla bir ciğer ver. Ama hemen çabucak, haydi güzel ustam!"

Kasap, bu yoksul köylünün telâşına baktı, "Hayırdır inşaallah, hemen vereyim!" dedi. Camekânı açtı, takımıyla bir ciğer çıkartıp eline tutuşturdu.

Ciğeri alıp koştu Ali. Efendiden adamı az ilerde buldu:

"Hemşerim hemşerim! Al şu ciğerini de bir daha sorma bana caddenin ortasında, yağlı mıydı, değil miydi?"

Alsın almasın, ciğeri adamın önüne bırakıp döndü, kasabın yanına geldi: "Usta!" dedi kasaba. "Sana bu ciğerin parasını kısa zamanda ödeyeceğim! İş bulamazsam çalıp çırpıp gene ödeyeceğim, sözük söz!"

Kasap merak etti, üstüste birkaç kez sordu. Ali anlattı kısaca. Sonra da "Ama sözük söz, kısa zamanda ödeyeceğim!" dedi. "Ödeyeceğim hiç korkma."

Kasap dalıp gitti. Ali'ye usulca: "Öyle eşeklere ben bozulurum! Ödemek istemez, kendini sıkma kardaş!" dedi, Ali'ye gülümsedi.

Ali, ondan kurtulup buna takılmak istemiyor:

"Yoo yoo! Mutlaka ödeyeceğim!" deyip yürüdü.

Onun Tekliği Senin Ensen

Hem tozu, hem de sözüyle ünlü kasabanın pazarı kaynıyor. Köylüsü kentlisi, varsılı yoksulu birbirini dirsekleyerek domates, biber, bamya yığınlarının önünden, yoğurt keselerinin, yağ tuluklarının sıralandığı gölgeli bölüme akıyor.

At pazarı, et pazarı, karanfil tarçın satılan, çiçek tohumu, tahıl satılan bölümler birer âlem. Kasnakçılar, kader kısmetçiler, soluk alacak zaman bulamıyor müşteriden. Pazar gerçekten kaynıyor.

Hele şurupçuların şerbetçilerin önü.

Oralar daha kalabalıktı. Kalabalık, beş bin başı, on bin ayağı olan kocaman bir gövde; bir yandan bir yana durmadan akıyor.

Herkes alışverişde. Milletin çoğu fiyatları kazık buluyor, köpürüyor. Ama herkesin köpüğü kendi içinde kalıyor. Hiç kimse dışından bir şey demiyor. Tepkisiz bir topluluk.

Bazıları da yaşamında daha beter kazıklar olduğunu bildiği için, fiyatların kazığına şükredip sesini çıkarmıyor.

Şerbetçilerden birinin başında bir adam. Kelle kulak yerinde, etli butlu bir adam. Pos bıyıkları, kocaman göbeği var. Canı sıkılıp duruyor şişkonun. Ama neden sıkıldığını bilmiyor kendi. Parası olanlar için bin eğlenceyle dolu pazar, nedense onu açmıyor. Başka türlü bir eğlence istiyor canı.

İşte buldu: Ensesini kabak tıraş ettirmiş, orta ağırlıkta bir adam geçiyor önünden. Kendi kendine, "Şu vatandaşın ensesine iyi şamar yakışır!" dedi. Ama üşengeç olduğundan, kalkıp bu işi yapamadı.

Yanıbaşında iri kıyım, yarma bir adam dikiliyor. Yama yırtıklar içinde. Şişkoya candan bağlı bir yâver gibi duruyor orda. Elleri de iyi eller. Vurunca ses çıkarır.

Hafifçe kolunu kaldırıp parmağını oynattı şişko. Ona candan bağlı yâver, hazırola geçti.

Şişko: "Git şu vatandaşın ensesine bir şamar indir, sana bir teklik!" dedi.

İri kıyım adam koştu, vatandaşın ensesine şamarı yapıştırdı. Sonra şişkonun önüne geldi, hak ettiği tekliği aldı, gene eski yerine dikildi.

Yoldan geçip giden vatandaş, ensesine şamarı yeyince neye uğradığını bilemedi. Ne yapacağını da bilemedi. Öyle bakakaldı.

Şişko, kolunu bir daha kaldırdı. Parmağını bir daha oynattı. İri kıyım adam, şişkonun önünde yeniden hazırola geçti.

Şişko konuştu: "Git o vatandaşın ensesine bir şamar daha yapıştır; sana bir teklik daha!" dedi.

İri kıyım adam gitti, bir şamar daha yapıştırdı vatandaşın ensesine. Şişkodan bir teklik daha aldı.

Vatandaş, pazarın kalabalığı içinde bakınıp duruyor sağına soluna. Olup biteni bir türlü anlamıyor. Ensesine üçüncü şamarı da yeyince, biraz öfkelenir gibi oldu, kendisine şamar atan adamı yakaladı: "Hemşerim yahu!" dedi. "Bir, iki, üç! Neden şamarlayıp duruyorsun ensemi?"

İri kıyım adam çiğnini çekti: "Ben de bilmiyorum!" dedi. "Ama sende bu ense, şooo oturan şişko da o teklikler oldukça, sen daha çok şamar yiyeceksin ensene, haberin olsun!"

"Eee ne yapacağım ben şimdi?"

"Valla bilmem! Bilsem de söylemem! En iyisi, sen ne yapacağını kendin düşün!"

Çekildi bir köşeye, düşünmeye başladı vatandaş.

Aylar

Sarımbey köyünün erkekleri erken ölür. Kulluğun, köylülüğün onca yükünü kadınlar çektiği halde erkekler az yaşar. Erkeklerin erken erken çekip gitmesi nedendir, niçindir; Sarımbey'de bilen yoktur. Yalnız bu mu? Sarımbeylilerin bilmediği daha o kadar iş var ki dünyada, bunların ayrımına bir varsalar, herhalde yaşamalarında çok değişiklik olur.

Bir tek dam var Sarımbey'de, herkesten çok yaşamış. Çok da çile çekmiş. Sefer diyorlar. Çobanlıktan tut, ırgatlığa, ortakçılığa kadar her işe girip çıkmış, bu koca dünyada iki çizimlik mülkün, beş on kavak ağacının bile sahibi olmamış. Seferberliğe, Trablus'a, Yemen'e, Yunan'a gidip gelmiş; bunlardan da koluna sırma, göğsüne madalya alamamış. Onu hiç gören, düşünen olmamış.

"Dünyaya çılbak gelip çırılçıplak gitmek de bir yiğitliktir! Ben de öyle yapacağım!" diyor şimdi.

Eliboşluk günlerinde keskin çakısıyla çıtlık dalından tek tek düzüp bir ipe dizdiği "kendi işi" tespihi eline alıp, köy içine çıkıyor, yeniyetmelerle konuşarak, onlara gezip gördüğü yerleri, girip çıktığı iyi kötü işleri anlatarak, dünyanın hilesini, hurdasını, pis, pus yanlarını belleterek, çırılçıblak gideceği günü gözlüyor.

Torunu Dursun'u öperek yeperek o büyüttü sayılır. Ona adamın değerini, köyün şehrin özelliğini, varsıllığın yoksulluğun nedenini belirtiyor; "Babasına hiçbir şeyi doğru dürüst kavratamadık, bari buna kavratalım!" diye torununa emek çekiyor. "En önemlisi adamlıktır, adamlık paraya pula, üne şana, hiçbir şeye değişilmez!" diyor ona.

"Adamlık, paradan değerli midir dede?" diye soruyor Dursun.

"Evet değerlidir!" diyor Sefer Dede.

Geceleri tutup yorulana kadar, bıdır bıdır, fısıl fısıl, bir insan öğütle ne kadar öğrenirse, anlatmakla ne kadar bellerse, öğretip belletiyor. Her seferinde, "Gene de çok eksiğin vardır koçum, kafanı işlet!" diye ekliyor. "Eğer kafanı işletmezsen on para etmez bu bellediklerin."

On yaşında dağa kıra, ormana değirmene, dışarıya alıştı Dursun oğlan. Fakat şehre pazara, karakola mahkemeye çıkmadı hiç. Dedesi, "Oralar ayrı yerler, günü gelince görür öğrenirsin!" diye geçiştirdi hep.

Dursun oğlan en çok şehri merak ediyor:

"Çok mu ışıklıdır dede?" diye soruyor.

"Çok ışıklıdır." diyor dedesi.

"Çok mu sıktır insanlar?"

"Çok sıktır, kum gibi."

"Çok mu temizdir?"

"Temiz. pis."

"Evlerin penceresi çok mudur?"

"Apartmanların her yanı camdır."

"Karakol çok mudur şehirde?"

"Çok polis vardır, dayak atarlar!"

"İyi adam yok mudur hiç?"

"İyi adam her yerde vardır."

"Ben şehirden korkuyorum dede!"

"Hiç korkma, şehir senden korksun!"

"Şehrin karakolu var dede!"

"Olsun; kafanı işletirsin."

"Çarparlar adamı dede!"

"Sen de gözünü açarsın."

"Bir kötü adama rasladın mı zordur be dede!"

"Yooo, iyi adama da raslarsın."

Dursun'un babası köyde yok çoktandır. Çıkıp gitti beş ay önce. Bir daha dönüp gelemedi. "İzmir, Aydın, o yanlara varıp biraz para kazanacağım, sonra adamını bulabilirsem üç kuruş yidirip şehirde odacılığa gireceğim, köyü boşlayacağım." diyordu. Bıkmıştı köyden. Dursun bıkmayacak. Dedesini çok seviyor. Dedesinin sevdiği köyü de seviyor.

Bu yıl ilk gidecek şehre Dursun oğlan.

"Dağa git, bir yük odun hazırla! Gevrek meşelerin odunu olsun. Ben de bir kese yoğrut yaptırayım. Al git, korkmadan. Eşeği hana bağlar, biraz gezersin. Kar şerbeti, nar şerbeti içersin. Fırın ekmeği, tahın helvası yersin. Bana da biraz çay, biraz tütün getirirsin. Canın istediği bir şey olursa onu da alırsın, dönersin." diyor dedesi.

Dursun oğlan gitti dağa. Gevreğinden bir yük odun hazırladı. Dedesi de bir kese yoğrut yaptırdı. Ertesi gün yüklü eşeğin ardına düşüp sürdü. Sarımbey'den giderken yol iniş, gelirken yokuştur. Eşek için iyidir bu: Götürdüğü ağır, getirdiği hafiftir ne olsa! Rahatça varır, gelirler. Dursun oğlan sabah biraz erken çıkmıştı, gün kuşluk olmadan vardı şehre; yolun nasıl bittiğini bilemedi.

Çok şaşıracağını sanıyordu ilkin. Işıklar yok gündüz olduğu için Karakollar, eli sopalı polisler de görünmüyor. Evler üçer, dörder katlı. Camları pencereleri var. Kadınlar baş açık, kızlar çorapsız, şalvarsız; insanlar dükkânların içine dalıp çıkıyor. Korkunç bir görünümle karşılaşacağını sanıyor korkuyordu; hiç de öyle değil.

Çarşıyı orta yerinden şöyle bir kesip geçti. Sonra ev aralarına girdi. "Odun haa, odun haa! Kese yoğurdu haa!" diye bağırdı. Epey dolaştı, epey bağırdı.

"Odun kaça çocuuuuk?"

"On iki buçuk, on iki buçuk."

"Kuru mu, kuru muruu?"

"Evet hem de çok kuruu!"

"On bir buçuğa olmaz mı uleen?"

Geçti Dursun; biraz daha gitti, biraz daha bağırdı.

Başka bir kadın çıktı: "Yoğurt kaça çocuuuk?"

"On iki buçuk, on iki buçuk."

"Yağlı mı, yağlı mııı?"

"Evet hem de çok yağlııı!"

"On bir buçuğa olmaz mı leen?"

Geçti. Biraz daha gitti. Biraz daha bağırdı. Kadınlar, "Pahacı nâlet" diye söylendi ardından. Çok kızdı Dursun. Ama başıma belâ gelir, karakola düşerim diye karşılık vermeden uzaklaştı.

Sonra başka kadınlar çıktı. Sordular. Aynı karşılıkları verdi. Onlar da "Nâlet!" dedi. Epey dolaştı, epey şaştı Dursun.

Sonra bir adam geldi karşısından. Filesi var. Oduna baktı. Yoğurttan bir parmak aldı. "Güzel yoğurt, iyi odun. Kaça veriyorsun efendi çocuuuk?" diye sordu.

"Odun on iki buçuk, yoğurt on iki buçuk!"

"Güzel yoğurt, iyi odun, on birer buçuğa olmaz mı?"

Dursun, "Bu dede iy'adam! Adamlık paraya pula değişilmez, on ikişerden vereyim şuna." diye düşündü. "On ikişere veririm hatırın için!" dedi.

"Pek de terbiyelisin evlâdım!" dedi yaşlı adam. "Hakkın on ikişer belki; ama, on bir buçuğa alabilirim; param yok. Haydi ver on bir buçuğa."

Dursun bir daha düşündü: "Hem yaşlı, hem kibar. On bir buçuağa versem belki bir dost kazanırım? Biliş görüş oluruz. Her zaman bu dedeye gelirim. Vereyim onbir buçuğa alsın." dedi.

"Evim şurda Köprübaşı'nda. Veriyorsan gidip yıkalım!"

"Hatırın için veriyorum." dedi Dursun.

Yürüdüler yaşlı adamın evine doğru.

"Hangi köydensin?" diye sordu adam yürürken.

"Sarımbey köyündenim." dedi Dursun.

Yaşlı adam Sarımbey köyünü biliyormuş, biraz övdü. Dursun oğlan çok sevindi: "İşte böle köyün iyi adını söyletmeli her zaman." dedi kendine.

Karakolun önünden geçtiler. Kapıda polisler dikiliyor. Hemen orda bir evin önünde durdular. Yaşlı adam açtı kapıyı. Dursun eşeği içeri soktu. Önce yoğurt kesesini verdi adama. Sonra yıkmaya çalıştı yükü. Ama adam birden bağırdı: "Oraya değiiiil, şuraya!"

Dediği yere çekti Dursun eşeği.

Adam bu kez: "Oraya değiiiil, buraya!"

Onu da yaptı Dursun. Adam gene durakladı: "Yoksa şuraya mı yıksak? İstifi kolay olur."

"Nereye istersen oraya yıkayım!" dedi Dursun.

"Aferin efendi çocuuuk! En iyisi şuraya yık haydi!"

Eşek yükü bu. Bir kişiyle yüklenmesi de, yıkması da zordur, "dayama" gerekir. Dayama getirmeyi unuttu Dursun. "Yaşlı adam yardım eder, dayanır bir yanına!" diye düşündü. Ama "Gel yardım et." demeye utandı. "Kendiliğinden yapar." diye umdu. Ama hiç oralı değil. Bir baktı yüzüne, belki yeni bir yere çektirecekti eşeği. "İyisi mi hemen yıkayım!" dedi. Bir yanını gevşetti, tuttu elinde. Öte yana geçti, tek elle onu gevşetti. İki yanını birden bırakacak aşağı. Adam eşeğe yakın duruyor. "Eğer bir daha şuraya buraya diye tutturursa, gevşek urganla yürütemem eşeği!" diye aceleden bıraktı denkleri. Paldır küldür yayıldı odun. Gevrek de olsa meşe odunu ağır olur.

Birden, "Öf ulan, öf!" diye bağırdı, ayağının üstüne çöktü adam. "Ulan ayının oğlu, dikkat etsene!"

Dursun şaşırıp kaldı: "Kibarlığına kapıldım, odunu yoğurdu ucuza verdim, neden böyle söyledi şimdi?" diye kıvrandı. "Ayı sensin koca moruk!" demeyi düşündü. Karakol şurda. Başına belâ gelmesinden korktu. Karakolluk olsa, altta kendisi kalır. "Bir araba sopa yerim." diye ses çıkarmadı. Ama çok gücüne gitti. Çok kıvrandı.

"Siz köylüler hepiniz ayısınız! Ulan mahvettin ayağımı! Ulan senin beynin buz mu oldu? Önüne dikkat etsene ulan? Ayağımın üstüne yıktın odunu ayıoğlu ayı!"

"Al başına belâyı!" dedi Dursun kendine. "Ölür müsün, öldürür müsün şimdi? Al ne yapacaksan yap bakalım."

"Tuu senin suratına, yontulmadık köylü! Siz köylüler hep dağda yaşıyorsunuz. Dağ hayvanlarından ayırdınız yok. Ayağımı ezdin, aş ettin ulan!"

Aş olduğu filân yok ayağının. Bahane bulmuş, bağırıyor.

"Sabret Dursun! Çekme belâyı üstüne. İlk iniyorsun şehre, düşme karakola, polislerin eline. Yeme sopalarını eşek sudan gelinceye kadar." diye bastırdı öfkesini. Bir yandan da topladı urganını. "Yoğurt kesesini boşalt, gideyim!" dedi usulca.

"Acele etme bakalım! Odunu yığ merdiven altına! Böyle ortada mı bırakacaksın? Bırakırsın sen! Çünkü köylüsün, ne olacak? Haydi durma, bakma yüzüme ayı gibi!"

"Sabret Dursun! Esenlikle çık git şehirden!"

Dediği yere yığmaya başladı odunu.

"Düzenli yığ ulan!" Zevk yok mu sende?"

Düzenli düzenli yığmaya çalıştı. Bugüne gelesiye kadar böyle hareket görmemiş, bu sözleri duymamıştı.

Demek para kudurtuyor insanı! Demek parayla yapılan iş bu kadar zor dünyada? Değerinden ucuza verdiği odunla yoğurdun bedelini alıp gidesiye kadar dişlerini sıktı.

Çarşıyı pazarı dolaştı. Birbirine sokulmuş olarak akıp giden, hem de kaynaşan kalabalığa şöyle bir baktı. Fırın ekmeği almadan, tahin helva yemeden sürdü gitti köye.

Eşeği ahıra bağlayıp üzgün bozgun çıktı yukarı.

Sefer dede, "sattığı odunla yoğurdun parasını çarptırdı heralde!" diye güldü içinden. Hiç konuşmadı önce. Sonra baktı, dolup dolup boşalıyor, göğsü inip kalkıyor, üzüldü:

"Gel yanıma, şöyle dizimin dibine otur, anlat!" dedi.

Bu kadarmış! Bir boşandı, bir boşandı Dursun. Gün görmüş, dünyanın çilesini çekmiş Sefer Dede başından vurulmuşa döndü: "Söyle hemen, ne oldu?"

Dolu gibi dökmeye başladı Dursun.

Sefer Dede torununun başını okşadı. "Ağlasın, açılsın biraz!" dedi içinden. Sonra, "Yeter artık!" dedi. "Ziyan etme gözyaşlarını!" Gün gelir, gerekli olur. Kes boşuna akıtmayı!"

Dursun, hıçkıra hıçkıra olanı biteni söktü: "Çok gücüme gitti dede: Önce tatlı tatlı çekti beni; evine varınca yüzüme karşı, 'ayı!' dedi. 'Hiç görgün bilgin yok, köylüsün, ayının tekisin!' dedi. Başıma tokmak yemiş gibi oldum dede."

"Bu kadar mı?" diye sorda Sefer Dede.

"'Siz köylüler hep ayısınız zaten!' dedi."

"Üzülme dedem! Hiiiç üzülme! Daha çooook, çok göreceksin böyle kabakları dünyada! Görüp alışacaksın! Ayının çoğu köylerde değil, şehirlerdedir. Ama kalabalıktan belli olmaz. Haydi kes bakayım." dedi, okşadı ağlayan torununu.

Sugözü'ndeki Görevli

Sugözü'ndeki Görevli, hinoğlu hin, cinoğlu cin bir delikanlı.

Kesimine giren on altı köyün muhtarını, bekçisini kurstan geçirdi. Kuş uçurtmuyor şimdi o çevrede. Alıcı satıcı, kalaycı, bakırcı, çingen, çilingir, kim gelirse sıkı sıkı izliyor. Gerekirse arama tarama yaptırıp yoklatıyor muhtarlarla. Bu dikkatle bir "casus" yakaladılar. Yüzüğünün üstünde "hava telefonu" vardı. Herif tâ Çinle konuşuyordu. Güya çorap eskicisiyim diye dolaşıyordu. Üstü başı partal. Dil dudak yalama. Ayak yalın, baş kabak. Beline sarılı kuşağın içinden çıkan kimliğe bakıp anladılar, bu işler için yetişmiş bir "kurmay" herif! Çatır çatır Türkçe konuşuyor. Buraya gelmeden altı yıl Türkçe dersi ve Türkiyeli bilgisi okumuş. Hemen hapse tıktılar. Beş gün sonra da verdiler askerî mahkemeye. İdam edildi. Böyle bir casus yakalattığı için bin lira "ikramiye" aldı Sugözü'ndeki görevli.

Adam yakalamada üstüne yok. Çevre dağlarda gezen eşkiyaları da yakalayacak bir bir. Onların da ikramiyesini alacak. Her birinden biner alsa, dünya tutar. Yaşadı gitti. İki yüzden fazla eşkiya geziyor Sugözü dağlarında. Zaten yetenekli biri olduğu, geldiği günden belliydi. "Hemen zengin olur bu kerata!" diyorlardı. Dedikleri çıkıyor.

Karısının kolları, sırma sarılmış gibi sarı bilezik şimdi. Kilimleri keçeleri, geyik ve kurt postlarını üstüste seriyor evine. Kendisi, bütün bunların, gösterdiği başarılara karşılık yüksek âmirlerinin verdiği ödüller olduğunu söylüyor. "İslâmın şartı inanmak!" demiş eski aklı erik atalar. İnanıyoruz.

Hem doğruyu konuşacak olursak, gözümüzle görmüş, elimizle yakalamışlığımız yok herhangi bir kusurunu. Günahına girmek doğru olmaz. Belki atadan dededen böyle varsıldır? Belki karısı, bin koyunlu Kürt beyinin kızıdır? Parayla inancın

nerde, kimde olduğu bilinir mi? Geldiğinde cıbıl bir tenekeci çırağına benziyordu, ama olsun! Allah eski giyen, savurganlıktan kaçınan, cıbıl görünüşlü kullarını sever. Belki bunun da böyle bir özelliği, erdemi vardır? Sığır alası değil ki bakınca bilesin! İnsan alası.

Çok sevdirdi kendini. Yeme yiyeceğe para vermiyor. Alıyor maaşını, atıyor bankaya. Biraz çay, biraz kahve, şeker; tamam. Üst yanını istif ediyor. Tarhanası arpalı'dan, bulguru Hanağzı'ndan. Yaz geldi mi köylerden sepet sepet meyve zebze. O tavuklar, hindiler; yiyen yok evinde. Av etinden bıktı çocukları. Biri gidip sekiz keklik vursa, ikisini buna yolluyor. Yollamazsa boğazından geçmiyor. Çok seviyorlar çünkü kendisini. Çok sevimli kereta, üstünde şeytan tüyü var.

Kendisinin tek sözcük söylediği yok. Muhtarlar kendiliğinden getiriyor. İşbölümü var aralarında: Şunu sen, bunu ben. Un senden, odun benden. Tıkır tıkır işliyor. Karısının ütü kömürünü bile düşünüyorlar. Turşusu kuruluyor, yağı sızdırılıp, balı süzülüp geliyor. Kaya balı mı, kovan balı mı, yoksa fennî kovan balı mı; hangisini severse.

Yoğurdunu da Ardıçardı muhtarı üstüne aldı. "Kurban olayım efendim sana! Ben ellerin ednası mıyım? Her köyün muhtarına şeref bahşettin, beni niçin yoksun bırakıyorsun? Sevgiyse, ben de severim zatını. İzin ver, yoğurdunu getireyim gönlümle."

Yalvarmasına dayanamadığı için razı oldu Görevli.

Tabiî Ardıçardı'nın insanları da muhtarlarını çok seviyor.

Duymuşlar muhtarın Görevliye yoğurt sözü verdiğini, toplanıp yalvardılar. "Ne olur bizi bu şerefe ortak et! Ev ev sıraya girelim. Yoğurdu çalalım bakraca, bekçi götürüp versin! Ne kadarcık yol, ayağı mı aşınacak?"

Çok yufka yüreklidir Ardıçardı muhtarı. Komşuları toplanıp yalvardı mı dayanamaz. "Peki!" dedi. "Yoğurdu sizden, bakracı benden olsun!" Temiz pak, kalaylı, dışı mum boyalı, iki kiloluk bir bakracı evden eve dolaştırıp yoğurdu bekçiyle yolluyor Sugözü'ne.

Baştan, Hamzacığın dul karısını atlamak istediği muhtar: "Seni almayalım sıraya! Bir dul avratsın, sağımın sıkımın yok!"

Fakat Hamzacığın avrat dinler mi? "Hiç bilem atlayamazsın! Ben de bu köyde komşuyum bugün! Görevliyse hepimizin görevlisi. Herkes gibi ben de çalacağım yoğurt. Yaz beni de sıraya. Valla tâ kaymakama kadar giderim!"

Ne yapsın muhtar? Razı oldu. Bakracı arada bir Hamzacığın dul karısına da yollamaya başladı.

Öyle de alçak gönüllü bir görevli ki, giden bakraçları öve öve bitiremiyor. "Bak bunlar köylü, bak bunlar yoksul!" demiyor, tiksinmiyor. Burnu büyüklük etmiyor. Hamzacığın avradının çaldığı yoğurdu bile beğeniyor. Rasladıkça teşekkür ediyor muhtara.

Onu da nasıl anladı Ardıçardı muhtarı? Her gittiğinde söylüyor açık açık: "Bu sefer değil de, bundan iki önce yolladığın yoğurdu yerken parmaklarımızı yutuyorduk az daha! Hanım da çok sevdi. Bu yoğurt başkasına benzemiyor. Nasıl yapıyorsunuz acaba?"

"Bunu bizimkiler yapıyorlar. Bir soruşturayım efendim!"

Geldi soruşturdu: Görevlinin sevdiği yoğurt, Hamzacığın avradın yoğurdu!

"Madem öyle, bir sefer daha yaptırayım," dedi muhtar.

Yaptırıp yolladı. "Tamam!" dedi, uçtu görevli. "Bu yoğurt işte! Harika bir şey! Ömrümde bundan âlâsını yemedim!! Her zaman bundan isterim! Getireceksen bundan getir!" dedi bekçiye.

Bekçi geldi, muhtara söyledi.

Ne yapsın şimdi muhtar? Adam Hamzacığın avradın yoğurdunu seviyor bir kez. Varıp konuştu karıyla.

Hamzacığın dul avrat, muhtar başka bir şey istemeye geldi sandı önce. Utanıp sıkılıyor adam, kekeliyor boyna. "Sana bir şey diyeceğim ama diyemiyorum Esme!!" dedi. Esmecik baktı gördü, terden tükenecek köyün muhtarı. "Söyle söyle, sıkılma!" dedi de ondan sonra serbestçe söyledi muhtar: "Derdim, şu Görevliye gidecek yoğurt!" dedi.

"Ben de sandım daha zor bir derdin var! Ne mutlu bana ki, koca köyün içinde Görevli benim yoğurdu beğenmiş! Hayhay." dedi.

Üç güne bir dolu dolu yollamaya başladı bakracı. Esmecik çalıyor, bekçi götürüp veriyor. Sugözü'nün Görevlisi de hatırları için yiyor afiyetle. Bu böyle epeyce gitti.

Bir gün Hamzacığın dul karısı, "Ay muhtar, ay muhtar! Sana bir havadisim var: Artık yoğurt çalamıyorum!" dedi.

"Neden çalamıyorsun?"

"Nedeni medeni yok, çalamıyorum!"

"Eh, çalamıyorsan ben de başkasına veririm bakracı! Zorlayacak değilim seni! Zorla güzellik olmaz!" dedi, öyle yaptı.

Fakat Görevli hemen bildi yoğurdun değiştiğini: "Yooo, olmaz! Beni alıştırdınız, şimdi değiştiriyorsunuz! Olmaz! Hep o yoğurttan isterim! Ben vazgeçsem hanım vazgeçmez evde! Öyle yoğurt Türkiye'de yok! Biz yemedik, yiyeni de görmedik!"

"Olur efendim, hayhay." dedi muhtar, geldi köye. Hamzacığın karısıyla konuştu. Ama dediğini dedi kadın:

"Yapamam muhtar, yaptığım yeter!"

"Zorla mı yaptındı şimdiye kadar?"

"Yoo, gönlümle yaptımdı!"

"Öyleyse yap biraz daha?"

"Valla yapamam!"

Muhtar bakracı alıp başka komşuya yolladı.

Yolladı ama, bakraç varır varmaz Görevli bir tattı,"Bu yoğurt o yoğurt değil! Tepemin tasını attırma benim muhtar! Yollayacaksan o yoğurttan yolla! Yoksa ben yapacağımı bilirim!" dedi.

"Haydaaa! Gördün mü başımıza geleni?" dedi Ardıçardı muhtarı. "Bulduk başımıza belâyı, eğer yitirmezsek!"

"Bulduk yitirmezsek ya! İnsanı alıştırıp alıştırıp sonra bırakıvermek olur mu? O yoğurttan isterim."

Muhtar, Hamzacığın dul karısına yeniden gitti. Dil döktü, yalvarıp yakardı. Kadın oralı olmadı: "Yok!" dedi. "Yok muhtar! Yoktan anlamıyor musun? Yoktan yoğurt olur mu?"

"Ulan eskiden çalıyordun, şimdi de çal iyi kötü! Seni başka işlerde gözeteyim, ne olursun şu Görevliyi çirpitme üstüme!"

"Sen sabır ver Yarabbim!" dedi Esmecik, "Muhtar, iyi dinle sözümü! Sıpa büyüdü, eşeğin südü kesildi! Yapamam diyorum, anlamıyor musun?"

Ağzı açıldı kaldı muhtarın. Sağ elini havaya kaldırmıştı, havada kaldı. Bir şey diyecekti diyemedi.

"Bunu söylettin bana ille!" dedi Esmecik. "Ulen benim sürü sürü koyunlarımız, boynu çanlı sağımlarımız mı var da bu kadar üstüme geliyorsun? Eşeğin südünü bugünece idare ettim; bundan sonra edemem. Zorlama!"

"Peki!" dedi Muhtar. "Peki Esmecek! Kusur sende değil, sana, bana bunu yaptıranda! Hoşçakal."

Bekçiyi çağırıp olanı biteni anlattı.

"Ben biliyordum!" dedi bekçi.

"Biliyordun da neden söylemedin?"

"Söylesem faydası olmazdı, Görevli alışmıştı!"

"Şimdi yoğurt bekliyor! Git anlat. Boşuna beklemesin!"

Bekçi gitti. Aynen anlattı. Görevli çok kızdı. Kadını çağırıp ıslatmak istedi. "Sonra da atayım göz altına, çürüsün!" dedi.

"Kızma efendim!" dedi bekçi. "Hamzacığın karısı yoksulun biridir. Yoktur eşekten başka sağılımı. Zorda kalmış, yapmıştır. Ona değil, sana ayıp olur ıslatırsan."

"Yok yok! Islatacağım."

"Hiç zahmet etme efendim, haggaten faydası olmaz. Olan olmuş! Yemişsiniz yiyeceğiniz kadar, hem de sevmişsiniz."

"Çok tatlıydı." diye iç çekti Görevli. Bir hafta sonra kendisi geldi köye: "O yoğurttan istiyorum muhtar!" diye bağırdı. "Ne yapıp edip o yoğurttan yollayacaksın her hafta! Ig mıg istemem!" dedi, geçti öteki köylere.

Muhtar, taze sıpalı eşeği olanları bir bir sorup araştırdı. Köyde cebindeki takvime yazdı. Sıraya koydu bunları. Üç güne bir yeniden yollamaya başladı Görevli'ye yoğurdu.

Hem ne olur ne olmaz, takvimdeki eşeklerin sıpaları da büyür, gene sıkışırım diye, eşeği yakında kunlayacak olanları da sıra yapıp yazdı. Bir daha sıkışmayacaktı.

Dalak

Bir gün Ceylan köyüne bir doktor geldi. Yanında iki sağlık memuru var. Belki bu doktor, Ceylan köyüne gelen ilk doktor. Ceylan köyü dağların başında, yolsuz yolaksız, gözlerden uzak olduğu için gönüllerden de uzak bir köy. Kısacası Ceylan yoksul bir dağ köyü.

Doktor köye, insanlar da sıtma var mı, kaç kadında, erkekte var, araştırmaya geldi. Ankara "istatistik" yapacakmış. Akşam muhtar her mahallede birer tellâl çağırttı:

"Yarın sabahtan akşama kadaaar, kadın erkek herkeees. köy odasının önünde bulunacaaaak! Şehirden doktor geldi, milletin dalağına bakacaaaak!"

Ertesi sabah, birçok kadın, birçok erkekle, kimi kucağının çocuğuyla, kimi kirman çevirerek, kimi çorap örerek, köy odasının önüne toplandı. Doktor içeriye, sedire bir yatak koydurup üstüne çarşaf örttürdü. Yardımcıları defterini cetvelini çıkardı. Her şey hazır olunca, doktor köylüleri, içeri almaya başladı.

Ev ev, kadın kadın, erkek erkek.

Gözleri gözlüklü bir sağlık memuru, gelenin adını soyadını, yaşını, işini yazıyordu. Doktor geleni yatağa yatırıyor, yüzüne gözüne, ağzına bakıyor, sonra karnını açtırıp eliyle dalağını yokluyordu. Dalağı yoklananlar çıkarken gözlüklü memur doktorun bu geçenle ilgili görüşlerini deftere işliyordu.

Köylüler, içeri girip çıktıktan sonra dışarda toplaşıp konuşuyordu: "Doktor bakıp ediyor ama, sonuç hava; ilâç vermiyor! Doktor hükümetten geldi. Muhtar da akşamdan tellâl çağırtıp bizi topladı. Madem emir yüksek yerden, uyacağız çaresiz!"

Doktor içerde habire çalışıyor. Birden, orası burası sargılar içinde, iki eliyle gözlerini oğa oğa bir kadın girdi içeriye. Sıra filân beklemeden:

"Ah doktooor, seni kim gönderdi oğluuum? Ne iyi ettin de geldiiin? Kul daralmayınca Hızır yetişmezmiiiş? Allah senden, seni gönderenden razı olsuuun? Allah oğluna kızına dert verip derman aratmasıın!" diye dua etmeye başladı.

Doktor, kadına: "Yat bakalım!" dedi.

"Aman aslan oğluuum!" dedi kadın. "Benim zorum gözümde! Boş yere yatırma beni. Gözümde ne dert varsa, anlayamadım. İçini bir böcek kemiriyor. Kurban olayım, bakıver gözüme; haydi tosunum, haydi gülüm."

Ceylan köyünde Tuzcu Dudu derlerdi kadına. Yakı vurur, doğuma düşüğe yardım eder, boğasak ineklerin ardını dağlar, kurşun döker; hünerli hatırlı, biraz da bilgili bir kadındı.

Doktor hiç kızmadan: "Hayhay, bakayım!" diye karşılık verdi.

"Bak ya, hey gözlerine kurban olduğum!"

Baktı doktor. İnceden inceye iki gözünü de elden geçirdi, sonra çıkarıp bir reçete yazdı. Uzattı kadına. Ama Tuzcu Dudu almadı reçeteyi.

Doktor: "Tamam, baktım gözlerine, al bunu!" dedi.

"Ne yavrum bu?" dedi kadın.

"Buna reçete derler."

"Ne olacak bu?"

"Gözlerin için ilâç yazdım."

"Vay yavrum, kuru kâğıdın ne faydası olacak gözüme?"

"Teyze, gidip şehirden ilâcını alırsın. Bu dağın başında başka ne gelir elimden?"

Tuzcu Dudu, elini kalçalarına koyup çıkıştı doktora:

"Elimden ne gelir? Öyle mi? Gelinlerin karnını ellemek elinden gelir amma, değil mi? Benim gözüme ilâç vermeye gelince elinden bir şey gelmez! Batsın senin gibi doktor! Batsın da bir daha çıkmasın! Elle gelinlerin, kızların karnını, ama benim ağrıyan göze sıra gelince kuru bir kâğıt! Haydi haydiii, haydiii."

İmamların Sınavı

Gergeme dağın doruğunda, kırk evli bir köy. Yolsuz, okulsuz. İnsanları taşa kayaya tırmanır. Çeviktirler. Kadınlarında erkeklerinde bir gram fazla et, fazla yağ yoktur. İnce uzun boylu, sırım gibi yurttaşlardır. Birbirleriyle yüksek sesle konuşurlar. Yabandan biri gelip bunları dinlese kavga ediyorlar sanır. Açık sözlüdürler. Gerek gündüz, gerek gece çok çalışırlar. Çok ürerler. Kadınlar çocuk düşürmenin yolunu bilmez.

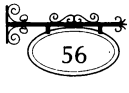
Hacılarla hocalarla alışverişi de azdır Gergeme'nin. Köyün kurulduğu zamandan beri var olan camileri, sadece Şeker ve Kurban bayramlarında dolar. Cumaları bile gelen azdır.

Niyazi Hoca, köyün kadim imamıdır. Belki yetmiş yaşında bir adamdır. Ölü yıkamayı, hasta okumayı öyle derini derinine bilmez. Düşer öne, namaz kıldırır, çıkar minbere konuşur. Ama nasıl kıldırır, ne konuşur, köylüleri ilgilendirmez. Köyde cami, camide imam var ya, yeter onlara. Komşu köyler kınamayacak kadar onlarınki.

Fakat geçen güz, Kirazlı'dan geldi. Günlerden cuma. Köylülelerle camiye girdi, namaz kıldı. Niyazi Hoca her zamanki gibi büyük bir rahatlıkla, kolaylıkla görevini yapmaya başladı.

Kirazlı'dan gelen adam, biraz "cin yutmuş" soydanmış meğer. Niyazi Hocanın dediklerini az buçuk anlıyor, anladığı için de zayıf yerlerini yakalıyor. Eh, öyledir biraz, "aş" diyeceği yerde "taş" der zavallı Niyazi Hoca. "Ayın"ı dökük, bozuk bir dili vardır. Ne dediği tam anlaşılmaz.

Kirazlı'dan gelen adam kızdı buna. Camilerlerde toplu olarak kılınan namazlarda günahlar, sevaplar eşit olarak herkese bölüştürüldüğünden, haklı bir sorumluluk duyuyor kendinde. Bu olamazdı.

Dışarı çıkar çıkmaz:

"Bu sizin imam bilgisizin teki!" dedi köylülere. "Taş diyeceği yerde aş diyor, ayını gayın okuyor! Atın bunu."

Köy halkından bazısı böyle bir eleştiriyi ilk duyuyor.

Başka nedenlerden dolayı Niyazi Hocaya biraz hınç duyanlar: "Doğru söylüyorsun; bilgisizin teki! Taş diyeceği yerde aş diyor, ayını gayın okuyor." dedi.

Ama bazı köylüler tersini düşünüyor: "Bunca yıllık hocamız bilgisiz olamaz! Onun asılı taş değil aştır, ayın değil, gayındır. Öyle olmasa hocamız öyle okumaz."

Tartışma uzadı. Aralarında ikilik çıktı. Çevre köylere şan oldular. Yılların Gergeme'si işi gücü bırakıp taş mı, aş mı, ayın mı, gayın mı; bulmaya kalktı.

Kendileri biliyorlar mı? Yooo.Köy yerinde kuru kuru tartışma. Ali o yanı tutuyor diye, Veli bu yanı tutuyor.

Bir türlü çıkamadılar içinden. Kirazlı'dan gelen adam köyün kuyusuna bir aş atıp gitti. Gergemeliler bir türlü çıkaramıyor.

Sonunda Niyazi Hocayı beğenmeyenler inip ova köylerinden "derin bir hoca" getirdi. Ama bir camide iki imam olur mu? Ötekiler de Niyazi Hocayı bırakmıyor. İyice batağa saplandılar. Tat dirlik kaçtı.

Deli Nuri derler ellilik bir adam vardı. Doğru söylese de, eğri söylese de gülerler, ciddiye almazlardı.

"Ben gene söyleyim de siz ciddiye almazsanız almayın! Bir önerim var. Gelin hocaları sınava çekelim. Hangisinin bilgili, hangisinin bilgisiz olduğu çıksın ortaya!" dedi

"Olur mu?"

"Olur!"

Bütün köylü toplandı. Niyazi Hocayı çağırdılar. Yeni Hocayı getirdiler: "Şimdi sizi sınava çekeceğiz, böylece köydeki ikilik kalkacak. Kim bilgiliyse göstersin kendini. İşte meydan."

Hocaların ikisi de bu işe "Olur!" dedi. Demeseler ne olacak? Köylüler Deli Nuri'nin dediğini tuttu bir kez. Sınav yapılacak. Hocalar kalem kâğıt getirdi.

Sınava karar vermek kolay, ama soru sormak zor. Soruya sıra gelince apışıp kaldılar. Hiç din bilgisi olmayan köylüler hocalara nasıl soru sorabilir?

Bu sıra gene Deli Nuri yardımlarına koştu:

"Ne apışıyorsunuz be? Söyleyin, birer eşek yazsınlar!" dedi.

Köylüler, "Tamam!" dedi. "Tamam."

"Eey hocalar, şimdi size bir soru soruyoruz. Dinleyin! Birer eşek yazacaksınız, EŞEK! İyi yazan Gergeme'nin imamı olacak; haydin bakalım."

Hocalar yazmaya başladı.

Yeni gelen bilgili hoca özene bezene, süsleye püsleye, sağdan sola sülüs bir "eşek" yazdı. Bu hoca, Arap yazısını güzel yazarmış!

Niyazi Hoca da tuttu bir kafa yaptı. Bu kafaya iki göz, iki kulak taktı. Orasına burasına biraz tüy serpti. Burnunu bıyığını da belli etti. Bitirdikten sonra, "işte size bir eşek!" dedi.

Ayırtmanlar, hocaların kâğıtlarını ayrı ayrı gözden geçirdi.

"Evet! İşte önümüzde iki tane kâğıt! Birinin üstünde bir eşek: Gözü kulağı, burnu bıyığı tamam! Ama ötekinde iki sinek bacağı. Sınavı Niyazi Hoca kazandı; "tamam!" dediler.

Yeni gelen Hocayı uğurladılar.

Ördek Hüseyin

Adı Hüseyin'di galiba, bir adam vardı. Alınganın tekiydi. Köyde ondan alıngan, kuşkucu kimse yoktu. Biri çıkıp iki söz edecek olsa, kendisiyle ilgili olduğunu sanır, huylanırdı.

Burnu biraz uzundu Hüseyin'in. Atalar, insanların burnunda kusur bulmanın çok ayıp olduğunu söylemiş ama, ne yapalım Hüseyin'in burnu uzundu. Galiba bu yüzden, kendisine "Ördek Hüseyin" diyorlar. Ördek Hüseyin o kadar kuşkucu biriydi ki, millet kendisiyle yüz yüze alay edemediğinden, şöyle düşünürdü:

"Bunlar hileye başvuruyor! Belki içlerinden alay ediyor? Belki hiç sezilmeyen ince, örtülü yol yöntem buldular? Eloğlunda yetmiş bin hüner! Belli mi olur?"

Bu kuşkular yiyip Hüseyin'i bitiriyor. Karşılaştığı her komşunun sözüne, hareketine, gözünü dört açarak, dikkat ediyor. Hele biri boş bulunup "ördek" dese, bizimki mahvoluyor. Yüzünün görünüşüyle, birçok davranışıyla, huyu suyuyla yarı yarıya ördeğe benzediği halde Hüseyin ördeklikten iğreniyor nedense.

Bir gün yanına bir arkadaşı geldi. Bu arkadaşını biraz severdi. Çünkü bir tek onun alaycı olmadığına inanırdı. Bu yüzden, kalkıp karşıladı arkadaşını. Yer gösterdi, çay sundu. Sonra: "Eee anlat bakalım, ne var ne yok?" diye sordu.

Sordu ama, gözlerini de arkadaşından ayırmadı. Acaba bir fırsat bulup alay edecek mi, çaktırmadan bir söz dokunduracak mı diye hep uyanık duruyor.

Arkadaşı: "Valla dışarda hava bulutlu, biraz da rezzz."

Arkadaşının "Biraz da rüzgârlı." demesine kalmadan bizimki fırlayıp şamarı yapıştırdı.

"Hain! Namussuz! Git evimden!" diye bağırdı öfkeyle.

"Dur kardeşim, Hüseyin'ciğim, ne oldu; dur hele!"
"Hayır, duramam! Bana ördek dedin!"
"Anlamadım! Ne zaman dedim? Nereden çıkardın bunu?"
"Bilirim ben! Ördek dedin dolaylı!"
"Yok kardeşim, ben hava bulutlu dedim?"
"Tamam! 'Hava bulutlu.' ne demek?"
"Valla bilmiyorum, ne demek?"
"Yağmur yağacak demek."
"Peki ne var bunda?"
"Ne var olur mu? Yağmur yağınca göl olur!"
"Göl olsun, sana ne?"
"İnatlaşıyorsun! Gölde ne yüzer?"
"Ne yüzsün? Kayık yüzer, balık yüzer."
"Sus sus! Kaçma! Yakın gel biraz!"
"Valla bilmiyorum, başka ne yüzer?"
"Ne yüzsün, ördek yüzer!"
"Eeee pes!" dedi arkadaşı. Hayretten küçük dilini yuttu. "Valla pes! Sen gerçekten ördekmişsin! Ördekmişsin de benim haberim yokmuş!" dedi. Çıkıp gitti.

Bir Kafasızın Öyküsü

Akyaka köyünde epey eskiden kalma bir değirmen vardı. Çarkı çakıldığı başka değirmenlerinkine benzemiyordu. Bir yeri kırılsa yenisini bulup takmak zordu. Kırılan parçayı hazırca almak varken, Değirmenci Kadir çavuş arayıp arayıp bir usta buluyor, yenisini yaptırıyordu. Bu da epey pahalıya mal oluyordu.

Köye gelen yabancılar, "Yahu atın şu eski zaman işini! Yeni bir değirmen kurun! Rahat edersiniz. Bu kadar yorulmazsınız!" diye çok öğüt verdi ama bu öğütler Akyaka halkına, hele Kadir Çavuşa hiç kâr etmedi. Köy yerinde bir şeyin eskisini atıp yenisini getirmek dünyanın en zor işidir. Millet alıştığını, isterse çok kötü olsun, asla bırakmıyor.

İşte şimdi de taşı değişecek değirmenin! Eski taş adamakıllı aşınmış, unu bulguru öğütmez oldu. Kadir Çavuş gitti, üç kasaba öteden bir usta getirdi. Taş ustası Akyaka dağına çıktı. Koca bir kaya yonttu. Tam üç hafta çalıştı, Kadir Çavuş'un istediği taşı hazır etti.

Kocaman, alâmet kıyamet bir taş oldu. Kalkıp kıpırdayacak gibi değil. Ne yapacaklar, aşağıya nasıl indirecekler?

Taş ustası, "Benim görevim taşı yapıp bitirmek! Dağdan indirmesine karışmam!" dedi.

Kadir Çavuş çalışıp çırpındı: "Usta, çekip gitmeden bir çare bulalım, değirmene takarken eytaçlığımız olur. Dönüşünü filân bir görelim." dedi; köye indi: "Bana yardım edin komşularım, ne olursunuz, yardım edin, elbirliğiyle gâvur taşı değirmenin yanına indirelim." dedi.

Akyaka köyünde eşek eşeği ödünç kaşır. Sen birine yardım edersen, bir gün o da sana yardım eder. Bu yüzden köyün erkekleri kalktı, taşın bulunduğu dağa çıktı beraberce.

Gerçekten çok büyük bir taş. Bunu değirmenin bulunduğu yere indirmek gerçekten zor olacak. Kağnı çıkmaz, teker dönmez bir bayır! İndirirken bir kaçırdın mı, kayalara çarpıp parça parça olur ustanın üç haftada bitirdiği taş. Onca emek, onca para boşa gider.

Taşın çevresinde halka olup, "Ne yapacağız, nasıl indireceğiz?" diye düşünmeye başladılar.

Her kafadan bir ses çıkıyor:

"Ortasına uzun bir mertek sokup omzumuza alsak olmaz mı acaba?" diyenler var.

"Bir deneyelim bunu!" diyenler var.

Denediler. Ama nerdee? Bu taş değirmen taşı değil, demirden koca bir dağ!"

Başka biri, "Halatla bağlayıp ağır ağır kaydıralım!" dedi.

Buna da Kadir Çavuş yanaşmadı: "Aşağıya varanaca aşınır!"

"Ne yapalım, ne yapalım?" diye düşünürken, Akıllı Ali'nin ortanca oğlan Şaban askerliğini yapmış, evlenmiş, iki çocuk babası bir adamdı. Bir ay kadar önce babasından ayrılmıştı. Akıllı'nın oğlu olduğu için, köyün içinde "Ben de akıllıyım!" diye çalım satar gezerdi.

"Söyle bakalım, nedir fikrin?"

"Dikelim bu taşı!"

"Sonra?"

"Deliğine bir adamın boynunu sokup."

"Sonra?"

"Yuvarlayalım aşağı!"

"Ne olur o zaman?"

"Yuvarlanarak iner aşağıya! Deliğinde bir adamın boynu olduğu için hızlı gidemez. Yavaş iner. Kayalara çarpıp parçalanmaz, kırılıp dökülmez; çok güzel iner."

Köylüler bu aklı beğendi.

Sordular: "Hoş akıl, ama kimin başını sokacağız deliğe?"

Aklım beğenildi diye sevindi Şaban:

"Sokalım benimkini!" dedi. "Kötü bir iş değil ki!"

"Sokalım mı? Sahi mi söylüyorsun?"

"Sokalım; sahi söylüyorum!" dedi.

Taşı dikip Şaban'ın boynunu soktular deliğe.

"Tamaaam; yuvarlıyoruz!" dediler.

Şaban da, "Tamam yuvarlayın!" dedi.

Yuvarladılar. Koca değirmen taşı, güzel güzel yuvarlanarak indi gitti. Herkes "Acaba ne oldu, nasıl oldu?" diye merak ediyor. Yan yan yürüyerek, koşarak inip, taşın başında toplandılar.

Evet, sapasağlam inmiş taş! Bir yerine ziyan gelmek şöyle dursun, kıl kadar bile aşınma olmamış.

Ya Şaban? Şaban da sapasağlam duruyordu.

"Vallahi aşkolsun!" dedi köylüler. Bu akıllıyı ordan çekip almaya çalıştılar.

A'a'a! Bir de baktılar, Şaban'ın kafası yoook! Sağa sola bakınıp geri gittiler, dönemeçleri aradılar. Yok kafa! Taşın deliğinde, kan izi de yok! Kafanın, boyundan kopup gittiğini gösteren bir belirtiye raslamadılar. Hayret içinde kaldılar.

"Yoksa eskiden mi yoktu kafası?" diye sordu biri.

Birkaç kişi, "Vallahi dikkat etmedik, belki eskiden yoktu, açık seçik hatırlamıyoruz." dedi.

Kadir Çavuş şaşırdı: "Peki ne yapacağız şimdi?"

"Valla köye varıp karısına soralım en iyisi! Bilse bilse o bilir."

Yürüyüp köye geldiler. Çağırdılar Şaban'ın karısını. Olup biteni bir bir anlattıktan sonra, sordular:

"Asiye! Şaban'ın kafası var mıydı, yok muydu? Derin boylu düşüncemeye daldık; çıkamadık içinden!"

Genç kadın, ağzından çıkacak karşılığı bekleyen kalabalığı süzdü, sonra: "Niçin soruyorsunuz bunu benden?" dedi.

Anlattılar niçin sorduklarını.

O zaman "Hımm!" etti Asiye. "Yoktu Şaban'ın kafası, olsa bu işi yapar mıydı? Üzülmeyin, eskiden de yoktu!" dedi.

Kadir Çavuş, bunu duyunca rahat nefes aldı. Kadın, "Kocamın kafası vardı!" dese, başına iş açılacak, Şaban'a yeni kafa taktırmak gerekecekti. Eski köye yeni kafalı bir Şaban? Çek çekebilirsen, dur durabilirsen! Zor olacaktı Akyaka'nın işleri.

Değirmenci Kadir Çavuş, hem taşını sapasağlam indirdiği hem de bir yeni beladan kurtulduğu için sevindi, köy içinde

adak üleştirdi. Sonra taktı taşını, döndürdü değirmenini, eskisi gibi öğütmeye başladı. Akyaka köylülerinin arpasını, buğdayını, darısını.

İnce Beceri

Üç yılda bir herkesin coşkuyla katıldığı güzel bayramlar yapılırdı ülkede. Kadın kız, genç koca herkes mayısın ilk haftasında alanlara dökülürdü. Çalınır çağrılır, halay çekilirdi. Evler bolluk. Ambarlar dolu. Etliler tatlılar hazır edilir, şerbetler gelir, yenilir içilirdi topluca. Herkes yaşamanın baldan üstün tadını alırdı.

Çalıp çağırmanın, yeyip içmenin yanı sıra, bitmez tükenmez yarışlar yapılırdı. Kadınlar ördüğünü, bilginler bulduğunu, ustalar yaptığını sererdi ortaya. Koşular yapılırdı; uzun, yüksek atlamalar, kuyuya inmeler, direğe çıkmalar birbirini izlerdi.

Birinci gelenlere at, altın armağan edilirdi. Bunların sırtı okşanır, "Elinize, kafanıza sağlık!" denirdi. Birinci olamayanlara, "Biraz daha çabalayın, gelecek yıl da sizi kutlayalım!" diye umut verilirdi.

Böylece, ülkede yaşayan halk, bir mavi kuşun kanadında havalanır uçardı. Halk, işiyle gücüyle, avıyla kuşuyla uğraşır, bayramın biri geçince, "Ah gene gelse!" diye yenisini gözlerdi. Sanki ülkede herkes başka şeyleri boşlamış, üç yılda bir gelen bayramlar için yaşardı.

Binbir becerinin sergilendiği, gösterildiği bu bayramlarda, arada birçok ince, akıl ermez örnekler de görülürdü. Hele bunlardan biri var, hiç unutulmaz.

O güzel bayramlardan birindeydi. Yenmiş içilmiş, sıra yarışlara gelmişti. Bir ara, ince beden, saz beniz bir adam çıktı:

"Benim de bir becerim var, sıra verin göstereyim!" dedi. Beklemesini söylediler. Bekledi. Sırası gelince, "Haydi göster!" dediler.

Şapkasının içinden bir çuvaldızla sicim çıkardı. "Ben" dedi, "Bu sicimi, bu çuvaldızın dar deliğinden geçirebilirim!" deyip çöktü, geçirdi hemen.

"Eee ne var bunda?" diye güldü herkes.

"Şimdi görürsünüz!" dedi. Çuvaldızı yere dikti. Bir metre açıldı. Sicimin ucunu ıslatıp attı. Sicim o dar delikten geçip öbür yana uzandı! Hem de bir metre uzaktan!

Ayırtmanlar: "Bunu da anladık! Zor bir beceri sayılmaz, yapılabilir." dedi.

Adam:

"Durun bakalım! Bitmedi." dedi.

İki metre açıldı. Sicimi iki metreden attı, gene geçirdi.

"Gördük, devam et." dedi ayırtmanlar.

Adam çuvaldızı dikti. Üç metre açılıp attı, gene geçirdi.

Beş metreden, altı metreden. Yer yerinden oynuyor.

"Hiç olacak iş mi? Böyle dar bir delikten, hem de altı metre uzaktan, sicim geçiriyor bu adam! Bu ince beceriyi geliştirmek için kim bilir kaç yıl emek çekti? Baksanıza benzi muma dönmüş. Kanı canı kalmamış!" dediler.

Sarı benizli adam çuvaldızı dikti, sicimin ucunu ıslattı. Bu kez yedi metre açıldı. Attı, gene geçirdi!

"Tamam!" diye bağırdılar. "En büyük ödülü bu alsın!"

Görücü kalabalık, ayırtmanların kararını beklemeye başladı.

Bekle bekle. Başka yarışları bir dakikada yargıya bağlayan ayırtmanlar, çuvaldız deliğinden sicim geçirme becerisinde kapanıp kaldı. Aralarında ikilik üçlük çıktı. Tartışma uzadı. Sonunda şöyle bir yargıya vardılar:

"Bir: Bu adama en büyük ödül verilecek! Kırk altın! Becerisi incedir!"

Karar okundu, halk alkışladı.

"İki: Bu adama kırk değnek vurulacak! Bu ince becerinin insanlığa bir yararı yoktur!"

Halk, önce biraz şaşırdı, kafasını kulağını salladı. Sonra, "Tamam!" dedi, bunu da alkışladı.

Keçeci Çırağı

Kasabanın birinde kadının biri üç çocukla dul kaldı. Elinden tutacak kimsesi yok. Zaman öyle bir zaman ki, varsıllar parasını içkiye fışkıya veriyor, yoksulların elinden bir çare gelmiyor. Yürü dedin mi yürüyor, dur dedin mi durup mal mal bakıyor yoksullar.

Dul kadın, "Ben şimdi bu üç çocukla ne yapacağım?" diye saçını başını yoluyor.

Üzülme bacı, Allah deldiği delikleri aç bırakmaz!" dedi komşuları. "Hiçbir şey yapamasan, okutursun çocukları! Memur olur, maaş alırlar! Maaşları yetmezse rüşvet alırlar. Geçinir giderler. Boş ver üzülme!"

Nitekim zavallı kadın çok uğraştı, kaymakama, valiye gidip yalvardı, yüzüne bakan olmadı. Çok çırpındı, okutamadı çocuklarını.

Komşuları başka bir yol gösterdi:

"Çırak ver çırak! Sanat öğrensinler!"

Kadın çıktı çarşıya. Dükkânları işlikleri dolaştı. Orası senin, burası benim. Çocukların birini berbere, birini terziye, birini keçeciye verdi:

"Aman efendi kardeşler; elinizi ayağınızı öpeyim; yavrularıma sahip olun! Hem birer sanat öğrensin, hem de huyları bozulmasın!" diye yalvardı.

Ustalar, "Sen üzülme, onun orasını bize bırak!" diye kadının gönlünü aldılar.

Terzideki, berberdeki çocuklar, dopdolu birer gönülle çalışıyordu. Ama keçeciye verdiği, dört gün sonra dönüp geldi. Haylâz bir şeydi zaten.

"Neye geldin oğlum?" dedi kadın.

"Öğrendim ana!" dedi haylâz oğlan.

"Oğlum, dört günde sanat öğrenilir mi?"

"Valla öğrendim ana! Çok kolay! Bak anlatayım: Atıyorsun yün oluyor, tepiyorsun keçe! Çevirip dikiyorsun, külâh! Ondan sonra koy başına, git işine!"

Kadın baktı baktı, şaşıp kaldı. Oğlunun anlatması hoşuna gitti. O haylâz da kaldı evde.

Aradan üç gün geçince usta çıkıp geldi:

"Nerde o senin haylâz oğlan; kayboldu bir daha görünmedi?"

Haylâz oğlanın anası, elini kalçasına koydu. Yaylana yaylana: "Evde oturuyor amcası! Oğlum sanatı öğrenmiş!" dedi.

"Nasıl olur, dört günde sanat öğrenilir mi?"

"Aaa; öğrenmiş amcası! Çok kolaymış: "Atıyormuşun yün oluyor! Tepiyormuşun keçe! Çevirip dikince de külâh! Ondan sonra koy başına, git işine!"

Yaşlıca bir adamdı keçe ustası. Gün görmüş yüzünde yapağı gibi sakalları vardı. Kadının bu sözlerini duyunca şöyle bir baktı, hiçbir karşılık vermeden dönüp gitti.

Giderken kendi kendine: "Vay itin eniği!" diye söylendi: "Hem kendi öğrenmiş, hem anasına öğretmiş; çok akıllıymış!"

Burçak

Dedikodu almış yürümüştü. Köyün içi çalkalanıyor. Kara Hafız'ın, Yüklü'deki kendirlerin arasında Çil Fadime'yle görmüşler. Kara Hafız acar adamdı zaten. Kendi karısını eskitmiş, onun bunun karısından geçinmeye başlamıştı. Çil Fadime de tavlı avrat. Kara Hafız çağırdı mı, koşuyor.

Ateş olmayan yerden duman tüter mi? Rüzgâr esmese çalı çıtırdar mı? Hafız'la Fadime'yi Harımlar'daki kendirlerin arasında da görmüşler. Şimdi Urkuş'un kuzulukta buluşuyorlar. Üstelik kara Hafız, Fadime'nin kocasına büyü yapmış. Nefsi uyanmıyormuş artık. Fadime de yanıp tutuşuyormuş. Yangınını söndürmek için Urkuş'un kuzuluğa Hafız'dan önce varıyormuş.

Söylentileri herkes duydu köyün içinde. Ama kocasının kılı kıpırdamıyor. Belki bir o duymadı? Köyün kocakarıları, genç gelinleri, adamı görünce öksürüyor, sezdirmeye çalışıyor, ama öksürükten pıksırıktan herkes anlamaz ki! Çil Fadime'nin oğlunu çekti bir köşeye:

"Şu babacığına sen bari anlat! Kara Hafız ananla böyle böyledir! Köyün içinde duymayan kalmadı! Siz ne biçim insansınız, kılınız kıpırdamıyor?" dedi.

İbrahim, delikanlı oğlan. Böyle işleri anlayacak yaştaydı. Ama o günece duymamış. Aslı olacağını da sanmıyor. Cık Memet fesadın biri. Sütten temiz anacığına suç ardıyor herhal.

Cık Memet: "Bunu ben uydurmuyorum emmim! Köyde herkes biliyor! Herkes söyleyip duruyor!" dedi.

İbrahim kızdı:

"Sen anama suç ardıyorsun! Asla olamaz" dedi.

Cık Memet ne desin? "Öyleyse yatsıdan sonra millet yatınca Urkuş'un kuzuluğu gözle! Ananın halini kendi gözünle gör, dürzünün oğlu!" dedi. "Gör de babana anlat, belki anlar!"

İbrahim anlayınca, dosdoğru babasına gidecek. Yalan bir haber götürmek istemiyor. "Önce kendim inanayım, sonra babama söylerim!" dedi.

Urkuş'un kuzuluğu gözlemeye başladı. Yatsı okunduktan az sonra anası çıkıp geldi. Ardından paltosunu koluna takmış, Kara Hafız göründü. Demek söylenenler doğru. İbrahim beyninden vurulmuşa döndü. Demek öz anası, köyün Kara Hafız'ıyla böyle böyle yapıyor? "Allahım, ben şimdi ne yapayım, nere gideyim?" diye döğünmeye başladı. "Vurup öldüreyim mi şunları?"

Yer gök birbirine karıştı. Evler damlar fıldır fıldır dönüyor çevresinde. Eline bir balta, bir bıçak alıp kuzuluğa dalsa, hem anasını, hem kırığını temizleyebilir. Ama o zaman ele güne temelli şan olurlar. Zaten duyulacağı kadar duyulmuş. Cık Memet gelip haber verdi. Bu işi kimsenin ruhu duymadan, gizlice sonuçlandırmalı.

Öyle bir iş yapmalı ki, Kara Hafız gelemesin, gelirse anasını kuzulukta bulamasın.

Köy yerinde insan arı namusuyla yaşar. Ar namus gitti mi yaşamanın değeri kalmaz. İbrahim namuslu delikanlı. Böyle bir olayı duyduğu halde duymazlıktan, gördüğü halde görmezlikten gelemez.

"Fakat önce babama haber vereyim! Haber vereyim, bir çare daşansın!"

Ertesi günü konuştu babasıyla. Duyduğunu, gördüğünü anlattı. Tokur Hamdi, uzun boylu, pehlivan yapılı, biraz saf, biraz sofu bir adam. Oğlunun anlattıklarına inanmayacak oldu. Ama oğlu: "Gözümle gördüm baba! Hemi de altlarına Hafız'ın paltosunu serdiler!" deyince inandı.

İnandı ama, "Hele dur bakalım! Eğer bu işin aslı varsa, Allah Kara Hafız'a bir ceza verir. Biz Allah'tan daha etkili ceza veremeyiz! Allah gökte uçağı düşürür. Yoldaki otobüsü devirir. Denizdeki gemiyi batırır. Allah, Kara Hafız'ın da başına bir taş düşürür. Ben Allaha güvenir, her işimi O'na salarım. Bunu da salıyorum!" dedi.

Bir gün, beş gün.

Tokur Hamdi'nin hiç sesi çıkmıyor. Dedikodularsa artıyor. Köyün gelinleri, gençleri türkü yakıyor. İbrahim el içine çıkamıyor. Babasına bir şey diyecek olsa, "Sabret oğlum, sabret oğlum! Ben o işi Allaha saldım; sen de sal, Allah onun cezasını verir!" diyor.

İçinden çıkılacak iş değil. Gene en iyisi alttan alta, bir hileyle, fenle önlemek belâyı. Hileyle fenle Kara Hafız'ın başına bir çorap örmek. İbrahim habire düşünüyor. "Ne yapsam, etsem?" diyor, çare arıyor.

O böyle düşünürken Kara Hafız minareye çıkmış, ikindi ezanı okuyor. Sesi sıtma görmemiş, dağı taşı inletiyor. Elini kulağına atıp Çil Fadimegil'den yana bağırıyor durmadan. Bağırırken boynunun damarları geriliyor. Fadime'de bir avuç arpayla dışarı çıkmış, tavuk yemliyor. Arada dikilip Hafız'a bakıyor.

İbrahim buldu ne yapacağını; birden ayağa kalkıp: "Tamam!" dedi. "Hemen şimdi yapacağım! Bu gece yatsı okunurken Hafız'ın işi tamam! Evet bu gece, yatsı ezanı okunurken!" İçeri gitti. Burçak çuvalına baktı. Doluydu çuval. "Tamam!"

Akşamı zor etti. Akşam oldu, fakat yatsı olmuyordu. Anasına, babasına göstermeden bir torba burçak ayırdı, dışarıya bir yere sakladı. Geldi, ocağın başına oturdu. Yemek yenmiş, sofra kalkmıştı. Anası içeri dışarı girip çıkıyor boyuna. "Haydin!" dedi İbrahim içinden. "Bu kez de yapın, haydin göreyim sizi!"

Babasına baktı, babası rahat rahat oturuyordu. Çok geniş adam: "Allah Hafız'ın da, bunun da belâsını verir!" diyor, yan geliyor. Sofu adam. Allaha çok güveniyor.

Yatsı okunmaya başladı. İbrahim kalktı. Burçak torbasını alıp camiye koştu. Hem koştu, hem de burçak torbasını tatlı tatlı okşadı. Şimdi her şey bu torbadaki burçağa bağlı. Torbadaki burçağa çok güveniyor. Onun burçağa güvenmesi, tâ çocukken başından böyle bir iş geçmesinden geliyor. Merdivenlere burçak dökülmüştü de, inerken tangur tungur yuvarlanıp gitmişti.

O zaman İbrahim'e bir şey olmadı. Küçük çocuktu çünkü. Kocaman gövdesiyle Hafız nasıl kurtulacak bakalım!

Hiç gürültü etmeden minarenin merdivenlerine tırmandı. Üst basamaklara vardı. Hafız yukarda ezan okuyor. Bitirmek

üzere. Torbanın ağzını açtı. Avuç avuç serpmeye başladı basamaklara. Hem serpiyor, hem iniyor. Kara Hafız ezanın sonunu uzatıyor. İbrahimgil'in evden yana bağırıyor uzata uzata. Aşkla, şevkle bağırıyor.

İbrahim torbadaki burçağı minarenin merdivenlerine boşaltıp indi. Usulca arkaya dolandı. Ordan da koşup eve geldi. Anası yok ortada. Babası abdest alıyor. Camiye gitmiyor ama, Kara Hafız'ın sesini duyar duymaz, abdestini alıp evde kılıyor. İbrahim, ayak yolundan geliyormuş gibi yaptı, usulca ocağın başında. Epey bir süre geçti.

Tokur Hamdi girdi içeri: "İbram, hişt İbram! Kalk oğlum, olanları duy! Kara Hafız minarenin merdiveninden yuvarlandı! Beyni parçalanmış! Cansız gitmiş, kalk!" Hem böyle diyor, hem ellerini havaya kaldırmış, "Allahım, sana şükür!" diye dua ediyor.

İbrahim oturduğu yerden kalkmadı. Babasına usulca, "Hadi yahu!" dedi. "Ben de senin gibi düşünseydim, Kara Hafız'la anamın işi çook uzayacaktı daha! Sen bir torba burçağa dua et, bir torba burçağa!"

Tokur Hamdi çok saftı. Çok da sofu. Olan biten her şey gibi minare merdivenine dökülen burçakları da Allah'tan biliyor. Bu yüzden ne demek istediğini anlamıyor.

Gürültüler artınca, konuşmalar arasında sık sık Kara Hafız'ın adı geçince Çil Fadime, Urkuş'un kuzulukta duramadı. Usulca çıktı, kedi gibisine sine caminin önündeki kalabalığa sokulup dinledi. Sonra bulut gibi bir suratla eve geldi. Ölen hovardası için gizli gizli ağlamaya başladı.

Şar Şar Akıtırım

Yedi gün yukarı dağ köylerinde dolaştı. Yumurta tavuk yemekten usandı! Aslında usanmadı, ama "usandım" demesi gerekiyor. Hatırlı adam o. Hem sayıyor, hem korkuyorlar. Sonra dört yumurta kırıp sofra sürüyorlar önüne. Muhtar yoksa üyelerden biri buyur ediyor. Akşam da tavuk kesiyorlar. Suyuna çorba, pilav yapıyorlar. Başını arkaya devirdi mi, ensesi iki üç kat oluyor. Evinden daha iyi bakılıyor köylerde.

Kul gibi insanlar köylüler. Önünde korkuyla, saygıyla duruyorlar. İçlerinden de sövüyorlar: "Bu dünyada işin iş, bakalım öte dünyada ne halt edeceksin?" diyorlar. Güç yetiremedikleri her belâ gibi bunu da "öte dünya"ya havale ediyorlar.

Ama kolay değildi köylerde dolaşmak. Ara sıra bit pire de çıkıyor. Ara sıra yataklar kirli pis oluyor. Vardığı köyde ilk sözü: "Çarşaflarını temiz isterim muhtaaar!" demek oluyordu. Muhtar bu komutu alınca karıyı kızı nalla mıhın arasına sokuyor. İlk seferde bu sıkıyı verdi mi, ikinci seferde gerek kalmıyor. Temiz çarşaflar sabun sabun kokuyor. Bit pire olmuyor pek.

Radyo gazete gibi şeyleri de hiç merak etmiyor. "Yanan yansın, sönen sönsün! Bakan, başkan kim olursa olsun, bana ne?" diyor. Nasıl olsa yiyeceği hazırlanıp önüne konuyor, yatacağı temizlenip altına seriliyor. Âmir memur korkusu yok. Kaymakamı görünce ezilip büzülmek yok. Çok eski zamanların bir yaya beyi gibi sere serpe dolaşıyor at üstünde.

Heybesine birkaç paket "Klüp" sigarası atıyor. Onlar da açılmadan dönüp geliyor geri. O gelecek diye her çeşitten sigarayı hazır ediyor köylüler. Çıkarıp saygılıca sunuyorlar. Arada bir kaçak tütün de sarıp veriyorlar. Gönülleri kalmasın diye bunları da içiyor. Başkentte Amerikalıların yanında çalışanlar Amerikan sigarası getiriyor. En çok bu sigaralardan hoşlanıyor.

Bütün dişleri sağlam şükür! Üç yıl önce sekizini birden soktürdü. Yenilerini taktırıp altın gümüş kaplattı. Motorlu değirmen gibi ağzı. Ne bulursa öğütüyor. Ara sıra midesinde ekşime oluyor. Bunun için de İngiliz tuzu taşıyor yanında. Bir bardak suya bir kahve kaşığı kattı da içti mi, bir zorluğu kalmıyor.

Köylerden dönerken kibrit çöpüyle dişini kurcalıyor boyna. Geğire geğire, tok tok geliyor at üstünde. Bazen uzak köylerden çıkmış oluyor. Kasabaya kavuşana kadar acıkıyor. Evine varmaya eriniyor. Lokantaya girip bir kap yemek yiyor. Sonra et alıyor, götürüp, "Pişir akşama!" diyor karısına. İki gün evde kalıp et yiyor. Çoluk çocuk et görüyor sayesinde. Onun dışındaki zamanlar da bulgur bulamaç idare ediliyor evde. Çocukların, kadınların et yemesi diye bir gelenek yok ülkede. Eti beyler, memurlar, erkekler yer. Kebap köfte pişirtir, döğdürüp pirzola biftek yaptırırlar. Rakı içerken mezelerin çoğu etten olur.

Bu kez çok acıktı. Daireye uğraması da gerekiyor. Ama dayancası kalmadı. Çok uzak bir köyden çıktı sabahleyin. Yolda bir köye uğrayıp dinlenmedi.

Atını Boyalı Han önündeki dudun gölgesine bağladı. Heybeyi yanına aldı. Bağrır gibi bulaşık kokan "Lezzet Lokantası"na girdi. Selâm verip boş masalardan birine oturdu. Heybeyi sandalyeye astı. Çatal aldı eline. Ak tabağın üstüne tın tın vurdu. Garson geldi, "Buyrun efendim!" dedi. Yemekleri saydı takır takır.

Kasaba enine boyuna bir kasaba, büyük. Herkes herkesi tanımaz. Onu da tanımazlar. Zaten sık sık yolu düşmez lokantalara. "Yavaş say be!" diye çıkıştı garsona. Korktu garson, bir daha saydı. Bu kez daha hızlı saydı korkusundan. "Ulan, makinalı tüfek gibi takırdadın gene! Bir çorba getir!" dedi.

Çiftlik sahipleri bağırıyor, bozuyor garsonu böyle. Bunu da çiftlik sahibi sandı. Daha fazla öfkelenmesin diye koşarak gitti: "Ço-çorrba bi-biir!" diye kekeledi aşçıbaşına.

Aşçıbaşı: "Ne oldun oğlum, yavaş ol, düşeceksin!"

"Bir a-ağa geldi ustam, ço-çorba isti-tiyor!" dedi garson. Usta derince bir tabak aldı. Taneli yerinden bir çorba doldurdu. "Götür dökmeden!" dedi.

Tabak tutan eli titreyerek yürüdü garson. Dökmeden köşedeki masaya vardı. Dikkatlice koydu tabağı. Sürahi, bardak, su getirdi sonra. "Buyur ağam!" dedi. Her şeyini tamam etti. Bir köşeye çekilip hazır olda bekledi.

Lokantada kimseler yok. Öğün zamanı değil daha. Rahatlıkla dikilebilirdi, "ağa"nın çorba içmesini seyredebilir. Ama olmadı. Kaşıkla çorbayı şöyle bir karıştırdıktan sonra tabağın kıyısına tın tın vurdu: "Bir limon getir! Limon dedim! Limonsuz içilir mi?"

Garson koşarak aşçıbaşının yanına vardı: "Çabuk ustam, limon istiyor, çabuk!" dedi. Bir koku esti lokantanın içinde. Ama bunu garson mu estiriyor, yoksa masadaki müşteri mi, bilemedi aşçıbaşı. Limonların durduğu kutuya baktı, bitmiş. Aşçıbaşı titremeye başladı. Ama bozuntuya vermedi. "Yok limon, git söyle!" dedi garsona.

Garson cesaret edemedi.

"Git söyle giit!" dedi aşçıbaşı.

Ayaklarının ucuna basarak yürüdü garson:

"Li-mon kal-ma-mış a-ğam!" dedi.

Başını çevirip bir baktı garsonun yüzüne. Garson birkaç adım geri sıçradı: "Yo-yok-muş limon-a-ğam!" dedi. "Ka-kalma-mış! Ne ya-yapayım?"

"Nasıl lokanta ulan burası? Niçin kalmaz limon?"

Aşçıbaşı titredi. Önlüğüyle ellerini kuruladı. Eğilerek bükülerek yürüyüp geldi: "Her zaman bulunurdu ama, bugün bitmiş, kusura bakma ağam!" dedi. "Limontozu istersen getireyim!"

Boynunu döndürüp bir baktı. Palabıyıklarını, dik dik görünce, aşçıbaşı birkaç adım geri sıçradı.

Başıyla boynu öyle çevrik duruyor. Gözleri birden ocağa doğru kaydı. Bulaşık tabakların arasında sarı bir şey duruyor. Dikkatle baktı uzaktan. Sarı.

"Sarı bir şey görüyorum tabakların arasında! Limon değil mi o? Var da saklıyor musunuz?" diye çıkıştı.

"Aman ağam!" dedi aşçıbaşı. "Olsa saklar mıyız?"

Kaşlarını iyice çattı: "O sarı şey ne peki, görünen?"

"O görünen sıkılmış limon ağam!"

"Nasıl sıkılmış?"

"Az önce bir müşteri geldi, o sıktı. Başka da kalmadı."

"Demek sıkılmış limondan başka yok bize?"

"Estağfurullah ağam, sahiden yok?"

"Ne demek sahiden yok?"

"Yani hiç yok!"

"Eh ne yapalım; getir onu!"

"Neyi getireyim ağam?"

"O sıkılmış dediğini!"

"Estağfurullah ağam, nasıl olur?"

"Bayâ olur, getir sen!"

"Yapma ağam gözünü seveyim, elini öpeyim!"

"Sorun değil canım! Varmış ama bitmiş! Az önce gelen müşteri sıkıp bitirmiş! Lokantada limon bitemez mi? Değirmende tane bile bitiyor. Öyleyse. getir sıkılmış limonu sen!"

"Valla bağışla beni ağam!"

Çatık kaşları biraz yumuşadı. Gülümsedi. Vardığı her yerde korku yaratıyor. Titriyorlar önünde. Çok hoşlanıyor bundan.

"Bir sıkılmış limon için iki saat beklemeyelim ama! Haydi getir şunu! Getir, bir de biz sıkalım; ne olsa kalmıştır biraz suyu."

Aşçıbaşı kendisiyle alay edildiğini düşünüyor. Korkmasa bu aşağılamanın altında kalmaz. Ama kaşlar çatık, gözler korkunç herifte. Gülümsemek zorunda kaldı.

"Oooo, çok uzattın be! Memlekette lokanta mı yok? Getireceksen getir, yoksa kalkar giderim valla! Hem de Belediyeye şikât ederim!"

Aşçıbaşı, garsona göz etti. Garson, bulaşıkların arasındaki sıkılmış limonu getirdi. Koydu masanın üstüne. Sonra iki üç adım geri çekildi.

"Bakın şimdi nasıl şar şar akıtıyorum!"

Aşçıbaşıyla garson bakmaya başladı.

Sıkılmış limonu parmakları arasına aldı, bir iki okşadı, sonra sol elindeki kaşığı altına tutup sıktı. Kaşık bir anda doldu!

Şaşırdılar. "İyice sıkılmıştı!" dedi garson.

"Evet iyice sıkılmıştı, ama bak kaşığı doldurdu!"

"İşte böyle şar şar akıtırım!" dedi. "Sıkılmış diyorsunuz! İstediği kadar sıkılmış olsun! Gene de şar şar akıtırım! Altında

hasırı çulu olmayan evlerden ellişer, yüzer ne vergiler çıkardım ben! Sıkılmış limondan su mu çıkaramayacağım? Valla şar şar akıtırım!"

Aşçıbaşıyla garsonun şaşkınlığı bir süre geçmedi. Adamın ağa olmadığını anladılar. "Ağa değil ama daha korkunç! Baksana şar şar akıtıyor!" dediler.

Uysal At

Gevenli ovasındaki köylerden birinde, adı çok duyulmuş, dayanıklı, iyi koşan, çok yük çeken bir at vardı. İyi koşardı; dayanıklı, hem de çok uysaldı. Sırtına bin üç gün git; yemini suyunu zamanında verme; terleyince sırtına çul örtme; ses çıkarmazdı. Tut bunu arabaya koş, tut bunun sırtına yük vur, katlanırdı.

Sırtına bineni de ayırıp seçmezdi! Nasıl olsa biri binecek değil mi, kim binerse binsin; biri arabaya koşacak değil mi, kim koşarsa koşsun, aldırmazdı. "Ben atım, beni o kullanmış, bu kullanmış, fark etmez!" derdi.

Günlerden önemli bir gün, Gevenli ovasının başka bir köyünde, kuzulu kebaplı, rakılı bir şenlik yapılıyor. Ovanın bütün önde gelenleri bu şenliğe çağrılır. Tabii bu arada uysal atın sahibi de çağrılır. Adam sabahtan kalktı, tıraş oldu, köstekli saatini taktı, atına binip gidecek. Komşularından biri geldi.

"Yahu komşu! Bu şenliğe ben de gideceğim. Adam yerine koyup çağırmışlar. Ama biliyorsun atım yok. Baldırı çılbağın biriyim. Haydi bir iyilik et, beni terkine al, birlikte gidelim. Ne olacak, senin at maşaallah, üç kişi bile taşır; haydi!" dedi.

At sahibi ezik ezik yalvaran komşusunu kıramadı:

"Hazırlan gidelim!" dedi.

Baldırı çılbak komşu: "Yok canım, hazırlanacak neyim var, ben öyle giderim!" dedi.

"Peki madem; haydi!" dediler.

Çok yavaş gidiyor at. Zorla yürüyor sanki.

"Biraz ağır geldik galiba!" diye düşündü sahibi. "Ama peki demiş bulundum, caymak olmaz artık."

Oysa at, sırtındaki yükün ağırlığına aldırmıyor. Böyle iki değil, dört adamı götürür. Onun gücüne giden, sırtına iki adamın binmiş olması.

"Eğer ben at isem, buna katlanamam! Bir ta iki adam binemez. Bugün iki biner, yarın dört biner. Ses çıkarmazsam sekiz biner; sonu gelmez! Bir çare bulup şunlara haddini bildirmeliyim!" diye düşünüyor.

Köyden biraz açıldılar. Yaşlı at birden ürktü. Sanki karşısına, gelecekteki büyük eziyetin karaltıları çıktı ansızın. Canını dişine takıp koşmaya başladı, ardından kurşun atsalar yetişmez artık. Yel gibi gidiyor, uçuyor ovada.

Sırtındakiler neye uğradığını, bilemedi. Yaşlı ata bir şey olmuştu. Şimdiye kadar bu halini gören yoktu. Sahibi habire gemini çekiyor. Yaşlı at bir anda gemini koparıp attı. Sahibinin elinde kayış kaldı. Zavallı adamın benzi küle döndü korkudan. Ardındaki komşu da ölüm teri döküyor. Bu öyle bir koşu ki, ne tırısa benziyor, ne rahvana. Çırkıyor, sarsıyor. Nerdeyse yere çalıp parçalayacak sırtındakileri.

Biraz sonra olan oldu. Atın sahibi bir kürek çimli çamur gibi havaya kalktı, sonra yerin sert yüzüne sırt üstü serildi! Ağlayıp inleyerek, "Ah komşum aaah, ben düştüm!" dedi.

At şimdi bir sağa, bir sola gidiyor, harmanlayıp geri dönüyor, sırtındaki baldırı çılbağın da hesabını görmeye çalışıyor.

Yerde yatan sahibi de habire: "Ben düştüm, aah ben düştüm!" diye inliyor.

Atın sırtındaki bunu duyunca dayanamadı: "Sus sus! Sen düştün kurtuldun, ah bir de ben düşüp kurtulsam!" diye bağırdı.

Uysal at, harmanladı, harmanladı, baldırı çılbağı da yerde yatanın üstüne attı çok geçmeden.

Baldırı çılbağın düşmesi daha korkunç oldu. Belki ölecek. Ağzından burnundan kan akıyor. Kan şarıl şarıl akıyor.

Uçun giden at, ötelerden harmanlayıp geldi. Tam bunların karşısında durdu. Bir de kişnedi. Yüreklerinde yağ koymayıp eritti. Korkudan dilleri dişleri kitlendi ikisinin de: "Şimdi de çiğneyip ezecek mi yoksa bizi?" diye büzülüp birbirine sokuldular. Başlarını kollarının arasında gizlemeye çalıştılar.

Gevenli ovasının bu eski, ünlü, uysal atı:

“Bre kavatoğlu kavatlar!” diye bağırdı. “Ben atım! Bana binecekseniz adam gibi binin! Adam gibi binmezseniz, işte böyle yaparım!” dedi, geçip gitti.

Enayi Kim

Köyün birinden iki arkadaş kalkıp pazara gitti. Kasabaya vardılar. Kaba kuşluğun yaman sıcağı bastırıyor. Eşekleri hana bağlayıp çarşıya doğru yürüdüler.

Böyle giderken iki arkadaştan biri sigara yakacak oldu. Kav çakmak çıkarıp çakmaya başladı. Fakat kav ıslak mı ne, çakıyor çakıyor yanmıyor.

İki şehirli geçiyordu ordan. Bunların biri çok kurnaz. Herkesle alay eder, dalga geçer. Köylülerin çakmak çakıp ıslak kavı tutuşturacağım diye uğraştığını görünce sokuldu. Cebinden bir elektrik feneri çıkarıp: "Buyrun sigaranızı bundan yakın!" dedi, fenerini parlattı.

Uğraşa didine tutuşturamayan köylü, bu iyi kalpli şehirliye şöyle bir baktı: "Sağol hemşerim, yakayım!" dedi, sigarasını birkaç kez elektrik fenerine değdirip çeki. Yanacağına inanan bir duruş içinde derin derin çekti sigarasını. Epey bir süre çekti böyle. Ama yanmadı sigara.

Kurnaz şehirli çıkışıyor ara sıra:

"Yahu hemşerim, şunu iyi çek de yansın, işimiz var, gideceğiz! İki saat seni beklemeyelim şurda!"

Böyle numara da bir zaman sürdü.

Sonunda köylü: "Yok! Yanmıyor hemşerim, sağol, zahmet verdim sana! Kusura bakma!" deyip yürüdü. Ayrıldılar.

İki şehirli hem gidiyor, hem gülüyor yüksek perdeden: "Kah kah kah! Elektrik fenerinden sigara yakacağım diye uğraştı enayi!" Vardıkları her yerde, gördükleri herkese bunu anlatıyor, gülüyorlar.

Köylüler de durumu anlattıktan sonra şöyle konuşuyor köyün kahvesinde: "Hasılı, pilini bitirdik enayilerin!"

Gâvur İcadı

Otobüsün içi tıka basa dolu. Ama hep erkek yolcular. Hiç kadın kız yok. Savrula devrile gidiyorlar tozlu bir yoldan. Yol, bozkırın ortasından kıvrıla kıvrıla ilerliyor. Bakımsız kötü bir yol. Hiç bitmeyecek gibi. Öyle uzun. Öyle gidiyorlar.

İçerinin havası zift gibi ağırlaştı. Çok sigara içiyorlar. Dışarısı soğuk diye pencere de açmıyorlar. Adamlar başları öne eğmiş. Camideki gibi büyük bir suskuyla gömülmüşler.

Şoförün iki sıra ardında bir yolcu, durup durup, "Mülâhaza lâzım, çok düşünmek lâzım! Din iman kalmadı! Hadis, Kur'an sayılmıyor! Her yakayı gâvur icatları doldurdu, düşünmek lâzım!" diyor.

Şişko bir adam bu. Kırçıl sakalının üstünde elma yanakları parlıyor. Yanakları kırmızı. Burnu büyük. Etkili konuşuyor. Öbür yolcuları bastırıyor, pıstırıyor:

"Şehirde millet sinemalara dolmuş! Karının kızın bacağı çılbak! On beş yaşındaki kızlar askerin sivilin önünde don gömlek soyunup cimnastik oynuyor! Evli kadınlar başka erkeklerle, başka erkekler evli kadınlarla zinaya dalmış! Doğan çocuklar kimin, soran yok! Büyükler küçükler hırsızlık, yolsuzluk peşinde! Varsılı yoksulu rakı içiyor. Düğünlerde herkes tabanca fişek atıyor. Bet bereket kesildi, neden? Geçim zoraldı, neden? Büyük küçük belirsiz oldu, neden? Akıl almaz bir sürü icat türedi eey millet! Sorarım size, radyo ne demek, gramofon ne demek? Cenabaallah bir elimize beş tane parmak takmışken çatal ne demek? Kaşık ne demek? Şimdi çiftçiler toprağı traktörle sürüp tohumu mibzerle ekiyor! Ekini de makineyle biçiyorlar; günaaah! Hazreti Âdem'in sabanı gül ağacındandı. Şimdi bu tarladan kalkan ürün tümüyle haraaam!"

Hacı mı, hafız mı, yoksa sadece "fız" mı; habire bağırıyor.

Otobüsün şoförü bir ara dönüp baktı. İki sıra ardındaki yolcu kendinden geçmiş. Öteki yolcular dalmış. Kimi dinliyor, kimi uyuyor, kimi de içinden bu geveze bezirgâna kızıyor.

Adam bir ara, "Şoför evlâdım!" diye seslendi. "Şöyle uygun bir yerde duruver de bir abdestcik bozayım! Sen de biraz nefes al!"

Şoför, uygun yere gelince durdu. Yolcular ayıktı. Şoförün iki sıra ardında oturan şişko yolcu indi, apışını ayıra ayıra on metre kadar gitti. Çömelip abdest bozmaya başladı. Öteki yolculardan da inen oldu. Herkes oraya buraya su döküyor.

Yola yakın tarlada bir traktör çalışıyor gür gür. Ardında mibzeri, ekin ekiyor. Uzun uzun çizgiler çekiyor boz toprağın yüzüne. Sürücü, çok eski bir türkü tutturmuş, bağırıyor. Ama motor gürültüsünden anlaşılmıyor. Traktör, sarsıla sarsıla yolculara yaklaştı. Geçip gidecek; şişko yolcu kol kaldırıp bağırdı:

"Heey Allahın sersem kulu! Bu altındaki gâvur icadıyla ekin ekmenin ne demek olduğunu düşünüyor musun? Günah bu günaah, haberin olsun! Bu tarladan kaldırdığın ekin haraaam!"

Traktörün üstündeki delikanlı, sekiz metre gidip durdu: "Anlamadım hacı emmi, ne buyurdun?" diye sordu.

Şişko yolcu, duran traktöre doğru yürüdü. Varır varmaz sürücü delikanlıya, oğlu yada uşağıymış gibi çıkıştı: "Ne demeye pirlerin peygamberlerin yolundan çıkıyorsun hey gafil!"

Delikanlı da bağırıp çağırdı, ama ne dediği anlaşılmadı.

Bir tartışma başları aralarında.

Otobüsün şoförü: "Yolcular yerine!" dedi. Adamları birer ikişer tutup otobüse doğru savurdu. Eliyle gözüyle işaret edip hepsini tıktı içeri, kendi de oturdu yerine. Motoru çalıştırdı. Bir korna çaldı. Bir daha, marşa bastı:

"Kendileri yılanı çiyanı yutar, ama adları hacı leylektir! Millet traktörle ekin eker haramdır, çatalla yemek yer günahtır, kızlar cimnastik yapar bilmem nedir!"

Elli metre kadar açılmıştı, şişko yolcu bağırmaya başladı. Telâşla, öfkeyle bağırıyor, ama ne dediği, anlaşılmıyor.

Şoför oralı bile değil: "Dürzü!" diyor. "Eğer traktör gâvur icadıysa, ekini haramsa, bu otopos da gâvur icadı. Hem de haram! Hem de günah! Buna neden biniyorsun? Cenaballah sana iki ayak vermiş; yürü şimdi K.'ya kadar!"

Otobüs, düz yolda, arka borusundan acı dumanlar çıkara çıkara ilerledi. İçi tıka basa dolu. Yolcuların hepsi erkek. Hiç kadın kız yok arasında. Yol uzun. Hiç bitmeyecek gibi. Öyle gidiyor.

Kardan Arkadaş

Bizim köy, yüksek Dumlu dağına bakar. Güz gelip de havalar soğudu mu, ilk kar Dumlu'ya düşer. Sonra ovaya, sonra düze iner. Bizim köyde yaşlılar:

"Dumlu'nun başına kar düştü mü ununu öğüt!" der.

Dumlu'ya ilk kar düşünce neden böyle derler, neden acele ederler; gençler pek bilmez. Bunun hoş bir öyküsü vardır.

Koca Hasan adında ertelemeci bir adam varmış bizim köyde. "Şunu yarın yaparım, bunu öbür gün yaparım!" diye oyalanır dururmuş. Karısı, "Aman Hasan kış geliyor; git odun getir, git un öğüt!" dese, "Acele etme canım, daha vakit var!" der, kadını sustururmuş. O böyle "Daha vakit var!" dedikçe günler geçer gider, ilk kar Dumlu'ya düşermiş. Derken ovaya düze iner, yolları, kapıları tutarmış. Koca Hasan'ın evi, evinde çocukları unsuz odunsuz kalırmış.

Bir yıl Koca Hasan düşünmüş:

"Dur! Ben şu Kar ile arkadaş olayım! Geleceği zamanı bana bildirsin. Ona göre hazırlığımı yapayım!" Kar'a biraz yiyecek içecek vermiş. "Bana ne zaman geleceğini bildir!" demiş.

Ak sakalı Kar olmaz der mi?

"Olur Koca Hasan!" demiş. "Merak etme! Sana geleceğim zamanı söylerim, hazırlığını rahat yaparsın!" demiş.

Koca Hasan saf adam, buna inanmış: "Ben Kar ile arkadaş oldum! Geleceği zaman bana bildirecek, ben de ona göre hazırlığımı yapacağım!" diye avunmaya, öğünmeye başlamış.

Bahar gelmiş, yaz olmuş. Sonra güz gelmiş. Derken yavaş yavaş havalar soğumuş. Herkes ne kadar odun gerekliyse getirmiş, bulgurunu ununu öğütmüş, kış için gerekli her hazırlığı yapmış. Koca Hasan, "Acelesi yok, Kar benim arkadaşım, bana

geleceği zamanı bildirecek, ben de ona göre hazırlığımı yapacağım!" diye şişinmiş, beklemiş.

Bir gün bakmış, Dumlu'ya kar düşmüş,

Karısı demiş ki: "Kalk Hasan, odunumuzu getir, unumuzu öğüt. Bak Dumlu'ya ilk kar düştü!"

"Acelesi ne? Kar benim arkadaşım! Geleceği zamanı bana söyleyecek ben de hazırlığımı yapacağım!"

Üç gün sonra bakmışlar, Kar, Dumlu'nun eteğine inmiş.

Karısı, "Kalk Hasan!" demiş. "Unumuzu öğüt!"

Hasan gene, "Yok canım, acelesi yok!" demiş.

Kar ovaya inmiş.

"Kalk Hasan!"

"Yok canım."

İki gün sonra sabahleyin bir bakmışlar, kapılar açılmıyor. Ak sakallı Kar yerde serilip durur. Kapılar zor açılıyor. Koca Hasan güç belâ dışarı çıkmış. Bakmış dışarlarda hiç açık yer yok. Yollar kapanmış. Bir evden öbür eve gitmek ölüm. Başına gelenleri anlamaya başlamış. Çok kızmış Koca Hasan "Bre ak sakallı kavat!" demiş. "Biz seninle arkadaş olmadık mı?"

"Olduuuk!" demiş Kar, uzata uzata.

"Sen bana haber vermeyecek miydin?"

"Verecektiiim!"

"Niçin vermedin?"

Ak sakallı Kar gülmüş: "Sen çok safsın be Koca Hasan! Bakmadın mı Dumlu dağına? Önce başına düştüm, sonra eteğine! Sonra da ovaya düze indim. Bunlar birer haber değil miydi? Sana daha nasıl haber vereydim? Bu gece de geldim kapına dayandım. Bundan iyi, bundan açık haber olur mu?"

Koca Hasan üşümüş, içeri girmiş. Ama yakacak odun yok. Acıkmış, ama yiyecek ekmek yok. Çocuklar acıkmış, üşümüş. Koca Hasan'ın elinde hiçbir çeri yok. Dağa, değirmene giden yollar kapanmış. Çocuklarının, karısının, hem de köylülerin önünde iyice bozulmuş. "Eyvaah!" deyip dizini dövmeye başlamış.

Onun için bugün bizim köyde yaşlılar, kısaca der ki:

"Dumlu'nun başına ilk kar düştü mü ununu öğüt!"

Sövmesen Olur mu?

Birtakım insanlar kendilerini üstün görür. Doğruluk, dürüstlük, çalışkanlık bunlardadır. Millet malı, yetim hakkı yemezler. Ordan oraya söz taşımazlar. Bir adamın yüzüne demeyeceklerini ardından söylemezler. Dünyada kendilerinden iyisi yoktur. Üstünlüklerini sata sata bitiremezler.

Ama içi dışına, sözü işine uymaz bu mangaldan düşmüş kestanelerin. Sınamak için sorun isterseniz:

"Sövmek iyi mi, kötü müdür?"

"Kötüdüür!" derler hemen.

Ama yeri gelsin gelmesin, yakışsın yakışmasın, içerde dışarda, karının kızın yanında sövgüyü dilden düşürmezler.

İçinde sövgü olmayan cümlesi yoktur çoğunun. Çoğunun iki sözlerinden biri, "koyduğum", "gömdüğüm"dür. Sövmese patlarlar. Neden? Çünkü sövgü bir gereksinmedir. Öyle olaylar geçer başınızdan, sövmezseniz patlarsınız siz de.

Kayadibi köyünden Yusuf Kavlak sövegen bir adamdı. O köyde herkes sövegendi ama, Yusuf'un sövgüleri daha göze batıyordu. Herkes eşeğine, karısına, orağına, baltasına, bekçisine, muhtarına söverken o, tutup imama, ağaya, tahsildara, başkenttekilere filân sövüyordu.

Biri, "Toplanıp bir traktör alalım, Banka kredi veriyormuş!" diyecek olsa, bu hemen, "Bankasının da, traktörünün de!" diye başlıyordu.

"Yahu Ramazan ayı Şabandan önce mi, sonra mıydı, unuttuk?" deseler, bizimki: "Ramazanının da, Şabanının da!" diye basıyordu kalayı. Herkese duyura duyura yapıyordu bunu.

Yoksulun da biriydi! Yoktu yarım dönüm sualtı tarlası. Sualtı tarlaları kapan kapmış. Yusuf Kavak'a mendil serecek yer kalmamış. Sıcak yazlar gelip geçiyor, çoluk çocuk iki yaprak marul,

bir yeşil salatalık diye el eline bakıyor. Yusuf, "Sebzesinin de, salatasının daa!" diye içini boşaltıyordu ama, çocukların karnına bir şey girmiyor. Memesini çekecek bir ineği, iki keçisi yok. Süt yoğurt, komşular verirlerse görüyor, vermezlerse görmüyorlar. "Sütünün de, yoğurdunun da!" Sövüyor Yusuf.

Öğüt, komut dinlediği yoktu. Arkadaşları, başına bir iş gelecek diye korkuyordu. Bir seçim oldu. Bunun oy verdiği parti kaybetti. Seçimde kaybeden partiye sövmek daha kârlı iken, bu tuttu, milletin içinde, kazanan partiye sövdü. Bereket aralarında yabancı yoktu, bir şey olmadı.

Üç beş kişi toplandı bir gün: "Bak Yusuf!" dediler. "Bırak bu sövgüyü sen! Valla, göreceksin, senin için çok iyi olacak!"

Bir parladı bu: "Sövgüsünün de, bırakmasının da!"

"Bırak bırak!" dediler. "Bir yemin et, bırak."

Çalık Ağa da ordaydı. Gerçekten ağaydı Çalık Ağa. Varsıldı. Bol topraklı, hem de iki karılıydı. Değirmeni vardı. "Bırakamaz ki!" dedi. "Alışmış bir kez! Alışmış kudurmuştan beterdir, kolay mı bırakmak?"

Yusuf Kavlak bu kez söğmedi: "Sana inat bırakırım!" dedi.

Çalık Ağa, "Çok değil, üç gün bırak, sana bir yemek!" dedi.

"Haydi ordan!" dedi Yusuf. "Ya temelli bırakırsam?"

"Et bir yemin!" dedi Çalık Ağa. "Ben sözümdeyim: Etlisiyle sütlüsüyle bir yemek sana!"

"Sözünde durmayanın anasına avradına mı?"

"Anasına avradına."

Yusuf, bir daha ağzına sövgü almayacağına ilişkin yemini hemen orda patlattı.

"Tamam." deyip dağıldılar. "Hepimiz tanığız."

Sövgüsüz durmak zor oluyordu Yusuf'a. Kuduruyordu. Ama tutuyor kendini. Ant içti bir kez. Artık sövmeyecek. Üç gün geçince de Çalık Ağa'dan bir yemek alacak. Hınzır Çalık, tilki adam. Yusuf'un yanına sokuluyor, kızdırıyor, tam sövülecek sözler, işler ediyor, ama o da tutuyor kendini.

Tuta tuta üç gün geçti. "Haydi bakalım!" dedi Çalık Ağa'ya. "Bu akşam geliyoruz, hazır ol! Çorbadan başlayıp kadayıftan çıkacağız! Arada pırpırlar, vakvaklar olacak! Sofrayı tekmil isteriz."

Çalık Ağa: "Hayhay!" dedi. "Buyrun! Buna benden çok sevinen yok! Çünkü sövgü kötü bir şey! Senin yüzünden dışarda köyümüzün güzel adı rezil oluyordu."

Yusuf Kavlak tam burda kızdı, sövgüyü yapıştıracaktı. Yeminli olduğunu düşünüp vazgeçti. Ama içinden bir şeyler okudu.

Akşam Çalık Ağa'nın evine vardılar. Avluya girer girmez Yusuf'un burnuna kavrulmuş yağ kokuları doldu. Çalık Ağa'nın karıları ordan oraya koşuyor, lâmba getirip su götürüyor. Yukarı çıkıp oturdular. Karılar konuklara hoşgeliş etti.

Birinci karı, "Ay Yusuf, yengem, ben senin aslını bilirim. Senin aslın çok asaletli bir asıldır! Sövgü iyi bir şey mi? Bıraktığına çok sevindim, aslan yengem benim!" diye kanatlı sözler söyledi. Sonra da, "Afiyet şeker olsun, ağız tadıyla yeyin, gözel yemekler hazırladık!" dedi.

Çalık Ağa'nın ikinci karısı, çorba sahanını getirdi tüttüre tüttüre. Biberli, naneli bir çorba. Güzel güzel kokuyor. Birinci karı, "Koy eşim, içiversinler sıcacık!" dedi.

O sırada bir terslik oldu. İkinci karının ayağı takıldı, çorbayla birlikte Yusuf Kavlak'ın üstüne düştü. Koca sahan olduğu gibi döküldü, ne üst kaldı, ne baş Yusuf'ta. Öteberisi filân da yandı.

"Acaba mahsus mu yaptı, bu bir oyun mu?" diye karının yüzünü gözünü aradı Yusuf. Değildi. Çok kızdı gene de. Öyle kızdı, öyle kızdı ki, ne diyeceğini, söyleyeceğini bilemedi. Sövecek, sövemedi de. Genç kadının yüzüne baktı sadece:

"Çok aferin sana küçük yenge!" dedi. "Beğendim bu yaptığını! Sağolasın, varolasın! Yani anlıyorsun değil mi ne demek istediğimi? Kavrıyorsun değil mi?"

Kavranmayacak gibi değildi. Sadece Çalık Ağa'nın karısı değil, ötekiler de kavrıyordu. Sövgüsüz olmayacağını da anlıyorlardı.

Adam Olamazsın

Kayadibi köyünde Kara Veli diye yoksul bir adam vardı. *Tırpan*'daki Hüsnü'nün eski hısımlarındandı. Beş oğlu, üç kızı, bir de tini mini karısı var. Ne yapacağını, edeceğini bilemiyor bunlarla. Hele bu çocuklar, bu azgın çocuklar allak bullak ediyor kafasını. Okul desen yok, okutsa; işlik desen yok, verip sanat belletse. Uzak şehirlerin okullarına da para yetecek gibi değil. Kara Veli, "İyisi mi vurayım kıçlarına, çalıştırayım, pişkin birer adam olsun, taştan çıkarsınlar ekmeklerini!" diyor. Sabahları erken kaldırıyor, kıçlarına vura vura çalıştırıyor hepsini.

Küçük oğul tembelin teki. Köy işlerini zor buluyor, zorluğa dayanamıyor. Babası, "Haydi çalış oğlum!" dedikçe bükülüyor. O zaman köylü baba, üzüle üzüle, "Sen adam olmazsın! Sen adam olmazsın!" diye pufluyor.

Küçük oğul, önüne iş yığıldıkça, hele babası pufladıkça, "Bari kaçıp gideyim bu köyden! Bir bey koltuğuna sokulup okuyayım!" diye geçiyor içinden.

Bir gün, "Baba yahu, sen benimle fazla uğraşma!" diye bir çıkış yaptı: "Ne bu? Çalış çalış! Öldürecek misin beni? Zaten burda gözüm yok! Bu köyden gideceğim! Bir bey koltuğuna sokulup okuyacağım. Göreceksin, büyük bir adam olacağım!"

Kara Veli, oğlunun sözlerine içerledi:

"Seni terbiyesiz seni!" dedi. "Sen hem tembel, hem terbiyesiz olmuşsun! Sen okumayı kolay mı sanıyorsun? Başaramazsın! Başarıp adam olamazsın!"

Kara Veli'nin sözleri küçük oğlunun yüreğine zehirli bıçak gibi saplandı. İçinden, "Kaçacağım! Büyük bir adam olup geleceğim! Sonunda şu babama göstereceğim!" dedi, iyice kurdu kendini.

Dediğini yaptı sonunda: Sarı yazın ortasında bir gün tarlada, yana yana ekin biçiyorlar. Sıcak bastırdı iyice. Küçük oğlan öldü terden kirden, hem de tepedeki güneşten. Derisi kavladı, dudakları yalama oldu. Beli de kopacak gibi ağrıyor. Birdenbire, oraya, ekinin dibine yığılıverdi.

Kara Veli bağırdı:

"Heeey tembelbaşı, tembelbaşı! Kalk şu testileri eşeğe yükle de, deredeki pınardan bir su doldur gel! Böylece biraz dinlenmiş olursun!" dedi.

Demek hem su doldurup gelecek, hem dinlenecek! Küçük oğlan kararını verdi. Şimdi o kararı yürütmenin zamanı. Eşeği pınarın başına bağladı. Karagedik'ten aşan yola düştü, hem koşuyor, hem, "Gelsinler, beni ararken eşeği bulsunlar! Beni adam olup geldikten sonra görsünler!" diyor.

Gidiş o gidiş oldu.

Aradan uzun, çok uzun yıllar geçti. Kayadibi köyünden Kara Veli bir yandan yolksulluğun, bir yandan üzerinden geçen yılların ağırlığıyla kocadı. Gözü sineği sıçanı görmez oldu. Dizi de yola, yokuşa dayanmıyor artık. Kamburlaşıp gitti iyice. Ağzında ne kadar diş varsa döküldü. Yerine yenilerini taktıramıyor parasızlıktan. Oğullarının kızlarının bir yardımını göremiyor. Nasıl görsün? Onların hali de kendi haline benziyor. Yoksulluk zalim bir ayaz, hepsini yakıyor. Kara Veli, oğulllarının kızlarının arasında, tozun toprağın içinde, puflayarak öleceği günü bekliyor. Daha yaşamaya doymadı ama, ölmekten başka çare yok elinde.

Kara Veli, ölümü bekleyedursun, bir gün köye iki jandarma geldi. Ellerinde bir kâğıt vardı. Kayadibi muhtarını buldular. Kâğıttaki buyruğu okuyup, muhtarın ve oradaki köylülerin anlayacağı biçimde açıkladılar:

"Sizin anlayacağınız, il makamına yeni bir paşa geldi! Bu paşa sizin köyden Kara Veli adındaki vatandaşı, çok ivedi olarak ayağına istiyor. Buyruğun özeti bu!" dediler.

Eeee, buyruk buyruktur. Buyruk kedinin kuyruğunu keser. Buyruk, seksenlik Kara Veli'yi Kayadibi köyünden kaldırır, il makamındaki paşanın ayağına indirir. Makama oturmuş paşanın huzurunda el pençe divan durdurur.

Durdurur ama, Kara Veli de paşanın önüne varınca birden kendine gelir. Çünkü karşısındaki, bir zamanların tembelbaşı "küçük oğlan"dır. Şimdi çiy çiy gülerek babasına sormaktadadır: "Nasıl, beni tanıdın mı?"

Seksenlik Kara Veli içinden, "Tanıdım ama keşke tanımaz olaydım!" diye geçirdi. Tâ Kayadibi köyünden jandarmayla apar topar getirilmesi çok gücüne gitti.

"Hatırlıyor musun, tarlada beni döve döve çalıştırır, sonra, 'Adam olamazsıın!' diye başımın etini yerdin?"

Kara Veli içinden gene, "Hatırlıyorum, ama keşke hatırlamaz olsaydım!" diye geçirdi.

"Gör işte, koskoca paşa oldum! Burasıyla birlikte üç ilde sözüm yürüyor. Buyruğumda müdürler, müfettişler. Yani öyle bir paşa oldum, çok büyük!" dedi.

Kara Veli, odadaki insanlardan utanıyor, dilinin ucuna gelen sözleri söyleyemiyor.

"Paşa olmak kolay değil baba! İmbikten geçiriyorlar adamı! Herkes paşa olamaz; ben oldum babaa!"

Böyle söyleyerek övünüyor. Babası da suçlu gibi dikiliyor.

Yaşlı adam: "Sana paşa olamazsın demedim!" dedi usulca.

Koltuktaki tembelbaşı kızdı:

"Ya ne dedin?" diye çıkıştı. "Şimdi de yalana sapıyorsun, öyle mi? Sen bana, 'Adam olamazsın, hiçbir şey olamazsın!' dedin, başımın etlerini yedin! Ama işte paşa oldum!"

Kara Veli istifini bozmadı: "Eveeet!" dedi. Arılarınki kadar incelmiş yoksul sesiyle şunları söyledi: "Ben sana paşa olamazsın demedim, adam olamazsın dedim! Bu ikisi ayrıdır. Bakıyorum paşa olmuşsun. Ama gene adam olamamışın! Eğer adam olsaydın, seksen yaşındaki babanı, hem jandarmalarla, Kayadibi köyünden ayağına getirtmezdin! Böyle yapacağına, benim orda anam babam, kardeşlerim var diye kendin gelirdin! Adam olanların yaptığı gibi yapardın."

Akıllı Eşek

Yaşlıca bir köylü, yol üstündeki tarlasını bahçe yaptı. Bahçenin suyu olmadığı için bir de kuyu kazdı. Bahçe geniş, kuyu derin; kova kova su çekmekle baş olmuyor. Onun için düşündü taşındı, bir dolap yaptı.

O gidende kuyulara dolap yapma göreneği yoktu önceleri. Kuyudan kova kova su çekme zorluğu yüzünden millet bahçe işlerine heveslenmezdi. Nerden gördüyse, dolap işini iyi akıl etti yaşlı köylü.

Dolabı yapıp bitirdikten sonra eşeği getirip koştu. Dolap döndükçe, su şıkır şıkır, sanki bir kaynaktan gelir gibi, tavalara yürümeye, sebzelere can vermeye başladı. Kırmızı domatesler, yeşil biberler, salatalıklar, bal canlar geliştikçe yaşlı köylü neşelendi. Gelip geçenler hayran kaldı bu işe.

Buna benzer dolaplar başka yerlerde de var. Kimi yerde at, kimi yerde eşek koşulur. At olsun, eşek olsun, dolaba koşulanın gözü bağlanır. Çünkü hayvan sabahtan akşama kadar kuyunun çevresinde durmadan döndüğünü anlamaz. Bütün gözü bağlılar gibi sabırla döner. Uzun ince bir yoldan ağır ağır gidiyorum sanır.

Bizim yaşlı köylü hem eşeğin gözünü bağladı, hem de boynuna bir çan taktı. Yoldan geçenler, az çok göz bağlamanın nedenini anladı, ama bu çan ne oluyor; anlayamadılar. Kimi durup soruyor, kimi bana ne diye geçip gidiyor.

Bir gün bir tahsildar geçiyordu yoldan. Tahsildar baktı bir kuyu; kuyuda bir dolap; dolapta bir eşek. Eşeğin gözü bağlı, boynunda çan. Ne demek acaba bu çan? Daha önce o da böyle bir şey görmemiş. "Heey dayı! Bu eşeğin gözünü böyle neye bağladın?" diye sordu.

Yaşlı köylü: "Ne bileyim, görenektir, herkes bağlıyor. Ben de bağladım!" dedi.

"Peki bu çan ne oluyor boynunda?"

"Ha, onu ben taktım! Eşek dolabı kendi kendine döndürürken, ben sebzelerin dibini kabartıyorum, gerekli bir işle uğraşıyorum. Eşek döndükçe çan ötüyor. Durursa ötmüyor. Benim eşek biraz tembel olduğundan çok durur. Bu çanı taktım. Ses kesilince koşar, kıçına iki sopa vururum, yeniden yürür!"

"Çok iyi akıl!" diye diye bağırdı tahsildar. "Yalnız bir şey var: Eşek durur, ama başını sallarsa, çan gene öter. O zaman ne yaparsın?"

Yaşlı köylü düşündü:

"Haklısın tahsildar efendi!" dedi. "Hem çok haklısın! Ama nerde benim eşekte sendeki akıl? Ben her eşeğin senin kadar akıllı olacağını sanmıyorum!"

İmamın Karısı

Çocuklar kan ağlıyor. Vurup kırıyor İmamın karısı iki üç gündür iyice bunalmış, hepsini üçer beşer kez elden geçirdi. Bahane buldukça dövüyor. "Gâvur dölleri! Ne benim sizden çektiğim? Yettiniz arttınız! Kuru kabuğumda kuruttunuz! Haşşöyle! Olacaksanız el beğensin, olmayacaksanız yer beğensin! Geberesiler!" diyerek kıçlarına, başlarına yapıştırıyor.

Kalktı ipi aldı, ota gitti. Giderken küçük kızı öğütledi: "Aşın altını söndürme sakın! Azcık kaynasın, bir tas daha su koy! Eğer dibi tutarsa parçalarım seni, gâvurun dölü!"

Büyük kız sekizine bastı bu yıl: "Olur ana!" dedi, büzüldü. "İyi bakarım, söndürmem! Birazdan suyunu da korum. Üzülme!"

Ottan geldi, dana emmiş! Avlu kapısından girer girmez çığlığı bastı: "Kız Haççaaa! Adı batası! Ne bakmadın bu mala kıiız? Sen kör müsün? Kız sende akıl fikir yok mu? Sağarız da katık olur diye düşünmedin mi kız gâvur dölü?"

Sırtından ot dengini attı. Saldırdı danaya. Boynundan tuttu büktü, yıktı oraya. Tekmeledi. "Seni gâvur malı seni! Fırsat mı gözlüyordun? Sabahtan beri kırda yedin, yayıldın, doymadın mı? Geldin bir de emişiyorsun öyle mi gâvur malı?"

Danayı bıraktı, ineğe saldırdı: "İşin gücün domuzluk! Fırsat bulup emzirmek! Bak şu benim çektiğime: Koca sabahtır çırpınıyorum! O iş, bu iş, durmadan koşuşturuyorum! Bir de kalkıp ota gittim. Önünüze dökeceğim. Zıkkım olası, neden emzirdin? Ha sabret, iki fincan sağıverelim gâvur malı!" Tekmeledi, merdivenin altına sürdü hayvanı. Sonra gitti, danayı ahıra kapattı.

Merdivenden çıkıp koştu: "Kız südübozuk Haççaaa!" Kolundan tutup savurdu kızı. "Seni gâvur dölü seni! Seni nâlet seni! Kız sen ölü müydün? Neden emiştirdin bunları? Valla geberteceğim seni!" Aldı savurdu.

Üç gündür dünyanın dayağını yedi, sersem tavuğa döndü kız. Ne yapacağını, nere gideceğini bilemiyor. Ağlamak yalvarmak kâr etmiyor. Yalvardıkça daha çok dövüyor. "Gâvurun dölü, anam gelir, beni döver diye hiç düşünmedin mi? Bir de aşın altı söndüyse, bir de dibi tuttuysa, bak ne yapıyorum sana? Söndü mü kız? Tuttu mu? Çabuk söyle de geberteyim seni! Söyle diyorum sana!"

Kızı bırakıp içeri koştu. Koşarken ortanca kıza çarptı. Kolundan yakalayıp ambarın dibine savurdu onu. Hemen ocağa vardı. Aşın altı yanıyor. Tutacağı alıp kapağı kaldırdı. Kaşığı sokup baktı. Aşın dibi tutmamış. "Hele şükür! Hele bunu bari başarmışın, çok şükür, bin şükür!" dedi, döndü evin içinde.

Beşiğe koştu. Beşikteki kız ağlıyor. "Yılan elinde kalmış gibi çığırınıyor geberesi!" dedi. "Kız Haççaaa! Haççа gibi adı batası! Bu çocuğun altı göl olmuş! Ne bakmadın buna kıuz? İlle bir bir söylemek mi gerekiyor sana her şeyi kıuz?"

Küçük kızın kundağını çözdü. "Ağlama sus!" dedi. Bir sağına bir soluna, iki tane vurdu. "Ağlama diyorum sana, gâvur dölü! Habire salıyor, göl ediyorsun! Tırnaklarım sökülüyor arıtacağım diye!"

Bebeyi kaldırıp attı çulun üstüne. "Şimdi iyi ağla!" dedi. Kirli bezleri alıp götürdü. "İnsanda biraz kursak olmalı! 'Anam bu çocuğu bana bırakıp gitti; işedi mi, ıslattı mı?' diye bir bakar insan! Bir düşünür. Ama kursak yok ki!" Kirli bezleri sıkıp serdi saçağa. Dönerken Haççа'yı yakaladı, iki daha vurdu sırtına: "Olacaksan el beğensin, olmayacaksan yer beğensin gâvur dölü!" dedi.

İçeri girdi, kaplıktan bir çömlek aldı. "Gel şu danayı tutuver!" dedi. "Demeden bir şeyi akıl etmiyorsun!" Merdivenden koşturdu Haççа'yı. Az daha yuvarlanıp düşüyordu kız. "Her huyunuz gâvur babanıza çekmiş. Kıl kadar bana çeken yanınız yok. Gâvur babanız gibi ruhsuz olmuşsunuz. Kapıverelim, alı-

verelim demiyorsunuz! Sizi yer yutasıcalar!" Koşturdu çocuğu. Kendisi de koştu. Koşarken ayağına kedi takıldı. "Gâvurun kedisi! Bir sen eksiktin!" dedi. Eline bir odun geçirdi. Vurduğu gibi belini çökertti kedinin. Miyavlayarak gitti hayvan. "Şimdi iyi miyavla!" dedi.

Haççа ahır kapısını açıp önüne durdu. Dananın başını tuttu. Dana durmuyor. İneğe doğru saldırıyork ikide bir. Zor belâ zaptetmeye çalıştı Haççа.

"İyi tuuuuut! Bir kaçarsa gebertirim seni! Bak iyi tut dedim! Kız senin yediğin arpa ekmeği mi? Ölü gibi tutma, iyi tut!" İneğin başını bağladı. Çömleği aldı, girdi altına. Memeleri çekmeye başladı. "Bir damla süt kalmamış! Şuna bak, vah vah! Kız, insan 'şimdi bu inek gelir, dana gelir, emişir, anam beni döver!' diye hiç düşünmez mi kız? Ruhsuz herifin dölü! İyi tut dananın başını! Bir kaçır da geberteyim seni, iyi tut!"

Karşıda Deli Mehmet'in evi vardı. Deli Mehmet'in kocakarı saçağa çıkmış, İmamın karısına bakıyor.

"Kudurdu kancık, komşulaar! Çimçiy yedi bebeleri! Kediyi köpeği öldürdü döve döve, nerelere gideyim?"

Ömer Hafız'ı köy imamlığından çıkardılar geçen yıl. Muhtar, "Camiyi geç açıyorsun, hakkında şikât var!" diye azarlayınca, susup ağzına yumacağı yerde karşılık verdi. "Eeee,o da koskoca muhtar tabiî! Konuşturur mu seni? Çıkartır atar! Konuşmayıver sen de gâvur herif! Herkesi kendi avradın mı sanıyorsun? Hiç eller seni konuşturur mu yamacında gâvur herif!"

Ömer Hafız gidip Meşeli'ye imam durdu. Bir günlük yol. Sabah çıksan akşam zor varıyorsun. Arada dağlar var. Ha deyince gidip gelemiyor insan. Yollar taşlı kayalı. Yollar çamur. Her sefer at eşek de bulamıyor. "Meşeli'nin adamını bilmez misin? Dağ adamı, ne olacak? Onlar adama at, eşek mi verir?" Sık sık gelemiyor. "Meşeli'nin beyni buzlu herifleri! Sofuluğa gelince üstünüze yoktur ama! Gücünüz yetse Allahın beş vaktini ona çıkaracaksınız! Ömer Hafız gelince iki gün fazla kalsa küplere biniyorsunuz! Ha kalıversin, kıyamet mi kopacak gâvur herifler!"

Çömleği alıp yukarı çıktı. Bu kez de evin içine tavuk dulmuş. Tavuklar hasıra çula pislemiş. Kişelemedin diye ortanca

kızı yakaladı. Bir dövdü, bir yumruklardı, hurdahaş etti koydu oraya. Sonra, "Ne bu benim çilem Allahım?" diye höyküre höyküre ağladı. Bir vakit çıkmadı dışarı; ağladı.

İki gün sonra gece yarısı, damları çatırdatan bir fırtına oldu köyde. Kapı baca öttü sabaha kadar. Dünyanın altı üstüne geldi. Dağlarda ağaçlar devrildi, yamaçlardan kayalar uçtu. Kurtlar köpekler uludu; milyonlarca kuş böcek tedirgin oldu. Sabaha kadar sesler iniltiler geldi yerden. Zelzele olmuş gibi sallandı toprak, damlar sallandı.

Şafak sökerken Deli Mehmet'in kocakarı ayakyoluna çıktı.

Fırtına dinmiş. Güzel bir gün olacak. Günün doğacağı yerler sırmalanıyor pembeli morlu. Dünya yunup yıkanmış, tozdan küften arınmış, güzel olmuş.

Az sonra İmamın karısı göründü. Bir elinde testi, bir elinde bakır, merdivenden inip suya gidiyor. Avludan çıktı, caminin önündeki çeşmeye yürüdü. Deli Mehmet'in kocakarı damın sacağına dikilip komşusunu izledi. Bir solukta kapları doldurup döndü. İmamın karısı. Yüzü de pek güleç. Büyük kız uyanıp kalkmış, saçağın ucuna işemeye çıkmış. İmamın karısı daha avlu kapısından seslendi:

"Haççaa, destur de anam! Destur de güzel kızım! Saçağa kül döküyoruz, çarpılırsın sonra yavrum! Destur de bakayım!"

Haççа işini görüp kalktı: "Dedim ana!" dedi usulca: "Destur, geri dur kör şeytan dedim. Cin duasını başından sonuna kadar okudum ana!"

Merdivenden ılık bir yel gibi çıktı İmamın karısı:

"Anan sana kurban olsun gözel Haççam! Anan sana kul kurban olsun gülüm! Sümbülüm!"

Birbiri ardına kanatlı sözler söyledi merdivenden çıkana kadar. Su dolu kapları içeri götürdü sonra.

Deli Mehmet'in kocakarı "hımm" etti:

"Şimdi anladım!" dedi kıs kıs gülerek: "Dün akşam İmam gelmiş! Esen tozan onun fırtınasıymış!"

İmamın karısı akşama kadar şakıdı o gün. Evi çırptı. Avluyu, ahırı süpürdü. İneğe, danaya güleryüz gösterdi: "Kara mayalarım, gümüş kızlarım!" dedi, okşadı hepsini. Kediye süt verdi fazladan.

İmamı da yudu pakladı bir güzel. Kirini arıttı. Akşamüstü heybesini katmerle doldurup Meşeli'ye uğurladı: "Güle güle git Ömer Hafız! Güle güle git de güle güle gel, fazla bekletmeden gel!" dedi.

Sazlık'taki Yangın

Yolun ucundan bir toz bulutu kalktı. Bomboz bir bulut. Yuvarlana yuvarlana geliyor. Sazlığın kıyısında durdu. Orda ağaç oluklu bir pınar var. Suyu soğuk. Motorlu bir taşıttı gelen. Ama neydi? Sazlık köye yakın. Gelenin ne olduğu toz bulutu yatışınca anlaşılacak.

Yatıştı toz. İrice bir karaltı çıktı ortaya. Karaltı, yeşil bir cip. Uzaktan bakınca kurbağaya benziyor. Birkaç adam indi. Birinin elinde cam gibi parlak bir gaz tenekesi var. Teneke parlıyor uzaktan. Adamlar pınarın başında oyalandı biraz. Eli tenekeli olan Sazlığa girdi, gözden yitti. Ötekiler cipe bindi. Sazlığa gireni beklemediler. Sürüp geldiler köye.

Güz zamanı. Harman yeni kalkmış, samanlar yenice sürüpürülmüş köyde. Kağnı tekerleri yolun toprağını ezip un etmiş. Çok toz çıkıyor. Cipin lastiği, tentesi, mikası bomboz. Karşıdan bakınca cip olduğu zor anlışılıyor. Yeşili filân görünmüyor.

Sazlıktan biraz uzakta, tepenin dibindeydi köy. Yavaş yavaş akşam oluyor evlerin üstüne. Tavuklar kümese, koyunlar ağıla, sığırlar ahırlara çekiliyor. Tozlu cip, köyün ortasındaki küçük alana geldi. Üç adam indi yere. Gök gözlüydüler. Uzun boylu, bakımlı. Buralarda görülmüş adamlardan değil hiçbiri. Ayaklarında kısa konçlu çizmeler var. Gözlerinde gözlük. Birinin elinde büyücek bir çanta. Birinin elinde bir harita. Ama asker değil, doktor değiller. Ne oldukları belli değil.

"Sasliköy'dir burasi?" dedi biri.

Dilleri de değişikti, zor anlaşılıyor.

Köy içindeki evinden muhtar çıkıp geldi:

"Buyrun, buyrun; hoşgeldiniz!" dedi.

"Sasliköy mi?" diye sordular gene.

"Evet Sazlıköy, hoşgeldiniz."

"Bulduk hoooş!" dediler.

Sazlıköy'de gelen konuğa "Niçin geldin?" diye sormak ayıp sayılır. Konuk eve, odaya buyur edilir, niçin geldiğini sonra kendi söyler. Muhtar da sormadı.

"Buyrun, yukarı çıkalım." dedi.

Yabancı adamlara yol gösterdi.

Konuk odasına oturdular. Yerlerde kilim keçe serili, duvarda tüfek asılı. Konuklar çizme çıkarmadan oturdu. O büyük çantayı dizlerinin dibine koydular. Rahatsız gibi duruyorlar.

"Nasılsınız bakalım?" diye sordu muhtar.

"Biz çok iyidir!" dedi içlerinden biri.

Biri de, "Biz çok sever sizi!" diye ekledi.

Muhtarın güleceği geldi, ama ayıp olur diye gülmedi.

"Çok çok sever biz bu dünyada yani sizi!"

"Soğulun, varolun." dedi muhtar.

"Biz geldik çok uzaktan sizin köy!"

"Hoşgeldiniz, safageldiniz."

"Çok getirdik safa, bulduk hoş."

Birden soruverdi muhtar: "Nerelisiniz peki siz?"

"Biz biraz yabancı buraya. Ama çok sever sizin memleket. Hem de sizin Sazliköy. Biz ister olmak size öz kardeş."

Köyün bekçisi gelip toka yaptı: "Hoşgeldiniz!" dedi Duvara oyulmuş dolaptan kahve takımlarını alıp bitişik odaya geçti.

On dakika sonra muhtarın büyük kızı kahveleri getirdi: "Hoşgeldiniz, buyrun." dedi.

"Biz sizin memleket bayılıyor. Çok konuksever oluyor sizin insanlar yani."

Köyün yaşlılarından iki adam geldi ellerini önde kavuşturup: "Hoşgeldiniz!" dediler. Bu gök gözlü, uzun adamlara şaşkın şaşkın bakıyorlar.

"Bulduk hoş! Var sizin memleket güzel hava."

"Var güzel hava, ama yok yeter akıl!" dedi bir yaşlı.

"Biz ister olmak sizin öz kardeş, verir size çok akıl."

Dört yaşlı daha geldi: "Hoşgeldiniz!" deyip tokalaştılar. Yabancılar, "Bulduk hoş!" deyip odadakileri güldürdü.

Gelenler çoğaldı. Odanın içi doldu. Daha sonra kadınlar gelip oturdu. Herkes yabancıları süzüyor. Sazlıköy'ün insanları

orta boylu, hem de karayağızdı. Böyle uzun, gök göz, sarı tüy insanı az görmüşlerdi. Meraklı meraklı bakıyorlar.

"Çok güzel tüfek bu duvarda var!" dedi bir konuk.

"Benim av tüfeği." dedi muhtar. "Babamdan."

"Biz çok sever av, sizin dağlarda çok keklik?"

"Eh! Var biraz" dedi köyün yaşlıları.

"İki sandık var dibinde duvarın, aynali."

"Biri köyün sandığı, biri benim." dedi muhtar.

Sandıklar av tüfeğinin altında, duvarın dibindeydi. Dışları pul pul işlemeli. İçlerinde köyün parası, köyün önemli kâğıtları, muhtarın değerli öteberileri vardı. Muhtarla karısının evlendikleri günden kalma altınları da birinin içinde.

"Her evde sandık vardır iyi kötü" dedi bir yaşlı.

Konuklar başlarını salladı.

"Zevk çok var sizin insanda! Her şeyi seviyor süslü."

"Bu sandıklar babalarımızdan kalmadır!" dedi muhtar.

Konuklar dizleri dibindeki çantayı açtılar:

"Getirdik size armağanlar, küçük fakat cici." dediler. Ellerini çantaya daldırıp bağırdılar: "Bakin bakin, çook cici bunlaar! Küçük şıngırdaklar, gerdanlıklar, tesbihler, çakılar, çakmaklar, tokalar, küpeler, bilyeler, düdükler, nanelikler, muskalıklar, ağızlıklar. Armağandır bunlar, size getirdik biz."

Birer ikişer dağıtmaya başladılar. Muhtara bir tesbihle iki çakmak verdiler. Düdükleri çocuklara, tesbihleri yaşlılara, gerdanlıkları kadınlara, tokaları küpeleri kızlara verdiler. Herkes elindekini evirip çeviriyor. Çocuklar hem renkli, hem kokulu bilyelere bayıldı. Gerçekte küçük armağanlar, ama yarım elma, gönül alma. An beni bir koz ile, o da çürük olsun. Eli boş gelmemişler. Genci, kocası çok sevindi.

"Yemek hazırsa getirin!" diye seslendi muhtar.

Evin öte başındaki mutfakta, gelinler kan-ter içinde kaldı. İki tavuk haşlanmış, yağda yumurta pişirmişler. Pilavla erik hoşafı da var. Bir sininin üstünde getirdiler. Sofrabezini serdiler. "Haydi buyrun!" dedi muhtar. Konuklar sokuldu. Köylülerden yalnız muhtar oturdu. Ötekiler baktı. Görenekleri böyle. Önce konuklar doyar.

Tavuk iyi pişmiş. İstekle yediler. Karınlarını doyurdular. Sazlıköy'ün ekmeği ünlü. Sazlıköy'ün bazlamasını herkes sever. Kentten kasabadan gelenler bazlama yemeden gitmez.

"Biraz az şekerli yapsınlar!" diye bağırdı muhtar.

On dakika sonra küçük gelin kahveleri getirdi.

Tam içeceklerdi, dışardan acı bir ün geldi:

"Yangın vaaar! Yangın vaaar!"

"Yangın var, sazlıkta yangııın!"

Köy içinde bir kalabalık çığlık çığlığa bağırıyor:

"Sazlıkta yangın var!" diyorlar. Köyün bir tek sazlığı. Geçimlerinin yarısı oraya bağlı. Sele sepet için komşu köylerden gelenler satın alıyor. Sazlık olmasa gazın tuzun parası, çayın şekerin parası, algı vergi nerden çıkacak? Sazlık önemli.

Muhtar fırladı: "Aman komşular davranın!"

İçerde kim var yok, fırladı dışarı.

Köy içindeki küçük alan kaynıyor:

"Koş muhtar, kaldır köylüyü, koooş!"

Şaşkınlığından ne yapacağını bilemiyor muhtar. Bir ara, "Yahu konuklar yalnız kaldı!" diye bağırdı. Dönüp odaya çıktı: "Sizden özür dilerim!" dedi konuklara. "Bizim sazlık yanıyor, gidip söndürelim! Siz oturun, burası eviniz sayılır. Rica ederim kusura bakmayın."

"Ne demek kusur? Üzüldük çok! Yanmasin Saslik! Gidin söndürün." dedi konuklar.

Muhtar, komşularının ardından yetişti. Alevleri göğe çıkıyor. Bir kıyamet ateş, sazları, otları, köküne kadar yakıyor.

Kadın kız, yaşlı genç, çoluk çocuk sazlığın kıyısına toplandı. Nasıl söndürecekler? Yangın çok geniş. Sönecek gibi değil.

"Başlayın, şu yanından toprak atın!" dedi muhtar.

"Ama durmadan yayılıyor?"

"Toprak atın, durmayın!"

Onlar iki kürek atana kadar yangın üç adım ilerliyor.

"Toprak atın, durmayın! Konukları yapayalnız bıraktık. Çok ayıp oldu, atın toprak. Atın toprak, oldu ayıp. Atın toprak, gitti sazlık, oldu yazık."

Birkaç kişi, "Bizim muhtar keçileri kaçırıyor!" diye düşündü. "Atın toprak, gitti sazlık, oldu yazık."

Sazlığın yarıdan çoğu kül oldu. Kalan bölüm de yanıyor. Bütün böcekler, kurbağalar, yılanlar çiyanlar, bütün kertenkele, kamlumbağa takımı, garip çığlıklar atarak alevlerin içinden kaçmaya çalışıyor, fakat kaçamadan kavrulup düşüyor. Yanık et kokusuyla ot kokusu birbirine karışıyor sazlıkta. Bir de rüzgâr çıktı günbatıdan. Alevler köye doğru savruluyor.

"Yandık komşular! Bu yana atın toprak! Yandık komşular, yanmasın köy! Toprak bu yana atın. Yandık komşular, köyde konuklar var, olmasın ayıp."

Gök terin içinde kaldılar. Çoğunun kaltuk altından, sırtından su fışkırıyor. Var güçleriyle çalışıyorlar. Çocuklar bile avuçlarıyla toprak atıyor. Ama sönmüyor yangın. Kolay kolay söneceği de yok. Belki köye de bulaşacak.

Yarı geceye kadar uğraştılar.

Çok çetin bir savaştan sonra yatıştı yangın. Köylülerin kıpırdayacak hali kalmadı. Birkaç kürek daha toprak atıp kıvılcımları örttüler. Yanacak saz, saman kalmadı artık. "Hiç değilse köyü kurtardık!" diyor muhtar. Komşular yıkılıp düşüyor. Düşenler bir zaman kalkamıyor.

Birbirine tutunarak, ayağını sürüyerek köyden yana yürüdüler. Hem gidiyor, hem soruyorlar.

"Sazlıkta yangın niçin çıkar, olmuş iş değil eskiden?"

"Çoook eskiden." dedi bir yaşlı. "Çıkmıştı bir yangın, ama bu kadar değildi. Hemen bir solukta söndürdük. Bununla bütün gece uğraştık, zor önledik!"

"Uğursuzluk konuklarda olmasın?" dedi bir gelin. "Hepsi kurbağa gibi gök gözlü, tüyleri sarı."

"Gök göz, sarı tüy de Tanrının verimi değil mi gelin hanım! Tövbe de aman kızım, konukları Tanrı yollar. Ne uğursuzluk olsun konuklarda?" dedi bir yaşlı.

Bir başka yaşlı: "Uğursuzluk varsa bizdedir!" dedi. "Büyük küçük belli değil köyde! Sıra saygı azaldı. Herkes birbirine düştü."

Düşe kalka köye geldiler.

Muhtar: "Konuklara ayıp oldu." diyor habire. "Varıp bir bakalım, kimbilir ne sıkıldılar odanın içerinde yalnız?"

Odaya varınca konukları göremediler, yoktu hiçbiri!

"Sıkıldılar, dışarı mı çıktılar acap?" diye geçti akıllarından. Dışarlara baktılar. Konuklar yok görünürde.

"Cipi arayın!" diye bağırdı bir yaşlı. "İçinde yatıyorlar belki?"

Ama görünürde cip de yok.

"Tabiî." dedi muhtar. "Yalnız koyup gittik! Gücendiler bize! Bir beklediler, iki beklediler, çekip gittiler. Dedim ya, oldu ayıp!"

Yeniden odaya toplandılar. Eski yangınları, savaşları, seferberlikleri konuşacaklar. İçlerinden biri duvara baktı: "Yahu muhtar, senin tüfek yerinde yok?" dedi.

Muhtar bakındı, "Duvarda asılıydı, acaba uçtu mu?"

Güldüler: "Tüfek uçmaz!"

Başka biri: "Sandıklar da yok muhtar?" dedi.

Muhtar: "Duvarın dibinde duruyordu. Yoksa uçtular mı?"

Güldüler: "Sandık uçmaz!"

Sandıklarda paraları, önemli kâğıtları, altınları vardı. Muhtarın aklı fırlayıp gitti tepesinden.

Büyük gelin girdi içeri: "Baba sini yok! Baba sahanlar yok!"

Muhtar düşündü: "Valla uçmuşlardır belki!" dedi.

Güldüler: "Sini uçmaz, sahan uçmaz!"

"Peki ama konuklar ne oldu?" dedi muhtar.

"İşte o dürzüler uçmuştur!" diye bağırdı bir komşu. "Sandıkları sahanları da onlar uçurmuştur."

Olup bitenleri ertesi gün daha iyi anladılar. Yükte hafif, pahada ağır ne varsa götürmüşlerdi. Ama iş işten geçmişti. Yapacak bir iş yoktu. Kimbilir neciydiler, ne kadar uzaklardan gelmişlerdi, hiçbiri bilmiyordu.

Yediden yetmişe toplanıp durumu görüştüler. "Bundan sonra gelene gidene dikkat edelim! Bilmediğimiz cipi, tanımadığımız iti köye sokmayalım!" diye ağızlarını birlediler.

Şerbelâ

Koca dağların başı duman. Zaman evvel zaman. Güzeller, sarışın, esmer, beyaz. Geceler ayaz. Yalnızlar üşüyor. Uzak köyler kar altında kalıyor. Köyleri aç kurtlar sarıyor. Baharı bulana dek tüm bebeler ölüyor. Ah dedikçe babaların dumanlar çıkıyor başlarından. Köyler, kasabalar su altında kalıyor yoksulların gözyaşından. Bahar gelince seller sökülüyor, bahar gelince Almanya'nın, Hollanda'nın yolları açılıyor. Yollar uzayıp gidiyor urganım gibi. Bulutlar yamalı yorganım gibi. Halkımın bahtı çatal dirgenim gibi. Zaman o zaman. Zamana kötü diyorlar. Zamanın suçu yok. Gün görmüş, bun görmüş, çok çile çekmiş ana babalar: "Zaman kötülerin elinde kaldı, bunalımlar ondan!" diyor. İyiler zamanı kötülerin elinden almak için çırpınıyor, ama alamıyor. Öyle bir zaman.

Ankara köylerinde Şerbelâ diye bir adam türedi. Tazı gibi, kuzu gibi, at gibi, it gibi, çakal gibi, hinoğlu hin, cinoğlu cin, davul tozu, minare gölgesi, malın gözü bir adam. Yedi renge, yetmiş iki boyaya giriyor. Yılanla yatıyor, çiyanla kalkıyor, şeytanla delme takma şirket oluyor.

Gün oluyor: Şeytana pabucunu ters giydiriyor. Yılanı yılanla küstürüp barıştırıyor, ortalığı çorba gibi karıştırıyor. Çobanları, sürüleri, atlıları, pusatlıları, varsılları, yoksulları, delileri, akıllı Alileri, Hicaza gidip gelmiş Velileri, ahmakları, Ahmetleri, Mehmetleri, yüceleri, cüceleri çarpıp geçiyor.

Çarpılanlar: "Bu odur!" diyor ardından. "Bu odur ama, başka bir o'dur. Bu, o senin bildiğin "o" değildir. Senin bildiğin o, babandır. Hem düztabandır. Sarı suyu kuru samanaltından, üstünden akıtır. Kimi yeri göl eder, kimi yeri kuru yol eder. Kimi yedirir, kimini akşamaca bakıtır; gelgelelim, kıyameti de koparmaz; bütün dürzülerin başıdır o! Yeldir, seldir, keldir.

Dumandır, yamandır, yaman adamdır. Atı aldığı gibi Üsküdar'ı geçer, bir gün Üsküdar'da, bir gün burdadır, ahırdadır, ağıldadır, çadırdadır. Bir gün Kalecik'te görülür, bir gün Polatlı'da, Nallıhan'da, Bâlâ'da, Keskin'de, Çiftlik'te, Çubuk'ta görülür! Pire gibi adamdır. Yakalayıp yakmanın olanağı yoktur. Jandarmayı avlar. Müdürleri, komiserleri tavlar. Savcının, yargıcın aklını, gözünü bağlar. Başolacak belâ değildir, tastamam bir şerbelâdır. Uzun sözün özü, özeti, onu an, taşı yanına koy aman dostum!"

Tünemiş köyünden Kel İlyas gözünü dört açıyor, "Bir gün bu Şerbelâ beni de çarpacak, ama bakalım ne zaman çarpacak?" diye çarığını çıkarmadan yatıyor. Şerbelâ'nın korkusundan uyku tünek bilmiyor. Kıyıda duruyor, ardını duvarlara veriyor, alana ortaya çıkmıyor. Korkusundan işe kayda bakmıyor. Karısı aş dese, "Anlamadım, eğer yolları soruyorsan, yollar yaş!" diyor. "Un herif, un!" dese, "Ne yapacaksın kumu? Kum mum anlamaṃ ben!" deyip lâfı sapıtıyor.

Ama karı evde un diye bağırınca sen unu kaç gün kum anlayabilirsin? Koşarsın arabayı, dört çuval değirmenlik atarsın üstüne, düşersin yola. Bakamaz bir sağa, bir sola, değirmene varırsın. Çok adam vardır sırada, duramazsın orada. Yükü yıkıp, köye döneyim dersin. Değirmende yatıp atı arabayı Şerbelâ'ya çarptırmayayım, bir at bin lira, iki at iki bin lira, araba beş bin, bunları çalarlarsa yenisini alamam şu sıra, dersin.

Değirmenden köye bir uzun yol var. Bana sorun altı saat, siz deyin yedi saat. Basıp atlara kamçıyı, süre süre gelmekteyken, önü sıra bir karaltı belirdi Kel İlyas'ın. Karaltı küçük. Yol boyunca bir sağa, bir sola yalpa vurarak, arada bir durarak yürüyor. Kel İlyas'ın arabası yaklaştıkça büyüyor karaltı. "Bir yolcu, belki bizim köylü, Çarsaklı, belki Yağbasan'dan. Yaya bir yolcu, yorulmuştur zavallı." diye düşünüyor bizim Kel.

Kamçıyı vurdukça, atlar uçar gibi koşuyor.

Araba yaklaştı. Kel İlyas selâm verdi. "Selâm Allahın kelâmı. Ne sakıncası var?" diyor. Karaltı, selâmı aldı. Terlemiş, yorulmuş. Kara ceket, dar pantol; dümbürdüdük, gümbürgüdük, bir adam. Başında eski bir fotrü var. Fotürün yanları kulağına düşüyor. Ayaklarında sarı pabuçlar. Sarı pabuçları yeni. Gök

göz, sarı bıyık bir adam. Üst çenesinden ön dişleri dökülmüş. Kel İlyas baktı, acıdı. Atların başını çekti:

"Gel hemşerim, yorulmuşun, bin!" dedi. Yaya yolcunun atlıdan, atlının arabalıdan alacağı vardır derler. Elbet Kel İlyas'ın böyle yapması gerekir; yaptı. Yorgun yolcu arabaya bindi.

Hal hatır sordular, hoşbeş ettiler. Kel İlyas atlara kamçı çaldı. Araba yeniden yürüdü.

Yorgun yolcu har har soluyor. Göğsü inip kalkıyor körük gibi. Ayağındaki pabuçların birini çıkarıp fırlattı. "Lânet olsun böyle pabuca, ayağımı mahvetti!" dedi.

Kel İlyas şaşırdı: "Sıktıysa sıktı; neden atıyorsun?"

Kel İlyas'ın tanımadığı yolcu, öteki pabucunu da çıkarıp attı: "Böyle pabuç olacağına olmasın! Yalnayak gezerim!" dedi.

Kel İlyas atların başını çekti:

"Yahu hemşerim! Tuttun, bir çift yeni pabucu attın! Sana yaramazsa bana yarardı! Kendi ayağıma olmazsa oğlumun ayağına olurdu! Köy yerinde pabuçtan değerli ne var?"

"Sahiden sana yarar mıydı? Tüh! Keşke atmasaydım!" dedi yolcu. İnip alacak gibi yaptı.

"Yooo; sen otur, ben ineyim!" dedi Kel İlyas. Atladı yere.

Pabucun biri bir dönüm, biri üç dönüm geride kalmıştı. Kel İlyas koştu. Önce birini, koştu ötekini aldı. Sarı, gıcır gıcır yeni pabuçlar. Çok sevindi.

Ama başını çevirip bir de baktı, araba yok yerinde. Tanımadığı yolcu, çalmış atlara kamçıyı, arabayı uçura uçura götürüyor. Kamçıyı öyle sert çalıyor, yetişilmez ardından

Yarım saat ilerde yol Tünemiş köyünden, Haymana ovasına doğru sapıyor. Yabancı, atların başını o yana döndürdü.

Araba, ufacık tümseklerin ardından silinip gittiği zaman Kel İlyas, Ankara köylerinde türeyen Şerbelâ'yı anımsadı: "Sonunda itoğlu itin tuzağına düştüm, eyvaaah!" dedi. İki elinde tuttuğu pabuçları birbirine vurup koşmaya başladı. Arabayı yakalarım diye zerrece umudu yok. Ama belki karakollu bir yere varır, daha ilerdeki karakola telefon ettirir, Haymana'ya Konya'ya yıldırım çektirirdi. Akşamaca koştu.

Gün batarken pürenli yavşanlı bir düzlüğe geldi. Bir baktı, arabası parça parça olmuş. Tahtaları tekerleri dağılmış.

Kayışları koşumları kopmuş. Atları uzakta, kalem kulaklarını dikmiş, bekliyorlar. Şerbelâ'dan haber yok!

Kel İlyas, "Hımmm!" dedi. "Dürzü! Benim altımdaki arabayı aşırdın ama, sürmeyi başaramadın! Oh olsun! Ah bir de altında kalıp ölseydin!" dedi. Arabanın dağılan parçalarını topladı. Ulayıp eklemeye çalıştı. Fakat olacak gibi değil. Götürüp bir ustaya vermek gerekiyor. Bozuk arabayı bir şeye benzetmek için çok para isteyecek arabacı. O parayla yeni araba almak daha doğru olur.

Kel İlyas gidip atlarını tuttu:

"Bu ders bana yeter! Olan arabaya oldu, atlara bir şey olmadı şükür! Zararı yok, bir aldandım, bir daha aldanmam!" dedi. Atın birine bindi, birini yedeğine aldı, Tünemiş köyüne yollandı.

Zaman evvel zaman. Koca dağların başı duman. Akşam oluyor. Geceler ayaz. Yalnız yatanlar, yalnız gezenler üşüyor. Çoban çocukların eli ayağı şişiyor soğuktan. Ama geniş pencereli, kömür sobalı evlerde güzeller sarışın, beyaz, esmer. Zaman o zaman. Zamana kötü diyorlar. Zamanın suçu yok. Gün görmüş, bun görmüş, çok çile çekmiş ana babalar, "Zaman kötülerin elinde kaldı, iyiler de henüz bir halt edemiyor!" diyor. Zaman böyle bir zamandı.

Dediğim Oldu Ama

Manca köyü eskiden beri "çiftlik"tir. Köyde bütün toprak, bütün ev dam, beylerin malı. Köylüler tohumu beyden alır, beyin toprağını eker. Yazın gök terin içinde sürer savururlar. Ortaya çıkan ürünün yarısını kendilerine ayırıp yarısını da o kağnıya yükleyip şehre götürürler. Beyin konağına teslim ederler. Dolu götürdükleri çuvalların boşunu alıp dönerler köye.

Yurdun her yerinde köylüler, çok eskiden beri şöyle bir sankıya inanır: "Buğdayın karnı yarıktır. Niçin? Beyle ortakçı bölüşsünler diye! İşte biz de bölüşüyoruz!" derler.

Bölüşürler. Bir kile beye, bir kile kendine. Bir kile ağaya, bir kile kendine. Yeri yurdu süpürüp onu da bölüşürler. Ortada bir tek buğday tanesi kalırsa, ortasının yarık yerinden ikiye bölüp yarısını beye, yarısını kendine, –kendilerine ayırırlar. Böyle dikkatli, böyle titiz bölüşürler. Titiz bölüşmezlerse bey sürer çıkarır. Daha kendi haklarını ambara katmadan beyin hakkını kağnıyla, kağnı yoksa eşekle şehre iletirler.

Manca köyü şehre kağnıyla on dört saat çeker. Çok uzun, çok zahmetli bir yol. Sabahleyin erkenden çık, gıcıır gıcıır, akşama zor varırsın. Yorgunluktan, bitkinlikten ölürsün. Köyde yapılacak işler de kalır yerinde.

Zehir kadar acı bir düzendir bu!

Kel Halil adında bir adam, iyice bıktı bu işten. Herkes bıktı, ama Kel Halil daha çok bıktı anlaşılan. Kağnıyla şehre her varışında, beyin payını teslim ettikten sonra: "Aaah, şu Burdur yansa da kurtulsak!" derdi. Hep böyle söylerdi içinden.

Bir gün, "Burdur yandı, Burdur yandı!" diye bir haber yayılmış. Kel Halil, "Tamam, dediğim oldu!" diye sevindi. Yoksul yüzünde güller açtı. Erkenden kalktı. "Artık beylere buğday filân götürmem!" dedi, kağnıyı bırakıp eşeğine bindi.

Çocuklara şapka, poçu; karısına biraz kına almak için yola düzüldü. İkindiyle akşamın arası Burdur'a varmış. Sevine sevine, yanan konakları görmeye gidiyor.

Gerçekten o yıl Burdur'da büyük bir yangın olmuştu. Paşaköprüsü'nün yukarı yanlarında büyükçe bir mahalle baştan başa yanmış. Çok mal, çok ziyan olmuştu.

Kel Halil, yanan yerleri gördü. Yangının dumanı hâlâ tütüyor. Sevineceği yerde kederlendi, üzüldü:

"Dediğim oldu, ama dediğim gibi olmadı!" dedi.

Neden öyle dedi? Çünkü yangın, bey konaklarına hiç dokunmamıştı. Onlar olduğu gibi duruyor. Yanan mahalle, yoksulların mahallesiydi.

İpin Ucu

Eskiden bizim Akdere hacılı hocalı bir köymüş. Din bilginlerinin ocağı gibiymiş. Çevre köyler kıskanırmış köyümüzü. Ama çatlasalar, patlasalar da ellerinden bir şey gelmezmiş. İşleri düştü mü kalkıp tıpış tıpış Akdere'ye gelir, bizim hocalara danışırlarmış. Okutmak istedikleri hastayı, cinliyi, eserliyi bizim hocalara getirirlermiş.

Bir Kadir Hoca varmış gelip geçmiş hocalar içinde. Allahlığın biriymiş bu Kadir Hoca. Saçı sakalı ağarmış, gözü görmez, dizi tutmaz olmuş. Böyle olduğu halde hocalığı bırakmamış. Ak sakalı, kambur beliyle, hem din okuluna, hem camiye yetmeye çalışırmış. Halk kendisini tutarmış: "Hocamız gibisi var mı? Allah ömrünü uzun etsin! Allah onu başımızdan uzaklaştırmasın!" diye sabah akşam dua edermiş.

Ömrünün son yıllarında belleği zayıflamış Kadir Hocanın. Öne durup namaz kıldırırken duaları anımsayamaz, bir yere gelince takılır kalırmış. Bazen "taş" yerine "toprak" der, yanlış sözler söylermiş. Bu hal, cuma namazı sırasında "hutbe" verirken başına daha sık gelirmiş. Kadir Hoca, bu yanlışlıklardan dolayı, köydeki hacıyla, hocayla takışır dururmuş. Onu çekemeyenler, devirip yerine geçmek isteyenler, başının etini yermiş. Ama köyün başında hoca olmak tatlı; Kadir Hoca,hocalığı bırakamazmış.

Sonunda düşüne taşına bir kolaylık bulmuş. Kendi kendine: "Yahu!" demiş. "Benim elimde yirmiden fazla çömez var. Onlara her duayı, her bilgiyi bellettim. Şu cübbemin eteğine bir ince ip bağlasam, ucunu çömezlerden birinin eline versem; yanlışlık yaptığım zaman çömez ipi çekse, ben de düzeltsem, olmaz mı? Nasıl olsa ince ipi kimse göremez. Ben de Akdere köyünü böylece yönetir giderim."

Düşündüğünü hemen yapmış. Cübbenin eteğine ince ipi bağlamış. Yumağı cübbenin içine saklamış. Sonra çömezleri toplamış. Demiş ki: "Aslanlarım! Biliyorsunuz, gençliğin sonu kocalık, kocalığın sonu ölüm! Şimdi sizden bir isteğim var." Anlatmış isteğini. İpin ucunu en güvendiği bir çömeze vermiş. Hemen kalkıp camiye gitmişler. Namazı kılmışlar. Kadir Hoca bir yanlışlık yapmış. Çömez ipi çekince düzeltmiş. Kimse işin ayırdına varmamış. "Eh artık!" demiş Kadir Hoca, "Bize karada ölüm yok!"

Aradan on gün geçince, çömezler arasında, vuran vurana, kıran kırana bir kavga kopmuş. Birbirinin kafasını gözünü parçalamışlar. Kadir Hoca karısıyla din okulunun üstünde otururmuş. Gürültüyü duyunca ağır ağır inmiş aşağıya. Sormuş: "Ne oluyor, nedir bu hal?"

Çömezler kavganın nedenini söylemiş:

"Bu çömez bizden çok mu bilgili, ipin ucunu hep ona veriyorsun? Biz de tutacağız?" demişler.

Kadir Hoca sormuş: "Hanginiz tutacaksınız?"

Çömezler elini yumruk yapıp göğsüne vurmuş:

"Ben!"

"Ben!"

"Ben!"

Demiş ki Kadir Hoca: "Ayıp ediyorsunuz! Benim yanımda hepiniz birsiniz! Hiçbirinizi ayırıp seçmiyorum. O tutmuş, bu tutmuş, bence ayırdı yok! O gün öyle rastladı, ona verdim. Madem hepiniz isteklisiniz, sıraya bindirelim. Her gün biriniz tutun!"

Kadir Hocaya göre hava hoş! Nasıl olsa ipin ucunu biri tutacak; hangisi tutarsa tutsun! Yeter ki yanıldığı yerde çeksin, o da yanlışı düzeltsin. Böylece yerine göz dikenlerle başı belâya girmesin.

Altı ay bir güz, dere tepe düz! İşler iyi gidiyormuş. Kadir Hocayı çekemeyenler kıskançlığından çatlıyormuş.

Yalnız bir cuma namazında "filim" kopmuş. Sıra, şeytan mı şeytan bir çömezdeymiş. Kadir Hoca yukarda duayı okumuş, hutbeye başlayacak.

"Ey cemaati müslimin, ey ehvani din! Bugün size önemli bir konuşma yapacağım." demiş.

Kadir Hoca cümleyi bitirmeden çömez ipi çekmiş.

"Bugün size gerekli bir konuşma yapacağım."

Çömez ipi gene çekmiş.

"Bugün size faydalı bir konuşma yapacağım."

Çömez ipi gene çekmiş.

Kadir Hoca, "Allah Allaaah!" diye düşünmüş. "Bugün size çok faydalı bir konuşma yapacağım." diye başlıyor, bir türlü ileri gidemiyor; çömez ipi çekiyor. "Ne oluyor böyle?" diye sözüyle çömezlerin kümelendiği yeri taramış. Anlamış ki ipin ucu şeytan mı şeytan çömezin elinde! "Hımmm!" demiş kendi kendine.

"Ey cemaati müslimin! Bugün size çok önemli bir konuşma yapacaktım, ama ne yapayım, ipin ucu puştun elinde; vazgeçtim, yapmayacağım!" demiş.

Kısaca bağlantısını yapıp inmiş aşağıya. "Bu iş böyle yürümez artık!" demiş. Bırakmış hocalığı.

Bizim köyün hacılı hocalı yıllarında, ak saçı, görmez gözü, tutmaz diziyle, eski okulu, camiyi, köyü tıkır tıkır yöneten Kadir Hocanın bu öyküsü halkın diline düşmüş, Türkiye'ye yayılmış.

Yeni Çarıklar

Yelliçam köyünden Dursun Kekeç bir çift yeni çarık dikindi. Çarıklar gerçi, ham eşek derisinden, çok dayanmaz, iki haftada delinir, ama çok şükür, bin şükür Allaha! Dursun Kekeç'in ayağı ne zamandır yeni çarık görmedi. İki ucunu bir araya getirip çarık parası bulamıyordu. Yeni çarık kim, Dursun Kekeç kim uzun süredir? Kıllı çarığa uzaklardan bakıyor yutkunarak, özlem çekerek, zavallı!

Onun için, çarıkları giyer giymez bir hopladı, uçacak gibi havaya havaya attı kendini. Hemen dibek başına koştu. İçinde, "Çarıklarımı herkes görsün!" diye bir istek var. Kürüş'ün kahvenin, Hakkı'nın dükkânın önünden geçti. Ortalıkta biraz dolaştı. Ama köy içi ıssız. İki üç çocukla, bir kocakarıdan başka kimseler yok. Birkaç da köpek var. Nereye gitti komşular? Aşağı yukarı biraz daha dolaştı. Oldu mu şimdi? Konu komşuya göstermedikten sonra neye yarar yeni çarıklar? Birden aklına geldi: "Yahu, şimdi ikindi vakti! Namazdadır bunlar! Yelliçam köyünün ne sofu olduğunu bilmez miyim? Beklerim biraz."

Evet, komşular camide. Bekledi epey, ama çıkmadılar. Sanki yıl kadar bekledi gibi geldi ona: "Çıkmıyorlar yahu! Çıkmayacaklar da galiba! Ne uzun ikindiymiş bu böyle?"

Dursun Kekeç'in camiyle imamla alışverişi yoktu pek. O yemek yer, çalışır. Irgatlığa götürürler tarlalara. İşe canavar gibi saldırır, çırpınarak dalar ekine. Desteleri dizer gider ardı sıra. Üç kişinin yediğini yer, ama üç kişinin işlediğini işler. Yeni bir kuyu mu kazılacak, verin bu kazsın. Taş mı kırılacak, verin kırsın. Ölmüş eşek var, gönü mü yüzülecek, verin yüzsün. Para pul? Hiç takışmaz. "Bereket versin enişte, bereket versin hala!" der, geçer gider. "Köyde namaz kılan o kadar çok ki, bir ben kılmasam ne olur?" diye düşünürdü.

Caminin kapısına yaklaşıp baktı. Ağzına kadar dolu içerisi. Yatıp kalkıyor komşular. Birden anladı ki, köyde Kocakaya'nın Emin Hafızı var konuk. Emin Hafız uzun namaza koşar komşuları. Namazdan önce de uzun uzun öğüt çeker. O nedenle ikindi namazı uzadı bugün! Böyle uzun bir namaz türü bulmuş Emin Hafız, kıldırıyor.

Aptesim var yok demedi dalgınlıktan. Daldı içeri. Halıya kilime değmeden, kapıya yakın, tahtalık bir yere dikildi. Elini göbeğinin altına bağladı. Camiyi dolduran komşularıyla birlikte yatıp kalkmaya başladı. Kafasının bir yerinde bulaşık kadar kalmış iki duayı orasından burasından okudu. Böyle yapmakla günah işleyip işlemediğini düşündü. Aklı ayaklarındaki yeni çarıklara kaydı: "Adaaaam sende!" dedi. "Ona bakarsan, ayağımızın çarığıyla namaza durduk! Bu daha günah! Adaaam sende!"

Kalabalığa uymuş, yatıp kalkıyor. Ansızın ardında bir şeyin gezindiğini duydu. Hiç değilse namazda sağa sola, hele geriye bakılmayacağını biliyor. Ama ardında gezinen de çarıklarına sürtünüyor. Aklı tepesinden fırlayıp gitti! Namazı unuttu. Dönüp baktı, bir köpek! Hemen "Ooooşt ulan dürzü!" dedi.

Herkesin bir mırıltıyla dua okuduğu camide bir sessizlik oldu. Ayırdına bile varmadı bunun Dursun Kekeç. Köpeği kovduğundan emin olarak, kaldığı yerden sürdürdü namazı.

Bir dakika geçti geçmedi, köpek yeniden sürtündü. Yiyecek resmen çarıkları. "Hey Yarabbim!" dedi içinden. Köpek, burnunu tatlı tatlı dolduran gün kokusuna geliyor istekle. Dursun Kekeç sezmedi bunu önce. Ama birden dişini takıp çekmeye başlayınca, içinde bulunduğu durumu kavrayıp parladı: "Kırk yılın başında bir çift çarık giydik, ona da sen mi göz koydun ulan dürzü?" diyerek bir tekme savurdu. Köpek havhav kevkev uzaklaştı. Dursun Kekeç gene namaza döndü saygılıca. "Biraz dur, ben seni benzetirim! Hele şu namazı bitireyim!" dedi. Ama köpek bir metre gitti gitmedi, geri geldi. Yeniden dişledi çarığı, çekti.

"Hay köpek gibi senin ananı avradını!"

Caminin içinde bir sessizlik, bir şaşkınlık!

Kocakayalı Emin Hafız: "Esselâmünaleyküm va rahmetullah!" deyip namazı paydos etti. Herkes dönüp ardına bakmaya başladı; köpek gene geldi, Dursun Kekeç'in çarığına saldırdı. Dursun fırladı, köpeğe iki tekme savrdu.

Emin Hafız, bütün Erle ovasının bildiği sıtma görmemiş sesiyle, uzata uzata sordu: "Kimdir oradaki edepsiiiz? Niçin ayıp işler yapar namazın ortasındaa?"

Köpeğe karşı Dursun Kekeç'in içindeki öfke boşalmadı iyice: "Çıkayım dışarı, ayaktaki çarığı dişlemek nasıl olurmuş, göstereyim ona!" dedi.

Emin Hafız sorusunu yeniledi:

"Kimdir oradaki edepsizoğlu edepsiiiz?"

"Sana soruyor, sana!" diye uyardı yakınındaki komşu.

"Haa, benim o edepsiz, Hafız Efendi! Ama köpek yesyeni çarıklarımı yeyip yutacak bağırmasam! Ben de hem namaz kılıyor, hem onu kovuyorum!"

"Himinallaa himi nessabiriiin!" çekti Emin Hafız. "Behey edepsizoğlu edepsiiiz! Nasıl köpek kovuyorsun tam namazın ortasındaaa?"

Dursun Kekeç istifini bozmadan karşılık verdi:

"Ben mi? Ben kovarım Emin Efendi! Ben hem namazcığımı kılar, hem de ayağımdaki çarığa saldıran iti kovarım! Kusura bakma, çünkü ben bu çarıkları daha yeni giydim Emin Efendi!"

Üstaçığın Kadısı

Üstaçık şehrinin memurları, ilk geldiklerinde, bir süre çok dürüst olurmuş. Aracılara, paracılara yüz vermez, hatır gönül demeden, varsıl yoksul ayırmadan, dürüst iş görürlermiş. Masaların başında utangaç birer güvey gibi, başları öne eğik, omuzları düşük, yazısını yazıp, imzasını atarlarmış.

Memurluğun pîri Hazreti Şayk'ı bile baştan çıkaran ocakçılar, bucakçılar, o zilliler, yetmiş iki dilliler, Üstaçık'ın melek gibi memurlarını üç ay içinde elek gibi yaparlarmış. Ondan sonra baklavalar börekler, mis kokulu çörekler, alımlar satımlar, hisse ayırmalar, adam kayırmalar, pisliğin önü ardı alınmazmış.

Gelirken bir solgun kilime sarılı yatağıyla, iki tenceresinden başka pırtısı olmayanlar, giderken yükünü kamyonlara sararmış. O zaman şehrin tüm açıkgöz babaları, oğullarını okutup kadı kaymakam yapmaya, açıkgöz anaları da kızına kadıdan kaymakamdan bir koca bulmaya çalışırmış.

Üstaçık'ta yargıçlara kadı denirdi. Ben Üstaçık'ın o zamanlarına yetiştim. Çünkü orda kadılık ettim. Bana "Kadıbey" derlerdi. Tilki mi tilki bir adamdım. Elime bir kul geçmeye görsün. Son tüyüne kadar yolmadan bırakmazdım. Deli Dumrul gibi, haksızdan bir alırsam, haklıdan iki alırdım. Çok usta, usturası içinde bir kadıydım.

Beş parmağımı havada kartal pençesi gibi açar, karşımda ağlayıp buzlayan adama, "Olmaaaz!" derdim. Adamcağız sağ elini kaldırır, beş parmağının ikisini kırar, üçünü açar, "Aman Kadıbeyim, belki bir kolayını bulursun, biraz gayret et, elini ayağını öpeyim!" derdi.

Biraz yumuşardım. Beş parmağımın birini büker, dördünü ağır ağır sallardım havada: "Eh, belki bir kolayını bulurum, bir düşüneyim" derdim.

Hemen dört sarı altın, bütün yiyici kadınların kaymakamların kullandığı "iç yengesi"ne teslim edilirdi. Altınlar iç yengesinde birikirdi. İç yengesi üçün birini alırdı, ben ikisini. Böyle bölüşürdük. Üç üç, dört dört, kararlaştırdığımız altını iç yengesine yatıran suçlu suçsuz olur, yatırmayan haklı haksız sayılırdı. Üstaçık'ta adalet böyleydi. Ak baldırla, sarı altının dediği olurdu. Hovardaydım da.

Epey zamandır kadıydım. Almaya iyi alışmıştım. Halk da vermeye zaten alışık. Ömründe iki altını bir araya getiremeyen yoksullar bile, başı darda kalınca, satıp savıp, dört altını getirirdi. Nerden bulur, nasıl getirirler; şaşar kalırdım. Acımazdım onlara. Katı yürekliydim. Hinoğlu hinin tekiydim. Tastamam malın gözüydüm.

Gel zaman git zaman, benim yeyiciliğim milletin canına tak etti. Anasından helâl süt emmiş, babasından iyi örnek görmüş esnaf, bir akşam toplanıp konuşmuş: "Bir arzuhal gönderelim başkente! Sayalım yaptıklarını. Hastir edelim bu dürzüyü Üstaçık'tan!" demişler.

"Yapalım mı?"

"Yapalım!"

Arzuhal yazılmış. Kimi parmağını basmış, kimi mühürünü. Tam yollayacaklar, haber aldım. Adam saldım bunlara: "Gelsinler görüşelim, sonra gene göndersinler!" dedim.

Dört kişi kalkıp geldi. Evim Kaledibi'nde bir ahşap yapı. Kapı çalındı. Çıktım: "Buyrun buyrun!"

Şekerli, orta şekerli kahveler, kokular, kolonyalar.

"Nasılsınız bakalım? İyi misiniz?"

"Bildiğin gibiyiz. İyiyiz!"

"Hiçbir yenilik yok mu?"

"Yok."

Kalktım, "Gelin ardımdan!" dedim bunlara. Aldım, aşağı kata indirdim ardımdan. Orda penceresi demir parmaklıkla çevrili bir odam var. Geniş, yüksek bir oda. Orta yerde koca bir küp duruyor. Öyle bir küp ki, üç adamı rahat yutar. Kalın tahtadan çok ağır bir kapağı var ağzında.

"Açın şunun kapağını!"

İki kişi tutup açtılar.

"Bakın içine!" dedim.

Tabanlarını kaldırıp baktılar: Sarı limon dilimine benzer, sırt sırta, üst üste bir dolu altın! Altınlar boynunun boğum yerine dayanmış küpün. Dolmasına iki parmak.

"Bundan sonra benimki tamamdır yârenler!" dedim."Ama yeni bir kadı gelirse, onunki boş olacak: Bomboş! Dolduracaksınız böyle! Hesap kitap, ne gerekse yapın, kararınızı verin. İsterseniz gönderin arzuhalinizi, isterseniz yırtın. Gönderirseniz, karşılığı gelenece ben bu iki parmak boşluğu tamam ederim. Bana göre hava hoş. Ama siz, kadı için sıfırdan başlayacaksınız."

Zavallılar birbirine baktı. Tek söz bulup söyleyemediler yüzüme karşı. Karşımda epeyce yutkundular. Sonra yazılmış arzuhali çıkarıp gözümün önünde yırttılar. Yukarı çıktık birlikte. Birer kahve daha içtiler. Elimi öpüp gittiler uslu uslu.

İşte böyle! Üstaçık kadısıyım ben. "Ben" diyorum, anlayıverin. Adıma Kadıbey derlerdi. Yani anlayıverin!

Yaşlı Başlı Adamlar

Çok eskiden, ülkenin birinde, büyük kıtlık olmuş. Un bulgur, yem yiyecek bitmiş. Değirmenler dönmez, fırınlar yanmaz olmuş. İnsanlar hayvanlar sapır sapır dökülüp ölmeye başlamışlar. Bu hali düzeltmek için ne köylülerin, ne şehirlilerin elinden bir çare yokmuş.

Epey hayvan, insan öldükten, dağların yaylaların iniltisi yeri göğü doldurduktan sonra, ülkenin başkentinde oturanların haberi olmuş: "Aman!" demişler. "Bir çare bulalım!" O zamanki başkentler de tıpkı şimdikiler gibi çok geç ateş alırmış.

Toplantı toplantı. Günlerce toplanıp konuşmuşlar. Toplantılar bitene kadar kıtlık yürüyüp başkente gelmiş. Ekmek? Az. Katık? Çok az. Dükkânlarda, bakkallarda ne varsa, onları da varsıllar kapmış. Böylece başkentin yoksulları da ölmeye başlamış onar yirmişer.

Sonunda ülkenin öne gelenleri karar vermiş: Kıtlığı önlemenin daha akla yakın çaresini düşünemedikleri için, "Kırkından yukarsını keselim!" demişler. "Onların azığıyla aşağı yaşta olanlar geçinir. Bu karar ülkenin her yerinde uygulanacak. Karakollara tel vurulsun, köye köşeye haber verilsin; tamam!"

Haber yayılmış. Ülkenin kırk bin dört yüz dört köyünde, kırkından yukarı kadınları erkekleri tavuk gibi yatırıp boğazlamışlar. Ülkenin insanları, söz dinler, yasa tanır, uysal muysal kişilermiş. Ucunda ölüm de olsa, yukardan gelen, her buyruğa uyarmış. Özellikle köylüler, özellikle yoksullar, çok uysal insanlarmış. Sabah akşam on beş vakit aptes alıp namaz kılarlar, uzun uzun oruç tutarlarmış.

Kestiklerini gömmüşler.

Açlıktan iğneye ipliğe dönmüş atların sırtında kartal kanatlı devriyeler, köyleri taramış, şehirleri aramışlar. Yaşlıların hepsi

kesildi mi? Kesildi. Başkente varıp, tamam diye rapor vermişler. Vermişler ama, tamam değilmiş!

Uzak dağlardan birinin başında, çok uzak, başkente yıldızlarca uzak bir köy varmış. O köyde bütün oğullar, kızlar, gelinler, buyruk gelince döküp düşünmüş:

"Sultan Süleyman'a kalmayan dünya bize de kalmayacak. Yarın biz de kocayacağız. Kıtlıklar ki, ülkemizin kocaman kafası değişmedikçe, on yıl sonra yeniden gelecek. O zaman da bizim kesilmemizi isteyecekler. Biz bu buyruğu dinlemiyoruz! Şurda ne kaldı? Yakında bahar gelir, otlar yeşerir." demişler.

Köyde kaç yaşlı varsa ambarlara kapamışlar. Az yemiş, çok saymışlar. Tavuk horoz, dana düve, hatta at eşek ne varsa kesmiş, azığı, katığı kocamış ana babalarıyle paylaşmaya devam etmişler. Kartal kanatlı devriyeler köyü taramaya geldiği zaman, "Tamam, tamam! Hepsini kestik!" deyip savuşturmuşlar. Paraları da, sözleri de, bir yana, bir yöne gidiyormuş.

Kör olası bahar da geciktikçe gecikiyormuş. Bahar gele dursun, ülkenin bitişiğinde bir ülke daha varmış. Burası kıtlıktan tükenip giderken, orası bolluk, şenlik ve esenlik içinde şakıyıp uçuyormuş. Haber almışlar, komşuda kıtlık var, kırkından yukarıyı kesmişler. "Eh!" demişler, "Tam savaş açılacak zaman!"

O zamanın yöneticisi, durduğu yerde "Dan dan dan!" savaş açamazmış. Savaşın töresi varmış. Savaş açmak istedikleri zaman soru birbirine gönderirlermiş. Karşılığı gelirse ne âlâ. Gelmezse savaş açılırmış.

Onlar da soru göndermiş:

"Bize bir halı yapacaksınız, atkısı, çözgüsü kumdan olacak! Süre bir hafta!" demişler.

Dert dert üstüne, yaz kadı efendi! Bütün ülkeyi kasıp kavuran kıtlık yetmiyor gibi, bir de savaş sorusu hepsinin üstüne bağdaş kurmuş! Kim bilecek şimdi kumdan halının nasıl yapılacağını?

Ülkenin önde gelenleri toplanmış. Düşünmüş, düşünmüş. Kumdan halı yapmanın yöntemini bulamamışlar. Öyle bir dert ki, doluya koyuyorsun almıyor, boşa koyuyorsun dolmuyor, bunun gibi bir şey olmuş halleri.

"Hiç çaresi yok, dört gün sonra savaş kopacak. Kopmaya kopsun, biz savaşı severiz; ama aç karınla, öldü ölecek bir orduyla savaş yapılmaz. Tamam, gitti güzel yurdumuz, komşu ülke yuttu bizi!" Daha haftanın başlangıcında kendilerini yenik saymışlar.

Ne radyo var o zaman, ne gazete! Yalanı gerçeği fısıltıyla yayıyorlar. Fısıltı, kulaktan kulağa bütün ülkeyi dolaşıyor: "Böyle böyle, bir soru gelmiş, başkenttekiler karşılık bulamıyor! Savaş olacak! Askerimiz, asker olacaklarımız aç! Komşu ülke, bizi kolayca yutacak."

Fısıldana fısıldana o uzak dağın başındaki uzaak köye kadar gitmiş savaş haberi: "Ey komşular; soru gelmiş! Başkenttekiler karşılık mı bulamamış."

Köylüler başkenttekilerin zaten şimdiye kadar hangi soruya doğru dürüst karşılık bulduğunu sormuş birbirine. "Onun için, döküp düşünelim, bu sorunun karşılığını biz kendimiz bulalım!" demişler. Başlamışlar düşünmeye. Çok düşünmüş, pek çok düşünmüşler, ama sonunda onlar da içinden çıkamamışlar.

Bütün ülkeyi, başkenti, kentleri, uzak yakın köyleri ağır bir bunalım kaplamış. Artık kıtlığı, açlığı unutmuşlar. Ülkenin başındaki savaş belâsını düşünmeye başlamışlar.

O uzaak köyün ambarlarındaki yaşlılar, birer lokma yiyecekle baharın gelmesini, otların yeşermesini beklerken dışarda olup bitenleri işitmişler. İçlerinden birkaçı hemen bir iki bıdırdaştıktan, fısıldaştıkan sonra başlarını uzatıp: "Ohoo, biz onu biliriz! Kumdan halı değil mi bu, ondan kolay ne var? Yalnız halıcılıkta işler örnekle. Bize bir örneğini göndersin komşumuz, ondan sonra yapalım! Sorunun karşılığı budur, çabuk bildiriverin başkente!" demişler.

Başkente adamlar koşmuş. Ülkenin öne gelenleri hâlâ toplantı halinde orda. Sırayla söz alıyor, uzun uzun konuşuyorlar; ver Allah ver tartışıyorlar. Komşu devletten gelen soruya karşılık bulacağız diye kumru gibi düşünüyorlar.

Uzaak köyden gelen adamın söylediğini duyunca çocuk gibi sevinmişler. Hoplayıp havaya çıkmışlar sevinçten: "Bunu nasıl oldu da düşünemedik?" diye şaşırmışlar. Ama durulacak zaman değilmiş. Bulunan karşılığı yazıp yollamışlar elçiyle:

"Bir örneğini yollayın, yapalım kumdan halınızı!"

Yollayıp beklemişler. Bu karşılığı alır almaz komşu ülkenin öne gelenleri elini dizlerine çarpmış:

"Hayır, hayır! Yaşlıların tümünü kestikleri yalan! Daha biraz yaşıyor." demişler.

Çok zeki bazı okurlar için not:

Bu öykü, bir ülkenin yönetiminde, yaşlıların da ara sıra –her zaman değil, ara sıra– doğru düşünebildiğini anlatmak amacıyle yazılmıştır. F.B.

Karga Başından Gelen Saltanat

Dedemköyü'nde ayı izi kurt izine karıştı. Aşağı Mahalle bir yana çekiyor, Yukarı Mahalle bir yana. Ekinci soyu, "Bizim dediğimiz olacak!", Dikimci soyu, "Bizim dediğimiz!" diyor. Yollar köprüler, odalar oluklar bakımsız kalıyor. Köyün muhtarı, imamı, çiftçisi çobanı birbirine küsüyor. Dulların yetimlerin hakkı araya gidiyor. Harman yakılıyor, öküz bıçaklanıyor. Ana sözü, ata sözü tutulmuyor. Büyük küçük bellem belirsiz.

İşler o kadar karıştı ki, köyün gençleri, "Bu böyle sürüp gidemez, buna bir çözüm bulmalı!" diyor, sıkıştırıyorlar morukları. Onlar da gençleri azarlıyor. Bazılarını yakalayıp muhtar odasının altındaki oyuğa kapatıyorlar. Gençleri öldüresiye dövüyor, aç bırakıyorlar.

Gençleri iyi kötü susturuyorlar böyle, ama çocuklara güç yetmiyorlar. Çocuklar sorun olup çıkıyor başlarına. Köpekleri birbirine bağlayıp koşturuyor, eşeklerin kuyruğunu kesiyor, kedileri çifte koşuyor çocuklar. Dedemköyü'nde o güne kadar görülmemiş maskaralık bulup çıkarıyorlar. Kuşlara kargalara sataşıyorlar.

Bir gün bir yabancı geldi köye. Yaşı altmışın üstünde, saçı sakalı ağarmış, bastonlu biri. Yanında bir de çömezi var. Köyün ortasında bir alay çocuk gördü. İtişip kakışıyorlar durmadan. Araya bir karga koymuşlar, "Sizin değil bizim!" die tartışıyorlar. Çekiştiriyorlar boyuna. Çeke çeke karganın başını gövdesinden ayırdılar orda. İki parça oldu tarlaların kara kuşu.

Bastonunu kaldırıp, "Duruuuun!" diye haykırdı yaşlı adam. "Öldüreceksiniz kuşu!"

Çocuklar güldü: "Sahi mi yahu dede?"

Adam geç kalmıştı.Çocuklar koparmıştı karganın boynunu. Kara tüylerinin arasından kırmızı eti kanayıp duruyor. Boyuncuğu da uzayıp çıkmıştı.

Ak sakallı yabancı, gözlerini belertti. Çocuklar korktu. Elindeki bastonu birer kez vursa, tuzbuz edebilir hepsinin kafasını.

"Burası kuşöldüren köy mü?" diye sordu adam. "Utanmak arlanmak yok mu sizde? Verin zavallıyı bana!"

Çocuklar kargayı verdi.

"Canavar tohumlarıı!" diye bağırdı adam. "İnsan böyle bir kuşu öldürür mü? Kuşlar köylerin güzelliği, dünyanın yakışığıdır, serseriler!"

Kargayı aldı: "Ölmüş garibim; vah vah!" dedi. Başını gövdesini birbirine yaklaştırdı. Boynun kopan yerini ekledi. Tüylerini okşaya okşaya yarasını kapattı. "Haydi diril!" diye bağırdı. Kuş dirildi. Çocukların aklı tahılına karıştı. Şaşırdılar. Köyün ortasından su fışkırmış gibi bir gürleme oldu, çığlık koptu:

"Dirildiii dirildi! Ölü karga dirildi!"

Kahvede oturanlar oyunu bırakıp koştu. Kadın kız damlara çıktı. "Ne var, ne oluyor?" Herkes merak çorak içinde kaldı Dedemköyü'nde.

Çocuklar göğe varıp geldi:

"Ha bu herif ölü kargayı diriltti! Valla ölmüştü karga! Kopmuştu boynu! Bu herif ekledi, diriltti!" Hoplayıp zıpladılar böyle. Kahveden çıkıp gelenler.

"Ulaaaaan, vay anassını! Ölüyü diriltmiş herif! Bir de bizleri diriltse!" dediler.

Kadınlar birbirine sokuldu: "Kız anam, herif ölüyü diriltmiş! Vay eline gözüne kurbanlar olduğum!"

Bir anda duymayan kalmadı. Herkes duyduğunu büyülte büyülte birbirine anlatıyor:

"Kopmuş bacım, temelli kopmuş boyuncuğu!"

"Aha bu kır herif diriltmiş! Bakın!"

"Elini sürünce ölü kuş dirilmiş!"

"Valla bir hikmet var."

Ak sakallı adam, çevresine biriken kalabalığa dik dik bakıyor; konuşmuyor. Köylüler bu bakışlardan korktu. "Bu adam çok büyük bir adam! Âlim, fazıl, mutlaka önemli bir adam!" diyorlardı.

Şimdi küsler, şimdi Dedemköyü'nde ayrı ayrı yol tutanlar, eşeklere eziyet edenler, hak yiyenler, ezenler, ezdirenler, kargayı dirilten adamın çevresinde yan yana, dirsek dirseğe oldu. İçlerinden bazısı, "Bu adam bizi mum gibi uslandırır! Bu adam bizi eritir!" diyor.

Biri: "Soralım ulan!" dedi. "Nerden gelip nereye gidiyor? Neyin nesi, kimin fesi?"

"Soralım be! Kesecek değil ya dilimiz!"

"Soralım!" Asacak değil ya bir yanımızdan!"

Sordular: "Sen kimsin baba, nerden gelip nereye gidiyorsun?"

Bir karşılık vermedi. Boyuna susuyor. Susukuşu gibi.

"Neye karşılık vermiyorsun baba? Konuşsana!" dediler.

"Konuş haydi baba, daha fazla üzme bizi!" dediler.

Ak sakallı adam birden parladı: "Babalar devirsin hepinizi!" dedi. Sonra Dedemköyülülerin anlamadığı bir dilde bir şeyler mırıldandı. Bir yandan da sakalını sıvazladı.

Köylüler birbirine baktı: "Yahu bu adam deli! Dünyayı yutmuş bu adam! Baksanıza neler söylüyor? Bir tekini anlayabiliyor musunuz söylediklerinin?"

Akşama doğru adamın öfkesi geçti. Köylüler kendisine, kalıp imamlık yapmasını, köyün ağzını yüzünü toplamasını söylediler. "Ne olur bizi kırma, dileğimizi kabul et!" diye yalvardılar. O da kabul etti.

Ölmüş kargayı dirilten adam imam olup Dedemköyü'nün başına geçti. Köylüler yukarı Mahalle'den bir ev verdi kendisine. Dayayıp döşediler evi. Hem imamın, hem çömezinin bir dediğini iki etmeden, er gibi emrinde döndüler. Her istediğini yaptılar. Her gün tavuk kesiliyor, sini yapılıyordu. Naneli, mis kokulu çorbalar kaynıyordu. Kar gibi buğday ekmeği, süt, kaymak, çömlekte yoğurt geliyordu. Kendileri yemiyor, koklamıyor, ölmüş kargayı dirilten hocayla çömezine getiriyorlardı. İçtiği tütüne kadar düşünüyorlardı. Aman üşümesin, aman incinmesin diye üstüne titriyorlardı.

Yaptığı da şu: Camiye gidip beş vakit namaz kıldırmak, gelip gidene öğüt vermek. Hasta gelirse okumak, çocuk doğarsa adını koymak. Caminin cemaati gittikçe büyüyordu.

Dedemköyü'nün azgınları yola geliyordu. Öyle bir namaza oruca düştüler ki, biri gelse de şunları döndüreyim dese, döndüremez. Köydeki bozuk işler henüz düzelmedi ama, düzelecek, buna inanıyorlardı. Bu hoca her şeyi yapacak onlara! Öyle diyorlardı.

Bir gün camide bir aksilik oldu. Tatlı tatlı akıp giden iş birden bozuldu. Olmaz olası kör şeytan! Evet işin içine şeytan karıştı! Bozdu işi şeytan! Öyle diyorlardı.

İkindi namazındalar. Cami kalabalık. Hoca önde, çömez yanda, yatıp kalkıyorlar. Köylüler de imama uyarak kılıyor namazı. Bir ara boş bulunup bir "kabahat" işledi Hoca. Bir "ses" çıktı kendisinden. Çıkan sesi herkes duydu. Bu sesin Hoca Efendiden çıktığını kesinkes biliyorlar. İşte bu olamaz! Namaz bozuldu. Bir saniye bile devam edemezler. Bu hoca istediği kadar bilim bilsin, o sesi çıkararak namaz kıldıramaz camide. Cami isterse bir köy camisi olsun, isterse o köy Dedemköyü olsun.

Çömezi de bir korku aldı, titriyor zavallı.

Hoca Efendi namazı paydos edip usulca dışarı çıktı. Ardından çömez de çıktı. Hiç arkaya bakmadan koşa koşa eve geldiler. İmam habire, "Rezil olduk, rezil olduk! Bu köylü bizi burda durutmaz artık!" diyor, ivedi ivedi, pılı pırtıyı topluyordu. Çömez de, "Ah Hocam ah, ah benim saygıdeğer Hocam! Niye böyle yaptın? Niye tutmadın kendini? Rahatımız iyi değil miydi şurda? Ah benim ak sakallı hocam!" diye ağlıyordu.

Ak sakallı adam, neyi var neyi yok, torbaya doldurmuştu bile. Çömezine: "Boş ver be oğul! Üzme canını! Bir karganın başından gelen saltanat bu kadar olur! İşte bitti! Haydi gidelim!" dedi.

Köylüler bastırmadan sıvışıp gittiler ordan.

Mis Kokulu Yorganlar

Ulupınarlı Tahir'in evine bir akşamüstü üç konuk geldi. Eşeklerini ahıra, kendilerini yukarıya buyur etti Tahir. Konuksever adamdı. Hali vakti de yerinde sayılırdı. Köye gelen doğrulur onun evine gelirdi. Geleni geri çevirmek olur mu? Tahir de hepsini alır, "Hoşgeldin, buyur buyur." der, yedirir içirirdi. Karıcığı turşu çıkarır, çorba kotarır, pilav pişirir, Tahir'in yüzünü ağartırdı. Aç olanı doyurur, yorgunu dinlendirirdi.

Yeni konuklarına da öyle yaptı. Eşeklerine yem saman verdi. Kendilerine sofra çıkardı. Çay pişirdi. Akşam, konu komşu toplanıp hoşbeş ettiler.

Konuklar biraz sofu adamlardı. Kur'an'dan kitaptan konuştular. Peygamberler tarihinden, eski cenklerden söz ettiler. Dört saat sevaplı, hoşça vakit geçirdiler.

Yatma sırası geldi böylece. Komşular dağıldı.Tahir yatakları sermeye başladı. Konuklardan biri:

"Tahir Ağa, bak görüyorsun, biz namazlı abdesli adamlarız. Bu gece üstümüze öyle yorganlar ört ki, hiç ossuruk değmemiş olsun!" dedi.

Aynı isteği öteki konuklar da belirtti.

Ne desin Ulupınarlı Tahir?

"Hayhay! Üzülmeyin! Size gerçekten temiz, mis kokulu yorganlar örterim! Namazınıza abdesinize hiç keder gelmez. Üzülmeyin dostlarım!" dedi.

Gitti konukların yorganlarını getirdi. Yorganlarla birlikte üç tane de uzun kamış. Kamışlar, içleri delik, düzgün birer boruydu. Ulupınarlı Tahir yorganları yatakların üstüne örttü, kamışları yanlarına uzattı.

Konuklar şaşkın şaşkın bakıyor:

"Peki, bu kamışlar ne olacak Tahir Ağa?" diye sordular.

Ulupınarlı Tahir karşılık verdi:

"Bu kamışları sevgili konuklarım, kullanacaksınız! Ama bir tek sorum var, size biraz zahmet olacak, uçlarını yorganlardan dışarı çıkaracaksınız! Sizden sonra başka konuklar gelir, onlar da benden ossuruk değmemiş yorgan isterse nerden bulurum? Değil mi ama? Ulupınar köyünde benim yorgan fabrikam mı var?"

Böyle dedi, çıkıp gitti konukların yanından.

Yedi Kat Yerin Altını Görenler

Kayadibi köyünün muhtarı anasının gözü bir adamdır. Yanında yalan konuşmaya gelmez. İnsanı diline doladı mı yedi köy içinde gülünç eder. Çok akıllı, şeytan bir adamdır.

Bir gün iki hoca konuk oldu buna. Hocalar ilçeye gidiyormuş. Müftülükte sınav verip köylere imam duracaklarmış. "Kasabaya varıp han parası vereceğimize, şurda Kayadibi muhtarının odasında yatalım, sabahleyin varıverelim!" demişler.

Muhtar bunları iyi karşılamış, saygı göstermiş. Birini sağ sedire, birini sol sedire buyur etmiş.

Az sonra bir de tahsildar gelmiş. Onu da hocaların yanına almış. Oturup konuşmaya başlamışlar.

Bir ara hocalardan biri gülmüş.

Muhtar sormuş: "Ne güldün arkadaş?"

Gülen hoca: "Yedi kat yerin altında, Sarı Öküzün boynuzuna sinek kondu. Öküz huylandı. Ona güldüm!"

"Hay maşşallah!" demiş Kayadibi'nin muhtarı. "Bunlar ne keskin gözler yahu böyle! Valla aşkolsun!"

Biraz geçmiş, öteki hoca da gülmüş.

Muhtar ona da sormuş: "Sen ne güldün arkadaş?"

"Ben de, yedi kat göğün üstünde Peri Kızı gördüm. Bu kız kendisi bir melek! Ama çirkin bir oğlana el etti; gel gel etti. Ona güldüm!" demiş hoca.

Muhtar "Ulan sana da maşşallah! Bu ne kuvvet, ne kudret! Haggaten bravo! Valla aşkolsun!" demiş; kalkmış, karısına gitmiş: "Bugün çok ağır konuklarım var. Üç piliç kes; haşla! Bir tencere pilav yap. Sonra beni çağır, geleyim!" demiş.

Karısı piliçleri haşlamış. Bir tencere bulgur pilavı pişirmiş; çağırmış muhtarı. Muhtar varmış, raftan üç büyük tabak indirmiş. Piliçlerin ikisini iki tabağa koymuş, üstlerini pilavla

örtmüş. Öteki tabağa da pilav doldurmuş, pilici pilavın üstüne uzatmış. Böylece sofrayı konukların önüne götürmüş.

Hocalar bakmış, piliçli tabak tahsildarın önüne. Kendi önlerine piliçsiz tabaklar. Puflamaya başlamışlar.

Muhtar sormuş: "Ne pufluyorsunuz arkadaşlar?"

Hocanın biri dargın dargın: "Şu yaptığın iş mi? Tahsildarın önüne piliçli pilav, bizim önümüze kuru pilav! Tahsildarın Allahı ayrı mı muhtar efendi?" diye çıkışmış.

Ardından öteki hoca: "Dünyada böyle ayrı gayrılık gözetmek hem ayıp, hem günahtır! Biz dokuz ay on günlüğüz de, tahsildar efendi, on ay yirmi günlük mü? Allahın bütün kulları birdir muhtaaar!"

Muhtar doğrulmuş: "Kalkın ulan dürzüler!" demiş bunlara. "Az önce biriniz yedi kat yerin altındaki Sarı Öküzü, biriniz de yedi kat göğün üstündeki Peri Kızı görüyordu. Oysa siz daha burnunuzun ucundaki pilavın içini görmüyorsunuz, kalkın bakalım!"

Kolundan tutup ikisini de kapı dışarı atmış:

"Gidin nerede yatarsanız yatın sahteci dürzüler!" demiş.

Çoluk çocuğunu çağırmış sonra. Hep birlikte oturup yemişler pilavı, piliçleri. Öyküsü bütün köylerde söylenir yatar hâlâ.

Şehirden Kız Alan Köylü

Bedirli köyünden bir çocuk çıktı, ovada yaylada ün sahibi oldu: "Şöyle akıllı, böyle zekâlıymış! Bir hesap sor, ayna dürbün gibi şirp bilirmiş!" Konuşulmaya başlandı her yerde.

Şehirdeki okullardan birine yazılıp okumaya başladı bu. İyi haberleri geliyordu. Çavuş mu olacakmış, polis mi, yoksa müdür mü; abartılı abartılı, her gün bir başka haberi söyleniyordu. Okuyup mutlaka bir "baş" olacakmış! Eh bir baş olsun, isterse soğan başı olsun! Bu çocuk ilerde temelli alıp yürüyecek. Herkes buna inanıyordu yürekten.

Adı Osman'dı. Anası erken ölmüştü, öksüzdü. Babası bir üvey ana getirmişti. Zavallı çocuk gün dirlik görmeden büyümüştü. En iyisi başını alıp gitmek, bir okula yazılıp okumaktı. Eğer insan okur bir iş başına geçerse, parayı hazır kazanır, ömrünün sonuna kadar baklava börek yer, pahalı sigaralar içer, kumaştan giysi kesinirdi. Sıcaktan soğuğa geçmez, rahat yaşardı.

Yıllar aktı. Osman'ın bol paralı bir meslek kazandığı duyuldu. Buyruğunda çok adam çalışıyormuş. Bol bol çay kahve içiyormuş. Lokanta yemeği yiyormuş. Üç kat ceket pantolonu, beş çift sarı pabucu varmış. Malın gözü de bir oğlan olmuş; hovardalık ediyormuş.

Öyle köye sık sık gelmiyor ki, köylüleri durumunu kendileri görse. Aradan duyuyor zavallılar. Bir gün de, "Bizim Osman evlenmiş!" diye duyuldu. Bir varsılın kızını almış. Varsıl adamın tek oğlu, tek kızı varmış bu koca dünyada. Malının yarısı Osman'a kalacakmış. Güzel, temiz bir kızmış. Tiril tiril giyiniyormuş. Giydiği bir parça yıpranır gibi oldu mu atıyormuş. Böyle hem varsıl, hem güzel kız nerde şimdi. Çok sevinmişler. Yalnız biraz inatçıymış gelin hanım. "Eh o kadarcık kusur kadı

kızında bile bulunur. İnatçı olmayan kadın mı var? Sırtından sopayı eksik etsen köydekiler hırlı mı? Bizim Osman adam eder onu! Ne olsa öpöz köy çocuğudur." diyorlardı.

Osman'ın karısı gün geçtikçe inatçı olmuş. Okşamak kaşımak kâr etmiyormuş. Üst üste dört çocuk yapmış, temelli sıskalaşmış, sinir sırım bir şey olmuş. Osman ara sıra alttan alıp, "Yahu hanım, yapma, bir evde iki erkek olmaz, bırak inadı!" dermiş, ama kadın Osman'ı takmazmış. İnatçılık yüzünden evde her gün hır çıkarmış. Osman doğru söylese bile kadın yanlış der, tersini söylermiş.

Bir gün bunlar, çocuklarını alıp Bedirli'ye geldi. Köylüler hoşgelişe toplandı. Ama fazla oturmadılar. Kadının inatçılığı yeni tatsızlıklar çıkarıyordu. Köylüler, "Bizim Osman bununla nasıl geçiniyor acaba?" diye şaştı.

İki gün geçti, kadın sıkılmaya başladı. "Gezdir beni!" diye tutturdu. Osman da aldı, ırmak boyundaki tarlalara götürdü. Bu arpadır, bu buğdaydır, bu kuştur, bu kurbağadır diye köyünün varlıklarını anlatıyor. Fakat kadın, kocasından daha iyi biliyor gibi, arpaya buğday, buğdaya arpa diyor. Osman artık karısının huyunu almıştı. "Canım arpa olmuş, buğday olmuş, önemli değil. Biz bunlara kısaca ekin deriz, aynı kapıya çıkar." diye tartışmayı önlemek istedi. Kadın kesmedi: "Aynı kapıya mı çıkar? Ekin ama, biri arpa, biri buğday."

Osman: "Peki peki!" dedi.

"Peki deyip kesmekle olmaz! Ben doğru söylüyorum!"

"Doğru söylüyorsun, tamam!"

"Yaa, tamammış!"

"!!!!!"

Ekinlerin arasından biraz dolaşıp ırmağa doğruldular.

Kadın sordu: "Neyle kesilir bunlar?"

"Bunlar kesilmez, biçilir!"

"Doğrusu kesmektir."

"Peki, kesmek olsun!"

"Ama neyle kesilir."

"Orakla kesilir."

"Orakla kesilmez! Bilmiyorsun!"

Osman parlıyor: "Neyle kesilir peki?"

"Makasla kesilir."

Osman güldü. Gülünce karısı kızdı:

"Gülme!" diye bağırdı. "Alay etme!"

"İyi ama ekin makasla biçilir mi hiç?"

Tartışma sertleşti. Irmak boyunca, aşağı aşağı gidiyorlar. Birden durdular.

Kadın: "Sen benim onurumla oynuyorsun! Bana bunu yapamazsın! Bana gülemezsin!" diye bağırdı.

Osman: "Senin onurunla oynayan yok yahu! Ekin makasla biçilmez. Köyde böyle söyleme, gülerler. Ekin orakla biçilir."

"Hayır, makasla kesilir!"

"Orakla biçilir hanım, orakla!"

"Makasla kesilir, efendi makasla!"

Osman parladı. Sanki bunca yıllık öfkesi, bir anda bendini aştı, akıyor:

"Sana ekin orakla biçilir diyorum!" dedi, bir tane yapıştırdı. "Orakla biçilir!"

Karısı bir yol makasla kesilir dedi ya; makasla diye diretiyordu. "Makasla işte, makasla!" diye bağırdı. Hem daha gür bir sesle.

Osman: "Anlaşılan sen bugün iyice kaşınıyorsun!" dedi. Karısını "Okşadı" biraz. Öfkesi eksileceğine arttı. Bir ara ölçüyü kaçırdı galiba, kadın yandaki ırmağa gidiverdi. Fakat, "Ben ırmağa düştüm, kendimi kurtarayım!" diye çabalayacak yerde, hâlâ "Makasla işte, makasla!" diye bağırıyor, inadını sürdürüyor. Oralar ırmağın derin yerleri. Birden gömüldü suya. Osman en son, karısının ellerini gördü. Suyun yüzünde hâlâ açıp kapatarak "makas" işareti yapıyor! Onun bu işareti Osman'ı güldürdü: "Boğulup gidiyor, hâlâ makas diyor, makasoğlu makas! Hayır efendim makas değil, orak! Orakoğlu orak!"

Sonra biraz durdu, "Gidip şunun ölüsünü çıkarayım!" diye düşündü, yürüdü yukarı doğru. Yürüdü yürüdü. Hem yürüyor, hem bakınıyor. Fakat göremiyor karısını.

Karşısından birkaç köylü geldi: "Hayrola, ne arıyorsun?"

"Karımı arıyorum!"

"Ne oldu karına?"

"Irmağa düştü."

"Eee niçin yukarı doğru arıyorsun, aşağı doğru arasana?"

"Hayır! Benim karı başkadır! Benim karı inattır! Herkesin gittiği yöne gitmez! Onun için yukarı giderek arıyorum!" dedi.

Kavaklı'nın Eşekleri

Kavaklı köyünde Sağır Emin derler bir semerci vardı. Köyün eşeklerine kırk yıldır semer yapardı. Köylüler kendisini çok severdi. Çünkü yaptığı semer iyi dayanıyordu. Hem de eşeklerin sırtında yara bere açmıyor.

Köyde herkes, "Ah, demirciler, dikiciler de böyle sağlam yapsa; verdiğimiz paralar boşa gitmese!" diyor. Ama semerci Sağır Emin gibisini bulamıyorlar.

Günlerden bir gün Emin Usta hastalandı. Zaten iyice kocamıştı. Hani bazı insanlar, "Hastalığın iyisi üç günde öldürür!" der ya; Emin Usta'nın hastalığı da iyi çıktı: Üç gün yatak, dördüncü gün toprak etti kendisini.

Sağır Emin ölünce köylüler yas tuttu. "Bulamayız; böyle gayretli, dürüst semerci bulamayız! Dünyayı kalbura koyup elesek Sağır Emin gibisini bulamayız!" diye ağıt düzdüler.

Onlar böyle ağlarken, Kavaklı köyünün eşekleri de sevinçten hop oturup hop kalktı. Bağların bostanların yolunda, harımda, harman yerinde, anıra anıra yeri göğü inlettiler:

"Tamaaam, tamam! Kurtulduk artık! Sağır Emin öldü! Bundan böyle bize semer yapan bulunmaz!" diyor, bayram ediyorlar. Kavaklı köyünde eşek anırtıları göğe yükseliyor, yedi köy öteden duyuluyor.

Kavaklı köyünde çok çile çekmiş, çok kötü gün görmüş bir Koca Eşek vardı. Eşek dediğin nerde sevinmeli, nerde ağlamalı; bilirdi. Öyle sık sık da konuşmazdı. Bu kez köydeki eşeklerin halini görünce dayanamadı:

"Delilik bu sizinki be uzun kulaklılar! Küçücük sıpalar gibi ne seviniyorsunuz akılsız yaratıklar?" dedi.

Bütün eşekler, bir ağızdan: "Delilik olur mu, semerci Sağır Emin öldü, ona seviniyoruz!" diye anırdılar.

Koca Eşek:

"Demek böyle ha?" diye sordu. "Fakat yanılıyorsunuz! Semerci Emin ölmeye öldü! Ama sanıyor musunuz Kavaklı köylüleri ustasız kalacak? Asla! Hemen gidip bir semerci getirecekler. O zaman ne yapacaksınız?"

"!!!!!"

Dut yemiş bülbüller gibi sustu eşekler. Koca Eşeğe bir karşılık veremediler.

Koca Eşek:

"Ne sustunuz birden?" dedi. "Şimdi dinleyin beni! Bizim için asıl zorluk şimdi başlıyor. Semerci Emin ben bildim bileli bu köyün semercisiydi. Sırtımıza uygun semer yapıyor, yara bere açılmıyordu. Yarın köylü gider, bir acemiyi bulur getirir. O da bilmez sırtlarımızı. Ucuz yapıp tutunayım diye kötü semerleri vurur sırtımıza, ne halimiz varsa görelim o zaman! Üç günde sırtı yara bere olmadık eşek kalmaz içimizde! Eşekliğin tadı tuzu temelli kaçar. Anladınız mı ne demek Sağır Emin'in ölmesi?"

Kavaklı'nın eşekleri dinledi dinledi:

"Evet Koca Eşek, doğru söylüyorsun!" dediler. Çok tasalandılar. Koyu düşüncelere daldılar.

O gün öyle gitti. Eşeklerin ağzını bıçak açmadı.

Ertesi gün içlerinden biri sordu: "Peki yahu Koca Eşek, iyi söyledin, doğru söyledin; sağol, varol! Ama bunun bir çözümü yok mu? Yani bu dinine yandığım hep böyle mi gidecek? Semercilerden kurtulmanın çaresi yok mu?"

Koca Eşek doğruldu: "Her bunalımın çözümü, her belânın çaresi vardır. Düşünürseniz kendiniz de bulursunuz. Ama ben söyleyim: Semerden, semercilerden kurtulmanın çaresi, her şeyden önce, eşeklikten kurtulmaktır!" dedi.

Suların Durulması

Bir yer vardı, çok genişti. Yedi iklim dört bucaktı. Bol ürünlü, yemişli bir yer. Fakat suyunda iş yok. İçenler uyuşuk, hem de korkak oluyor. Hayvanları da böyle. Yokuşlar şöyle dursun, düzde bile doğru dürüst gidemiyorlar.

Bu yüzden bağımsızlığı da yoktu o yerdeki insanların. Bir Beyin kölesiydiler. Bey kendisi bir konakta yaşıyordu. Konak geniş bir koruluğun içinde. Dört yanı duvarlarla çevrili. İçeriye Beyin yakın adamlarından başkası giremiyor.

Koruluğun köşesinde dupduru bir kaynak vardı. Bey bu kaynaktan içiyor. Dışardakiler, koruda böyle bir kaynak olduğunu bilmiyor. Hepsinin gözü bir perdeyle örtülü. Uyuşuk ve korkak olmayı "Tanrı vergisi" sanıyorlar. Başka yerlerdeki iyi sulardan, canlı insanlardan, Beysiz düzenden, özgür yaşamdan haberleri yok.

Bu koruluğun dışında bir saray vardı. Burda ülkenin işlerini yürüten memurlar çalışırdı. Ara sıra Beyin kendisi de gelip birkaç saat kalırdı bu sarayda. Memurların başında otururdu. Çizmelerini çekip sert sert, canlı canlı yürürdü. Dediği dedikti. Düdük çaldı mı herkes toplanırdı. "Bana" derdi, "Herkes şu kadar kıyma, bu kadar yağ getirecek! Şu kadar bal, bu kadar fasulye, fındık, üzüm, yemiş, tütün, pamuk getirecek!" Hemen o gün getirirlerdi. Biriken malı çuvallara sandıklara bastırır, komşu Beylere satardı. Çoğunluk, bunların satıldığını, parasını Beyin aldığını bilmezdi. Bilenler parmak kaldırıp bir küçük soru sormazdı.

Her şey bununla bitmiyor. Bey, 17 yaşından yukarı olanları toplayıp askere yolluyor. Bunlar gittikleri yerde başka Beylerin çıkarı için dövüşür, yaralanır, ölürdü. Bey buna karşılık komşu Beylerden para alırdı. Çoğunluk bunu da bilmez, bilenler sormazdı.

Savaş için başka yere gidenler, hemen iki üç gün içinde değişir, canlı ve yürekli olurdu. Ama onlar bu canlanmanın değişen sudan ileri geldiğini bilmez, hatta kendilerinde bir canlanma olduğunu anlayamazlardı.

Böylece çok uzun yıllar geçti. Babalar öldü, bebeler büyüdü. Torunlar yetişti; onlar da büyüdü öldü, torunların torunları yetişti. Yeni Beyler geldi, torunların başına oturdu. Her kuşak aynı çileyi çekti: Kötü sulardan içip köle yaşadılar. Beylerin çıkarı için savaşıp öldüler. Kimse bunun kötü bir yaşam olduğunu anlamadı.

Sonra bazı değişmeler oldu.

Savaşa gidenlerden kimi oralarda yerleşip kaldı. Gelenlerin kimi geri gitti. Derken uyuşukluğun ve korkaklığın ayırdına vardılar. Bunun kötü sudan olduğunu anladılar. Dediler ki, "Bir çare bulup bu suları terkedelim! Yeni bir kaynak bulup insanımızı canlandıralım. El ele verip Bey düzenini değiştirelim, özgür bir yaşam kuralım!"

Yurda dönüp yeni kaynak aramaya başladılar. Kaynak sularının iyiliği üstüne, kaynak bulmanın yöntemi üstüne, her yerde, herkese yayım yaptılar. Bir insanı elli günde, iki ayda zor kazanıyorlar. Herkes gözünü sımsıkı kapamış. Hepsinin alt kirpiğiyle üst kirpiğine birer lök vurulmuştu sanki. Kimse gözünü aralayıp ne oluyor, ne bitiyor, görmek istemiyor. Uğraşa didine bir uyanıklık, bir "yeni su" bilinci yaratmaya çalışıyorlardı.

Beyin kulakları dağda çıt diyen çalıyı duyuyor. Burnu iyi koku alıyor, gözü gökyüzündeki tozu görüyor. Kaynak suları hakkında yapılan yayımları da hemen duydu. Elebaşıları yakalatıp dama tıktı. Din adamlarına emir verdi, kaynak suyu içmenin günah olduğunu söyletti. Din adamları dedi ki: "Kaynak suyu insanlar için iyi bir su olsa, Tanrı bunu bizden esirgemezdi! Tanrının vermediğini almaya çalışanlar, cehennemde yanacak! En büyük günah budur! Tanrı cümlemizi suçtan günahtan korusun, âmin!"

Din adamları Beyin kölesiydi sanki. Her fırsatta Beye yağ çekerlerdi. Uzun zaman bıkıp usanmadan yağ çektiler gene.

Yargıçlar yeni yasa yaptılar. Eski yasalara yeni madde eklediler. Kaynak suyu iyi diyenler, bu sulardan bulup içmeye kalkanlar ağır cezaya çarptırıldılar.

Ama dışarda kaynak suyu sevdası yayıldı. İnsanların tutuklanıp dama tıkılması, din adamlarının günahları büyütmesi, herkesi yıldıramadı. Biraz aklı eren, biraz genç olan herkes bu işin üstüne düştü. İçilen suyu değiştirmek, Bey düzenini kaldırıp özgür yaşam kurmak herkesin dört elle sarıldığı bir "sevda" haline geldi.

Tutuklanan insanlar o kadar çoğaldı ki, yere göğe sığmaz oldular. İçerde dışarda herkes birbirine soruyor: "Acaba içerdekiler mi çok, dışardakiler mi?" Galiba içerdekiler çoktu. İçeri giren bir daha çıkmıyor. Üstelik her gün yeni tutuklamalar oluyor.

Bey, dama tıktığı elebaşları hemen astırmak için çok kafa yordu. Ama yargıçlar, "Kaynak suyunun sadece lâfını edeni asamayız. Suyu bulup çıkarırsa, öteki insanlara içirirse, bunu gözle görürsek ancak o zaman asabiliriz!" dediler.

Beyin işi zorlaştı. Çünkü kaynak arayanlar çoğalıyor, hem de el ele veriyorlar. Geceleri gizlice yer kazıyorlar. Bu işleri Beyin haberi olmayacak biçimde yaymanın yolunu buldular. Hatta öyle oldu ki, ser vermek gerekiyor veriyorlar, ama sır vermiyorlar.

Kazdıkça su bulma umutları arttı. Sadece gece çalışmakla olmaz diye gündüzleri de çalışmaya karar verdiler. Çifte çubuğa gider gibi çıkıp az sonra kaynak aradıkları yere sapıyorlar. İki kişiyi gözcü dikiyor, gelen giden olursa hemen saklanıyorlar. Üstlerine bir uyuşma gelince etlerine iğne batırıp kendilerini canlandırıyor, korkanları yüreklendiriyorlar. Yıkılanı kolundan tutup kaldırıyorlar. "Pazara kadar değil, mezara kadar!" diyorlar.

Böyle böyle çok çalıştılar. Bir gün kazdıkları yer patlayıverdi! Sevinçle birbirine sarıldılar. Hopladılar. "Yaşasın yaşasın!" diye ortalığı çın çın öttürdüler. Az daha yakalanacaklardı.

Ama çıkan şey suya benzemiyordu. Ağda gibi bir çamur. Umutları kırıldı. Birbirine düştüler. "Kaynak" sözünü ilk konuşan yurttaşa çattılar. "Kazmayı şöyle tutmak gerekir, böyle

tutmak gerekirdi." diye kavgaya başladılar. "Orayı değil, burayı kazmak gerekirdi." dediler. Büyük şenlik benlik oldu. Daha önce hiç kaynak bulup çıkarmadıkları için, çıkan suyun her zaman böyle bulanık akacağını sandılar. İçlerinden kimi, "Bu bir kuru dâvaimiş, bizim buralarda iyi su olmazimiş!" diyerek kazmaları atıp gittiler.

Ötekiler, "Burası olmadı, başka yeri kazarız! Gene bulanık çıkacak değil ya!" dedi. Gidip daha uzakta başka bir dağın dibini kazmaya başladılar.

Bu arada, Beyin buyruğuyla yeni adamlar tutuklanıyor, damdakiler çoğalıyor. Çoğalan tutukluyu koyacak yer olmadığı için, Bey bunları taburlara ayırıp komşu Beylerin buyruğunda savaşmaya yolluyor.

Umutlu olanlar, ikinci yeri kazdı. Bir gün o da patladı. Ama hemen gördüler, gene ağda gibi bir çamur! Bu kez daha çoğunun umudu kırıldı.

Umudu kırılanlar geri döndü. Kalan bir avuç insan başka bir yeri kazmaya gitti. Onlar, "Ölmek var dönmek yok, biz duru suyu buluncaya kadar kazacağız!" diyordu.

Günlerce uğraşıp bir kaynak daha patlattılar. Fakat gördüler, çıkan sular hep bulanık! Bunlar da umutlarını yitirip geri dönmeye başladı. Umudunu yitirmeyen de vardı, ama onlar da birkaç gün ara vermenin iyi olacağını düşünüyordu. Aralarındaki senlik benliği sürdüre sürdüre yürüdüler. "Senden oldu; senin dediğin doğaya tersti, benim dediğim kurala uygudu, Bey bizi birbirimize düşürdü, aramızda Beyin adamları var, o casus, şu casus!" Böyle söylenerek bir süre önce kazdıkları yere geldiler. Baktılar o çamurlu su incelmiş. İçsen içilecek olmuş. "Hele bir de ilk kazdığımızı görelim!" diye koşup vardılar. Baktılar bu daha da incelmiş! Orda biraz beklediler. Gördüler, sular gittikçe duruluyor, içiliyor; koşup ötekilere haber verdiler.

Saklı gizli bir akım başladı duru suyun başına. Herkes kabını doldurup içiyor. Her gün bu sudan içiyorlar. İçenler hemen canlanıyor. Yürekli oluyor. Bey düzenindeki kötülüğü görüyor, haksızlığı kavrıyor, özgür bir yaşamın özlemini duyuyordu.

Kısa zamanda o yerde herkes kaynak suyundan içip canlandı. El ele verip Bey düzenini yıktılar. El ele verdikleri için

o düzen bir gün bile dayanmadı. Yeni bir yaşam kurdular. Damdakileri çıkardılar. Çalışmayı bölüşmeyi, yaşamayı yeniden kurdular. Yeni yaşamda Bey yok. Başka Beylerin çıkarı için savaşmak yok. Kaynak suları artık duru akıyor. Kaynak sularını içenler yürekli oluyor. Yeni düzeni, yaşamlarına en yakışır biçimde geliştirip sürdürüyorlar. Birlikte çalışıyor, birlikte yiyorlar, gül gibi geçiniyorlar. Senlik benlik kalmadı. Yaşamak balın özü gibi tatlı bir şey oldu.

Bu masaldır. Bize, toprağı kazarak çıkardığımız suların ilkin bulanık geldiğini, biraz aktıktan sonra durulduğunu, sular durulunca senlik benliğin uçup gittiğini göstermek için söylenmiştir. Okuyana dinleyene, okuyup dinledikten sonra başkasına okuyup dinletenlere selâm!

"Alan Şeyh Değil, Veren Bizik!"

Yağbasan köylüleri ekmeğini önlerindeki üç beş keçiyle, Yoğunpelit dağından çıkarırdı. Şeyh Hacı Şemsettin ise, çubuğunu "M" şehrinin Kaledibi semtindeki konağında tüttürürdü.

Hacı Şemsettin'le Yağbasan köylüleri arasında dağlar ovalar, uzun sarp yollar, geçitsiz çaylar var. Hacı Şemsettin, Yağbasanların yerini yurdunu bilmez. Ama hepsinin ödünü daha yavruyken almış. Derslerini iyi okutmuş, iyi belletmiş. Yağbasan köylüleri, Hacı Şemsettin'e bağlı bütün öteki kullar gibi, görevini bir saniye, bir santim aksatmaz.

Hacı Şemsettin'in yıllar önce bıraktığı iki keçi, çoğalıp yüz elliyi buldu. Bir gün kendisine haber verdiklerinde, "Kalsın kalsın, bana yağını peynirini, bir de kılını getirin yeter!" dedi. Yüz elli keçi, kocaman bir sürü oldu sonra. Yağbasanlılar, haraca ilâca para gerekince kendi keçilerini satıyor, Şeyhinkilere dokunmuyorlar. Şeyhinkiler artıyor, eksilmiyor. Yağını, peynirini, kılını iletiyorlar konağına.

"M" şehri Kaledibi semtindeki konakta köylerden gelen yağı, peyniri, kılı koyacak yer kalmıyor. Kâhyalar bir an önce satıp parayı bankaya basıyor, yada "yüzde yüz" faize yatırıyorlar. Hacı Şemsettin'i anası hangi gece doğurmuş böyle? İki üç yıla bir, ya genç bir gelin alıyor, ya körpe bir kız! Elini sıcak sudan soğuk suya sokmadan lord gibi yaşıyor. Yoğunpelit dağındaki köylülerin sırtında.

Yoğunpelit dağındaki köylülerin yoksulluğu ise gittikçe artıyor. Hastalıklar oluyor. Kıranlar oluyor. Kadınları da habire doğuruyor. Doğanlar cılız, cansız, ecüş bücüş şeyler. Gelirde bir artış olmadığı halde, sofralardaki kaşık sayısı günden güne, yıldan yıla artıyor. Geçim zoralıyor. Hele bu yıl durumlar "cip perişan". Hacı Şemsettin'in keçilerine bir ziyan gelme-

sin, eski hızla üresinler diye gayret ederken kendi keçileri kırılıyor. Kırılmasa bile, biraz para gerekince, tutup satıyorlar. Dayanılmaz bir yoksulluk içindeler. Ne yapacaklar, hangi yoldan nereye gidecekler; bilmiyorlar. Duvar diplerine çöküp habire eşiniyorlar. Yaşlılar huğlara, damlara kapanıp kaldı. Köy içine çıkamıyorlar. İlâca haraca verecek pulları yok. Basmacılar pekmezciler, parasız insanın yüzüne bakmıyor; hekimler, hâkimler kapılarını açmıyor.

Bir gün aralarında toplantı yaptılar. Dediler ki, "Hacı Şemsettin'e halimizi arzedelim: Bak bunca yıldır keçilerine bakıyoruz, yağını, peynirini, kılını getirip kâhyalara teslim ediyor, bir kez elini öpmek şerefine erersek sevinerek dönüp gidiyoruz. Ama bu yıl haller harap. Bizden aldığın ürünlerin yarısını alma. Nasıl olsa keçileri biz bakıp kayırıyoruz. Bu sürünün aslı iki keçiydi. Onları da veren bizik. Ne olur bu dileğimizi kabul et, ortak gibi olsun diyelim. Büyük adamdır, anlar halimizi."

Herkes bu düşüncede. Tutacak başka yol yok. Üç sözcü seçtiler: "Gidin, elini eteğini öpün, arzuhalimizi söyleyin. Verdiği mübarek yanıtı alın gelin!" dediler.

Köyden çıkıp kayadan bayırdan aşağı indi bu üç kişi. Yolsuz yolluksuz yürüyerek "M" şehrine geldiler. Hava sıcak. Yollar toz duman içinde. Güneş yaka yaka doğudan batıya kaymış. Kaledibi'ndeki konağın kapısını çaldılar. Kâhyalara dert anlatmak zor oldu. Biri anlasa öteki anlamıyor. Ellerinde yağ yok, peynir yok. Kıl yok. Neye gelmişler? Hacı Şemsettin Efendi'yi niçin görecekler? O şimdi bin bir dağda, bin bir köyde sıkıntı çeken din kardeşleri için, önünde "Kitabullah", Tanrıya yakarıyor. Yakarıyor ki Tanrı günahlarını bağışlasın, dertlerine derman versin. Efendi'yi bu önemli işinden alıkoymak onun değerli vakitlerini ziyan etmek hiç doğru sayılmaz. Ama Yağbasanlılar yanıp kavruluyor. Başka çıkar yolları yok, Şeyh Efendi'yi mutlaka görecekler. Bunun için geldiler köyden.

Başkâhya girip haber verdi. Bir süre çıkmadı içerden. Sonra, susuk bir yüzle geldi: "Beş dakika beklesinler, şu iki sahifeyi devireyim, o zaman buyursunlar!" demiş.

Yağbasanlıların eli ayağı titremeye başladı. Karşısına varınca dilleri dönecek mi acaba? Konuşup meram anlatabilecekler mi? Derken titreme, kollarına, gövdelerine geçti. Ayva gibi sararmış yüzlerle birbirlerine döndüler.

"Benim tek sözcük demeye dermanım kalmadı!" dedi biri. "Kutsal yüzüne bakmayacağım! Karşısına varınca siz anlatın!"

Öteki "Ben konuşamam, siz anlatın!" dedi.

"Yook, siz anlatın!"

Böyle bakışır, tartışırken başkâhya kapıyı açtı:

"Buyrun girin!"

Daracık bir salondan geçtiler. Yerler, halı kilim, geyik ve kaplan postlarıyla dolu. Duvarlara geyik başları kakılmış. Ortalıkta bir değişik koku var, insana baygınlık veriyor. Başkâhya önden yürüyüp bir kapı daha açtı, sonra geri çekildi.

Şeyh Efendi, sedirde bir döşeğe oturmuş. Ardında topan yastıklar. Bir elinde tesbihi. Bir dizini dikmiş, bir dizini bükmüş. Ak sakalı göğsüne iniyor. Başında kavuğu, sarığı ile tarih kitaplarına gömülmüş padişah resmi gibi oturuyor orda.

Yağbasanlıların titremesi arttı. Bir çaresini bulsalar dönüp gidecekler. Kapıdan girince iki adım ilerleyip durdular. Birbirine tutunmasa düşeceklerdi. Başlarını kaldırıp bakamıyor, iki sözü biraraya getiremiyorlar.

Epeyce yaşlanmıştı Hacı Şemsettin. Habire tespih çekiyor. Birden, "Öhhö, öhhö!" yaptı, boğazını kazıdı; yuttu. Yağbasanlılar daha çok korktu.

"Sizin kalpleriniz temiz!" dedi Hacı Şemsettin. "Siz Tanrının yönü doğru kullarındansınız! Kalplerinizin sesini dinleyin! İblise şeytana uymadığınız gibi, iblise şeytana uymuş olanlara da uymayın! Onlara uyup doğru yönü yitirmeyin!"

Yağbasanlılar usulca başlarını kaldırıp birbirine baktı: "Gördünüz değil mi, içimizi bildi! Adam bilge! Dağların ardını görüyor! İnsanın kalbini okuyor valla! Bizim ağır bir hata işlediğimizi de okudu."

"Evlâtlarım! Şu yalan dünyadaki kısa ömrünüzde, para pul, yiyecek giyecek, ev, avrat gibi aldatıcı şeylere kapılıp, öbür dünyadaki safanızı karartmayın! Burası gelip geçici, orası ebedî. Oranın sonu yok. Oraya hazırlıklarınızı tam yapın!"

"Tamam!" dedi Yağbasanlılar. "Siz şunun büyüklüğüne bakın; bizi cezalandıracağı yerde, doğru yolu gösteriyor! Tanrı senin ömrüne bereket versin Şeyhim!" Sırayla sokulup elini eteğini öptüler.

"Söyleyin, benim evlâtlarım, müşkülünüzü söyleyin! Takdiri Tanrı yapacaktır. Ben el açıp yakarayım. Sizin kalpleriniz temiz,evlâtlarım."

Yağbasanlılar birbirini dürttü:

"Sen söyle!"

"Yok, sen söyle!"

"Ben söylemem, sen söyle!"

Boyuna susuyorlar. Dilleri tutuldu. Başları dönüyor, sırtları terliyor. Ağızları söğüt yaprağı gevelemiş gibi acı. Hem de kurumuş dilleri, damakları.

"Söyleyin evlâtlarım!"

"Şeyhim!" dedi içlerinden biri. "Allah ömrünü arttırsın! Biz sana kurban olalım!"

"Estağfurullah!" dedi Hacı Şemsettin. "Kulluk Allaha, kurban da Onun yüce varlığına."

"Şeyhim! Biz, belki hatırlarsın, yıllardır zatının sürüsünü bakıp kayırıyoruz."

"Benim sürüm mü var? Ne sürüsü?"

"Senin sürün Şeyhim, davar sürüsü."

"Benim hangi davar sürüm evlâdım?"

"Bizim köyde, Şeyhim. İki keçin oldu bin!"

Hacı Şemsettin öksürdü: "Maşallah! Tanrı, kalbi pak, yönü doğru olanlara verir, evlâtlarım!"

"Zatına her yıl yağını, peynirini, kılını getiriyoruz Şeyhim!"

"Evet evlâtlarım, sonra?"

"Sonra Şeyhim, şeey. biz."

"Evet evlâtlarım, siz?"

"Sonra. Biz bu yağı acaba eritip de mi getirsek, yoksa eritmeden mi? Zatından bunu soracağız Şeyhim!"

Hacı Şemsettin bir daha öksürdü: "Hımm! Evet, ben sizin temiz kalpli kardeşlerimden olduğunuzu hemen anladım. Pekiii, şimdiye kadar eritip de mi getiriyordunuz, yoksa eritmeden mi?"

Yağbasanlılar birbirine baktı:

"Eritmeden getiriyorduk Şeyhim!" dediler.

"Tamam evlâtlarım! Bundan sonra eritip getirin! Haydi benim temiz kalpli çocuklarım, güle güle! Haydi selâmetle! Komşulara, canlara cananlara selâmlarımı iletin, haydi!" Çekip durduğu tespihi sol eline aktarıp sağ elini havaya kaldırdı. "Haydin selâmetle yavrularım! Haydin güle güle!"

Yağbasanlılar Şeyhin elini öpüp çıktılar. Dışarda birbirinin yüzüne bakacak halleri yoktu. Ne için gelmiş, ne söylemişlerdi? Karşısında nasıl şaşırmış, o büsbütün ters sözleri nasıl söylemişlerdi? Şimdi köyde komşuları haber bekliyor. Ne diyecekler, ne söyleyecekler varınca?

Tasadan dudakları çatladı köye gelenece.

Komşuları hemen toplandı. Gözlerinde dipli köklü bir merak. Beklemeye başladılar. "M" şehrinden dönen üçkişi her şeyi tam tüm anlattıktan sonra: "İşte aynen böyle; anlattığımız gibi oldu komşular!" deyip sustular.

Yağbasan köylüleri şaşırmıştı. O gün bir karara varamadan dağıldılar. Köyde açlık, yokluk dayanılır gibi değildi artık. Bebeler durmadan ölüyor. Gelinler, kadınlar takır takır kuruyor. Bıçak iyice kemiğe dayanıyor. Erimiş yağı bırak, erimemiş yağı götüremeyecekler artık. Götürürlerse açlıktan, yoksulluktan ölecekler.

Günlerce düşündüler. Kayaların, duvarların dibine çömelip toprağı eştiler. Sonunda, "Şeyh Efendi bizim yolumuzu biliyor mu? Hangi köylü olduğumuzu, ne kadar yağ, peynir, kıl götüreceğimizi biliyor mu? Hayır, asla bilmiyor! Onun hakkı iki keçidir. Biz de onu çoktaan ödedik yahu!" dediler. "Sürünün ürünü bu yıl kendimize! Görelim bakalım ne olacak? Eğer Şeyh Efendi çıkar gelirse, gelmez ya, onu o zaman düşünürüz. O zamanaca Hüda kerim be!" dediler.

O yıl ne yağ, ne peynir götürdüler, ne de kıl.

Beklediler bakındılar, Şeyh de çıkıp gelmedi.

Ertesi yıl, daha ertesi yıl gene öyle geçti.

Yedi yıl Şeyhten hiçbir haber çıkmadı.

Yoğunpelit dağıyla "M" şehri arasında dağlar, ovalar, uzun yollar, köprüsüz çaylar var. Şeyh Efendi orda, köylüler burda.

Yola çıkayım dese Şeyhin Yağbasan'ı bulması olanaksız. Beklerken, bakınırken bir yıl daha geçti. Şeyh gene gelmedi. Bir gün köylüler toplanıp, "Tüh ulan, tüüüüh!" diye dizlerini dövdü. "Şimdiye kadar Şeyh almıyormuş, götürüp biz veriyormuşuz! İşin sonu meydanda! Duru su gibi önümüzde; bakıp anlayalım." dediler birbirlerine.

Duru su gibi gerçeğe bakıp anlamaya çalıştılar.

Ona Aylık Bağlandı

Köylerimizin çalışma ve yaşama biçimini beğenmeyen büyükler, masaya oturup, "Ne yapalım, edelim, bunları kalkındıralım?" diye kafa yorarken, akıllarına şöyle bir düşünce gelmiş:

"Şehrin kıyısındaki köylerden birini dörtbaşı bayındır, güzel, bir örnek köy durumuna sokalım. Öteki köylerin insanları pazara panayıra geçerken görüp ders alsın. Böylece kendi köylerini kalkındırsınlar."

Herkes, "Aman ne güzel düşünce!" diye birbirini tıraşa tutup dururken, Hanağzı köyünün muhtarı ordan çıkmış: "Akıl mı bu? Örnek köyle filân köy kalkınmaz! Bizim derdimiz örneksizlik değil! Görmekle olsa köpekler kasap olurdu. Bize göstermek istediğinizin çoğunu biz biliyoruz, ama gücümüz yetmiyor. Soluğumuz kısa; zurnaya üf diyemiyoruz!"

Neyse! Hanağzı muhtarı böyle dedi diye kimse düşüncesini değiştirmemiş. Kim takar Hanağzı muhtarını? Hesap kitap, hemen birtakım işlere, alışverişlere girmişler. Dizi dizi yeni evler, ahırlar, bağlar, bahçeler; iyi cins inekler, boğalar, koyunlar, koçlar, keçiler, tekeler getirmişler. Örnek köy kurulup işlemeye başlamış.

İşlemeye başlamış dedik, ama söz gelişi. Gerçekte hiç iyi işlememiş. Köylüler yeni evlere alışamamış. Ahır burda, samanlık bilmem nerde! Adam şurda yatıyor, ineği öküzü bilmem nerde?

Satın alınan damızlıkların da çoğu, örnek köye gelir gelmez aşımdan verimden düşmüş. Yemleri arıtırılmış, yerleri betonlanmış; veteriner, ellerinde aşı, ilâç, her gün aralarında dolaşmış, ama tekeler koçlar, hele boğalar hiç düzelmemiş. Yeyip içip bey gibi, paşa gibi, uyuşuk yatıyorlarmış.

Örnek köyün kurucularını almış bir tasa! Koyu koyu düşünmeye başlamışlar.

Biri demiş ki:

"Bütün suç bize bu damızlıkları satanlarda! Öve öve sattılar, ama işte durum! Yılda bilmem kaç aşım yaptığı söylenen teke, şimdi yapmıyor! Doğan oğlaklar ölü gibi! Ufacık kedi eniği onlardan gürbüz! Çağırıp cezalandıralım dürzüleri!"

Karasakalı satan Akdoğanlı Süleyman'ı çağırmışlar. "Gel ulan! Bize sattığın teke hiç çalışmıyor! Sen bizi kandırdın! Gel bakalım Sülü Efendi!"

"Yok efendim!" demiş Süleyman. "Kandırmadım! Ben tekeme güveniyorum. Belki bir şikâyeti vardır!"

"Bizden mi? Ne şikâyeti olabilir? Yediği önünde, yemediği ardında! Çok da iyi bakıyoruz."

"İzin verirseniz kendisiyle konuşayım!" demiş Süleyman. "Bir derdi dileği var mı, yok mu; sorayım bakalım!"

Şaşırmışlar: "Bu nasıl iş? Tekeyle konuşulur mu?"

Akdoğanlı Süleyman gülmüş:

"Benim tekeyle konuşulur efendim!"

"Haydi konuş!" demişler.

Süleyman, tekenin yanına varmış. Eğilip kulağına bir şeyler söylemiş. Sakalını sallaya sallaya dinlemiş teke. Sonra Süleyman kendi kulağını tekenin ağzına tutmuş. Söylediklerini anlıyor gibi başını birkaç kez sallamış.

Bundan sonra Akdoğanlı Süleyman, koşa koşa örnek köy kurucularının yanına gelmiş: "Tamam efendim! Ben size demedim mi? Tam düşündüğüm gibiymiş!"

"Hayrola? Ne diyor Karasakal?"

"Benim Karasakal diyor ki." demiş Süleyman. "Ağam, burası bizim köye benzemiyor! Burda biz çok rahatız! Yemimiz, yiyeceğimiz ayağımıza geliyor. Bize birer aylık bağlanmış; aşalım aşmayalım, aylık işliyor! Madem işliyor, biz de rahatımıza bakıyoruz; sabahtan akşama kadar yan gelip yatıyoruz! Nefsime ben öyleyim, ötekiler de öyle! Yani senin anlayacağın, biz burda memur olduk ağam! Benim Karasakal böyle söylüyor Beyefendiler."

Örnek köy kurucuları hâlâ bakıyormuş sersem sersem.

"İşte, bizim teke de memur olmuş!"
"Nasıl memur olmuş, ne gibi yani?"
"Nasıl memuru var mı, maaşlı memur!"
"Evet maaşlı memur; aybaşı!"
"Haaaa!"
"Hııııı!"
"Yuh bee!" demiş Süleyman, çekilip köyüne gelmiş.

Mısır Tarlasında Bir Domuz

Bir gün Ekiz Ali dağda odun ediyordu. Çamların ardıçların arasında, temiz havanın, güzel kokuların içindeydi. Ama yorgunluktan bunların ayırdında değildi. Yanında yakınında kimseler yoktu. Dağlar ıssızdı.

"Taak tık! Taak tık!"

Dağda sadece Ali'nin balta sesleri vardı.

Birden, terleyerek tıslayarak bir adam çıkıp geldi. Atı vardı. Eli çantalı, tengerlek şapkalı, sarı pabuçlu bir adam. Atının çilbirini zor tutuyordu.

Ekiz Ali durdu. Böyle bir adamın ne işi var dağda? Acaba yeni biçim bir orman kolcusu mu? Yoksa zararlı bir yabancı mı?

Sarı pabuçlu adam elini başına götürüp selâm verdi. Sonra oraya çöktü. Ekiz Ali, baltası elinde, adamın yanına vardı: "Merhaba!" dedi. Sarı pabuçlu adam o kadar halsizdi, selâm almaya gücü yoktu, nerdeyse düşüp bayılacak.

Ekiz Ali merak içinde kaldı: "Yoksa bir casus mu yabancı ülkelerden?" Adamı ince ince süzmeye başladı. "Bir konuşsa da kim olduğunu anlasak!" diye bekliyor.

Sarı pabuçlu adam bir süre soluk alıp verdi. Sonra, "Oooh!" dedi. "Sırtım su içinde! Çok yorgunum! Yolu yitirdim yolu! Sağa gittim, sola gittim, doğrultamadım! Çalının çıkmazın içinde kaldım! Senin balta sesini duydum buraya geldim. Geldim amma, iyice bittim."

Ekiz Ali, "Yolunu şaşırmış bir adam; ama kim?" diye düşündü. Birden, "Sen kimsin arkadaş, Türk müsün?" diye sordu.

Sarı pabuçlu adam, "Kim, ben mi?" diye sordu. "Türküm tabiî! Düzşehir'de şirketimiz var. Buralarda birkaç tane maden ocağı açacağız. Yerlerini göreyim diye dolaşıyorum. Ama perişan oldum. Susadım, acıktım."

Ekiz Ali içinden, "Gerçekten mahvolmuş adam!" diye geçirdi. Sonra, "Hele biraz soluklan! Açlık susuzluk kolay!" dedi. "Şurda iki odun kaldı, onları da kesivereyim."

Sarı pabuçlu adam azıcık kendine geldi. Nasıl olsa şu köylü yolu bilir. Sonra, yanında ekmek su da bulunur. "Neyse, gene şansım varmış! Bu dağlarda insanın başına her iş gelebilir! Bakarsın kurt çıkar. Yada ayı. Eşkiya çıkar; elimdeki çantayı para dolu sanır, öldürür beni. İyi ki rastladım şu köylüye!"

Ekiz Ali odunları denkledi. Azık torbası orda bir ağacın dibinde. Torbada biraz bazlama kalmıştı. Yarım şişede su var. Bunları alıp Düzşehirlinin yanına getirdi. "Şunları yeyiver efendi!" dedi. "Gerçi sana yarar katığımız yok, ama kusura bakma. Biraz kırmızı biber, biraz turp. Haydi buyur."

Düzşehirli, önce şişeye sarıldı.

Ekiz Ali bağırdı: "Hepsini bitirme! Azıcık da ekmeğin, turpun üstüne içersin!" dedi. Sonra düşündü: "Bazlamalar soğuktur. Bir ateş yakıp ısıtayım. Daha iyi olur."

Hemen bir ateş yaktı. Bazlamaları ısıttı. İçlerine kırmızı biber ekti. Turpları kesti. Koydu sarı pabuçlu adamın önüne. Düzşehirli, karnını ömründe böyle turpla biberle doyurmamıştı. Ama çok çok açtı. Başka çare yok. İstekli istekli yedi, açlığı kesti.

Sarı pabuçlu adamın adı Seyfi'ydi. Düzşehir'deki arkadaşları kendisini "Seyfi Bey" diye çağırdı. Karnı doyup susuzluğu geçince Seyfi Bey'e biraz can geldi:

"Ooooh, oooh hemşerim! Sana teşekkür ederim! Seni hiç unutmayacağım! Şehre gelirsen beni ara! Orda seni nasıl ağırlayacağım, gör!" dedi. Adresini bir kâğıda yazıp verdi. "Kime sorsan gösterir. Uğra, mutlaka görüşelim."

Ekiz Ali eşeğini yükledi. Seyfi Bey'le birlikte biraz gittiler. Sonra ince bir keçi yoluna çıktılar. Konuşa konuşa köye indiler. Ekiz Ali, "Buyur eve gidelim. Karım bir çorba pişirsin zatına. İç de ısın biraz." dedi. Birkaç sefer üsteledi. Seyfi Bey dayanamadı, "Böyle bir adamı kırmak ayıp olur!" dedi. Ekiz Ali'nin toprak damlı evine gittiler.

Ali'nin karısı bir tencere çorba kaynattı. Bol biber attı içine. Birlikte içtiler. Atın yemini, suyunu da verdi Ali. İkindiye kadar

konuştular. İkindi geçerken Seyfi Bey kalktı, bindi atına, düştü yola.

Aradan günler geçti. Seyfi Bey bir daha gelip gitti. Ekiz Ali'ye uğradı. Gene oturdular. Yeyip içtiler. Konuşup görüştüler. Seyfi Beygil, yakındaki dağlardan birinde iki ocak daha açtı. Ama Ekiz Ali hiç o yanlara gitmemişti. Gene de, "Hayırlı uğurlu olsun Seyfi Beyim!" dedi.

Seyfi Bey, Ali'yi Düzşehir'e çağırıyordu: "Bir yolunu düşür, gel beni gör! Adresimi vermiştim, beklerim."

Bir gün Ekiz Ali, eşeğine biraz yağ yumurta, bulgur, buğday yükledi, bunları satıp sabun kibrit almak için şehre gitti. Öğleye kadar kendi köylüleriyle birlikte alışverişe baktı. Sonra, "Gelmişken bir de Seyfi Bey'e varayım. Varmazsam ayıp olur!" dedi. Arkadaşlarından izin aldı. Elindeki adresi sora sora Seyfi Beyi buldu. Caddenin köşesinde büyük, güzel bir bürosu vardı. üstü cam kaplı bir masaya oturmuş, yazı yazıyor. Gözünde gözlük, elinde kalem, kolunda saat, masada saat, duvarda saat vardı. Ali, Seyfi Beyin karşısına dikildi. Epey bekledi. Bir ara Seyfi Bey, gözlüklerinin üstünden bakıp sordu:

"Ne istiyorsun vatandaş?"

Ekiz Ali biraz mahçup oldu:

"Beni tanımadın mı Beyim?"

"Tanımadım, kimsin sen?"

"Ben Ali'yim, Çaltı köyünden Ekiz Ali! Hani birinde dağda yolunu şaşırıp, odun kestiğim yere gelmiştin. Hatırladın mı?"

Seyfi Bey bir süre düşündü:

"Eveeeet evet, hatırladım!" dedi. "Ali! Adın Ali'ydi değil mi? Tamam hatırladım Ali! Bazlamayla turp yedirmiştin bana! Hani kırmızı biberli filân."

"Öyle olmuştu Beyim. Bizde onlar bulunur, ne yapalım?"

"Tamam, hatırladım! Bir isteğin mi var Ali?"

"İsteğim, yalnızca sağlığın Seyfi Beyim! Şehre inmişken zâtını aramadan gitmek ayıp olur diye düşündüm. Öyle bir uğradım."

Seyfi Bey, önündeki kâğıtlara baktı:

"İyi ama Aliciğim, şimdi iş zamanı! Görüyorsun çok meşgulum. Akşamüstü gel, konuşalım, olmaz mı? Haydi canım!"

Ali, başına kocaman bir balyoz yemiş gibi çıktı: "İş zamanıymış! Evet iş zamanı! Beyimizi oyalamak doğru olmazmış! Adam haklı! Kolunda saat. Masada saat. Duvarda saat. Saatler tik tak, tik tak! Akşamüstü gelmeliymişim! Neyse, gene insanlık bizde kalsın. Şimdi gidip bir daha gelişimde uğrayayım!"

Biraz kendine, biraz Seyfi Beye kızarak köşe geldi.

İki ay sonra Seyfi Bey Çaltı köyüne bir daha gitti. Ali onu karşıladı. Ağırladı. Gene tatlı tatlı konuştular. Ali, "Ne yapalım Seyfi Beyim, bizim saatlerimiz yok! Bizim işler böyle." deyip duruyordu.

Sonra Ali'nin bir işi düştü, şehre idi. Alışverişini bitirip paydosa doğru arkadaşlarından ayrılarak Seyfi Beyin yanına vardı. Bu kez odada altı kişiydiler. Herhalde bir iş konuşuyorlar? Seyfi Bey sigara içiyor. Gene gözünde gözlük var. Kolunda saati parlıyor. Duvardaki saat tik tak, tik tak vuruyor. Ali kapıda epey bekledi. Sonra Seyfi Bey gözlüğünün üstünden bakıp sordu: "Ne istiyorsun vatandaş?"

Ekiz Ali çok bozuldu. Çok mahçup oldu.

"Gözünü sevdiğim Seyfi Bey, beni gene tanımadın heral; ben isteyici, dilenici değilim, Çaltı köyünden Ekiz Ali'yim!" dedi.

Seyfi Bey bir süre düşündü, sonra:

"Tamam Ali!" dedi. "Tanıdım seni! Tanımaz olur muyum? Hemen tanıdım! Hoşgeldin, çok memnun oldum. Yalnız şimdi paydos olacak. Şu gördüğün arkadaşlarla önemli işlerimiz var. Yemeği de bunlarla yiyeceğiz. Hem yiyip hem konuşacağız. Lütfen kusura bakma. Başka zaman gel. Vaktin varsa akşamüstü uğra. Haydi canım, güle güle."

Ekiz Ali şapkası elinde, başı yerde, çıktı gitti. Bu kez daha çok kızdı, o kadar insanın önünde daha çok mahçup oldu. "İyi adam, hoş adam; köye geliyor, söylemesi ayıp, yiyor içiyor, yatıp kalkıyor; ama şehre indik mi bizi tanımıyor! Bir kezcik olsun evine, yada bir kahveye, lokantaya buyur etmiyor! Size varalım yeyip içelim, bize gelince geçip gidelim diyor. Böyle arkadaşlık olur mu? Bunun yaptığı ne be? Kapısına varıyoruz, bizi dilenci gibi görüyor: 'Ne istiyorsun vatandaş?' Bizim istediğimiz bir güler yüz, bir tatlı dil, biraz insanlık!"

Köyde mısır zamanıydı. Başka işler de var. Ekiz Ali çok sıkıştı. Sabahtan akşama kadar çalışıyor, yoruluyor. Akşam olunca mısır tarlasına geliyor, çardakta yatıyor. Geceleri dağdan domuz iniyor, mısıra zarar veriyor. Ekiz Ali tarlada yatıyor, mısırı bekliyor.

İyice akşam oldu. Köy bekçisi, atlı bir adamın önüne düşüp tarlaya geldi: "Ekiz Aliii, Ekiz Aliii!" diye bağırdı uzaktan. "Ulaaan Ekiz Aliii, toplan bakalım!"

Ekiz Ali toplandı, gelenleri karşıladı.

Bekçi açıkladı: "Ekiz Ali kardeşim, bu efendi Düzşehir'den geliyor. Senin arkadaşınmış. Bu gece sende konuk olacakmış. Teslim al." dedi.

Ekiz Ali çardaktan indi. Baktı, gene o tekerlek şapkası, kırmızı yüzüyle Seyfi Bey. "Hoşgeldin Seyfi Beyim, buyur!" dedi. Seyfi Beyin atını tarlanın kıyısına, kazığa bağladı. Başına torba taktı. Sonra Seyfi Beyle birlikte çardağa çıktı. Oturup hoşbeş ettiler. Konuştular. Ali'nin azık torbası dolu. Kendisi de bir şey yemedi daha. Ne varsa çıkarıp koydu ortaya. Birlikte karınlarını doyurdular. Ali'nin karısı bulgurlu kabak aşı pişirmişti. Epeyce de koymuştu bereket. Yediler.

Yemeğin üzerinden biraz zaman geçince Seyfi Bey esnemeğe başladı. Ali baktı: "Senin uykun gelmiş Seyfi Beyim!" dedi. "Ama burda sadece bir tek yatak var. Köye gitsen yorulursun. En iyisi sen burda yat, ben gideyim. Seni yalnız bırakırsam korkmazsın değil mi?"

Seyfi Bey, "Yok canım, ne korkacağım?" dedi.

"Tüfeği sana bırakayım!" dedi Ali. "Domuz gelirse, nişan alır, tetiği çekersin! İki gözü de sıkılıdır. Ne olursun, kusura bakma Seyfi Beyim!"

Ali, çardağın üstündeki yatağı açtı. İyi geceler, iyi uykular dileyip gitti. Giderken baktı. Seyfi Beyin atı tarlanın kıyısında, torbadaki yemi bitirmiş bekliyor. Aklına bir şeytanlık geldi. Atı boşandırıp mısır tarlasına sokuverdi. "Ne olursa olsun!" dedi.

Sessiz, tatlı bir gece. Yakınlardaki sulardan kurbağaların sesi geliyor. Yaz böceklerinin iniltiye benzer türküleri duyuluyor. Gökyüzünden yeryüzüne uzak yıldızların ışığı geliyor.

Çobanlar, bu tepeden o tepeye, birbirlerine haykırıp duruyor. Gerçekten tatlı, ılık bir gece. Çardakta Seyfi Bey derin uykulara daldı. Deliksiz, dolu bir uykunun içinde. Mısır tarlasının içinde bir "hışırtı" geziniyor. Birden uyandı. Gözlerini oğuşturup baktı. Çardağın hemen on adım ötesinde "kara bir şey" dolaşıyor. "Domuz olmasın?" Kıtırt kıtırt yeyip tüketiyor mısırı.

"İşte domuz!" dedi Seyfi Bey usulca. Yanıbaşındaki çifteyi yakaladı. Tetiğini kanırdı. Yüreği hızlı hızlı çarpıyor. İyice nişan aldı. Çekti tetiği. Bir daha nişan aldı, bir daha çekti. "Kara şey" yıkıldı. "Tamam!" dedi Seyfi Bey. "Vurdum! Atıcılığım çok iyidir zaten! Yarın bizim Ali, domuzu vurduğumu görünce kimbilir ne sevinecek?" Daha rahat, daha derin bir uykuya daldı.

Sabahleyin Ali geldiğinde Seyfi Bey uyuyordu. Uyanınca da hiç, "Ben domuz vurdum!" filân demedi. Esniyor. "Ne güzel uyumuşum! Bu tarlanın havası çok iyi! Eee sen nasılsın bakalım Ali? Sen de iyi misin arkadaşım?"

Ali: "Ben çok iyiyim Seyfi Beyim! Bu gece sana zahmet verdim. Domuz gelmedi inşaallah!" dedi.

Seyfi Bey, önemsiz bir haber verir gibi: "Haa evet, geldi bir tane! Ama vuruverdim!" dedi. Ardından ekledi: "Atıcılığım fena değildir. Kolay kolay boşa atmam yani!" dedi.

Ekiz Ali, "Sahi mi söylüyorsun Seyfi Beyim?" diye sordu.

"Tabii! Gel istersen göstereyim!"

Yürüyüp "kara şey"in başına vardılar.

Yerde kocaman bir at yatıyor. Kurşunların deldiği yerden kanlar akıp akıp kurumuş. Yaraların üstünde yeşil sinekler uçuyor. Ak gözleri iri iri açılmış atın.

"Bu bir aaaat!" dedi Ali.

Seyfi Bey delirmiş gibi haykırdı: "Hem de benim aaat! Benim at bu Alii! Yandım ben, yandıiiim Ali!" diye çırpınmaya başladı.

"Çok üzüldüm Seyfi Beyim!" dedi Ali.

"Vurulan benim at Aliii, vurulan benim aaaat!"

"Eeee! Suç senin!" dedi Ekiz Ali. "Köye gelir atını tanımazsın, şehre varır konuğunu! Ben sana ne diyeyim?"

Seyfi Bey hangi faka bastığını anlamıyor, "Vurulan benim aaat, vurulan benim aaat!" diye haykırıyor.

Ali içinden: "Tabiî senin at! Benim at olacak değildi ya, deli!" diye söylendi.

Köpekleri Değiştirin

Çok eskiden bizim Akçaköy'ün bir sürüsü varmış. Her evden sekiz on koyun bulunurmuş içerde. Bizim köylüler sürünün başına bir çoban tutmuş. Üç de köpek almışlar. Böylece sürüyü rahat rahat üretiyor, sütünden, yününden, etinden yararlanıp gidiyorlarmış.

Şimdi bu sürü yok. Kala kala kırk koyun kalmış. Kırk koyun da bir sürü olmuyor. Sürü yerine sadece bir köpek öyküsü var. Sık sık anlatıyorlar. O kadar sık anlatıyorlar ki, son yıllarda belki yüz kişiden dinledim. Bunun bu kadar sık anlatılmasının bir nedeni mi var acaba? diye çok düşündüm. Belki bu öyküyü bizim köylüler herkesin duymasını istiyor, onun için sık anlatıyorlar? Köylülerime olan sevgim, daha bu öyküyü ilk duyduğum günden beri, "Yaz yaz." diye dürter beni. Yazayım da, siz de birbirinize anlatın, herkes duysun.

Bu üç köpeğin ikisi boylu boslu, kemikli şeylermiş. Öteki de enikmiş, küçük bir şeymiş. Ama ilerde acar bir köpek olacağa benziyormuş. Köylüler bu köpeklerin üçünü de çok seviyormuş: "Sürüye bir zarar gelmesin aman!" diye, hem bunlara, hem çobana çok iyi bakıyorlarmış. Böylece bizim köyün koyunculuk işi iyi gidiyormuş.

Ama bu durum birden değişivermiş. Bir gün çoban, soluk soluğa köye gelip şu haberi vermiş:

"Komşular; inanın, yüzümden ateş çıkıyor! Size karşı çok mahçubum! Bugün bir koyunu kurt kaptı!"

Adamlar: "Köpekler ürmedi mi?" diye sormuş.

"Ürdü, ürdü ama, onlar ürene kadar kurt, koyunu alıp gitti!"

Köylüler: "Hayret!" demişler.

Ertesi gün çoban: "Dört koyun gitti!" Daha ertesi gün: "On koyun gitti!" diye yeni haberler getirmiş.

Köylüler düşünmeye başlamış: "Her gün on koyun gidiyor! Ne olacak böyle? Ağali emmiye bir danışalım!" demişler.

Gidip danışmışlar: "Böyle böyle. Bizim sürüden her gün on koyun yok oluyor. Koca sürü eriyecek. Aman Ağali emmi, bir akıl söyle, ne yapalım?"

Ağali, uzun düşünmeye gerek görmemiş:

"Hemen köpekleri değiştirin!" demiş.

Köylüler: "Aman köpekler çok iyi, nasıl kıyalım? Bunlar gibisini bir daha nerde bulalım?" diye düşünerek geri gelmişler.

Akşam çoban: "Aman komşular, buna bir çare bulun, bugün de on beş koyun gitti!" diye yeni bir haber getirince, "Başka çare kalmadı, köpekleri değiştirelim. Ama o eniği alıkoyalım. Daha onun yaşı ne, başı ne; bir kötülük bilmez!" demişler. Çobana buyruk vermişler.

Çoban, köylülerin dediğini yapmış: Gönlü istemeyerek iki kart köpeği atmış, eniği alıkoymuş. İşler yeniden yoluna girmiş.

Aradan on gün geçmiş. Çoban gene kötü haber getirmeye başlamış. Gene sürüden birer ikişer koyunlar gidiyor. Köylüler bunu duyunca çok kızmış. Hep birlikte Ağali'ye gitmişler:

"Breee, sakalına bit üşesi Ağali! Bizi iki köpekten ettin! Koyunları gene kurt kapıyor!"

Ağali sormuş: "Ben size ne dedim?"

"Köpekleri değiştirin dedin!"

"Değiştirdiniz mi?"

"Değiştirdik!"

"Hepsini değiştirdiniz mi?"

Durmuşlar: "Yooo, bir enik vardı, küçük diye onu alıkoyduk."

Ağali çok kızmış. Ama kızdığını belli etmemiş: Sadece: "Gidin adı batasıcalar gidin, köpeklerin hepsini değiştirin!" demiş.

Eğri Büğrü Arkadaşlık İstemem!

Eski masalların birinde bir tilkiyle bir yılan arkadaş olmuş. Tilkiyle yılan arkadaş olur mu, olmaz mı; bırakın orasını. Aslı astarı yok bir öyküdür bu. Tilki yaradılışlı, yılan davranışlı insanların, hükümetlerin, devletlerin arkadaşlıkları üstüne söylenmiştir. Okuyunca göreceksiniz, hem de yılanlardan çok çekmiş biri tarafından söylenmiştir.

"Sıkı fıkı dostuz değil mi tilkiciğim?"

"Evet evet! Canciğeriz yılancığım!"

Buluştukları zaman öpüşür, koklaşırlarmış. Bağ bostan arasında, köy yollarında el ele gezer, çevreye çalım satarlarmış. Yer içer, daha uzak yerlerde yaşayan tanıdıklarına konukluğa giderlermiş. Tilkiyle yılanın dostluğunu pek anlamlı bulan öteki yaratıklar, en saklı yerlerden tatlı yiyecekler getirip sunarmış; olağanüstü bir saygı gösterirlermiş ikisine. Bunların böyle canciğer olmasından, el ele gezmesinden korkarlarmış.

Ama aslında temelsiz, rasgele bir arkadaşlıkmış tilkiyle yılanınki. İkisi de bunun ayırdında değilmiş. Ayırdına vardıkları zaman da iş işten geçip gitmiş. Yıkılan arkadaşlığı yeniden kurmanın olanağını bulamamışlar.

Bir gün uzak bir dosta gitmişler. Bol bol yeyip içmişler. Çok hoş vakit geçirmişler. Sonra dönmüş, kendi yerlerine geliyorlarmış. Gündüz gözü olduğu için kimsesiz yerlerden yürüyorlarmış. Derken önlerine derince bir ırmak çıkmış. Yukarda bir köprü varmış ama, günün bu saatinde köprüde görünmeyi sakıncalı bulmuşlar. Onun için ırmaktan geçmeleri gerekiyormuş.

Tilki yüzmek bilirmiş iyi kötü. Ama yılan, su yılanı değil, kır yılanıymış, yüzemezmiş.

"Sevgili yılancığım, gel seni sırtıma alayım, iki dakika sonra karşı kıyıdayız, inşaallah!" demiş tilki.

Yılan da, "Olur!" demiş. "Eğ madem belini."

Tilki belini eğmiş, yılan sırtına binmiş usulca. Fakat öyle, ne enine, ne boyuna, rahat olamıyormuş. "Sarıl, sarıl!" demiş tilki. "Sarılırsan daha rahat geçeriz!"

Yılan, tilkinin beline iki kez sarılmış. Başını tilkinin boynuna uzatmış: "Tamam!" demiş! "Geçelim artık!"

Tilki atmış kendini ırmağa. Küçük kulaçlarıyle çabuk çabuk yüzmeye başlamış. Irmağı geçmişler. Karaya çıktıktan sonra tilki beklemiş ki dostu insin. Ama inmemiş yılan. İnmek şöyle dursun, sıkıyor tilkinin belini, gövdesini!

"Vayy canına!" demiş tilki. "Dostum beni boğacak! Vay canına yahu! Acaba neden yapıyor bunu?" Hiç vakit geçirmeden sormuş: "Yahu yılancığım, bu yaptığın nedir? Bakıyorum beni boğuyorsun?"

"Boğarım!" demiş yılan açıkça. "Fırsatını buldum mu, babam olsa boğarım ben!"

"Harbi mi konuşuyorsun?" demiş tilki.

"Harbi konuşuyorum." diye karşılık vermiş yılan. Tutmuş bir daha sıkmış tilkiyi.

Zavallı tilki ha öldü, ha ölecek! Ne yapsın, nasıl kurtulsun? Hemen bir kurnazlık aramaya başlamış. Atmış kendini yere: "Öldüm! Öööl-düm!" Cansız uzatmış kendini. Can çekişir gibi yapmış. Yılan da yavaşça gevşemiş, çözülmüş.

Tilki, inler gibi bir sesle:

"Yılancığım, dostum! Yılancığım, arkadaşım!" demiş. "Artık son nefesimi veriyorum. Bilmem iyi ettin, bilmem kötü; beni öldürdün. Ama sen benim canımsın, canımdan ileri arkadaşımsın! Belki benden bir kötülük gördün, onun için beni öldürüyorsun. Ama ben senden hiç kötülük görmedim. Seni çok seviyorum. Son nefesimi vermeden güzel yanaklarından bir yol öpeyim getir!"

Tilki bunları o kadar içten söylemiş ki, yılan yanaklarını uzatmak zorunda kalmış.

"Getir, getir!" demiş tilki. "Önce sağ yanağından öpeyim: Oooh! Getir, bir de sol yanağından öpeyim: Oooohh!"

Tam sol yanağını öperken, ağzına almış da ısırıvermiş başını! Ama öyle var gücüyle ısırmış ki, yılan kıvranmaya bükülme-

ye başlamış. Çok çalışmış canını kurtarmak için. Ama ne yapsa boşuna! Bir kez başı tilkinin ağzına geçmiş. Kıvrana kıvrana, orda ırmağın kıyısındaki millerin üstünde canını vermiş.

Tilki bakmış, yılan gitti. Ağzındaki kafayı bırakmış. Kalkıp bir gözden geçirmiş eski dostunun halini. Toprakta hâlâ son canıyla kıvranıyor.

"Uzan uzan!" demiş. "Uzan dosdoğru!"

Yılan kıvrana kıvrana ölüyormuş.

"Yahu, dosdoğru uzan diyorum sana!" diye bağırmış tilki.

Ama yılan öylece kıvrılıp kalmış.

Tilki: "Yoksa ölmedi de hile mi yapıyor bu?" diye kuşkulanmış. Bir yoklamış, ama tamam! Bir daha yoklamış, tamam; ne canı kalmış, ne soluğu. Öyle epeğri ölüp kalmış!"

"Hiç gerekmez ama!" demiş tilki. "Gerekeni yapayım da öteki yılanlara ders olsun!" Bir ayağını yılanın kuyruğuna basmış, bir ayağını başına; çekip iyice doğrultmuş yılanı: "Haşşöyle!" demiş. "Öyle eğri büğrü arkadaşlık istemem yılan efendi! İşte böyle dosdoğru arkadaşlık isterim!" demiş. Geçmiş gitmiş.

Et mi Satacağız, İt mi Koğacağız

Buğra köyünden Bağraçık'ın İsmail, iki yıl İstanbul'da kaldı. Elinde üç kuruşluk maya olmadığı halde kâr peşinde, kazanç peşinde koştu durdu. Biraz para biriktirip köyüne dönmek istiyor. Köyünde yeni bir düzen tutacak. Bunun için çok çalıştı. Ama işçilikte, taşçılıkta, umduğu parayı biriktiremedi. Ne kadar ucuz yese, ne kadar tutumlu davransa olmuyor, paralar su gibi akıp gidiyor. Kazancının çoğunu harcıyor. İki yıl sonra dönüp geldi köyüne.

İstanbul'da görmüştü: Yüzlerce kasap vardı. İsmail, "Et dükkânı" diyordu onlara. Yüzülmüş danalar, koyunlar camekânları dolduruyor. Ak önlüklü kasaplar yarımşar kilo, birer kilo tartıp veriyor isteyene. İstanbul'da bir insanın canı et istedi mi, eğer cebinde parası varsa, köylüler gibi Kurban Bayramını beklemiyor. Gidiyor kasaba, "Ver bana yarım kilo, ver bana bir kilo!" Alıp götürüyor evine. Vuruyor ocağa, kaynatıp kotarıp yiyor, et gıdasını alıyor.

"Köye bunu icat edeceğim!" dedi İsmail. "İki koyun kessem, ev başına birer kilo düşer! Yoksul komşularıma arpayla, buğdayla veririm. Et iyidir. Et ile ekmek, eti ete dürtmek murattır. Et gibisi var mıdır? Etin girdiği yere dert girmez. Et yiyen komşularımın yüzü kanlanır bir, dizi canlanır iki, çocuklar gül yanaklı, gürbüz olur üç! Ben bu işi icat edeceğim dört!"

İki çengel, bir satır, bir de kantar alıp "Et dükkânı"nı açtı. Gitti birkaç mal satın aldı. Birini hemen o gün kesti:

"Haydin komşularım! Parayla, arpayla, buğdayla et veriyorum! Ete gelin, ete gelin haa! Ete gelin haaa!" dedi.

Kırmızı dana eti uzaktan göz alıyor.

Köylüler birer ikişer toplanıyor.

Bağraçık'ın İsmail bir de baktı ki, bir alay it fırdolayını çevirmiş! Sarısı, karası, alası, kıçı kırığı, ardı yarığı, renk renk, boy boy itler. Başlarını uzatmış, çengelde asılı ete bakıyorlar.

"Haydiiin, parayla, arpayla, buğdayla! Ete gelin eteee! Yüzünüz kanlansın, diziniz canlansın. Çocuklarınız gül yanaklı, gürbüz olsun! Haydin komşularım, ete gelin ete haaa!"

İtler sağdan soldan, üçer üçer, beşer beşer geliyor. Boyuna çoğalıyorlar.

"Haydin, ete gelin, ete gelin!"

Bir komşu: "İsmail, ver bana yarım kilo!" dedi. O sırada sağdan bir it "Hırr!?" etti.

Başka bir komşu: "İsmail, ver bana bir kilo!" dedi. O sırada soldan bir it "Hırrr!" etti.

"İsmail, ver bize yarım kilo!"

Yukardan bir it, "Hırrr!"

Aşağıdan bir it, "Hırrr! Hırrr!"

Komşular et dedikçe, itler sağdan soldan, yukardan aşağıdan, "Hırr!" "Hırrr!" ediyor. Yirmisi otuzu birden saldıracak, et diye İsmail'i parçalayıp yiyecekler.

İsmail'in canı sıkıldı bu işe. Et satmayı bırakıp, "Savulun ulan analarına avratlarına ne bileyim ne yaptığımın itleri!" diye, bir haykırdı, bir gürledi.

Sağda solda, yukarda aşağıda ne kadar it varsa, hırlamayı bırakıp havlamaya başladı bu kez: "Hav hav hav!" Duracakları, korkacakları yok. Tam ittiler. Hem it, hem köpektiler.

İsmail:

"İstedikleri kadar havlasınlar, bu eti satacağım! Köye bunu icat edeceğim!" dedi kendine. Dönüp çengeldeki dananın başına geldi: "Parayla, arpayla, buğdayla! Ete gelin eteee! Ete gelin haaa!" diye yeniden bağırdı.

Köpekler de hırlamayı havlamayı arttırdılar. Neredeyse saldıracaklar.

Biri, "Ver bana yarım kilo!" dese, yukardan bir köpek, aşağıdan bir köpek, "Hav hav! Hır hırrr!" Sağın solun, yukarının aşağının köpekleri İsmail'e et sattırmıyor. Köpek koğmaktan, bağırıp çağırmaktan, sinirden İsmail'in ağzında tükrük kalmıyor. Dili damağına yapışıyor, hem de eli ayağı titriyor, satırı sağ

buda vuracağı yerde, sol buda vuruyor. Hem de öfke arasında sövdüğü köpeklerin sahiplerini gücendiriyor. Köy yerinde, it de olsa bir evin hayvanına söğmek iyi karşılanmıyor. İsmail it yüzünden komşularından olacak.

Böyle epey uğraştı. Satırı kaldırıp biraz et kesmeye başlayınca, itler arsız arsız saldırıyor. Et mi satacak, yoksa it mi kovacak? İki arada, bir derede, bıktı usandı İsmail.

Bir ara komşular da, "Oşt!" dedi. Ama şöyle yarım ağızla. İtler daha çok arsızlaşıp çengeldeki ete daha çok saldırdı.

Saatler geçti. İsmail'in sabrı tükendi. Sonunda attı elindeki satırı: "Yetsin artık ulan!" dedi. "Biz burda et mi satacağız, it mi kovacağız? İçine tüküreyim böyle köyün! Vazgeçiyorum!"

Yorgun bitkin, çekildi. Dibek taşının üstüne çöktü usulca.

Oysa neler düşünmüştü başlarken! Her eve et girecek. Etin girdiği yere dert girmeyecek. Komşuların yüzüne kan, dizine can gelecek. Çocuklar gül yanaklı, gürbüz ve güzel olacak. Buğra köyüne biraz canlılık gelecek. Bırakmadı itler!

Buğra köyünden yetmişlik Hörü Ebe, değneğine dayanarak yürüdü geldi Aşağı Mahalle'den. Olup bitenleri öğrendikten sonra bir kızdı, bir kızdı! Hiç öyle kızmamıştı o güne kadar, ne gelinine, ne komşusuna. Önce komşularına döndü:

"Tuuu sizin de yüzünüze! Şuraya bir adam çıkmış, size hizmet etmek istiyor, yarım kilo, bütün kilo et üleştireyim, biraz şu taş kafalarınız işlesin diyor, köye bir yenilik getirmeye çalışıyor, siz de ahmak ahmak bakıyorsunuz! Kovsanız ya şu itleri! Eliniz taş tutmuyor mu sizin? Kime çalışıyor bu adam? Öyle ne bakıyorsunuz mal gibi?"

Sonra İsmail'e döndü:

"Vazgeçme et satmaktan Bağraçık İsmail!" dedi. "İtler üredursun, sen sat etini! Onlar bir ürer, iki ürer, sonra defolup giderler. Daha olmadı, atarsın ağızlarına birer kemik, onlar kemiği paylaşırken birbirine girerler. Zaten kemikler itler için değil mi bre Deli İsmail? Bir de İstanbul gördüm, akıllıyım diyorsun, ama sınanmamış, denenmemiş akıl seninki. Haydi kalk bakalım, kalk da sat etini!"

Bağraçık İsmail kalktı, Hörü Ebe'nin dediğini yaptı: Bir dana daha kesti, taktı çengele. Daha köpekler toplanmadan, dört

beş kemik ayırıp koydu bir köşeye. "Hırr!" diyene attı, "Havv!" diyene attı. Bunu yaparken çok değişik bir yöntem uyguladı. Sağdan gelenin payını sola, soldan gelenin payını sağa attı. Yukardan geleninkini aşağıya, aşağıdan geleninkini yukarıya attı, kattı itleri köpekleri birbirine. Ancak ondan sonra rahat sattı kestiği eti.

Özgür Leylek

Zornasek deniz kıyısında, hanlı hamamlı, fırınlı külhanlı, evleri ufak, sokakları dar, şirin bir kasabadır. Üzerinden çok zaman geçmiştir. Yangın, sel, deprem görmüştür, ama hâlâ şirindir. Yeşilliktir. İnsanlar bağ bahçe işiyle uğraşır, dokumacılık yapar. Yıl kazanır yıl yer, gün kazanır gün yerler. Çarşısındaki esnaf dürüsttür. Demircisi bakırcısı sağlam iş yapar. O bölgenin ünlü kasabasıdır Zornasek.

Ortasından ince bir su akar. Kasabayı adamakıllı ikiye böler bu su. Bir yakada Müslümanlar; bir yakada Hıristiyanlar oturur. Müslümanlarla Hıristiyanlar, aralarından akıp giden suyun iki yanında karşılıklı yaşar. Müslümanlar camiye, Hıristiyanlar kiliseye düşkün. Yarışır gibi ezan okur, çan çalarlar. Ama bu, gürültüye varmayan bir yarıştır. Hattâ birbirlerine içten içe saygı duyarlar. Kız alıp verme olmaz, ama komşulukları iyidir. Din ayrılığından çıkan tartışmalar şakadan ileri geçmez. Birbirini hoşgörürler. Zaten böyle olmasa bu ayrı dinli insanlar uzun zamandır bir kasaba halinde nasıl yaşar?

Çarşıdaki köprünün başında bir leylek sereni dikilidir. Çok eski bir serendir. Müslümanlar biz diktik der. Hıristiyanlar biz diktik. Baharla birlikte uçup gelen bir ala leylek, süzüle süzüle bu serenin başına konar, kanat çırpar, takırdar. Sıcak iklimlerden çıkıp gelmiştir. Gözlerinde ince bir parıltı vardır. Kasabayı bir süre gözden geçirir. Müslümanlarla Hıristiyanlara aynı özlemle, aynı sevgiyle bakar.

Müslamanlar da, Hıristiyanlar da ala leyleği sever, sayar. Ala leylek iki yakanın da kutsal kuşudur. Müslümanlar Hicaz'dan geldiğine inanır: "Hacı leylektir o!" Hıristiyanlar Kudüs'ten geldiğini savunur: "Hacıdır ama Müslüman hacısı değil, Hıristiyan hacısı!" derler. Eliboşluk günlerinde dükkânların önüne sandal-

ye çıkarıp uzun uzun konuşurlar. İmamlarıyla papazlarının bile oturup bu konuyu tartıştığı olur. Çevrelerine biriken kalabalık da gülüp bağrışarak bu ilgi çekici tartışmayı izler.

Müslümanların imamı, "Leylek Müslüman kuştur! Kitabımızda adı vardır. Buraya Mekke'den gelir. Hıristiyan olduğunu söylemek günahtır!" der.

Hıristiyanların papazı, "Asıl sizin dediğiniz günahtır! Leyleğin adı bizim kitabımızda da geçer. Buraya Kudüs'ten gelir. Müslüman değil Hıristiyandır. Eğri oturup doğru konuşalım." diye karşılık verir.

Ala leylek bütün bunlardan habersiz, kırmızı gagası, uzun bacaklarıyla Zornasek kasabasının süsüdür. Her bahar gelir yumurtasını yumurtlar, yavrusunu yavrular, soğukların ucu görünür görünmez alır başını ılık iklimli yere doğru gider. Belki orda da bir sereni, Zornasekliler gibi binlerce bekleyeni vardır? Orda da, yumurtlar, yavrular; yavrularını bakar büyütür, havalar ılıyınca uçar buraya gelir. Zornasekliler ilgilenmez bunlarla. Onların bildiği:

"Bu leylek Müslümandır!"

"Müslüman değil, Hıristiyandır!"

Ala leylek bir gün Müslümanların camisini açık bulup içeri girdi! O kadar çok merak ediyordu içerisini, yıllardır böyle bir fırsat geçmedi eline. Ne yapacağını, neye bakacağını şaşırdı içerde. Bir uçtu minbere kondu, halılara kilimlere bastı, uzun uzun kanat çırptı, gezindi, sonra da çıkıp gitti.

Müslümanlar leyleğin camiden çıktığını görünce onun Hıristiyan değil Müslüman olduğuna kesin inandılar: "Artık bundan sonra da leyleğin Hıristiyan olduğunu söylerseniz size deli deriz!" diye Hıristiyanlara çalım sattılar.

Hıristiyanları bir üzüntü aldı. Çaydan beri geçmeye, Müslamanlarla şakalaşmaya istekleri kalmadı. İçlerinde ala leyleğin hemen bir kezcik camiye girmekle Müslüman olamayacağını söyleyenler de var, ama çoğu onun din değiştirmiş kararsız bir kuş olduğunu kabul ediyor. Herhalde önemli bir çıkarı vardı ki kalkıp Müslümanların camisine girdi!

Ama papaz üzülmüyordu. İçinde yüce bir umut var. Ala leylek bir gün kiliseye de gelecek mutlaka. Onun camiye gir-

mesi, Müslümanlığından değil, merakındandı. Ne var ne yok bir göreyim diye girmiş, iki kanat çırpıp çıkmıştı. Bir kanatlı kuş olmuştu ama, temelli meraksız olmamıştı herhalde! Zavallı papaz içindeki bu umutla kilisenin kapısını açık bırakıyor, bahçeye, kapının önlerine yem serpiyor, leyleği kiliseye çekmeye çalışıyordu. Ellerini açıp dua ediyordu. Yalvarıyordu Tanrıya: "Ne olur şunu bir kezcik de bizim kiliseye uğrat; kurtulalım eksiklikten, mahçupluktan!" diyordu.

Bir gün ala leylek kilisenin bahçesine konuverdi. Gören Hıristiyanlar sevinçle koştu. Kilisenin içine yürüdü leylek! "Aman durun, ürkütmeyin!" diye birbirini tuttular. "Papaza haber verin papaza! Herkesten önce ona haber verin!" diye fısıldadılar. Biri koşup papaza haber verdi. Yüzünde tabak gibibir gülüşle geldi papaz! "Aman durun, ürkütmeyin; rahat dolaşsın içerde. İstediği gibi gezip tozsun. Hatta iyice alışsın, her zaman gelsin!" diye öğütledi komşularını.

Ama leylek kilisenin içini gözden geçirdi biraz. Köşeyi bucağı gezdi. Tam çıkıp gidecekti, köşede kocaman bir küp gördü. Uçtu, küpün kapağına kondu. Ayak değiştirip ederken kapağı yere düşürdü. Yeniden uçtu, küpün ağzına kondu, gagasını içine daldırdı. Küp soğuk bir şeyle dolu. Birkaç yudum içti bundan. İyi bir şeydi. Tatlı tatlı bulandırıyor içini. Gagasını sokup biraz daha içti. Oh, hoştu! Azıcık dinlendi, sonra biraz daha içti. Çok hoştu!

Leyleğin başı dönmeye başladı. Uçtu, düştü. Biraz soluk aldı, topladı kendini. Kalktı daha dikkatli uçtu. Karşıda bir put vardı. Putun başına kondu. Biraz dinlendi orda. Ne vardı acaba o küpün içinde? Başı çok dönüyor. Epeyce dinlendi orda. Hem dinlendi, hem de pisledi. Sıkışınca sabretmeyi sevmezdi. "İçerde duracağına dışarda dursun!" der, çıkarır rahatlardı. Putun başı gilân demedi, pisleyiverdi. Sonra baş dönmesi hafifleyince uçup gitti.

Dışardakiler alkışladılar ala leyleği. Sevgi gösterisi yapıp çığlık attılar. Çok beklemişlerdi dışarda, sabırları kalmamıştı, ama girip çıkmıştı işte!

Leyleği alkışla çığlıkla selâmetledikten sonra hemen daldılar kiliseye. Papaz önde, ötekiler arkada. Küpün yanına vardılar. Baktılar: "Şarap içilmiş!" dediler.

Papaz, "Leyleğin Hıristiyan olduğunu göstermeye bundan güçlü kanıt olamaz!" dedi. "Müslüman olsa şarap içmezdi. Malûm, Müslümanlar sofudur!"

İlerleyip putun yanına vardılar. Baktılar:

"Putun başına sıçmış!" dediler.

Papaz, "İşte bu olmadı!" diye inledi. "Bu hiç olmadı! Hıristiyan olsa bunu yapmazdı. Saçmasapan bir kuş bu: Hem şarap içiyor, hem puta sıçıyor!"

Söylene söylene kiliseden çıktılar.

Leylek ise, serenin başına konmuş, sendeleyip duruyor.

Papaz, ala leyleğin karşısına geçip bağırdı:

"Ulan ince bacak, ulan süpürge kanat! Ulan ben sana ne desem, nerenden girip nerenden çıksam? Ulan sen ne biçim kuşsun? Haydi diyelim Müslümandın, şarabı niye içtin? Hıristiyandın, putun başına niye sıçtın? Söyle bana ulan şarlatan kuş!" dedi, bağırıp çağırdı aşağıdan.

Ala leylek oralı olmadı! Başının dönmesi geçmişti. Kanatlarını kaldırdı, uçup gitti. Zornasek suyunun iki yakasındaki tartışmalardan o kadar yükseklerde süzülüp gidiyordu mutluluktan. Özgür bir leylekti o.

Koca Veli

Koca Veli evden çıkmıyor pek.

Karısı, "Artık, yaşın yetmiş, işin bitmiş senin!" diyor. Daha kafası kızarsa, "Kıran artığı, kart domuz!" diye bağırıyor. Koca Veli karşılık vermiyor. Karısıyla tartışmaya girmiyor artık. Karıların ne mal olduğunu çoktan anladı.

Ama köyün içinde sözü geçiyor. Kimse yamacına çıkıp gık demiyor. Uzaktan geldiğini gördüler mi el bağlayıp bekliyorlar. Kesip geçemiyorlar yolunu. Sadece karısı böyle eza cefa ediyor ona.

Tek başına oturup duruyor evin içinde.

Birden, iki torunu koşup geldi dışardan. Yarı karanlık odanın içinde önce biraz durakladılar. Sonra kucağına atıldılar. İkisinin de elinde birer naylon kese vardı. Keselerin içi dolu. "Dide şiker, dide şiker!" diye çalımla bağırıyor, keseleri sallayıp gösteriyorlar. Şekerler iğde büyüklüğünde pembe, sarı, mavi, yeşil, hem de yuvarlak. "Dide şiker, dide şiker!" Açıp gösteriyorlar. Uçuyorlar sevinçten.

"Durun bakayım!" dedi Koca Veli. Toplandı birden: "Kim verdi bunları size?"

"Köy içine geldiley, heykeşe veydiley. Tomafilleyi vaay. Heykeşe veydiley, biş de aydık. Renkli şikey, didecim şikey, didecim şikey!"

"Hişt durun bakayım! Kimmiş onlar?"

Çocuklar sustu. Çünkü dedeleri çok bağırdı.

"Önceden gördünüz mü, biliyor musunuz kim onlar?"

Çocuklar ağızlarını açamadı.

Usulca ayağa kalktı, kapıya yürüdü.

"Sizi akılsızlar sizi!" diye bağırdı. "Bilmediğiniz adamların şekeri alınır mı? Ağılamışlardır! Sakın ağzınıza koymayın! Ben size şekerimizden alırım!"

Keseleri aldı ellerinden. Dışarı çıktı. Evin yanından akıp giden dereye savurdu hepsini. Sonra merdivenleri indi, avludan çıktı, köy içine yöneldi.

Torunları suçlu suçlu bakıp kaldı ardından.

Köy içi bir ana baba günü olmuş, kim var, kim yok birikmiş. "Seferberliğe asker geçirmeye mi toplandınız yer yutasıcalar!" dedi içinden. Beş tane kamyon var. Sandık, çuval, kese, kasa dolu üstleri. Sarı yüzlü, gök gözlü, gözlüklü, uzun boylu, kelebek kravatlı yabancılar, zor anlaşılır bir dille, "İnsanlık, uzmanlık, kardeşlik, yardım, aldım, verdim." deyip duruyorlar. Sandıklardan, küçük teneke kutular, naylon keseler çıkarıp birer ikişer veriyorlar birikmiş insanlara. Beş altı adam da çuvalları indiriyor.

Oraya bir yere dikildi Koca Veli. Üst dişleriyle alt dudağını ısırıp beklemeye başladı. Gözleri, içine barut doldurulmuş gibi yanıyor. Bir komşu kadın, onu gördü, önünden çekildi. Sonra bir başkası gördü, o da çekildi. Gören önünden çekilip sağına soluna geçti. Kalabalığa bir sessizlik çöktü. Teneke kutular, naylon keseler, alanların elinde kaldı. Ne olduğunu bilemediler birden. Az önceki, almaya, verileni kapışmaya istekli halleri sönüverdi. Karlı dağların başından bir yel esmiş, herkesi dondurmuştu sanki.

Yıl kadar uzun bir süre geçti orda. Birkaç kez ayak değiştirdiler. Sonra gene öyle kıpırtısız, kararsız kaldılar. Koca Veli'nin sevgi saygı karışık korkusu omuzlarını bastırdı.

Yabancılardan birinin boyu biraz kısaydı. Onun gözleri parladı ansızın. Elindeki kutularla Koca Veli'ye koştu: "Bunlardır dostluk işareti bizim, sana takdim ederim bir takım!" dedi.

"Anlamadım!" dedi Koca Veli.

"Takdim ederim dedim yani!"

"Neyi?" diye sordu Koca Veli.

"Bu yağdır, bu peynirdir var, torbalar undur."

Kısa boylu yabancıyı itti: "Çekil bakayım önümden!" dedi. Gözlerini komşuların üstünde topladı. Baktı bir süre.

Konuşmadan baktı. Komşuları ezildi. Aynı korku çocukların yüzüne de çöktü. Dakikalar uzadı gün kadar. Teneke kutular, demir külçe gibi ağırlaştı ellerinde.

Koca Veli:

"Aşkolsun komşular!" dedi usulca. "Sesi boğazını yırtarak çıkıyor. Dar bir delikten ses değil, çalı çıkıyor sanki. Boyun boğazı yırtılıyor. Gırtlağı kan içinde. Hafifçe öksürdü: "Şimdiyece yağı peyniri, unu, şunu bunu yabancılardan mı yiyordunuz?" diye sordu.

Köy içindeki sessizlik kara bir pişmanlığa dönüyor.

Kısa boylu yabancı, "Sizinle bizçok kardeş!" dedi, kutuları bir daha uzattı Koca Veli'ye.

Koca Veli elini kaldırıp usulca itti: "Kardeş mi dediiin, hiç habarım yok! Acaba kimlerdensiniz?"

"Değiliz kimselerden." dedi kısa yabancı. "Yani öyle kardeşiz. İnsan kardeşliği. Dostluk."

Koca Veli, kısa uzun, bütün yabancılara dikti gözünü:

"Hem dostlukta, hemünü insanlıkta, bilmediğiniz bir köyün içine böyle girmek yoktur habersizden! Çocukları avlamak, avratları tavlamak, cahil insanları kandırmak ayıptır!"

Başı kurt başına benziyordu Koca Veli'nin. Bakarken iki gözü yavaş yavaş birbirine yaklaşıyor, gençliğinde çok kullandığı çiftenin namlusu gibi kesin ve keskin bir biçime giriyor.

Yabancılar bir belâ çıkacağından korktu; çekilip gittiler usulca.

Uzun Kavak

Ben bir uzun kavağım, halime bakın. Anadolu'nun ortasında, küçük bir derenin içindeyim. Bir toprak parçasının üstünde, yaşlı ince ve yapayalnızım. Biraz yeşil, biraz sarı. Kendimi bildim bileli burdayım. Epeyce eskiyim.

Bulunduğum toprak önceleri geniş bir tarlaydı. Sonra orasına burasına taşı dikip çizik çektiler. Bölündü, dört parça oldu. Ben Mevlüt diye birinin payında kaldım. Tam dibimden çit geçirdiler. Gelecekte kimin olacağım, kime gideceğim bilmiyorum. Herhalde kavak olduğum için bana bildirmiyorlar.

Geceleri bir zor, bir dayanılmaz sıkıntı benim için. Sabaha kadar esen yellerle boğuşuyorum. Çıplak dallarım havada uğulduyor. Bazı geceler gökyüzünde binlerce yıldız görüyorum. Sarıları, çilleri var. Şafaklar sökerken soluk bir çoban yıldızı tek başına kalıyor. Yıldızlı geceler sıkıntım azalıyor. Biraz rahat, biraz durgun oluyorum.

Her bahar dalımı, kolumu kesiyorlar. Uzun boyum çizik çentik içinde kalıyor. Boğulacak gibi oluyorum. Yaralarım dört mevsim kapanmıyor. Sızlıyor her yanlarım. Bana işkence etmeye alışanlar yükseklere yetişmenin de yolunu buluyor. Aah, yürüyen bir ağaç olmak isterdim! Uzaklardaki kayaların başına çıkıp bana acı çektirenlere oralardan bakmak, oralardan küçüklüklerini görmek isterdim. Bir yere çakılı olmak acı bir alınyazısı dünyada. Alınyazılarını değiştirmek de zor(muş)! Öyle diyorlar.

Burada, bu derenin içinde olup biten çok şeye tanık oluyorum. Doğadaki oluşları izliyorum. Karıncanın yumurtladığını, kara koyunun kuzuladığını görüyorum. Yanıbaşımdaki Ulanık köyünün bütün durumlarını biliyorum. Biliyorum ama, elimden bir çare gelmiyor. Zavallı kadınlar, yazları yıldızların altına kıvrılıp yatıyor. Bebeleri yanlarına uzatıyorlar. Babaların

o sakallı, terli hallerini biliyorum. Ne zaman baksam üzgün görüyorum kadınları. Bana dünyada en çok onların hali dokunuyor. Doğumlarına, düşüklerine tanık oluyorum. Doğurmaya güçleri yetmiyor çoğunun, görüyorum. Erken ölüp kara toprağın altına giriyorlar. Mezarlarının taşı Urfa'ya karşı oluyor. Ulanık köyünün kadınlarını düşündükçe çiziklerimi çentiklerimi unutuyorum.

Geceleri yakınımdan trenler geçiyor. Işıklı pencerelerinde kadın başları görüyorum. Başka dünyaların insanları onlar. Güleç yüzleriyle ileriye ileriye bakıyorlar. Ulanık köyünün hali değil onların hali. Ulanık köyünün halini benden sorun. Bazı geceler toprağın derinlerinden, tâ derinlerinden bir inilti geliyor. İliğime kadar ürperiyorum. Aşağılarda zelzele oluyor, Ulanık yıkılıyor sanıyorum. Ama en korktuğum geceler bile yıkılmıyor. Nedenini düşünüyorum.

Kadınlar içinde en çok Mevlüt'ün karısını severdim. En yiğit onu bilirdim. Karı koca gelir, sebze ekerdi. Bir yerlerden su bulup toprağı yeşertirlerdi. Bakar bakar sevinirdim. Araptozunun kuruttuğu boğazlarından geçen marullar kendi boğazımdan geçiyor sanırdım. Gerçekte benim boğazım kurumuyordu. Köklerimin ulaştığı sulardan kimsenin haberi yok. Köklerimi derinlere salıp buluyorum suyumu. İnsanların su bulması zor. Susuzluk bir çile. Su buldular mı uçuyorum. Başkaları için sevinmeyi, üzülmeyi biliyorum az çok.

Bir bahar Mevlüt'ün karısı, çit boyuna kabak ekti. Ben kabağı zerrece sevmem! Birini de tam dibime gömdü. "Nasıl yaptı bunu?" Kıvrandım, köklerimi gerdim, dibime gömülen çekirdeğin çatlamasına engel olamadım. Yeşerdi, kol attı alçak! Bir tohum toprağa düşmeyegörsün, ne yapar eder, çatlar, sonra fırsatını bulup gelişir. Bu da gelişti. Bir de baktım, belime sarılıyor! "Eh." dedim, "bulduk. eğer yitirmezsek!" Mevlüt'ün karısı gözümden düşüverdi.

Büyüdükçe belime boynuma sarılıyor dibimdeki. Her gün birkaç parmak daha şımarıyor: "Bak nasıl yükseldim! Boy verdim! Daha senin tepene çıkacağım, haberin olsun!" diyor. Bir eziliyorum, bir eziliyorum, ama ne elimden bir çare geliyor, ne belimden! Gücüm sadece dilime yetiyor: "Ne kadar büyüsen,

tırnağım olamazsın, kabakoğlu kabak!" diyorum. Diyorum ama, tınmıyor. Akşam sabah: "Yükseleceğim işte, tâ tepene çıkacağım!" diyordu.

Çıktı namussuz! Bir gün yaptı bunu. Bir gün tepeme çıkıp başıma şap şap vurdu. Çıktığı yerde yüz yıl kalmaya senedi var gibi, çaresiz, "Bir gün senin de suyun ısınır, haydi bakalım!" dedim içimden, inledim.

Epey geçti böyle. Bir gün acı bir yel çıktı. Öyle bir yel ki, çok beter yakıyor. Ben bile zor dayandım. Kalın kabuklarım çatırdadı. Koca geceyi titremekle geçirdim. Nelerden sonra şafak söktü. Gün ışırken baktım, bizim deli kabak simsiyah kesilmemiş mi! Ortalık ısınınca da buruşup düştü ayakucuma, toprağın üstüne yığıldı kaldı bu.

Böyle kabaklarla çok uğraştım ömrüm boyunca! Çok deney kazandım. Hanyayı Konyayı öğrendim. Artık uzaktan görünen Mevlüt'ün ne düşündüğünü, gökyüzündeki yıldızların neye güldüğünü, esen yelin hilesini sezer oldum. Elime bir asa alıp, ayağıma da demir çarık giyip dağ taş dolansam bunca deneyim kazanamazdım.

Geçen gün Mevlüt, "Ulen uzun kavak, çok büyüdün, gözel tahta olur senden!" dedi. Anlıyordum. "Ama kesmem seni! Dosta düşmana inat dikil burda!" dedi. Bunu da anladım.

Mevlüt bir gün yanında bir yabancıyla geldi. Rengi biraz değişik bu kez. Yabancıyı da tutmadı gözüm. Tepeden tırnağa süzdüler, ölçtüler beni. Konuştular aralarında:

"Olur olur." dediler.

"Olmaz olmaz." dediler.

"Olmaz hemşerim, kurtarmaz!" dediler.

"Olur olur, kurtarır, neye kurtarmasın?" dediler.

Sonra birbirlerinin elini tutup uzun uzun salladılar.

Ciğersiz Mevlüt sattı beni!

Kaşla göz arasında sahip değiştirdim.

"Yarın gelir yüklerim." dedi yabancı. "Kestikten sonra dallarını budayıver."

"Yooo, bunu yapamam!" dedi Mevlüt. "Balta alıp uzun kavağımı kendi elimle kesemem, budayamam! Bul bir adam kestir!"

"Olur; bulup bir adam kestireyim."

"Ertesi sabah birtakım adamlar çıkıp geldi. Çektiler baltayı, tak taak! Baltayı tanıyordum. Tahradan büyüktü. Sapı ağaçtan. Etimin derinlerine derinlerine batıyor inip kalktıkça.

Yıkıp uzattılar beni. Dallarımı budadılar. Gövdemi sürüklediler. O uzun boyum yerde yatıyor şimdi. Artık göremiyorum. Gövdemin gidişini göremiyorum. Nereye götürdüklerini bilemiyorum. Ama sürüntümü duyuyorum. Toprakla bir olmuştum. Dişim kenetlenip kaldı. Dünyayla ilgim kalmadı. Gövdem bir çayırın üstünde yatıyor, ama o çayır neresi, bilemiyorum.

Çok ağır bir sessizliğe gömüldüm. Uyku gibi, düş gibi bir hale girdim. Yedi ay mı, yedi yıl mı geçti bilmiyorum! Uyandım! Dalımı yaprağımı yeşermiş buldum bir gün. Derindeki köklerimden gürültüler geliyor. Yuvarlana yuvarlana bir şeyler çıkıyor yukarılara. Başım beynim uğulduyor. Böylece yeniden dünyaya geliyorum.

Kırk fışkınım birden sürüyor. Ama bırakmıyorlar. Eşekler, inekler yeyip yutuyor fışkınlarımı. Ama büyüyorum hepsinin inadına. İnsanlardan hâlâ çekiyorum ara sıra. Gelen geçen üçer beşer yoluyor yapraklarımı. Ulanık köyünün fırlamalarıyla baş edemiyorum. Yeniden beşer onar fışkırıyorum. Kendime güvenim arttı. Dünyaya eyvallah etmiyorum. Baltayla değil, topla tankla gelseler yılmıyorum. "Köküme dokunamazlar!" diyorum. Buna en ince varlığımla, etimle iliğimle inanıyorum.

İnandığım gibi oldu. Maldan maşattan, haşarattan kurtuldum. Gene bir uzun kavak oldum. Geceleri ışıklı pencereleriyle geçen trenler, belime, boynuma sarılan kabaklar, beni yabancılara satan Mevlüt'ler, baltalar, urganlar vız geliyor artık!

"Heey ağzı açık avanaklar! Hey ağız dil kahramanları! Ben kökü derinlerde ağacım! Ben uzun kavağım! Kolay kolay yok olmam! Çıkarın onu aklınızdan! Çıkarın, hesabınızı ona göre yapın. İşte size haber veriyorum. Duyduk duymadık demeyin!"

Çobanın Karısı

Gökte düğün var desen, köyün kadınları "Merdiven" sorarmış, değil mi o kadınlar ekin ekin, sağım sıkım, yaz altı ay, ilk horozlarda uyanıp el ayak çekilene kadar çalışır. Yazın ayrı işi, kışın ayrı işi olur. Yıl on iki ay koştururlar. Dolana dolana güz gelir. İster varsılın, ister yoksulun oğlu kızı evlenecek olsun, davullu zurnalı düğün kurulmadan olmaz. O davul zurna sesi, gönüllerin pasını siler. Toplanıp oynarlar. Oynayanı seyrederler. Kızların "heng"i başka, oğlanların "maşala"sı başka güzeldir. Sarhoşlardan sıra kapabilirse davulu zurnayı alıp kadınlar da oynar. Oynaya oynaya kendinden geçer, boşalırlar iyice. Bu yörenin köylerinde kaç göç yoktur. Oyunlarını saklamazlar. Doya doya, kana kana oynarlar.

Tokullar'ın avlu uygun deyip oraya çekilmişlerdi. Oynuyorlardı. Yakaköylü çalgıcılar yorulmuştu. Zurnacı Nuri başını göğe dikip çalıyor, Davulcu Kadir vuruyor durmadan. Koltuklarının altında gök su çıkıyor kadınların. Hacı Remzi'nin Bakkal Mahmut'un, Eski Muhtar Şakirâ'nın gelinleri sırayla oynuyor. Yengeleri, halaları, beşlik onluk basıyorlar. "Azcık canlı çal cavırın Nurisi!" diye bağırıyorlar. Gelinim kızım oynasın, para basayım diye bekleşen çok. Oynayanlar bir daha, bir daha oynamak istiyor. Gidip evinden, sandıktan, sepetten para getirenler var. El çırpıyorlar. "Ömürlü ol kızım, ömürlü ol, ömürlü, ömürlü!" diyorlar, köyü, ovayı inletiyorlar.

Aşağı Mahalle'de toplanan erkeklerden haber geldi: "Davulu zurnayı bıraksınlar, azcık da biz zevk alalım!"

"Yok, sırada çok karı var: "Gı anam, iki döneyim, cavır mısınız?" diye söylenir, ama sıra vermiyorlar.

"Çobanın karısı, çobanın karısı! Patlama; önce biz oynayalım, sen sonra! Kör müsün, görümcem para basacak!"

Bazen canını karıyı kızı yarıp fırlıyor ortaya. Ama kolundan belinden yakalayıp atıyorlar. Tartıyorlar, itiyorlar Ayşeli'yi. "Sabahtan beri kaç oldu sıramı verdiğim, gözünüz kör olsun!" diye ilenmekten başka çare bulamıyor.

Hacı Remzi'nin gelinleri bir daha çıktı; terleye terleye bir daha oynadılar. Yengeleri, halaları para bastı, Kara Ayşeli'ye sıra vermediler.

Aşağı Mahalle'deki erkeklerden gene haber geldi: "Yahu bu köyün avradında sıkılmak yok mu? Bıraksınlar çalgıcıları!"

Hacı Remzi'nin gelinleri, bitirir bitirmez götürdüler çalgıcıları. İki sülâleden gelin, üç sülâleden kız kalakaldı: "Nâletler! Hep kendiniz mi eğleneceksiniz? Biz insan değil miyiz?"

Kara Ayşeli de söylendi, ama elinden bir iş gelmedi.

Karıların çoğu çekilip evine gitti. Ağız açmış bekleyen işleri işlediler. Çocukları emzirdiler. Evlerin suyunu doldurdular. Biliyorlar, nasıl olsa da ha deyince dönüp gelmez çalgıcılar.

Çobanın karısı Ayşeli de, sümüğünü çekip duran oğlu Akif'i tuttu elinden, küse küse eve geldi, ağladı: "Allah yedi türlü belâ versin böyle köye! Hepsi kahrolsun karıların! Bir sarı verin ha, iki döneyim! Gönlümün pasını sileyim." dedi ağladı. "Her düğünde böyle ediyor, insan yerine koymuyorlar. Tam bana sıra gelecek, düğün bitiyor."

Yürürken kabı kacağı devirdi öfkeden. Ocağın başına yatmış diye kediye tekme savurdu. "Ağlama dur, zırlama sus!" diye Akif'e de çimdik attı. Eli işe güce varmadı. Neden sonra, bir eline Akif'i, bir eline testiyi aldı, suya gitti. Çeşmenin başı karı kız dolu. Ali'ninki, Veli'ninki sırasını kapıyor. Biraz da buna sinirlendi. İkisiyle atıştı; öfkeyle, merdivenden çıkarken testiyi çarpıp kırdı.

İki saat geçti, davul zurna Ümüşgil'in avluya geldi. Akif'i alıp koştu. Bir solukta karıların toplandığı avluya vardı. Ama geç kalmıştı. Gene orta'yı doldurmuş, oynuyor gelinler.

"Bunlardan sonra sıra benim! Sıramı kimseye vermem artık!" diye yemin etti.

Fakat bir alay karı çullandı üstüne:

"Çobanın karısı, gözünü aç, yönet bak! Nasıl seninmiş sıra? Koca sabahtır bekleyen kim? Gözün bozuksa söyle kocan dok-

tora götürsün. Sıra bizim!" dediler. Tartındılar, tartıştılar, sıra vermediler.

Hacı Remzi'nin gelinleri birer daha oynadı. Eski Muhtar Şakirâ'nın gelinleri, Bakkal Mahmut'un, Ramazan'ın gelinleri birer daha oynadı. Yengeleri, halaları para bastı. Kara Ayşeli yutkuna yutkuna bekledi. "Bundan sonra sıra benim!" dedi. "Hak var, adalet var; yettiniz valla! Cavırlar sizden iyidir. Yeter gayri!"

İçinin yağları eriye eriye bekledi.

"Çobanın karısıı sen dur!"

"Sıra bizde, sıranı bekle!"

Sırası gelince de kaptılar orta'yı.

Biraz sonra Tokul'un büyük oğlu çıkıp geldi, davulcunun kulağına bir şeyler söyledi. Davulcu kesti, Tokul'un oğlunu dinledi. Sora iki daha çalıp sustu: "Gidelim."

Kara Ayşeli sordu: "Ne oluyor?"

"Gelin çıkacakmış, gideceğiz."

"Oooo! Daha erken! Biz oyunumuzu oynamadık!" diye karılar bağrıştı. Ama Tokul'un oğlu kartal gibi bekliyor: "Tamam artık! Gelin çıkacak, geç kaldık!" alıp götürdü çalgıcıları.

Terden ekşi ekşi kokan karılar söylenerek dağıldı. Kara Ayşeli, Akif'le kaldı. Ne diyeceğini, ne yapacağını bilemedi. Sonra ağlayarak evine yürüdü. Oğlunu avluda bıraktı, yukarı çıktı. Kapandı ocağın başına, yeniden ağladı.

Dışarda davul zurna yeri göğü yıkarak çalıyor. Durmadan dinlenmeden tüfek atılıyor, tabanca sıkılıyor. Delikanlılar hey çeke çeke gelin gezdiriyor. Alay caminin yanına gelince bir sessizlik oldu. Camiyi geçince gene tabancalar, tüfekler başladı. Cin pazarına döndü köyün içi. Kara Ayşeli kapıya çıkıp bakmadı. Ateşi yakıp iki avuç bulgur pişirmedi. Tavukları kümese katıp ağzını kapatmadı. Hep ağladı. Gözyaşları çuldan hasırdan geçip evin sıvasını ıslattı. Akif bir köşeye kıvrıldı, ağladı. Ondan sonra uyudu kaldı.

Gelin çıktı dolandı, oğlan evine getirildi. Çalgıcılar paralarını, bahşişlerini alıp Yakaköy'ün yolunu tuttu.

Gün batarken Çoban Mustafa Ali, sığırı toplayıp Dedetaşı'nın ordan köye soktu. Düğün sonu köy içi, suyu çekilmiş değirme-

ne döndü. Herkes oynamış gülmüş, boşalmıştı. Mustafa Ali, danayı düveyi köy içinde bıraktıktan sonra kendi ineğini sürüp evine geldi. Avlu kapısı açıktı. İnek rahatça girdi. Avlu kapısını kapattı. Yukarı hayata baktı! Ne karısı görünüyor, ne oğlu. "Aman inek emişmesin, danayı kapatayım!" diye koştu, kapattı. Merdivenlerden merakla çıktı.

"Akiif! Ayşeliii!" diye bağırdı hayattan.

Ne Akif'in sesi geliyor, ne Ayşeli'nin.

"Allah Allah; bizim avrat kaçtı mı yoksa?"

Oda kapısı açık. Usulca başını uzatıp baktı. Karanlıktı içerisi. Gözlerini yumup açtı, yumup açtı. Gözü alışınca oğlunun bir köşede, karısının başka köşede yattığını gördü.

"Yoksa bunlara bir kötülük mü ettiler?" dedi, kuşkuyla karısının başına çöktü. "Ayşeliii!" diye sarstı. "Akiiif!" diye oğlunu sarstı. Akif sıçrayıp kalktı. Ayşeli kıpırdamadı. Mustafa Ali, karısının başına geldi:

"Gıı!" dedi, "Ne oldu sana?"

Ayşeli, usulca kalkıp saçını başını topladı. Konuşmadan Akif'i kucakladı, duvarın dibine çöktü.

"Ayşeli gıı, adamı deli etme! Ne olduysa söyle! Size bir şey mi yaptılar? Kim yaptıysa söyle!"

Sesini çıkarmadı Ayşeli.

"Allah Allaaah!" dedi, evin içinde döndü Mustafa Ali. "Gı iyice akşam oldu, sığır hergele geldi; insan bir ateş yakar; bu herif kırdan geliyor, acıktı mı, susadı mı diye bir davranır. Ne oldun sen?"

Ayşeli, öyle sustu duvarın dibinde.

"Akiiif!" dedi Mustafa Ali. "Ne oldu size babam?"

Akif daha üç yaşında. Karşılık vermedi babasına.

Ne yapacağını şaşırdı Mustafa Ali. Dikildi odanın ortasında. Bacakaşından kibrit aradı, "Kandili yakayım bari!" dedi. Kibrit bulacağım diye şişeleri kutuları devirdi. "Ulan benim canımı sıkma, kibritin yerini bari söyle!" diye bağırdı.

Ayşeli, Akif'i sıktı kucağında: "Bilmiyorum." dedi.

"Nasıl bilmiyorsun? Sen bu evin insanı değil misin?"

"Değilim!" dedi Ayşeli.

Kızmadı Mustafa Ali, bastırdı öfkesini. Arayıp tarayıp kibriti buldu, kandili yaktı. Getirdi, karısının yüzüne tuttu. "Ne oldu sana, dosdoğru söyle!" dedi. Yumuşak, okşayıcı konuştu.

"Daha ne olsun?" dedi Ayşeli, başladı ağlamaya. "Aklım yokmuş ki seninle evlenmişim!"

"Allah Allaah." dedi Mustafa Ali.

Akıl erdiremediği işler olunca, "Allah Allaah!" derdi.

Ayşeli, çocuğu sıktı kucağında. Sırtını duvara dayadı, sustu.

"Bir söz söyleyip gönlünü kırarım diye çekiniyorum Ayşeli! Sen benim yoksulun biri olduğumu bilmiyor muydun? Yoksulluk ayıp değil. Çalışır çabalar oluruz!" demiyor muydun? Bugün ne oldun da yoksulluğu başıma kakıyorsun?"

"Yoksulluğu başına kakmıyorum!" dedi Ayşeli.

"Ya neye aklın yokmuş ki benimlen evlenmişin?"

"Ağzımdan kaçıverdi! Ben kendi çileme ağlıyorum!"

"Ne olmuş çilene ağlıyorsun?"

"Bugün köyde düğün vardı."

"Biliyorum; oynadın akşama kadar."

"Hıı; oynadım! İnsan sırasına koymadılar! 'Çobanın karısı sen dur!' diye horladı beni zilliler! Düğün bitti, çalgıcılar gitti. Bir kez bile oyuna çıkmadım. Kapandım ağladım."

"Aferin!" dedi Mustafa Ali. "İyi etmişin!"

"Eğlen bakalım benimle!"

"Sen ağlayınca zilliler duydu mu?"

"Duymadılar; ne yapayım?"

"Oynamayıver sen de!"

"Herkes oynuyor, ben neye oynamayayım?"

"Ne var oyunda? Açlığa mı, açıklığa mı faydalı?"

"İnsanın gönlü çekiyor el oynarken! Açlığa açıklığa faydası şart mı? Herkes onun için mi oynuyor?"

"Herkese ne bakarsın? Onların tuzu kuru!"

"Kuruysa. Biz insan değil miyiz?"

"İnsanız ama onlar varsıl, biz yoksuluz!"

"Kör olsunlar; beni oynatmadılar!"

Biraz konuşunca açıldığını sandı karısının. "Kalk!" dedi. "Kalk, çok yorgunum! Elimi ayağımı yıkayayım. Sofrayı kur hemen!" Ocağa baktı Mustafa Ali, ateş yok. Irbık dolu mu, boş

mu; belli değil.

"İnsan bir ateş yakar, ırbığı ısıtır!"

"Su filân ısıtamam bundan böyle!"

"A'a'aa! Neden imiş o?"

"Çok gücüme gitti olanlar."

"Boş ver! Kalk sofrayı kur sen!"

"Sofra mofra kurmuyorum, aş da pişirmedim zaten!"

"Neden pişirmiyorsun? Bunda benim suçum ne?"

"Sen bunlara bir şey yap! Eğer yapmazsan, ben de senin hiçbir işini tutmayacağım. İstersen döv!"

"Şimdiye kadar çok mu dövdüm Ayşeli?"

"Canın istiyorsa döv! Dediğimi yapmazsan hiç işini görmeyeceğim bundan sonra!"

"Neymiş o dediğin bakayım?"

"Gütme dürzülerin malını!"

"Gütme olur mu gıı?"

"Olmazsa ben de senin işini görmem! Suyunu kendin ısıt, evini kendin süpür! Yatağını kendin ser, hamurunu kendin yoğur, ekmeğini kendin aç. İşte sana cevabım!"

"İyi valla!" dedi çoban. "Bulmuşun kolayını!"

"Kafanı işlet, sen de bul!"

"Ben nasıl bulayım? Köylüyü bilmez misin? Bir çoban daha tutar. Köküne kıran girmedi ya! İş diye birbirini yiyor âlem!"

"Amaaan; kim gelir, güder bunların malını? Çoban moban bulamazlar. Bulurlarsa döv gelen adamı. Vur bir yanına, korkut nâleti! Nasıl gelir de senin işini alırmış? Sen temelli bırakmıyorsun ki! Karını insan yerine koymamışlar. Çalgı çengi birikmiş, bütün zilliler oynamış, senin avrada sıra yok! Gütme mallarını, bakalım ne diyecekler?"

"Ne diyecekler, 'Gütmezsen gütme!' derler."

"Bir sına, belkim yalvar yakar olurlar."

Bütün gece tartıştılar; Mustafa Ali'nin kafası yatmadı. Ayşeli de kalkıp ne su döktü, ne sofra serdi. Ne de yatakla yorganla ilgilendi. Mustafa Ali, kendi kendine of puf etti, kahırlandı. Çarığını çorabını çıkarıp soğuk suyla yudu elini ayağını. Ocağa ateş yaktı, ekmek ısıttı, acı soğan, kuru yavan karnını doyurdu. Çoban ne yediyse, karısı ondan yedi; ayrı bir şey yapmadı ken-

dine. Bir türlü içinden atamadı bugünkü aşağılanmanın acısını. Daha önceleri de unutamıyor.

Sıkıntısı arttıkça tütün sarıp içiyor çoban.

Sonra uykusu geldi. Olduğu yerde uyudu; horladı biraz. Karısının da uykusu geldi. Köşede bir koyun postu serili. Bir yorgan aldı yüklükten. Akif'i kucağına çekti. Kıvrılıp yattı postun üstüne, yorganı örtündü. Çoban öyle yatıyor, horluyor açıkta. "Yatsın!" dedi Ayşeli. "Karışmıyorum!" Derken canı geçiverdi.

Çoban uyandı sonra. Kandilin yağı bitmiş. Sönmek üzere. Açık yatmış, üşümüş. Toparlanıp kalktı. "Yahu bu avrat kafayı bozmuş haggaten! Kazık gibi kalmışım açıkta, üstüme bir şey örtmemiş! Valla aferin!" Karısı uyuyor, kandil sönüyor; kalktı bir yorgan, bir yastık çekti yüklükten, yattı ses çıkarmadan.

İlk horozlar öterken uyandı Ayşeli. Ateşi yakmadı. Çorba koymadı. Oğlu Akif uyuyor. "İnek dana ne oldular akşam?" İnip bir bakacak oldu, ama vazgeçti. "Kendi baksın!" dedi. Horozlar durup durup öttü. İmam ezan okurken Mustafa Ali uyandı.

"Hâlâ inadında mısın?"

"Hâlâ inadımdayım!"

"Ateş filân yakmadın mı?"

"Ne ateş, ne su; ne de çorba!"

"Eeee ne olacak, ne yiyeceğim?"

"Ne canın istiyorsa ondan ye."

"Ekmek de yok sofra bezinde?"

"Yoksa yoktur; ne yapayım?"

"Yani şimdi, gütme bu dürzülerin malını mı diyorsun?"

"Evet, gütme diyorum."

"Pekey ulan, bin yılın başında bir karı sözü tutalım!" dedi çoban, yattı yeniden. "İsterse köylü burala toplansın; muhtar, üye, imam cem olsunlar; gütmüyorum. Ne demiş eveli biri; 'Kızın adı Fattık, öyle de battık, böyle de battık!' O hesap!"

"Korkma! En az bir hafta çoban arayacaklar. Sen de gider kırda döversen bulduklarını, korkutursun! Gene sana mum olurlar!"

"Pekey!" dedi Mustafa Ali.

"Bak, hemen yumuşamak yok ha?"

"Yok yok!" dedi çoban. "Yumuşamam!"

O zaman Ayşeli kalktı ateş yaktı. Ahırdaki mala saman verdi. Ocağa çorba koydu. Olandan ekmek ısıttı, getirip koydu çorbanın önüne. Ne olur, ne olmaz diye, çarığını çorabını sakladı kocasının. Gün doğdu, ortalık kaynamaya başladı. Herkes sığırını danasını sürüp getiriyor köy içine. Ama ortalıkta çoban görünmüyor. Gelenler biraz bekledi, sonra konuşmaya başladılar:

"Ne oldu bizim çobana yahu?"

"Uyumuş kalmıştır."

"Hasta filân olmasın?"

"Avrattan ayrılamamıştır."

"Gidip bir bakalım!" dediler.

İki kişi çobanın kapısına geldi.

"Musduvalii; ulaaa Musduvaliii!"

Sesi duydu, karşılık vermedi.

"Ayşeli gııı!" dediler sonra.

Ayşeli de karşılık vermedi.

"A'a'a! Nooldu bunlara, ölüp kaldılar mı yoksa?"

Merdivenden çıkıp geldiler çobanın evine. Baktılar, kendisi yatıyor, karısı da biraz yün almış koluna, eğiriyor.

"Mallar zoptolmuyor Musduvali!"

"Ne yapayım zaptolmuyorsa?"

"Sen bu köyün çobanı değil misin?"

"Değilim! Artık gütmüyorum malınızı! Kendinize bir çoban bulun! O bulduğunuz çoban da sıkıysa gütsün!"

"Ne demek ulan bu? Sana bir şey mi yaptık?"

İki kişi daha geldi, muhtar geldi, gürültü büyüdü.

"Daha ne yapacaksınız?" dedi Mustafa Ali. "Dün köyde düğün vardı. Herkesin karısı oynamış, benim karıya sıra yok! Benim karı insan değil mi? Neden oynatmıyorlar?"

"Durun bakayım!" dedi muhtar, "Durun, herkes konuşmasın! Söyle bakayım, kim yapmış bunu senin karıya?"

"Herkes! Hacı Remzi'nin gelinler, Eski Muhtar Şakirâ'nın, Bakkal Mahmut'un, Ramazan'ın gelinler. Senin gelinler. İnsan yerine koymamışlar benim karıyı. Sıra vermemişler."

"Boşver yahu! Böyle işlerde kusura bakılmaz. Şimdi güç günü. Düğünler birbirine eklenir. Bakmışın iki hafta sonra bir daha olur. O zaman doyasıya oynasın! Birkaç gün saklayıversin iştahını! Kalk şimdi, bekletme köyün malını!"

"Kalkamam! Çoban bulun kendinize."

"Ulan, gelecek düğüne saklasın iştahını, o zaman hep oynasın! Çalgıcılar hep ona çalsın."

İki kişi daha geldi, hayat doldu.

Bağırdı Mustafa Ali: "Herkes toplanmasın! Benim ev yoksul evi, sizinki gibi sağlam değildir, yıkılır mıkılır."

"Ne diyor yahu bu?"

"Kendinize çoban bulun diyor."

Muhtar: "Yahu Musduvali; Ayşeli!" dedi. "Bir insansınız ki! İnsanı bunaltıyorsunuz! Hiç lüzumu var mı şu yaptığınızın?"

Ayşeli tartındı:

"Hep kendi bunaldığınızı görüyorsunuz, bizim bunaldığımızı gördüğünüz yok! Elimde çocukla akşama kadar oralarda bekledim. Ben insan değil miyim? Benim canım yok muydu?"

"Tamam Ayşeli, insansın! Senin de canın var! Gelecek düğünde çalgı çengi sana çalsın! Tamam mı?"

"Tamam değil!" dedi çoban. "Hiç bilem tamam değil."

"Pekey, ne istiyorsun söyle bakalım Musduvali! Biz şimdi bu mala nerden çoban bulalım? Herkes çobanını buldu paylaştı. Köylerde adam mı kaldı? Eli iş tutan çekti çekti gitti. Söyle ne diyorsan yapalım! Köycek ayağına mı kapanalım, özür mü dileyelim? Helva mı alalım?"

"Ben ayağına kapanılacak adam değilim! Yalnız karıma büyük hakaret olmuş, onu temizleyin! Bir düğün oluyor, davul zurna çalıyor, herkesin karısına sıra var, benimkine yok!"

"Dedik ya, hatamızı tamir edelim! Gelecek düğünde hepsi çekilsin, yalnız seninki oynasın!"

"Olmaz!" dedi Mustafa Ali.

"Ne olacak?"

"Bugün Yakaköy'e haber salacaksınız. Davul zurna gelecek. Çalacak köyün ortasında. Benim avrat akşama kadar oynayacak. O zaman malınızı güdeceğim, başka türlü gütmem!"

Ne diyeceğini şaşırdı muhtar.

Birkaç kişi kızdı: "Bırak yahu, yüz verme şu serseriye!" dedi muhtara. "Yeniden davul zurna gelecekmiş de, akşama kadar çalacakmış da, karısı doyasıya oynayacakmış; o da bizim malları güdecekmiş. Kim ulan bu?"

"Kimsem kimim?" dedi Mustafa Ali. "Bir çobanım, ama kimseden aşağı değilim!"

"Aşağı değilsin, estağfurullah!" dedi muhtar. Ötekilere de çıkıştı: "Siz de susun bakalım! Şunun şurasında iyi kötü geçinip gidiyoruz. Bir yanlışlık olmuş, düzeltelim. Ben diyorum, Yakaköy'e haber salalım. Getirtelim çalgıcıları. Tamam, biz bu işi yaparız, sen de kalk şimdi, sür malları."

"Sürmem!" dedi Mustafa Ali. "Size Türkçe konuşuyorum, anlaşılmıyor mu? Davul zurna gelmedikçe, benim karı oyuna başlamadıkça, çomağı elime bilem almam!"

Muhtarın ağzı bağlandı kaldı. Ötekiler de koyu koyu düşünüyor. Ayşeli bir gururlandı, bir gururlandı: "Herif dediğin işte böyle olacak!" dedi içinden. "Muhtara 'Estağfurullah!' dedirttik!"

Muhtar sordu: "Demek böyle Musduvali?"

"Böyle!" dedi çoban. "Siz hatanızı düzeltin, biz de hem işimizi bilelim, hem insan olduğumuzu!"

"Bekçiyi çağırın!" dedi muhtar.

Bekçiyi çağırmaya gittiler.

"Biz çalgıcıları getirmekte olalım, sen malları sürüver, haydi Musduvali! Haydi arkadaşım!" dedi muhtar yeniden.

"Olmaz dedim muhtar! Lâf anla! Açık konuşuyorum."

"Pekey bu mallar ne olacak bugün?"

"Dün gece benim avrat ne oldu? Ağladı sabaha kadar! Sizin mallar da ağlasın davul zurna gelip çalana kadar. Davul zurna gelince sürerim."

Bekçi geldi. Muhtar: "Al şu yüz lirayı!" dedi. "Yakaköy'e git, Davulcu Kadir'le Zurnacı Nuri'ye selâm söyle, çabuk buraya gelsinler. Akşama kadar çalacaklar. Selâmımı söyle, çabuk gelsinler. Mallar bekliyor köyün içinde, görüyorsun."

Bekçi parayı aldı, yürüdü.

İki köyün arası epey vardı. Biraz düz gidecek, bir tepe aşacak, biraz daha düz gidecek, bir tepe daha aşacak, sonra

Yakaköy'ün göründüğü sırta varacak. Yürüye yürüye köye inecek, çalgıcıları alıp gelecek. Tabiî onlar da gelirse. Başka köye, başka düğüne gitmedilerse!

"Gitmemişlerdir inşaallah!" dedi muhtar. Köylülerle birlikte beklemeye başladı. Mallar köy içinde geziniyor, sağa sola dağılıyorlar. Gün de yükseliyor durmadan.

Mustafa Ali uzattı ayaklarını, yattı evin içinde. Ayşeli de un eledi, hamur yoğurdu, ekmek açmaya başladı.

Öğleye doğru davulu zurnayı getirdi bekçi. Köy içine girirken çalmaya başladılar. Döktürü'yü, Gıcır Gıcır Gelir Yârin Kağnısı'nı çalıyorlardı. Çocuklar davul zurnanın çevresini aldılar. Ayşeli elinin hamurunu şöyle bir yıkayıp evin anahtarını beline soktu, Akif'in elinden tuttu, köy içine geldi. Bir yandan mallar toplanıyor, bir yandan davul zurna çalıyor. Ayşeli başladı oynamaya.

"Oyna, oyna hatunum!" dedi çoban. "Bu çalgılar akşama kadar sana çalacak! Ben sığırı sürüp gideyim, sen oyna!"

"Oynasın!" dedi muhtar. "Ne kadar kurdu varsa döksün!"

Çoban malları sürdü.

Kimi durdu seyretti, kimi işine gitti, Ayşeli oynadı. Çalgıcılar yoruldu. Bildikleri bütün havalar bitti. Dinlendiler, yeniden çaldılar. Ayşeli oynadı. Ezan okunurken sustular biraz. Ezan bitti gene başladılar. Muhtar uzaktan bakıyor: "Ellemeyin oynasın!" diyor. "Bütün hevesini alsın. Hem de karınıza kızınıza söyleyin, azıcık insanlık bellesinler! Çoban karısı diye sırasını kapmasınlar. Köy sandığını bir yüzlükten daha çıkarmasınlar."

Çalgıcılar çalıyor, çobanın karısı dönüyor.

Çalgılar başka bir çoban havası çalıyor. Kırlarda yalnız, yapayalnız bir koyun çobanının havası bu. Çala çala köyün içini dışını inletiyorlar. Ayşeli döndükçe coşuyor, birikmiş kurtlarını döküyor, gök terin içinde kalıyor. Akif de anasına bakıp eğleniyor. Varsılların gelinleri kızları da saçaklara yığılmış, kaş kaş olmuş, çobanın karısını seyrediyorlar.

Karabaş koyunumu güde güde getirdim
Getirdim de kabardıcın gölgesine yatırdım
Akkız sağdı ben bakracı götürdüm
Ablası güzel, kendi karabaş koyunum.

Yakaköylü Kadir'le Nuri iyice yoruldu, çobanın karısı yorulmadı. Döndü, oynadı. Koltuklarından su fışkırdı. Gün indi, akşam oldu. Muhtar geldi, çalgıcılara paydos verecek, baktı Ayşeli hâlâ oynuyor, "Çalın, kandığı kadar oynasın!" diye bağırdı. "Biz de hatamızı düzeltelim."

Derken sığırın ucu göründü. Çoban, koltuğunda çomağı, sırtında torbası, çıkıp geldi. Baktı hâlâ davul zurna çalıyor, karısı oynuyor. Azcık seyretti. Ama yorgundu: "Eve gideyim, rahatıma bakayım!" dedi. Çıktı yukarı. Baktı kapı kapalı. Anahtar karısında. Dönüp oyun yerine geldi.

Koyu olur kabardıcın gölgesi
Günden güne artan yârin sevdası
Nedir, güzel çok oyunun faydası
Çok oyunlar adamı yârdan ayırır.

"Ayşeli gııı!"

Ayşeli dönüyor, gülüyor, karşılık vermiyor kocasına.

Çoban durup biraz daha seyretti. Oğlu Akif'i de kucağına aldı. Seyretti. Sonra gene bağırdı: "Ayşeli gııı! Anahtarı ver anahtarııı! Anahtarı ver de gideyim eve. Bak çocuk filân donmuş! İşitiyor musun?"

Çalgıcının vurduğu oyun havasına uygun olarak dönüyor, kendi de bir şeyler yakıştırıp söylüyor çobanın karısı:

Çöz d'al Musduvali çöz d'al
Çöz d'al Musduvali çöz d'al
Çöz d'al Musduvali çöz d'al

"Çöz d'al!" diyor, belindeki kuşağın ipini, ipin ucundaki anahtarı sallıyor, dönüyor. Oyun kızışmış, Ayşeli coşmuş. Bırakıp kocasına anahtar verecek durumda değil, boyna dönüyor. Çevrede birikenler çoğalmış, namaza gidecekler, abdes alacaklar dikilmiş, çobanın karısını seyrediyor, el çırpıyorlar. Onlar da Ayşeli'yle birlikte, "Çöz d'al Musduvali çöz d'al!" diyor, durmadan el çırpıyorlar.

Karanlık çökene kadar çaldı çalgılar. Bayılıp düşene kadar oynadı çobanın karısı. Durmadı oturmadı. Ancak bayılıp düştü de çalgıcılar sustu. Çalgıcılar susunca, çocuğunu yere koydu, karısını kucakladı çoban, alıp götürdü evine.

Muhtar, çalgıcıları selâmetledi. Sonra:

"Karınca kanatlanıyor komşular! Gördünüz ya, bir çobana cevap yetiremedik de, akşama kadar avradı için çalgı çaldırdık, bundan sonra ayağınızı denk alın!" dedi.

Öksebey

Kargadan küçük, serçeden büyük nâlet bir kuş, uçarak sekerek, bütün ağaçları yokluyor. Koca sabahtır purç* arıyor. Karnı doysa, gözü doymaz, açgözlünün biri. Boyna yiyior. Purcun kekre suyunu emiyor, çekirdekleri ağzının kıyısında biriktirip dallara bırakıyor. Purcun kekre suyu zamk gibi yapışkan. Çekirdek bu yapışkan suya batık oluyor. Kuş gagasıyle bırakınca düşmüyor yere. Yapışıp kalıyor dala. Orda yeni bir purç oluşuyor.

Kuş, epey arandı. Sonunda buldu. Meyrali köyünün eski bağlarında, aşınmış çitlerden birinin dibinde, yaşlı bir zerdali ağacının dalındaydı purç. Zerdalinin çotağına yakın bir yerde öbek öbekti. Sarıdan koyu, yeşilden açık, gılikli purçlar. Ot gibi çıkmış, döllenmiş, tohumlanmış. Köylüler gelip nasıl görmedi, niçin yolmadı, insan anlamıyor. Besilik koyunlar, danalar filân çok sever oysa! Belki yeniyetmelere uzak geldi ağacın olduğu yer. Belki purçlu dallar biraz yüksek göründü gözlerine. Çıkıp koparmaya erindiler.

Kuş geldi, olgun purcun başına kondu. Gün ışıkları bir yanından girip bir yanından çıkıyor gılıklerin. Gılikler, bilyeden küçük, ufacık boncuğa benziyor. Açık yeşil ve şeffaf. Bakınca kekre suyun içindeki tohumlar görünüyor. Gün ışığı delip delip geçiyor gılıklerin suyundan.

Hiç acele etmeden yedi kuş, yedi biraz. Kekre suları emdi, tohumları ağzının bir yanında biriktirdi. Tıkındı doydu adamakıllı. Purcun başında tok tok çırpındı. Süzdü dünyayı. Farımış da olsa bağlar güzel. Dünya güzel görünüyor gözüne. Ak bulut dolu gökler duru, rüzgârlar ılık ve hafif. Kartallar uzak, çok

* Purç: Bazı ağaçlarda biten asalak biti. Bazı yerlerde "ökse" adıyla bilinir.

uzaklarda dolaşıyor. Meyrali'nin al entarili gelinleri harımlara ota çıkmış. Çocuklar sıpaları sürüyor.

Uzun uzun süzdü dünyayı, sonra uçtu kuş, yükseklere. Bilincinin dibinden gelen bir merakla, ne kadar yükselebileceğini anlamak için uçtu. Bir bayıra yukarı gidiyor. Meşe diplerinde yeşil otlar körelmiş, kıryoncaları boylanmış, çiçeklenmişler. Bir kayanın yanıbaşında, yamacın günden yanında bir ahlat ilişti gözüne. Orta duruyordu nasılsa! "Ne işi var bunun bu yükseklerde?" diye geçirdi içinden. Uçuşunu yavaşlattı. Harmanladı ahlatın çevresinde. Üç kez döndü. Sonra geldi, ana dallarından birine kondu. Kanat çırptı. Soluklandı. Kalındı dal. Kabukları çatlamış biraz. Evet, çok çatlar kabuğu ahlatların. Kanat çırptı bir daha. Boynunu göğe uzatıp bir daha soluklandı. Sonra eğildi, gagasını sürdü dala, ağzındaki tohumları bıraktı. Tohumlardan biri yarıklardan birine girdi. Derken biri daha girdi. Gömüldüler. Yerleştiler oraya.

Sonra bir daha çırpındı, başka bir dala uçtu. Orda da çırpındı, soluklandı, gagasında kalan tohumları bıraktı dalın kabuğuna. Tohumlar yarıklara itildiler, yerleşip yapıştılar.

Epeyce uzakta bir koyun sürücüğü var. Çobanı taşın dibine ateş yakmış. Azığını çıkarmış, karın doyuruyor. Kuş baktı, karın doyuran çobanı ve alacalı koyunları gördü. Bir köpek, kara burunlu, ak yüzlü, tasmasız, başını iki ön ayağı üstüne uzatmış, düş içinde, sürüyü bekliyor.

Uçtu kuş. Aktı süzüle süzüle. Sürünün yayıldığı bele doğru alçaldı. Sonra bir kayanın başına kondu. Sonra uçtu, uzaklaştı oralardan.

Bayırda bir süre iyi gitti havalar. Sonra mevsim döndü. Göklerin rüzgârı yeri yaladı. Tozu toprağı döndürüp dalaz yaptı. O zaman ahlat, gözcüklerine kadar tozun toprağın içinde kaldı. Zordu ahlat olmak. Tozlar her yanını örttü, kapadı kabuğundaki yarıkları filân. Yarıklardaki purç tohumları örtüldü. Mevsim döndü, yağmur yaş oldu ortalık. Yağmur, yapraklara vurarak kırıldı, az az, ılık ılık indiler tohumların üstüne. Tohumun çevresi nemerdi. O yapışkan suyla nemli toprak birbirine karıldı. Purç tohumları uyuyabilirdi, yarık ısınmıştı.

Döndü mevsim. Ese savura kış geldi. Kışlığını yaptı. Bazen gün açtı bulutların arasından. Tohumların toprağını ısıttı. Isına ısına çatladı tohumlar. Çimlendiler. İnanılır gibi değil, orda dalların yarıklarından yeni bir bitkinin filizleri sürüyor. Topraktaki bütün otlar, çalılar, çimenler gibi başını uzatıp dünyaya baktı purç filizleri. Ak dilli tazecik filizler. Tıpkı topraktan gelenler gibi, her yeni doğanın duyduğu haklılıkla, dürte dürte geliyorlar. Gelip durarak, apaydınlık bir gün buldular dünyada.

Mevsim döndü. Yerdekiler büyürken, onlar da büyümenin, o bir fiske toprakta yerleşip kabuktan içeri özsuyu borularına doğru kök salmanın yolunu buldular. Kabukla odundoku arasında sayısız boru vardır. Purç kökleri o borudan bu boruya, bu borudan o boruya dalıp durdu. Filizler fazla tezcanlı davranmıyor. Hele bir yerleşsin, gelişsinler şöyle! İlkyaz, yaz, son yaz uzun sürüyor, rahat rahat büyürler.

Döndü, ilerledi mevsim. Kökler odundokuyla kabuk arasına, besin borularına iyice saplanınca, aşağıdan binlerce pompayla gürül gürül gelen özsuyunun birazı purcun gittikçe büyüyen boğazına akmaya başladı. Purcun da pompaları var. Çok obur. Emiyor, emiyor aşağıdan gelen özsuyunu. Kısa zamanda bakraç gibi purç öbekleri gelişti ahlatın dallarında. Ama o yıl gılık vermediler. Verdiler bir iki, ama içlerinde tohum yok. Serçeden büyük, kargadan küçük iki kuş dolanıp geldi, ama o kekre suya tenezzül etmediler. Mevsim ilerledi.

Mevsimler birbirini ite ite, birbirini kova kova ilerledi. Ama ahlat durdu yerinde. Purç durdu ahlatın altında. Ahlat, topraktaki kökleriyle daha çok özsuyu pompalamaya çalıştı yukarıya. Erip yetebilmek için çırpındı. Purç da emdi gelen irahatcana. Emdi, büyüdü. Büyüdükçe saldı kökünü derinlere, genişlere. Geçenler gördü, dalların oralarında kalınlaşmalar oldu. Mevsim ilerledi, o yılın yazında purcun gılikleri oldu bol. Anadolu'nun kızları ve sıpaları gibi bazı bitkileri de erken gelişir. Yemi yiyeceği bol bulurlarsa bu gelişme hızlanır. Purçlar da gelişti.

Kuşlar duru gökte o yana bu yana mekik gibi gidip gelirken, purç öbeklerini görüp çullandılar. Koparıp yediler gılikleri. Yapışkan kekre suya emip doyundular. Çekirdekleri gagaların

içinde biriktirdiler, sonra öteki dallara sürdüler, kabuğun yarıklarına gömdüler bunları.

Mevsimler ilerledi. Purçlar atladı dalın öteki yerlerine; yeni boğumlar meydana geldi. Yeni mevsimlerde, yarıklardaki tohumlar çatladı. Filitlenip çıktılar güne. Yapraktan çok purç oldu ahlat dallarında. Karşıdan bakılınca ahlat mı, başka ağaç mı seçilmez oldu. Bütün bunlar olurken ahlatçık, boyuna çırpındı, çabaladı, erip yetmeye çalıştı, özsuyu pompaladı yukarıya. Ama ne olsa onunki de tek can! Yetmedi sırtındaki beyi barındırmaya. Yetti ama, kendi aç kaldı. Gün oldu tek damla besin gitmedi kendi dallarının ucuna. Eskiden suluca ve taşlıca armutları olurdu, olmaz oldu. Gelen özsuyu purca sapıyor. Emip alıyordu purç; yayılıyor. Bir yandan da kuşlar gelip gılıkleri yiyor, kekre suyu emip, tohumları gagasıyla götürüp öteki dallara, öteki ağaçlara sürüyorlar. Purçlar çoğalıyor.

Ahlat, bir güne bir gün, ağzını açıp sormuyor: "Yahu arkadaş, sen ne arıyorsun benim dalımda, dallarımda?" Sormadığı gibi, sormayı aklından geçirmiyor. Ama purç, sanki ahlat sormuş gibi, "Haha! haha!" diye gülüyor: "Ben seni koruyorum! Her akşam sabah, durup çevreyi gözlüyorum!" Kimden, neden, nasıl koruyor, ahlat anlamıyor, purç söylemiyor. Mevsimler ilerledikçe, purç ağız değiştiriyor: "Hem koruyorum hem süslüyorum seni! Anla değerimi! Ben hem güzelim, hem faydalıyım! Şimdiye kadar gördün mü, biri seni hem korusun, hem süslesin? Anla değerimi, ben iki görevi birden görüyorum!" Böyle ötüyor yukarda.

Ahlat ağacı, Meyrali bağlarından biraz yukarda olduğundan, köyün yeniyetmeleri de çalışmak için Almanya'ya gitiğinden, hem de evlenip geçim ve yaşam uğruna şehre götüğünden, şehirde işçi, çöpçü, "gapıcı" olduğundan, eski bağlardan biraz yukardaki ahlata purç toplamaya gelen olmadı. Purçlar, özgürlük içinde büyüyüp gelişti, orda o bayırın güne bakan yüzünde, ahlatı çökertecek kadar çoğaldılar. Ahlat, yerin bağrına saldığı irili ufaklı yüzlerce kökle, suları emiyor ve durup dinlenmeden yukarı pompalıyor. Ama bunların hepsini purç kesiyor, purç yutuyor. Ahlatın kendi dallarına bir şey geçmiyor. Ahlat, meyveden kesileli epey oluyor. Hiç olmazsa kendi gövdesinin

yaşamını sürdürebilse! Bu bile mümkün olmuyor. Her gün, her mevsim daha fazlasını istiyor purçlar. Ama daha fazlasını sağlamak ahlatın elinden gelmiyor artık. Daha fazlasını sağlamak bir yana, sağladıklarını hep purçlara aktardığı, kendi bedenine bir şey ayıramadığı için, gittikçe güçten düşüyor, sağladığı kadarını da sağlayamaz oluyor. Sömürülmenin son sınırına gelip dayandı. Şimdi kuruyor yavaş yavaş. Bunun nasıl bir acı, nasıl bir "son" olduğunu bir ahlat, bir de sömürülmeyi çeken başka yaratıklar bilirdi. Ahlat gittikçe ölüyor, tükeniyor.

Bir gün o gürül gürül motorlar tıss, o yarı sağlıklı yaşam tıkk. duruverdi. Meyrali köyünün eski bağlarından yukarı, yamacın günden yanından meydana gelen bu ölüm olayını gören duyan olmadı.

Ahlat öldü. Ahlattaki burç öbekleri ise, aşağıdan özsuyu gelsin de doyunup semirelim diye avanak avanak bekledi. Ama ne özsuyu, ne de öyle haksız bir gün!

Ağasıyle Uşağı

Ağası, akşamdan uşağını çağırdı:

"Sabahleyin yola gidiyoruz, hazırlık gör!" dedi.

Uşağı "Nere gidiyoruz?" sormadı. Elini alnına götürdü, belini büktü: "Başüstüne ağam, hemen göreyim!" dedi, kıçın kıçın çıkıp gitti.

Sabahleyin her hazırlık görülmüştü. At yemlenmiş, halı heybe azıkla doldurulmuştu. Gün doğdu, ağası uyandı. Yündü yıkandı. Süt içti. Giyinip kuşandı. Tabancasını astı beline. Kırbacını aldı. Yukardan göründü.

Uşağı, merdiven dibinde karşıladı ağasını. Atını çekmiş, gemini takmıştı. "Allah Allah Allah!" diyerek, gülüp gürleyerek geldi ağası.

"Brıs brıs brıs!" diyerek atı oyalamaya çalışıyor uşağı. Üzengilerden birini tutup asıldı. Ağası ata sağ yandan biner, binerken "Bismillââh!" çekerdi. Gene öyle yaptı. Sağ yana geçti, "Bismillââh!" çekti, bindi.

Uşağı önden gidip avlu kapısını açtı.

Ağası atını sürdü, konağın avlusundan çıktı. Caminin ordan, İğdeli Pınar'ın yanından. Asker Cevizi'nin altından geçti. Uşağı, önü sıra tin tin gidiyor. At kadar hızlı, at kadar çevikti. Ayaklarına yumuşak çarık giymişti. Sabah güneşi arkadan vuruyor. Atın, ağasının, hem de kendisinin gölgesini çiğneyerek yürüyor uşağı.

Korulardan geçtiler. Sığır eğreğinin oraya vardılar.

Az ötedeki özde mandalar var. Sabah güneşi vuruyor çimenlere. Arılar uçmaya, kuşlar kanat çırpmaya başlamış. İlkyazın başları. Gün insanın sırtını kızdırıyor.

Atın üstünde keyfe geldi ağası:

"Üleeeeen!" dedi seslendi uşağına.

Uşağı zınk durdu "Buyursun benim ağam!"

"Ülen şu yerdekini görüyor musun?"

Kırbacın ucuyle gösterdi "yerdekini".

Uşağı bakıp yılıştı; "Görüyorum benim ağam!"

"Ağası: "Nedir ülen bu gördüğün?"

Uşağı: "Manda mayısıdır benim ağam."

Ağası: "Keh keh keh! Demek manda mayısı! Ülen iyi bak bakalım, sığır mayısı olmasın?"

Uşağı: "Sığır mayısı değil, çok büyük!"

"Pekâlâ! Manda mayısıdır, kabul ettim!"

Atın başını çekti ağası: "Bak sana ne diyorum?"

Uşağı: "Buyursun benim ağam!"

Ağası: "Çabuk bu manda mayısını ye!"

"Ne dedin, ne dedin benim ağam?"

"Bu manda mayısını ye, atımı sana vereyim!"

"Aman tövbe benim ağam! Senin bundan çıkarın ne?"

"Keyfim çok bu sabah! Ye, konağı da vereyim!"

Şaşırdı uşağı. Başının içi uğuldamaya başladı. "Ama neden? Neden?" diye dönüyor durduğu yerde.

"Nedeni seni ilgilendirmez!" dedi ağası. "Ye, bütün servetimi vereyim! Koyunlarımı, atlarımı, taylarımı vereyim! Karımı, kızımı, hepiciğini vereyim; ye!"

"Nedir Allahım bu?" diye düşünceye daldı uşağı. "Sakın bir tuzak olmasın altında?" sordu ağasına, "Bir tuzak filân yok ya altında? Varsa söyle benim ağam!"

"Ülen ne tuzağı olabilir? Ye; gerisine karışma; dediklerimi deral veriyorum! Atı veriyorum, biniyorsun üstüne, dilediğin yöne sürüyorsun."

Düşündü uşağı: "Ülen yerim be! Ne olur yesem? Biraz çok ama ne yapayım? Yerim! Altında bir tuzak varsa da zararı yok. Ben bunun nesiyim? Uşağı. İster manda mayısı yedirir, ister sığır mayısı. Hem de verimkâr olduklarının hiçbirini vermez. Öyle değil mi?" Kendi sorusunu kendi cevapladı: "Öyle!" "Madem öyle yeyiver gitsin!"

Ağası: "Ne oldu? Gözüne kestiremedin mi?"

Uşağı: "Kestirdim, kestirdim!" dedi.

"Öyleyse çabuk ol!"

"Ama kaşık filân yok?

"Bırak kaşığı filân! Elinle yeyiver!"

"Pekâla benim ağam; elimleyse elimle!" dedi uşağı.

Çömeldi. Sağ elinin işaret parmağıyla alıp alıp atmaya başladı ağzına. Manda mayısı deyip geçmemeli. Mayıs değil mi, her türünün yemesi zor. Manda mayısı daha zor. İğreniyor insan. Ama uşağı kafaya koydu bir yol: "İğrense de, geberse de yiyecek! Onun için çabuk yeyip bitirsin, bir an önce kurtulsun bu işkenceden.

Evet, sağ elinin işaret parmağıyla alıp alıp atıyor ağzına. Evirip çevirmeden yutuyor. Bir mandanın mayısından ne olur dememeli! Ye ye, bitmiyor. Doldu çıktı uşağının karnı.

Ağası baktı zor gidiyor, "Keşke yarısını yedirseydim!" dedi içinden. Uşağı çatlayacak kadar şişti. Ama başlamış bulundu. "Ölmek var, dönmek yok!" dedi içinden. Dayandı.

Bereket, sindirimi zor değildir. Daha önce manda yeyip sindirmiştir. Öteki besinler kadar eğleşmeyecektir uşağının karnında. İkisi de, içlerinden çok sevindi buna. Uşağı bir daha girişti bu sevinçle. Bitirdi manda mayısının tümünü. Ağası bir kusur bulmasın diye yerini yurdunu sıyırıp pakladı. Mayıs bulaşıklı parmaklarını da yaladı. Sonra başını kaldırıp baktı ağasına: "Tamam mı benim ağam? Yedim işte! Şimdi ver bakalım atını!" dedi.

Ağası "deral" indi attan: "Buyur!" dedi.

Gözlerine inanamadı uşağı. Ama gerçek. Ağası, atın çilbirini, gemini teslim etti uşağına! Uşağı uçtu sevinçten. İşte ağasının atı elinin altında. Çabuk "Bismillâââh!" çekip atladı. On adım kadar sürdü, durdu. Çevirdi başını geri, biraz sevinçli, biraz kuşkulu, baktı ağasının yüzüne.

Ağası: "Yakıştın valla!" dedi. Çıkardı belindeki tabancayı da verdi: "Bu da senin tabii! Bundan sonra ağa sensin. Ben de artık, ne derler ona, ben de artık, uşağım!" Cebinden cüzdanını çıkardı, onu da verdi. "Al al, hepsi senin! Dedim ya, tarla tapan, mal mülk, bütün servetim, karım kızım, hepsi senin. Söz namustur ağalıkta!"

İnanamadı uşağı. Ama gerçek. Tabancayı sardı beline. Cüzdanı cebine koydu. "Ev-veeeeet!" dedi. Bir de haykırdı.

Kalkıldı atın üstünde. Kabardı hindi gibi, "Ev-veet, şimdi ben ağayım, sen uşak! Değişti yerlerimiz. Şöyle önden yürü bakalım. Sen önden yürü, ben süreyim atı ardından. Töreyi bozmak ayıp olur."

Öyle yaptılar. Uşağı yavan ve önde, ağası atta ve arkada, ağır ağır yürüdüler, gidecekleri yere gittiler, görecekleri işi görüp döndüler.

Olup biten değişiklik en ince ayrıntısıyla anlatıldı konakta. Devir teslim yapıldı "deral". Konak, mal mülk, kadın kız hepsi, eski ağadan alındı, yeni ağaya verildi. Eski uşak ağa oldu. Konaktakiler, köydekiler şaştı bu işe. Ama ne kadar şaşsalar yoktu etkisi. Yukardan böyle geldi, böyle yürüyecek. Ağalarının dediği olacak. Böyle düşünüyorlar.

Hem onlara bir giren çıkan yok ki! Onlar için nasıl olursa olsun, bir.

Yeni ağa, bir yere gidecek oldu mu, uşağını çağırıyor akşamdan: "Sabahleyin yola gidiyoruz, hazırlık gör!"

Uşağı hemen hazırlık görüyor. Atı yemliyor. Torbaya yem saman koyuyor, halı heybeyi azıkla dolduruyor. Yeni ağası da yunup yıkanıyor; çayını sütünü içiyor, tabancasını asıyor; keyfli keyfli iniyordu gün doğarken merdivenden. Uşağı, atı merdivenin dibine yanaştırıyor. Ağası "Bismillââh!" deyip biniyor, sonra sürüyor. Uşağı yürüyor. Ağası atın üstünde keyifli keyifli gidiyor. Varacakları yere varıyor, görecekleri işi görüyor, dönüp geliyorlar. Konağa geldiler mi herkes yeni ağaya diven duruyor. Ak gerdanlı hanımın koynuna da yeni ağa giriyor. Yeni uşak gık demeden katlanıyor bu düzene. Töre böyle.

Katlanmaya çalışıyor. Çünkü başka çaresi yok. "Kendim ettim, kendim buldum!" diye mırıldanıyor usul usul. Ağzından bir söz çıktı, geri alamıyor şimdi. Ağalıkta tükürdüğünü yalamak yok.

Yeni ağa da bazen derin düşüncelere dalıyor, acıyor uşağına. Onun yürümesine yorulmasına gövdesine ağır gelen başını bir sağa bir sola yıkmasına dayanamıyor. Hele onun yediklerini yerken, onun sürdüğü sefayı sürerken, onun girdiği kadının koynuna girerken iyice rahatsız oluyor. Evet çok acıyor uşağına.

Uşağı o kadar üzgün bakıyor ki! Ağlamaklı oluyor ağası. Acısını içine içine üğüttüğü karşıdan belli oluyor. Ağası görüyor bunu. Her geçen gün daha kötü oluyor. Dayanılacak gibi değil. Bir gün dedi ki:

"Üleeeen! Gel buraya!"

Soludu geldi uşağı: "Buyur benim ağam!"

"Ülen! Al atını avradını, mülkünü filân!"

Durup baktı uşağı: "Olmaz ağam!" dedi.

"Olur! Ben vazgeçiyorum, al atını filân!"

"Olamaz benim ağam, dünyada olabilemez!"

"Allah Allaaaah! Neden olabilmezmiş peki?"

"Nedeni şu ki benim ağam, sen oraya bir bütün manda mayısı yedin öyle geçtin! Senin hakkın var, benim yok. Nasıl geçebilirim?"

"Hımmm!" etti ağası. "Sen de yemek istiyorsun, öyle mi?"

"Hayıııır hayır! Benim bir şey yemek istediğim yok! Sen benim ağamsın, keyfine bak."

"Hımmm!" dedi ağası. Yerine geçip keyfine bakmaya başladı. Oturdu biraz. Gece ilerleyince kalktı hanımın koynuna girdi, iyice baktı keyfine. Ama sabah oldu, sıkıntısı yeniden başladı. Sinmiyor içine. Sineceği de yok.

O gün sıkıla sıkıla öğleyi etti. İkindiyi de etti. İkindi zamanı uşağını çağırdı. "Sabah yola gidiyoruz, hazırlık gör!" dedi.

"Nereye gidiyoruz, ne yapıyoruz?" diye sormadı uşağı. "Pekey benim ağam, göreyim!" dedi. Atın yemini samanını verdi. Heybeyi azıkla doldurdu.

Sabah oldu, atını çekti ağasının. "Bilmillâââh!" deyip bindi ağası. Çıktılar yola. Ağası atta, uşağı yayan, gittiler biraz. Uşağı yola bele alıştı artık. Göbeği ve başka yerleri eridi. At kadar çevik. At kadar hızlı gidiyor. Ayaklarına yumuşak çarık giymişti. Atın, ağasının, hem de kendisinin gölgesini çiğneyerek yürüyor. Yürüyor sabırla.

Korulardan geçtiler. Sığır eğreğinin oraya gelince atın başını çekti ağası. Az ilerdeki özde mandalar var. Çimenlere, ekinlere sabah günü vuruyor. Arılar uçmaya, kuşlar kanat çırpmaya başlamış. İlkyazın başları. Gün insanın sırtını tatlı tatlı kızdırıyor.

Atın üstünde keyfe geldi ağası:

"Üleeeeen!" diye bağırdı.

Zınk durdu uşağı: "Buyursun benim ağam!"

"Ülen, şu yerdekini görüyor musun?"

Kırbacının ucuyla "yerdekini" gösterdi.

Uşağı bakıp yılıştı: "Görüyorum ağam!"

Ağası: "Nedir bakalım bu gördüğün?"

Uşağı: "Buna manda mayısı derler ağam!"

Keh keh keh güldü ağası: "Ülen, iyi bak bakalım, sığır mayısı olmasın!"

Uşağı: "Sığır mayısı olamaz, çok büyük!" dedi.

"Bak sana ne diyorum?" dedi ağası.

"Buyursun benim ağam!" dedi, büküldü uşağı.

"Bu mayıs var ya! Sen bunu ye bakalım!"

"Yiyemem benim ağam, durduğum yerde yiyemem!"

"Durduğum yerde değil! Ye, atımı sana vereyim!"

"Senin bundan çıkarın ne ki benim ağam?"

"Çıkarımı bırak! Keyim istiyor. Ye, konağımı vereyim!"

Uşağının başı uğuldamaya başladı. Ağasının kafasında bir şeyler döndüğünü seziyor. Bir tuzak olmasın altında? "Sakın bir tuzak filân olmasın benim ağam?"

"Hiçbir tuzak olamaz! Ye, servetimi vereyim!"

"(Eee.h! Fazla naz âşığı usandırıverir!)" diye düşündü uşağı. "(Nasıl olsa ağam değil mi? Tuzak da olsa yemem gerek! Madem ye diyor, yerim!)" dedi.

Çöktü mayısın başına. Tazecik. Dumanları tütüyor. Sağ elinin işaret parmağını kıvırdı. Başladı yemeye. Hem yiyor, hem umutlanıyor. "(Eğer bir de tuzak değilse, bir de tuzak değilse, işte bak, böyle yiye yiye, yani alnımın teri, bileğimin hakkı olarak, anamın ak südü gibi, südü gibi, alnımın teri gibi helâl, alırım bütün malı mülkü, karıyı kızı geri! İyicene hak etmek için gayretle yemem gerek! Yer, çıkarım yerime, çıkar otururum!)" Yedi bitirdi, bir de sıyırdı bulaşığını. Parmaklarını yaladı. Sonra kalktı dikeldi:

"Tamam benim ağam!" dedi. "Yidim bitirdim!"

Ağası atlayıp indi attan: "Gel buyur!" dedi. Önce atın gemini, sonra tabancayı, cüzdanı verdi. Sonra geçip sol yanından özengiyi tuttu, ağasını bindirdi ata. Ağası, "Bismillâââh!" dedi

usulca. Bir yekinmede çıktı atın üstüne. Çıktı şöyle bir baktı dünyaya. Güldü, "Tamam!" dedi kendi kendine. Uşağına seslendi: "Yürü gidelim yolumuza."

Uşağı, eskisi gibi söz dinler ve uysal:

"Gidelim benim ağam!" dedi. Atın önü sıra tin tin yürüdü.

Biri üstte atta, biri yerde yayan, gittiler gittiler. Varacakları yere vardılar, görecekleri işi gördüler. Sonra dönüp konağa geldiler. Olanı biteni köyde, konakta herkese ayrıntısıyla anlattılar. Eskiden olduğu gibi kimse şaşmadı buna. Köy onların, keyf onların. Karışmadılar. Kendilerine bir girer çıkar yoktu ki karışsınlar. Nasıl olsa başlarında bir ağa, ağanın bir uşağı olmayacak mı? Ha o olmuş, ha bu, ne ayırdı var? Nitekim bir şey değişmedi. O gece ak gerdanlı hanımın koynuna gene eski ağa girdi. Ne olursa kadına oluyordu. Uşağı da aşağıdaki ahırın bir kıyısında yattı. O gece, ertesi gece, bütün gecelerin yatma düzeni bu minval üzere yürüdü. Yeme içme, çalışma, yola gitme, hep bu minval üzere sürdü.

Bir gün. yani epey bir zaman geçti; bir gün, ağasıyla uşağı yola gidiyor gene. Epey gitmiş, yorulmuşlar. Bir söğüdün gölgesine indiler. Ata torba taktı uşağı. Ağası da oturdu. Karşı karşıya, bazen çok yakın olurlardı birbirine. Karşılıklı sigara yakar, konuşurlar. Gene öyle yaptılar. Sigara içiyorlar. Uşağı sordu:

"Yahu benim ağam?"

"Söyle ülen ne diyorsun?"

"Sen bir zamanlar ağaydın?"

"Ağaydım ülen."

"Bir ara uşak oldun?"

"Eeee.h, bir ara oldum!"

"Sen uşakken ben de ağa oldum. Sonra gene sen ağa, ben uşak; değil mi benim ağam?"

"Eeeeh, öyle oldu ülen!"

"Gene eski haline geldi işler, değil mi?"

"Doğru söylersin ülen, eski haline geldi!"

"Pekiiii; madem işler eski haline gelecekti, biz o manda mayısını niçin yedik?"

Ağası aklını kaşıdı, sordu uşağına:

"Sen biliyor musun niçin yedik?"

"Valla bilmiyorum, sana soruyorum: İşler gene eskisi gibi olacaktı da o mayısları niçin yedik?"

Ağası: "Bilmiyorum!" dedi. "Galiba bu kafalarla çok düşüneceğiz, gene bilmeyeceğiz, neden yedik, niçin yedik?"

Ağasıyla uşağı böyle konuştu. Söğüdün gölgesinde yorgunluk giderip kalktılar. Ağası ata bindi, uşağı yayan, yeniden yola koyuldular. Gittiler. gidiyorlar.

Sevdalı Karınca

Bu kadar geniş değildi adımlarım eskiden. Da bayır, iniş yokuş, çok yeldim, açıldılar. Ayılar çakallar, köstebek ve kertenkele türünden hayvanlar üstüme bastı, yarı yanım sakatlandı. Taşın toprağın altında kaldım. Dünya, günde, günaşırı zelzele benim için. Ölsem şimdiye milyon kez ölürdüm. Bütün küçükler gibi benim de hasmım çok. Ama ölmedim.

Az hızımı çok etmeye çalıştım durmadan. Yaralarımı yaladım iyi ettim. Ezdiler ezildim. Hayvanca ağırlıkla geldiler üstüme, korkmadım, büzülmedim. Bir küçücük karıncaydım. Doğadaki en uzun direnç benimkiydi. Benden dayanıklısı yoktu evrende. Alabildiğine çetindim. İnce, sırım gibi bir gönlüm var. Düştüğü güzeli terk etmiyor bir türlü. Milyon yıl yaşasam, yitiğimi aramaya, güzelimi sormaya sabırlıyım. Neden bana karınca dediler de, "sabırca" demediler şaşıyorum. Evrende her yaratık kendine bir ad alırken benim atalarım dalga geçmiş anlaşılan. Kim getirir, sana en yakışan adı verir durduğun yerde? Adını kendin koparıp alacaksın! Aklım o kadarmış o zamanlar! Sabırca adının bana karınca adından daha uygun olduğunu farketmemişim!

Arka ayağım topallıyor. Ama sırtımda motor var gibi yürüyorum. İnsanları uzak gurbete gitmiş bir köyün sokağındayım.

"Vaaay gene sen misin topal enişte?" dediler.

"Gene benim, bir başıma da olsa benim!"

"Valla aşkolsun sana ki, boyuna yeliyorsun!"

"Evet, bana aşkolmuş ki, yeliyorum!" dedim.

"Ne zamanca yeleceksin böyle peki?"

"Bulunaca; bulup ılık göğüslerine kavuşanaca."

Acıyarak, üzülerek baktılar halime. Boyun salladılar. İçlerinden kimbilir ne dediler. Ben şunu duydum:

"Evrenin ışığı yardımcın olsun."

"İsterse olmasın; el ayak yordamıyla ararım!" dedim. "Engebeleri ezberledim. Dereleri, düzleri, yarıkları, batakları öğrendim, her yer zindan olsa gene bulurum yolu!" dedim. Fısıldaştılar ardımdan: "Deli! Zır deli, zirzop deli!" Desinler! Yoksulların akıllısına, yüreklisine, sevdalısına deli der şaşkınlar; desinler! Deseler de, demeseler de arayacağım. Bu aşağılamalara, küçümsemelere aldıracak değilim. Ben, evet küçüğüm, ama sevdam küçük değil; al şalvarlı yitiğim küçük değil! Yüreğim hiç küçük değil! Yüreğim, sevdam kadar büyük! Ben âlemde cüsse yarışında değilim kimseyle! Benimle ölçüşmek isteyen sevdasını getirsin, ölçüşelim. Görelim o zaman kim yüce, kim cüce? Siz eey ülkenin, evrenin sevdasız yaratıkları; o kadar boş, o kadar küçük kovanlarsınız ki!

"Göl var önünde göl, boğulursun!" dediler.

"Göl mü var? Ben karşı şehre geçeceğim!"

"Göl var, hem de milyonlarca balık! Yutarlar seni, yok olur gidersin."

"Ben de kıyısından dolanırım!" dedim.

Baktılar halime, "Zavallı!" dediler.

"Varabilir misin o şehre?"

"Varırım!" dedim. "Her adımda kısaltırım uzaklığı!"

"Varsan bile, orda olduğunu ne biliyorsun?"

"Orda diye duydum! Umudum var. Umudum kalacağına emeğim kalsın! Ben âşığım: Gerçek âşık usanmaz, gerçek âşık hiç yorulmaz."

"Bu boyunla, bu bacaklarınla, valla, aşkolsun!"

"Elin uzun bacağından bana ne? Onların uzun bacağı var ama, yürümüyorlar. Benimkiler nice kısa olursa olsun, ben varırım, çünkü yürüyorum."

Kimbilir kaç ayda, kaç mevsimde dolandım o gök sulu gölü? Vardım şehre. Başladım yoksul evleri, sokakları taramaya. Varsılların apartmanları arasında gezinirken ardıma polisler düştü: "Gel bakalım karakola! İt misin, uğursuz musun? Alman mısın, ajan mısın?" Götürdüler karakola. Kelepçe gördüm, cop gördüm. İşkence, eziyet gördüm. Bir de kocaman ayna gördüm. Telsizdir, antendir diye bıyıklarımı kopardılar. Belime

başıma tekme vurdular:

"Söyle, kime geldin, hangi mesajı getirdin?"

Hiç aldırış etmedim. Bir lokma toprak yoktu o betonların üstünde yalayacak. Varsın olmasın dedim, katlandım. Sonunda usandılar sormaktan. Üç ay bir köşede unuttular. Üç ay sonra, içini cennet sanıyorlar herhal! Canıma minnet benim. "Dışarının en soğuk yeri sizin içerinizden bin kez iyidir bre cahiller, ne defol'u? Bıyıklarımı bırakıp çıktım. Bıyık iş mi? Bıyık koşul mu? Bıyıksız da severim, direnirim avanaklar!" dedim.

Sonra gene şehir kazan, ben kepçe oldum. Aradım yitiğimi, aradım, aradım. Ama yok! Yer yemiş, gök çekmiş sanki. Yok. Ama isterse yer yemiş olsun, yerleri arar bulurum; gök çekmiş olsun, kanatlanır uçarım, gökleri ararım. Evreni elekle elerim, arar bulurum! Bulacağım; içimde inanç var! İçimdeki inanç narın yaprağı gibi yeşil, narın yaprağı gibi taze! Ne kuruturum onu, ne çürütürüm! O benim içimde oldukça binlerce uzağı yakına taşırım. Bir gün, bir kayanın başında, al şalvarına sarınmış, evine akşamın sularını çekerken bulurum onu. Narlarım çiçeklenmiş olur. Çiçeklerim döllenmiş, döllerim ballanmış olur. Sevgilimin sıcak koynunda, süt dolu göğüslerinde ömrümün en tatlı uykusunu haketmiş olurum. Emer uyurum, uyur uyanır, emer gene uyurum. Gün demeden, gece demeden severim. Sevgimi, onunkiyle benimkini birleştirip pay ederim cihana!

Umutların, inançların içinde yürüyüp gidiyordum. Bir köprü üstünde yolumu kestiler. Başıma tuğla attılar. Sırtıma, belime vurdular. Az daha ölüyordum. Bir yarık buldum, ordan yürüdüm. Çakallar benim girdiğim yere giremedi. Silinip paklandım, gene yürüdüm.

Üzümleri ermiş bir bağa girdim. Bağ, bir dağın günden yanında. Yaşlı gözleri sulanmış, sesi iplik gibi incelmiş, gülüşü kahkahası buruşmuş bir kadın bağın bekçisiydi. Haşarı torunları var yanında. İyi bir insana benziyor. Çökelek bazlama koymuş, iki üç salkım üzüm koymuş, torunlarını doyuruyor.

"Çok çile çekmişin hısımım!"

"Çektim ama, helâh hoooş olsun!"

"Bir derdin, bir yitiğin mi var?"

"Al şalvarlı yârimi arıyorum."

"Gözleri yeşil, saçları güneşe batık mıydı?"

"Gözleri yeşil, saçları güneşe batıktı evet!"

"Bu dağın ardındadır, o da seni arıyor!"

"Ne bildin benim onu aradığımı?" dedim.

"Seni bilmeyen mi kaldı bu şehirde a karınca? Sen de, al şalvarlı yârin de dillere destan oldunuz. Nice yıldır birbirinizi ararsınız. Nice kartallar, kaplumbağalar usandı, öldü. Çağlar değişti, ırmaklar kurudu; sen de, sevgilin de, daha dünkü çocuklar gibi birbirinizin izinde yeliyorsunuz! Şimdi aranızda sadece bir dağ kaldı."

Dağa baktım hemen: Çok dik! Çok yüksek! Yalçın kayalar ve uçurumlar her yanı. Sarp.

"Hiç yolu yok mu? Ufacık bir geçit bilmiyor musun?" dedim.

"Yok!" dedi. "Bilmiyorum."

"Altın gümüş neymiş? Balı kaymağı ne yapayım? Bana bir muştu verdin, hepsinden değerli! Kurumuş güzel ellerinden öperim. Bir de kazma kürek bul bana, geçit açayım!"

"Nereye geçit açıyorsun?"

"Bu yakadan öte yakaya!"

"Kazmayla kazıp, kürekle atarak mı?"

"Evet." dedim. "Hiç yılmadan."

İnce iplik sesli kadın, gözlerini kocaman açtı, dağa baktı: "Dağ kocaman!" dedi. Kıstı, bana baktı: "Sen de küçücüksün a karıncaaam; ömürcüğün yetmez!" dedi.

"Ömürcüğüm yetmezse yolunda ölürüm!" dedim.

Güldü; bana bir kazma, bir kürek buldu: "Al bakalım!" dedi. Alıp başladım kazmaya. Şimdi hâlâ kazıyorum. Bu dağı mutlaka, bir gün mutlaka deleceğim. Delip yittiğimi, al şalvarlı yârimi bulacağım. Her lokma toprağı kazdıkça aramızdaki engel azalıyor!

On Binlerce Kağnı

Koca dünya fır fır dönüyor.

Yaz ayları çöker çökmez gene bir bunalım başladı. Yurdun her yerinde insanlar, "Daha ne duruyorsunuz?" diye sordu birbirine. "Eller gitti, yetişebilene aşkolsun! Biz daha ne duruyoruz? Çabuk gidelim!" Basında yayında, pilli bataryalı radyolarda, her yerde bu söyleniyor. O kadar çok transistörlü var, hepsinde söyleniyor.

Yele binip sürmek istiyor herkes!

Bu isteği anlamayan aşağılanıyor. Biraz ağırdan alan, biraz geri duranı çok ağır sözlerle suçluyorlar: "Sizin yüzünüzden iki yakamız bir araya gelmiyor, âlemin oyuncağı oluyoruz! Biz bir makinenin kullanışını öğrenmeden eller yenisini yapıyor! İlâçların, icatların hesabı yok! Hap yapıp para kapıyorlar. Yoksulluk içinde bocalayıp duruyoruz sizin yüzünüzden!"

"Olmaz böyleee!" diye bağırdılar bir ağızdan.

"Biz de biliyoruz olmaz, ama ne yapalım?"

"Düşelim hemen yola, gidelim eller gibi!"

"Gideceksek ne duruyoruz madem? Haydaaa!"

"Sürelim arkadaşlar, sürelim haydaaa!"

Hep bir ağızdan: "Haydaaa!" dediler.

Hemen o dakika koyuldular yola.

Havalar düzelip dünya ısınınca ilerleme hırsı daha da arttı. Gençler, okumuşlar, durdukları yerde duramaz oldu. Dişi dökük kocakarılar, kambur, topal herifler bile kalktı: "Biz gidiyoruz, kalan kalsın, hoşçakalın! Dedelerimizin gömütü, beylerimizin konağı kalsın; haydaaa!" dediler.

İlkin, "Üç yüz kişi olsak bize yeter!" diyorlardı. Bir de baktılar gelen gelene. Kimi kravatını takmış, kimi çantasını tutmuş, kimi atını eyerlemiş, kimi arabasını hazırlamış. Kara pabuçlu,

sarı pabuçlu, çizmeli, yüksek topuklu bir büyük kervan, bir kıyamet kalabalık!" Uzun kuyruk, kara boya, gök boya, boy boy otomobiller, birbirinin ardından geliyor. Kamyon çekmiş, otobüs tutmuşlar, telefon edip uçakları, gemileri ayarlamışlar. Havadan, karadan, denizden, gökle yerin arasından ilerliyorlar.

Radyolar maç anlatır gibi anlatıyor.

Bir anda binlerce insanın böyle ileri fırlaması, yoksul yurdumuzun göğüs kafesindeki havayı emip almış gibi bir sarsıntı yarattı. İplerdeki giysiler sallandı. Damların kiremitleri uçtu. Çatılar çatırdadı. Bir ucu günün battığı yere uzanan hortum, yurdun iç organlarını boşaltmış, götürüyor.

Kasabalardan atlılar, at arabalılar yola koyuldu. Köylerden eşekli, kağnılı, yaya insanlar da belirmeye başladı. Binlerce, yüzbinlerce çarıklı insan kendini bir amansız rüzgârın önünde, herkesin koştuğu yere koşuyor: "Dakika altındır! Bugünece durduğumuz hata! Madem büyüklerimiz, aklı eriklerimiz, paşalarımız, ve de efendilerimiz, ve de yöneticilerimiz yele binip sürdü, biz de sürelim! Onlar ön tekerse bizler arka tekeriz. Peşlerinden gidelim! Haydaaa! Ooooooo'ha! Deeeee'ha!" Öküzlere atlara bastılar mudulu, kırbacı, kamçıyı! Eşekleri koşturmaya başladılar.

Kervan büyüyor. Yaz olduğu halde, köylüler yamalı kışlıkların içindeydi. Yün çağşırlar, kıl çoraplar, keçeler, kepenekler bir sele binmiş gibi akıyor. Bebeleri beşikleri kağnıya yüklemişler. Kabı kacağı, lâmbayı, kandili, tezeği çırayı, ne gerekliyse hepsini almışlar.

Sonra yola çıkanlar, unları bulgurları, tuzları biberleri de yükledi. Kıymaları kavurmaları, iç yağlarını, kavurgalık mısırları hep aldılar. Duvardaki üzerliği, nazarlığı, kuşları, keklikleri, tavukları, kazları aldılar. Kedileri, köpekleri, tabancaları tüfekleri hep hep hep aldılar.

Uçup göçüp gidiyorlar.

Gebeleri kağnıya bindirmişler, yürümeyecek kadar yaşlı olanların ayağını yerden kesmişlerdi. "Belki biraz yavaş gidiyoruz, ama köylü kısmı daha hızlı gidemez. Erde geçte onların vardığı yere varacağız inşaallah!" diyerek, yaylana yaylana, bulana bulana yürüyorlar. Kağnıların meşeden tekerleri dönü-

yor, yeri göğü bir gıcırtı dolduruyor. Dere içi köylerden, tepe başı obalardan yeni yoldaşlar çıkıp kervana katılıyor. Kağnı gıcırtıları kara toprağın iniltisi gibi gökyüzüne yükseliyor.

Önden gidenler çoktaan engin denizlere ulaştı. Altlarında taşıt, habire gidiyorlar. Çok seyrek olarak dönüp arkaya bakıyorlar; gelenleri gördükçe, "Öncülük bizde, öncülük bizde!" diye seviniyorlar. Ancak iki lokma bir şey yiyecek kadar duruyor, karınlarını doyurup sularını içtiler mi yeniden fırlıyorlar. Yarım saatçik duralım, bir kahve içelim demiyorlar.

Havadakilerin yerle bir ilgisi yok. Onlar düşmüş bir yumuşak boşluğun içine, göktaşı gibi dönüyorlar. Bulutların üstünde, kanatlarını kuyruklarını gün ışığıyla parlata parlata uçuyorlar. İlerlemenin tadını adamakıllı çıkarıyorlar.

Denizdekiler gide gide yeni karalara çıktı. Koca taşıtları gazlayıp yeniden sürdüler. Öndekilere uyup arkadakiler de gazladı. Nereye gidiyoruz, neden gidiyoruz diye sordukları yok. "Öndekiler gidiyor ya, biz de gidelim! Amacımız ilerlemek değil mi; ilerleyelim!" diyorlar.

Karayı bitirip denize gelenler ise, kendini hemen bir deniz taşıtına atıyor, yükünü üst üste yığıp sürüyor. Limanlar, istasyonlar, çivisi çıkmış bir ülkenin insanlarıyla dolup taşıyor. Herkes şaşıyor bu hale: "Ne yapıyor, nereye gidiyorlar böyle toptan?" Akıl sır erdiremiyorlar. Durdurup birine sorsalar olmuyor, çünkü kimse durup karşılık vermiyor.

Radyoların sesi başı kısıldı. Karadakileri mi anlatacak, denizdekileri mi; yoksa havadakileri mi; hangisine nefes yetireceklerini bilemiyorlar. Çatlayan atları, düşüp dağılan uçakları, çarpışan otomobilleri hiç söylemiyorlar. Millet coşsun, ilerleme daha hızlı olsun diye iyi haberleri söylüyorlar.

Ama ne kadar hızlı olsa, atlar bir yerde kesiliyor, eşek hızını aşamıyor. At koşulu arabalar, öküz koşulu kağnılar da ancak ağır ağır ilerleyebiliyor. On binlerce, yüz binlerce kağnı, köylerin ağırlığını yüklenmiş, zorluğunu sırtlanmıştı. Meşeden tekerlekler ancak bu kadar dönebiliyordu.

Böyle ağır ağır, kimi yerde konup göçerek, akşamları ettiler, şafakları söktüler, sayılmayacak kadar insanı, kuşu kurdu peşlerine takıp gayretle yürüdüler. Hâlâ da yürüyorlar. Önden

giden akıllıların vardığı yere varmak için daha da yürüyecekler.

Birden, bir büyük gürültü koptu arkadan! Yerler inledi! Günün doğduğu yerden, ovanın tâ öte ucundan bir toz bulutu geliyor! Kurşun kadar hızlı bir toz bulutu! Göz seçecek sınıra girdiler. Bir sürü uzun kuyruk, kara boya, gök boya, boy boy otomobil tozuta tozuta, öttüre öttüre geliyor. Otomobillerin ardında cipler, ciplerin ardında kamyonlar, daha arkada otobüsler. Düdük öttürüp yol istiyorlar.

Köylüler kağnıları çekip yol vermeye çalıştı. Ama nereye çekip yol verecekler? Kalabalık dağı taşı doldurmuştu. Çekilecek bir karış yer yoktu.

Düdük sesleri çoğalıyor, yükseliyor. Düdük seslerine at kişnemeleri katıldı biraz sonra. Zıngadak durdular. Atlar, köpük içinde huysuzlanıyor.

Binitler: "Yol verin, yol veriiin! Yol verin ulaaan!" diye kağnıları, köylüleri sıkıştırıyor.

Köylülerin kafası kızdı; birden bağırdılar:

"Bu kadar acele ediyordunuz niye erken çıkmadınız, efendiler? Yol yok size, dürzüler!"

"Hayır! En önce biz çıktık! Bizden erken çıkan, bizden ilerde giden yok! Asıl siz geç çıkıp yolu tıkadınız! Yol verin!"

"Nasıl olur?" diye bağırdı köylüler. "En önde bizim okumuşlarımız, aklı ermişlerimiz yürüdü. Onların ardından biz yürüdük. Yarım gün bile mola vermedik çıkalı! Kağnıyla merkeple sürüp gidiyoruz işte!"

Binitli beylerin kafası kızdı. Düdükleri daha çok öttürdüler: "Yol verin! Çabuk yol verin! Fazla kafa şişirmeyin!" Ortalığı inim inim inlettiler. Çinim çinim çınlettiler. "Yol verin, çabuk yol verin!"

Her yer tıka basa dolu. Yol veremiyorlar.

Vadiler kağnıları almıyor. Yollar tıkalı.

Kızdılar, kahırlandılar. Ağlamaya, inlemeye başladılar. "Tüh be, olacak iş mi şu? O kadar ilerledik ilerledik, sonunda kağnılar yolumuzu tıkadı! Tüh beee!" dediler. Dövdüler dizlerini.

Radyolar bu tıkanmayı anlatmak zorunda kaldı sonunda:

"Öncü öncülerimiz ilerleyip geldi! Eşekli, kağnılı, yaya köylüler yolları tıkamış bulunduğundan, öncü öncülerimiz hızlarını kesebilmek için, burunlarını toprağa soktular. Her biri sekizer onar takla atarak birbirinin üzerine yığıldı. Birbirine girip kaynadılar. Sonunda sinirli bir sessizliğe gömüldüler."

Arkasından acıklı bir plâk çaldı radyolar.

© **LİTERATÜR** OCAK 2015

Fakir Baykurt, öykülerinde köy yaşamının sertliği, yoksulluk, cahillik, taassup, batıl inanç, sömürü gibi sorunları ele alarak köylünün maddi ve manevi dünyasını toplumsalcı ve gerçekçi bir bakıştan işliyor. Gözlemlerden, canlı tanıklıklardan yola çıkan yazar, günlük konuşma dilini öyküye taşıyarak zaman zaman mizahi bir dil kullanıyor; bürokrasinin çarkları arasında sıkışan ama içinde de bir umudu barındıran "sıradan insanı", yaşadığı yerin atmosferiyle birlikte çarpıcı bir biçimde betimliyor.

İlk basımı 1971'de yapılan *On Binlerce Kağnı*'yı yeniden okurla buluşturuyoruz:

"Dedikodu almış yürümüştü. Köyün içi çalkalanıyor. Kara Hafız'ı, Yüklü'deki kendirlerin arasında Çil Fadime'yle görmüşler. Kara Hafız acar adamdı zaten. Kendi karısını eskitmiş, onun bunun karısından geçinmeye başlamıştı. Çil Fadime de tavlı avrat. Kara Hafız çağırdı mı, koşuyor.
Ateş olmayan yerden duman tüter mi? Rüzgâr esmese çalı çıtırdar mı? Hafız'la Fadime'yi Harımlar'daki kendirlerin arasında da görmüşler. Şimdi Urkuş'un kuzulukta buluşuyorlar. Üstelik kara Hafız, Fadime'nin kocasına büyü yapmış. Nefsi uyanmıyormuş artık. Fadime de yanıp tutuşuyormuş. Yangınını söndürmek için Urkuş'un kuzuluğa Hafız'dan önce varıyormuş.
Söylentileri herkes duydu köyün içinde. Ama kocasının kılı kıpırdamıyor. Belki bir o duymadı? Köyün kocakarıları, genç gelinleri, adamı görünce öksürüyor, sezdirmeye çalışıyor, ama öksürükten pıksırıktan herkes anlamaz ki!..."

(*Burçak*)

